

Κοινοφελές Ίδρυμα
Ιωάννη Σ. Λάτση

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ 2011

Καλλιεργείται η αγάπη για το διάβασμα;
Τόποι ανάγνωσης και τρόποι εκπαίδευσης.

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου (Ε.Κ.Π.Α.)

Δημήτρης Πολίτης (Πανεπιστήμιο Πατρών)
Άβα Χαλκιαδάκη (Ε.Κ.Π.Α.)
Φανή Τσιαμπάση (Ε.Κ.Π.Α.)

Δεκέμβριος 2011

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Προλογικό σημείωμα	4
Ευχαριστίες	6
Εισαγωγή	9-16
1. Γενικά	9
2. Προβληματική της μελέτης	10
2.1. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη φιλιαναγνωσία	10
2.2. Το πλαίσιο αναφοράς της μελέτης	13
3. Σκοπός της μελέτης και μέθοδος εργασίας	15
Μέρος Α': Το περιβάλλον της ανάγνωσης	17-65
Κεφάλαιο 1: Το περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα	18-42
1.1. Η αγορά του παιδικού βιβλίου	18
1.2. Διάδοση του παιδικού βιβλίου και διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού	23
1.2.1. Σύντομο ιστορικό	23
1.2.2. Οι δράσεις και τα προγράμματα του Ε.ΚΕ.ΒΙ.	25
1.2.3. Οι πρωτοβουλίες των λογοτεχνικών σωματείων και των συντελεστών του βιβλίου	28
1.2.4. Ο ρόλος των βραβείων	30
1.3. Οι βιβλιοθήκες για παιδιά	31
1.4. Η φιλιαναγνωσία στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	38
1.4.1. Αναλυτικά Προγράμματα	38
1.4.2. Το πρόγραμμα «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλιαναγνωσίας των μαθητών»	41
Κεφάλαιο 2: Η προώθηση της ανάγνωσης στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία	43-65
2.1. Ηνωμένο Βασίλειο: Φορείς και δράσεις	43
2.2. Γαλλία: Ο ρόλος της Εθνικής Βιβλιοθήκης και του οργανισμού Lire et faire lire	49
2.3. Γερμανία: Το Ίδρυμα Ανάγνωσης και οι βιβλιοθήκες	52
2.4. Ιταλία: Το πρόγραμμα Nati per leggere και η παιδική βιβλιοθήκη της Bologna	57

Μέρος Β': Αναγνωστική συμπεριφορά και φιλαναγνωστικές δράσεις	66-130
---	--------

Κεφάλαιο 1: Απόψεις και παρεμβάσεις των μελών Δ.Ε.Π. των Παιδαγωγικών Τμημάτων

για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των φοιτητών	67-80
1.1. Γενικά - Η λογοτεχνία στα Παιδαγωγικά Τμήματα	67
1.2. Η έρευνα: Σκεπτικό-Σκοπός-Μέθοδος	68
1.3. Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης	69
1.3.1. Η λογοτεχνία και η φιλαναγνωσία στα Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης	69
1.3.2. Οι απόψεις των μελών Δ.Ε.Π. για τη σχέση των φοιτητών με το βιβλίο και τη λογοτεχνία	70
1.3.3. Οι προτάσεις των μελών Δ.Ε.Π. για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των φοιτητών	73
1.4. Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης	74
1.4.1. Η λογοτεχνία και η φιλαναγνωσία στα Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης	74
1.4.2. Οι απόψεις των μελών Δ.Ε.Π. για τη σχέση των φοιτητών με το βιβλίο και τη λογοτεχνία ...	75
1.4.3. Οι προτάσεις των μελών Δ.Ε.Π. για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των φοιτητών	77
1.5. Διαπιστώσεις-Προτάσεις	79

Κεφάλαιο 2: Αναγνωστικές στάσεις και φιλαναγνωστικές δράσεις

των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	81-130
2.1. Εισαγωγή	81
2.1.1. Το πλαίσιο της έρευνας και τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα	81
2.1.2. Η ερευνητική στρατηγική και οι στόχοι της έρευνας	82
2.1.3. Η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου και η διεξαγωγή της έρευνας	83
2.2. Τα αποτελέσματα της έρευνας	85
2.2.1. Τα χαρακτηριστικά των πληθυσμών	87
2.2.2. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους στην ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών και για τους παράγοντες που ενισχύουν το ενδιαφέρον των παιδιών για το βιβλίο	92
2.2.3. Οι πρωτοβουλίες των δασκάλων και οι απόψεις τους για τους παράγοντες που διευκολύνουν την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων στα σχολεία	95
2.2.4. Οι πρωτοβουλίες των νηπιαγωγών και οι απόψεις τους για τους παράγοντες που διευκολύνουν την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων στα Νηπιαγωγεία	101
2.2.5. Οι στάσεις των πληθυσμών της απογραφής απέναντι στο βιβλίο	105
2.2.6. Οι βιβλιοθήκες στα σχολεία που εργάζονται οι εκπαιδευτικοί των πληθυσμών της απογραφής	125
2.3. Διαπιστώσεις	129

Γενικά συμπεράσματα	131-134
---------------------------	---------

Βιβλιογραφία	135
--------------------	-----

Χρήσιμοι δικτυακοί τόποι	143
--------------------------------	-----

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο της έρευνας στα μέλη Δ.Ε.Π.

Παράρτημα 2: Ερωτηματολόγιο της έρευνας στους μετεκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς

Παράρτημα 3: Στατιστικοί πίνακες

Περίληψη

Η μελέτη έχει ως στόχο την αποτύπωση των παραμέτρων που συνδιαμορφώνουν το περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα και τη διερεύνηση των όρων που διασφαλίζουν δυνητικά το δικαίωμα στην ανάγνωση σε μεγαλύτερα τμήματα του παιδικού πληθυσμού. Η αποτύπωση αφορά τη βιβλιοπαραγωγή του παιδικού βιβλίου και τις ενέργειες που γίνονται από την Πολιτεία, το σχολείο, τις βιβλιοθήκες και άλλους φορείς για τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού, ενώ για την καλύτερη αποτίμηση της ελληνικής πραγματικότητας εξετάζονται δράσεις που υλοποιούνται από σημαντικούς φορείς σε τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες: στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Γερμανία, στη Γαλλία και στην Ιταλία. Στο πλαίσιο της μελέτης πραγματοποιούνται, επίσης, δύο έρευνες που στοχεύουν στη διερεύνηση των δυνατοτήτων για την ενεργοποίηση περισσότερων εκπαιδευτικών στην υπόθεση της φιλαναγνωσίας, καθώς και στην καταγραφή των όρων που θα επέτρεπαν τη διαμόρφωση ενός σχολείου περισσότερο φιλικού προς το βιβλίο. Τα συμπεράσματα της μελέτης αναδεικνύουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο της εκπαιδευτικής κοινότητας στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των παιδιών για το διάβασμα και επισημαίνουν τρία βασικά ελλείμματα των πολιτικών ανάγνωσης που ασκούνται στον ελληνικό χώρο: την έλλειψη εξειδικευμένου φορέα για το παιδικό βιβλίο, την απουσία πολιτικής για την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών και την ανυπαρξία αναγνωστικής πολιτικής για τη βρεφική και τη νηπιακή ηλικία.

Abstract

This study aims to chartering the parameters that jointly shape the environment of reading in Greece as well as to exploring the conditions that would potentially ensure the right to reading for larger sections of the children's population. This chartering pertained to the production of children's books and the actions taken by the Greek state, as well as the actions taken by schools, libraries and other institutions, towards the enlargement of the children's reading public; actions materialized by important institutions in four European countries – the United Kingdom, Germany, France and Italy – have also been examined as to assess more effectively the Greek reality. In the framework of this study, two additional studies were conducted, aiming at exploring the possibilities for additional mobilization of teachers in the cause of appreciating books and the recording of the conditions that would allow the configuration of a school that could be friendlier to books. The conclusions of this study highlight the leading role of the educational community with regards to children's interest in reading while they identify three basic deficits of reading policies in Greece: the lack of a specialized institution for children's books, the absence of policy for the development of libraries and the non-existence of reading policy for the infant and pre-school age.

Προλογικό σημείωμα

Τα τελευταία χρόνια λίγα είναι τα ζητήματα που συγκεντρώνουν ευρείες συναινέσεις στην ελληνική κοινωνία και η ανάγκη να καλλιεργηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών για το διάβασμα είναι ένα από αυτά. Η σημασία της ανάγνωσης για τη συναισθηματική, ψυχική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού δεν αμφισβητείται από κανέναν, ενώ οι προσπάθειες που γίνονται για τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού είναι πολλές. Οι δημιουργοί του παιδικού βιβλίου, οι συγγραφείς, οι εικονογράφοι και οι εκδότες, τα στελέχη των βιβλιοθηκών, οι μελετητές της παιδικής λογοτεχνίας και οι εκπαιδευτικοί δραστηριοποιούνται ενεργά, για να φέρουν τα παιδιά πιο κοντά στο βιβλίο και η Πολιτεία κατατάσσει την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, τουλάχιστον σε επίπεδο λόγου, στις πολιτικές προτεραιότητές της. Ταυτόχρονα, όλο και περισσότεροι γονείς, αναγνώστες και μη αναγνώστες, θεωρούν καθήκον τους να αγοράσουν κάποια βιβλία για τα παιδιά τους.

Με αυτά τα δεδομένα, η ενασχόληση με την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας μοιάζει ίσως περιττή, ιδίως στους δύσκολους καιρούς της κρίσης. Οι συντάκτες της παρούσας μελέτης πιστεύουμε το αντίθετο: σε εποχές αβεβαιότητας, όπως αυτές που διανύουμε, οφείλουμε όλοι να διασφαλίσουμε τα σημαντικά και τα ουσιώδη και το δικαίωμα του κάθε παιδιού στην ανάγνωση είναι ένα από αυτά.

Η μελέτη αυτή δεν μπορεί, βέβαια, να διασφαλίσει το δικαίωμα των παιδιών στην ανάγνωση. Μπορεί όμως να συνεισφέρει στην προσπάθεια για τη διάδοση του παιδικού βιβλίου και τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού, προσκομίζοντας μερικά νέα στοιχεία. Αυτό ακριβώς προσπαθήσαμε να κάνουμε.

Το πρώτο που εξετάσαμε ήταν το ευρύτερο περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα: την εκδοτική παραγωγή παιδικών τίτλων, τις ενέργειες που γίνονται για την ενίσχυση της αναγνωστικής συνήθειας στα παιδιά και, τέλος, το πλαίσιο μέσα στο οποίο καλλιεργείται η φιλαναγνωσία στις βιβλιοθήκες και στα σχολεία. Στόχος μας ήταν μια πρώτη αποτύπωση των χαρακτηριστικών της εκδοτικής προσφοράς και των πολιτικών που ασκούνται για τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού, καθώς και η εξέταση του βαθμού στον οποίο οι ασκούμενες πολιτικές συντελούν στη διάδοση της ανάγνωσης σε όλο τον παιδικό πληθυσμό της χώρας. Για την καλύτερη αξιολόγηση του ελληνικού αναγνωστικού χάρτη κρίναμε χρήσιμη την περιήγηση στους τόπους της ανάγνωσης τεσσάρων ευρωπαϊκών χωρών: του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας. Αναζητήσαμε τις δράσεις που υλοποιούνται στις χώρες αυτές από σημαντικούς φορείς και προσπαθήσαμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα για τις προτεραιότητές τους, ενώ ταυτόχρονα εστίασαμε την προσοχή μας στις ενέργειες που γίνονται για τη διάδοση της ανάγνωσης σε όλα τα παιδιά. Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να διευκρινίσουμε ότι η επιλογή των τεσσάρων χωρών βασίστηκε στο γεγονός ότι γνωρίζαμε τη γλώσσα τους και, συνεπώς, είχαμε τη δυνατότητα ανάγνωσης πρωτότυπων κειμένων, ενώ ταυτόχρονα είχαμε ζήσει στο παρελθόν σε αυτές και έτσι είχαμε αρκετά σαφή εικόνα για το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο υλοποιούνται οι δράσεις που εντοπίσαμε. Τα αποτελέσματα από την αποτύπωση του περιβάλλοντος της ανάγνωσης στον ελληνικό χώρο και από τη διερεύνηση των φιλαναγνωστικών δράσεων στις

τέσσερις άλλες χώρες παρουσιάζονται σε δύο ξεχωριστά κεφάλαια στο πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης.

Το δεύτερο θέμα που εξετάσαμε αφορούσε το σχολείο της Π.Ε. και τους εκπαιδευτικούς. Ο στόχος μας ήταν να διερευνήσουμε τις δυνατότητες που υπάρχουν για την ενεργοποίηση περισσότερων εκπαιδευτικών στην υπόθεση της φιλαναγνωσίας και να καταγράψουμε τους όρους που θα επέτρεπαν τη διαμόρφωση ενός σχολείου περισσότερο φιλικού προς το βιβλίο. Ο στόχος αυτός υπηρετήθηκε με τη διεξαγωγή δύο ερευνών. Η πρώτη έρευνα είχε ως αντικείμενο την προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών από τα Παιδαγωγικά Τμήματα και τη διερεύνηση των δυνατοτήτων που υπάρχουν για τη βελτίωση της σχέσης των φοιτητών με το βιβλίο και για την καλύτερη κατάρτισή τους σε θέματα φιλαναγνωσίας. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγιο στα μέλη Δ.Ε.Π. που διδάσκουν Λογοτεχνία στα Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων της χώρας. Η δεύτερη έρευνα είχε ως αντικείμενο τη σχολική πραγματικότητα και επικεντρώθηκε σε δύο σημεία: α) στην αναζήτηση των απόψεων και των φιλαναγνωστικών πρακτικών των εκπαιδευτικών, και β) στη διερεύνηση των παραγόντων που διευκολύνουν ή αντίθετα παρεμποδίζουν την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων στα Δημοτικά Σχολεία και στα Νηπιαγωγεία. Η έρευνα αυτή έγινε με ερωτηματολόγιο στον πληθυσμό των εκπαιδευτικών που φοιτούν ως μετεκπαιδευόμενοι στο πρώτο έτος των Διδασκαλείων της χώρας. Τα αποτελέσματα των δύο ερευνών παρουσιάζονται αναλυτικά στο δεύτερο μέρος της μελέτης.

Η παρούσα εργασία ολοκληρώθηκε σε διάστημα δώδεκα μηνών και υπό συνθήκες πίεσης, καθώς ο χρόνος που απαιτήθηκε για τη συγκέντρωση, την αξιολόγηση και τη μελέτη των στοιχείων ήταν πολύ περισσότερος από εκείνον που αρχικά είχαμε υπολογίσει. Το αποτέλεσμα μένει στους αναγνώστες να το αξιολογήσουν. Κλείνοντας, θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι η παρούσα μελέτη υπήρξε καρπός μόχθου και μεγάλης αγάπης τόσο για τα παιδιά όσο και για τα βιβλία. Ελπίζουμε τα συμπεράσματά της να χρησιμεύσουν στο διάλογο για τη διαμόρφωση πολιτικών που θα διασφαλίσουν σε όλα τα παιδιά της χώρας μας το δικαίωμα στην ανάγνωση.

Η Ομάδα Μελέτης

Ευχαριστίες

Η παρούσα μελέτη δεν θα μπορούσε να υλοποιηθεί χωρίς τη βοήθεια κάποιων ανθρώπων που ανταποκρίθηκαν με προθυμία στα αιτήματά μας και μας πρόσφεραν στοιχεία, πληροφορίες και υλικό. Από τη θέση αυτή ευχαριστούμε θερμά όλους όσους συμμερίστηκαν τους στόχους της μελέτης και στήριξαν την ερευνητική μας προσπάθεια.

Ειδικότερα, για τη συμβολή τους στη διερεύνηση των θεμάτων που παρουσιάζονται στο κεφάλαιο «Το περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα», ευχαριστούμε:

Από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (Ε.ΚΕ.ΒΙ.)

- τη Διευθύντρια κα **Κατρίν Βελισάρη**, για τη συνέντευξη που μας παραχώρησε και για το υλικό που μας πρόσφερε, καθώς και για τη βοήθειά της στην οργάνωση των επισκέψεων του ταξιδιού της κας Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου στη Γαλλία,
- την υπεύθυνη για το συντονισμό των Εκπαιδευτικών Δράσεων κα **Εύη Γεροκώστα**, για την προθυμία της και την καλή διάθεση με την οποία ανταποκρίθηκε στα διάφορα αιτήματά μας,
- τον Ειδικό Σύμβουλο του Ε.ΚΕ.ΒΙ., υπεύθυνο για το Παρατηρητήριο Βιβλίου και για τη βάση δεδομένων ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ κ. **Σωκράτη Καμπουρόπουλο**, για τις διευκολύνσεις που μας πρόσφερε στην άντληση στοιχείων από τη ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ,
- τον κ. **Βασίλη Ρούβαλη**, υπεύθυνο Λεσχών Ανάγνωσης και την κα **Λίτσα Καφέ**, στέλεχος του Τμήματος Εκπαιδευτικών Δράσεων για τις πληροφορίες που μας έδωσαν.

Από τον εκδοτικό χώρο

- τους εκδότες κα **Έλενα Πατάκη** (Εκδόσεις Πατάκη), κ. **Γιάννη Παπαδόπουλο** (Εκδόσεις Παπαδόπουλος), κ. **Γιάννη Κωνστανταρόπουλο** (Εκδόσεις Μίνωας), κ. **Αθανάσιο Ψυχογιό** (Εκδόσεις Ψυχογιός), κα **Κάτια Λεμπέση** και κ. **Ευάγγελο Παπαθανασόπουλο** (Εκδόσεις Κέδρος), για την εμπιστοσύνη που μας έδειξαν, παρέχοντάς μας χωρίς κανένα δισταγμό τα στοιχεία πωλήσεων που τους ζητήσαμε,
- την υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων και Μάρκετινγκ των Εκδόσεων Παπαδόπουλος κα **Φραντζέσκα Αλεξοπούλου-Πετράκη**, την υπεύθυνη του Παιδικού Τμήματος των Εκδόσεων Μίνωας κα **Κέλλυ Δημοπούλου**, την υπεύθυνη Παιδικού Βιβλίου των Εκδόσεων Κέδρος κα **Αγγελική Πορτοκάλογλου** και την υπεύθυνη Παιδικού Βιβλίου των Εκδόσεων Ψυχογιός κα **Δομνίκη Σάνδη**, για την προθυμία τους και την ιδιαίτερα φιλική τους αντιμετώπιση.

Από το χώρο των δημιουργών του παιδικού βιβλίου

την κα **Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου**, την κα **Βάσω Ψαράκη**, τον κ. **Μάνο Κοντολέων** και τον Πρόεδρο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου κ. **Βαγγέλη Ηλιόπουλο**, για τις πολύτιμες εμπειρίες από την επαφή τους με το παιδικό αναγνωστικό κοινό και με τις σχολικές τάξεις που μοιράστηκαν μαζί μας.

Από το χώρο των βιβλιοθηκών

- την Πρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων & Επιστημόνων Πληροφόρησης (Ε.Ε.Β.Ε.Π.), Διευθύντρια της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Καλλιθέας κα **Χριστίνα Κυριακοπούλου** για τη συνέντευξη που μας παραχώρησε και για το υλικό που έθεσε στη διάθεσή μας,
- τον πρώην Διευθυντή της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης κ. **Μιχάλη Τζεκάκη**, τη βιβλιοθηκονόμο, μέλος του Δ.Σ. της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κορωπίου κα **Ηρώ Ξραντζή**, την Προϊσταμένη των Δημοτικών Βιβλιοθηκών Χανίων κα **Παρασκευή Χουδαλάκη** και τον βιβλιοθηκονόμο της Βιβλιοθήκης του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών Νεάπολης Βόλου κ. **Χαράλαμπο Μπάρδα**, για τις πληροφορίες και το υλικό που με προθυμία μας έδωσαν.

Στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης μάς βοήθησαν, επίσης, με πληροφορίες η κα **Χριστιάννα Μυγδάλη**, εκδότρια του *Διαβάζω*, η κα **Βάσια Αθανασιάδη**, διοικητική υπάλληλος του Υπουργείου Πολιτισμού, γραμματέας της επιτροπής βράβευσης Παιδικού Βιβλίου κατά την περίοδο 2006-2010, και ο κ. **Νίκος Λιβέριος**, ιδιοκτήτης του βιβλιοπωλείου «Πολιτεία», τους οποίους ευχαριστούμε.

Τέλος ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στον Πρόεδρο του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.) Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. **Δημήτρη Ματθαίου**, ο οποίος μας παραχώρησε δημοσίευτα στοιχεία για τις σχολικές βιβλιοθήκες από την αποτύπωση του Κ.Ε.Ε., καθώς και στην πρώην Διευθύντρια του Ε.ΚΕ.ΒΙ. κα **Μυρσίνη Ζορμπά** για τις πολύτιμες παρατηρήσεις της.

Για τη βοήθειά τους στη διερεύνηση των δράσεων που υλοποιούνται στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία, ευχαριστούμε τους συνομιλητές μας:

- κ. **Jacques Vidal-Naquet**, Διευθυντή του Εθνικού Κέντρου Ανάγνωσης για τη Νεότητα *La joie par les livres* της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας *Francois Mitterand*,
- κα **Anne-Laure Cognet**, υπεύθυνη του Διεθνούς Τομέα του Εθνικού Κέντρου Ανάγνωσης για τη Νεότητα *La joie par les livres* της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας *Francois Mitterand*,
- κ. **Laurent Piolatto**, Διευθυντή του οργανισμού *Lire et faire lire*,
- κα **Monika Ziller**, Πρόεδρο της Ένωσης Βιβλιοθηκών Γερμανίας, Αντιπρόεδρο του Ιδρύματος Ανάγνωσης και Διευθύντρια της Δημοτικής Βιβλιοθήκης της Heilbronn,
- κα **Rosemarie Billes**, Διευθύντρια της Παιδικής Βιβλιοθήκης της Στουτγάρδης,
- κα **Angelika Riedel**, Διευθύντρια του Παιδικού και Εφηβικού Τμήματος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης του Wuerzburg,
- κ. **Roberto Denti**, συγγραφέα και ιδιοκτήτη του παιδικού βιβλιοπωλείου του Μιλάνου «*La libreria dei ragazzi*»
- κα **Cristina Honorati**, υπεύθυνη των παιδικών προγραμμάτων των βιβλιοθηκών του Μιλάνου,
- κα **Noemi Marcanti**, Προϊσταμένη της Δημοτικής Βιβλιοθήκης *Vigentina* του Μιλάνου,
- κα **Beatrice Lacchia**, βιβλιοθηκονόμο του Τμήματος Βρεφών (*biblioteca bebè*) της Βιβλιοθήκης *Sala Borsa Ragazzi* της Bologna,
- κα **Laura Nannini**, βιβλιοθηκονόμο της Παιδικού Τμήματος (*raccolta bambini*) της Βιβλιοθήκης *Sala Borsa Ragazzi* της Bologna,

για τις συνεντεύξεις που μας παραχώρησαν, για το υλικό που έθεσαν στη διάθεσή μας, καθώς και για την προθυμία με την οποία μας ξενάγησαν στους χώρους της εργασίας τους.

Ευχαριστούμε, επίσης, τη Διευθύντρια του Τμήματος Πληροφόρησης & Βιβλιοθήκης του Ινστιτούτου Goethe της Αθήνας κα **Gerlinde Buck**, για τη συνέντευξη που μας παραχώρησε και για τη βοήθειά της στην οργάνωση των επισκέψεων του ταξιδιού της κας Φανής Τσιαμπάση στη Γερμανία.

Για τη συμβολή τους στην έρευνα «Απόψεις και παρεμβάσεις των μελών Δ.Ε.Π. των Παιδαγωγικών Τμημάτων για την ενίσχυση της φιλιανγνωσίας των φοιτητών» ευχαριστούμε θερμά όλα τα μέλη Δ.Ε.Π. που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο και μας εμπιστεύθηκαν τις προτάσεις τους για την καλύτερη φιλιανγνωστική κατάρτιση των μελλοντικών εκπαιδευτικών.

Για τη βοήθειά τους στην πραγματοποίηση της έρευνας «Αναγνωστικές στάσεις και φιλιανγνωστικές δράσεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης» ευχαριστούμε πολύ:

- τους Προέδρους των Διδασκαλείων που έδωσαν την άδεια για τη διεξαγωγή της έρευνας,
- τις Γραμματείες των Διδασκαλείων που διευκόλυναν την πραγματοποίησή της,
- τον Επίκουρο Καθηγητή στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Α.Π.Θ. κ. **Χριστόφορο Βερναρδάκη** για τις πολύτιμες υποδείξεις του στην αντιμετώπιση σημαντικών ζητημάτων της έρευνας,
- τον Λέκτορα Τ.Ε.Φ.Α.Α. του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. **Νεκτάριο Σταύρου** για τη βοήθειά του σε ζητήματα στατιστικής ανάλυσης,
- τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών κα **Χρυσούλα Τσιφλίδου** και κα **Δήμητρα Χαντζάκου** για τις παρατηρήσεις τους και τη σημαντική βοήθειά τους στην πιλοτική έρευνα και στην εισαγωγή των στοιχείων στις βάσεις δεδομένων.

Θερμά ευχαριστούμε, επίσης, τους μετεκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς που ανταποκρίθηκαν στο αίτημά μας και συμπλήρωσαν με προθυμία το ερωτηματολόγιο, τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην πιλοτική διεξαγωγή της έρευνας, καθώς και τον Διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. **Παναγιώτη Μανιάτη** που είχε την ευθύνη της στατιστικής ανάλυσης.

Ιδιαίτερα ευχαριστούμε την υπ. διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών κα **Ολυμπία Κορτσάρη** που συνέβαλε στη μελέτη με τη συλλογή πληροφοριών και υλικού, με τις παρατηρήσεις της κατά τη διαμόρφωση των ερωτηματολογίων, καθώς και με την εισαγωγή στοιχείων στη βάση δεδομένων.

Τέλος, ξεχωριστές ευχαριστίες οφείλουμε στο **Κοινωνικό Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση** για την οικονομική υποστήριξη της μελέτης.

Εισαγωγή

1. Γενικά

Ο τίτλος της μελέτης, «Καλλιεργείται η αγάπη για το διάβασμα: Τόποι ανάγνωσης και τρόποι εκπαίδευσης», προδιαγράφει δυνητικά το πλαίσιο λειτουργίας όσων εμπλέκονται στην προοπτική της, κυρίως εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων. Με προφανή την καταφατική απάντηση στη μάλλον ρητορική ερώτηση αυτού του τίτλου, η επεξήγηση που την ακολουθεί σίγουρα υποδεικνύει, έστω και έμμεσα, τόσο τους «τόπους» όσο και τους «τρόπους» αναζήτησής της.

Η αγάπη για το διάβασμα, η φιλαναγνωσία, είτε αφορά το βιβλίο γενικά είτε το λογοτεχνικό βιβλίο αποκλειστικά, συνδέεται άμεσα με αναγνωστικές πρακτικές, οι οποίες διαμορφώνουν ένα πλαίσιο επικοινωνίας ανάμεσα στους παράγοντες που τη συνιστούν, κυρίως μεταξύ του συγγραφέα/αφηγητή ως «πομπού» και του αναγνώστη/ακροατή ως «δέκτη».¹ Ενώ όμως ο πρώτος αποσύρεται και γίνεται "διάφανος", σχεδόν "ανύπαρκτος", όταν η αφήγησή του αυτονομείται και λειτουργεί ανεξάρτητα από τις αρχικές προθέσεις του, ο δεύτερος ενεργοποιείται και αναλαμβάνει το ρόλο του βασικού νοηματοδότη της. Οικειοποιείται το περιεχόμενο της αφήγησης και βιώνει την εμπειρία της ως ένα «γεγονός στο χρόνο», δηλαδή και ως παροντική κατάσταση αλλά και ως μελλοντική προοπτική για τη θέαση/βίωση κάθε επόμενης αναγνωστικής εμπειρίας.² Επιπλέον, αξιοποιεί τη δυνατότητα που αυτή του προσφέρει, για να εμπλουτίσει ή για να αναμορφώσει το δικό του απόθεμα εμπειριών που έχει αντλήσει τόσο από άλλα κείμενα όσο και από την ίδια τη ζωή του. Ως διαδικασία, λοιπόν, η ανάγνωση αποδεικνύεται ιδιαίτερα σύνθετη. Εκτός από την πραγματική λειτουργία των δύο κύριων συνιστωσών της και την αιτιακή σύνδεσή τους, προϋποθέτει και την ύπαρξη ενός πλαισίου που θα εξασφαλίσει τη λειτουργία μιας δυναμικής, η οποία τη διαφοροποιεί από κάθε άλλη συμβατική επικοινωνιακή πράξη. Ένα τέτοιο πλαίσιο, ωστόσο, δεν ορίζεται μόνο αντικειμενικά ως «τόπος» που εγκαθιδρύει ένα ζωντανό κύκλωμα (αναγνωστικής) επικοινωνίας· προσδιορίζεται και διϋποκειμενικά ως «τρόπος» που αναδεικνύει τον καταλυτικό ρόλο των παραγόντων αυτής της επικοινωνίας, ενεργοποιεί τις πιθανότητές της και εξασφαλίζει, τελικά, την επιτυχία της.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις, αν και φαντάζουν θεωρητικές, βασίζονται σε διαχρονικούς προβληματισμούς ή εμπνέονται από πρακτικές ανάγκες, ενώ συμπορεύονται και με θεωρητικές αναζητήσεις που αξιοποιούν επιστημονικά ερείσματα. Η προβολή της αναγκαιότητας να καλλιεργηθεί η αγάπη για το διάβασμα, εντούτοις, δε συνδέεται μόνο με καθημερινές ανάγκες ή με εκπαιδευτικές επιταγές αλλά και με την αναγνώριση της αναμφισβήτητης συμβολής της στην ευρύτερη καλλιέργεια του ανθρώπου, καθώς και στην ουσιαστικότερη "εκπαίδευση" του παιδιού-μαθητή. Η παρούσα μελέτη έρχεται να πιστοποιήσει τη σημασία της φιλαναγνωσίας στη ζωή του

¹ Περισσότερα για το γνωστό σχήμα που προτείνει ο Roman Jakobson και ισχύει σε κάθε πράξη επικοινωνίας, αλλά αφορά κυρίως τη λογοτεχνική ανάγνωση, βλ. το δοκίμιό του: «Γλωσσολογία και Ποιητική». Στο: Jakobson, R. *Δοκίμια για τη γλώσσα της λογοτεχνίας*. Μτφρ. Α. Μπερλής. Αθήνα: Εστία, 1998, σσ. 55-98.

² Παρόμοιες απόψεις απασχολούν πολλούς εκπροσώπους της Αναγνωστικής Θεωρίας. Απολύτως ενδεικτικά, βλ.: Rosenblatt, L.M. *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1978, σ. 12.

ανθρώπου και να συνηγορήσει υπέρ του δικαιώματος του παιδιού στην ανάγνωση, ιδιαίτερα του παιδιού της σχολικής ηλικίας, αναδεικνύοντας το ρόλο των παραγόντων που διασφαλίζουν αυτό το δικαίωμα.

2. Προβληματική της μελέτης

Σε μια εποχή κατά την οποία η ηλεκτρονική πραγμάτωση του λόγου αποδυναμώνει αναπόφευκτα τις κλασικές λειτουργίες και προεκτάσεις της έντυπης εκφοράς του,³ δηλαδή του βιβλίου ως αντικειμένου,⁴ η μελέτη όλων των παραμέτρων της σχέσης παιδιού-βιβλίου γίνεται περισσότερο από αναγκαία. Η στάση που το παιδί θα αναπτύξει απέναντι στο βιβλίο και η ποιότητα της σχέσης που θα διαμορφώσει με αυτό στη συνέχεια της ζωής του, σχετίζονται άμεσα με τις συνθήκες που επικρατούν στο χώρο που μεγαλώνει: με την ύπαρξη βιβλίων και αναγνωστικών ερεθισμάτων στο ευρύτερο και στο στενό περιβάλλον του, καθώς και με τους τρόπους τους οποίους θα χρησιμοποιήσουν οι ενήλικοι, γονείς και δάσκαλοι, που εμπλέκονται στην αγωγή του, προκειμένου να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του παιδιού για το βιβλίο και να το "εκπαιδεύσουν" στην τέχνη της ανάγνωσης. Υπερβαίνοντας αναμενόμενες κατά κανόνα διαπιστώσεις ή συνεκτιμώντας "αμήχανες" κατά κοινή αίσθηση ποσοτικές καταγραφές, μια μελέτη της σχέσης παιδιού-βιβλίου χρειάζεται να εμβαθύνει ουσιαστικά στις βασικές πτυχές της, προκειμένου να τη συσχετίσει με τη δυναμική των παραγόντων που τη συνιστούν. Παράγοντες, όπως: η οικογένεια, το σχολείο, οι βιβλιοθήκες, οι συνομήλικοι, η κρατική πολιτική για το βιβλίο, τα Μ.Μ.Ε., οι εκδοτικοί οίκοι και τα βιβλιοπωλεία, μπορούν να επηρεάσουν ουσιαστικά τη στάση του παιδιού απέναντι στο βιβλίο, διαμορφώνοντας το περιβάλλον εκείνο που ευνοεί τη δημιουργία συστηματικών και κριτικών αναγνωστών από τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού.

2.1. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη φιλιαναγνωσία

Οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς για τη φιλιαναγνωσία και ιδιαίτερα για τις προοπτικές της λογοτεχνικής ανάγνωσης, όσο και οι πρακτικές που τις έχουν εμπνεύσει ή τείνουν να τις υιοθετούν, την αναδεικνύουν σε σημαντικό ζήτημα "λογοτεχνικής εκπαίδευσης". Η οικογένεια, ως βασικός φορέας των περισσότερων μορφών «άτυπης» εκπαίδευσης του παιδιού, και το σχολείο στην ευρύτερή του έννοια, ως κύριος "διεκπεραιωτής" της «τυπικής» εκπαίδευσης του νέου ανθρώπου, αναγνωρίζονται ως οι αντιπροσωπευτικότεροι κοινωνικά και ιδεολογικά προσδιορισμένοι παράγοντες που επηρεάζουν ουσιαστικά τις φιλιαναγνωστικές πρακτικές ή συνήθειες και μπορούν να αναδειχθούν σε κύριους μοχλούς καλλιέργειας της αγάπης για το βιβλίο. Αυτό, τουλάχιστον, πιστοποιούν πολλές μελέτες που, διερευνώντας τις δυνατότητες που έχουν η

³ Για τη σχετική προβληματική βλ. ενδεικτικά: Μπίρκετς, Σ. *Οι ελεγείες του Γουτεμβέργιου: Η μοίρα της ανάγνωσης στην ηλεκτρονική εποχή*. Μτφρ. Λ. Εξαρχοπούλου. Αθήνα: Καστανιώτης, 1998· Manguel, A. *Η ιστορία της ανάγνωσης*. Μτφρ. Λ. Καλοβυρνάς. Αθήνα: Νέα Σύνορα-Α.Α.Λιβάνης, 1997.

⁴ Βλ. σχετικά την πολύ ενδιαφέρουσα Έρευνα για τις στάσεις των παιδιών απέναντι στο βιβλίο ως αντικείμενο (Φλώρινα: Γ.Γ.Ν.Γ.-Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας, Α.Τ.Θ., 2001), την οποία πραγματοποίησε μια πολυπληθής ομάδα από ερευνητές, ενώ την έκδοσή της επιμελήθηκαν οι: Βαγγέλης Δρόσος, Αργύρης Κυρίδης και Μίμης Σουλιώτης.

οικογένεια και το σχολείο ως θεσμοί, συνεκδοχικά οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί,⁵ αξιολογούν και ελέγχουν τις σχετικές παρεμβάσεις των δύο αυτών θεμελιωδών παραγόντων, ενώ καταθέτουν συγκεκριμένες προτάσεις ενίσχυσης φιλαναγνωστικών πρακτικών.⁶

Η οικογένεια, ανεξάρτητα από το μορφωτικό και το οικονομικό της επίπεδο, μπορεί να προσφέρει στα παιδιά ευκαιρίες συνάντησης με το βιβλίο, ακόμη και αν δεν καλλιεργεί συνειδητά τη θετική στάση απέναντι στην ανάγνωση. Έρευνες έχουν δείξει, βέβαια, ότι τα παιδιά των προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων εξοικειώνονται νωρίτερα από τα παιδιά λαϊκών ή μικροαστικών στρωμάτων με φιλαναγνωστικές πρακτικές, ενώ ο ρόλος της μητέρας αναδεικνύεται σε κάθε περίπτωση καταλυτικός. Πέρα από τα κριτήρια που οι γονείς προτάσσουν για την αγορά ενός βιβλίου και παρά το γεγονός ότι σπάνια εμπλέκουν τα παιδιά τους στη διαδικασία επιλογής, το σίγουρο είναι ότι η σύγχρονη, συνεχώς αυξανόμενη βιβλιοπαραγωγή διαμορφώνει ένα βοηθητικό πλαίσιο για την ενεργοποίηση της διάθεσής τους απέναντι στο βιβλίο που μπορεί με τη σειρά της να εμπνεύσει ή να εμπλουτίσει τη σχέση των παιδιών με την έντυπη εκφορά του λόγου. Οι γονείς γίνονται, έτσι, φορείς μιας «άτυπης» εκπαίδευσης που θα συνδεθεί ευκολότερα με τις διαδικασίες του σχολείου. Για το λόγο αυτό και επιβάλλεται η συστηματικότερη μελέτη της δυναμικής του ρόλου τους.

Το σχολείο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο και Δημοτικό), και ως θεσμός και ως χώρος, συνδέεται με τη διακίνηση κυρίως των σχολικών βιβλίων, καθώς και με τη λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης. Ιδιαίτερα το Νηπιαγωγείο, ως ο κατεξοχήν χώρος σύνδεσης του οικογενειακού και του σχολικού περιβάλλοντος γραμματισμού, μορφοποιεί εμφανέστερα τη σχέση του παιδιού-μαθητή με το (γραπτό) λόγο, σχέση που θα εδραιωθεί με την είσοδο του παιδιού στο Δημοτικό Σχολείο. Τα ισχύοντα Αναλυτικά Προγράμματα [Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. (2002)]⁷ περιορίζονται σε γενικόλογες κατά κανόνα διατυπώσεις σχετικά με τη φιλαναγνωσία. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο (Π.Σ., 2011)⁸ ενθαρρύνουν την ανάπτυξη πρακτικών-δραστηριοτήτων σχετικών με το βιβλίο και ιδιαίτερα το λογοτεχνικό. Προβάλλουν, μάλιστα, το δυναμικό, καθοδηγητικό, εμπνευστικό ρόλο του εκπαιδευτικού που θα βοηθήσει τη σχέση αυτή, εξασφαλίζοντας τις διαδικασίες εκείνες που θα συμβάλουν στην πιο ολοκληρωμένη επικοινωνία του παιδιού με το

⁵ Πολύ διαφωτιστικές για το ρόλο του σχολείου (κυρίως των εκπαιδευτικών) και της οικογένειας (πρωτίστως των γονέων) είναι οι περισσότερες από τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο συλλογικό τόμο: Κατσίκη-Γκίβαλου Ά., Καλογήρου Τζ., & Χαλκιαδάκη Ά. (επιμ.). *Φιλαναγνωσία και σχολείο*. Αθήνα: Πατάκης, 2008. Βλ. ακόμη, Papantonakis, G. & Athanasiadis, E. «Comprehension of literary texts by elementary school pupils in Greece». In: Close G., Frazis M., Palaktoglou M. & Tsianikas M. *Greek research in Australia*. (Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies. Finders University, June 2007). Adelaide: Flinders University Department of Languages - Modern Greek, 2009, pp. 421-432.

⁶ Βλ. ενδεικτικά: Δρόσος Β., Κυρίδης Α. & Σουλιώτης Μ. (επιμ.). *Δραστηριότητες γνωριμίας με το βιβλίο και τη βιβλιοθήκη*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, 2001· Παπαδάτος, Γ.Σ. *Παιδικό βιβλίο και φιλαναγνωσία: Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις-δραστηριότητες*. Αθήνα: Πατάκης, 2009· Αρτζανίδου, Ε., Γουλής, Δ., Γρόσδος, Σ. & Καρακίσιος, Α. *Παιχνίδια φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπνευστικές*. Αθήνα: Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, 2011.

⁷ [ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο]. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών - Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*. Τόμος Β'. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002.

⁸ Τα Προγράμματα αυτά, τα οποία εκπονήθηκαν με ευθύνη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π.1-2-3, εφαρμόζονται πιλοτικά σε 99 από τα 961 Δημοτικά Σχολεία με «Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα» (Ε.Α.Ε.Π.) κατά το σχολ. έτος 2011-2012.

βιβλίο. Για το Νηπιαγωγείο, σύμφωνα με τον *Οδηγό Νηπιαγωγού* (2006),⁹ ο ρόλος αυτός παρουσιάζεται επιφορτισμένος και με τη διαμόρφωση του κατάλληλου κλίματος, όπου το παιδί θα έχει τις ευκαιρίες να έρθει σε επαφή με τα λογοτεχνικά κείμενα και να αναζητήσει την απόλαυση, καθώς και με την εμπλοκή των μαθητών στην οργάνωση του καθημερινού προγράμματος. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης συνδέεται και με τη λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης, η οποία χρειάζεται να αποτελέσει το επίκεντρο των διαδικασιών της τάξης και να καλύψει με το υλικό της όλα τα ενδιαφέροντα των μαθητών και όχι μόνο τις μαθησιακές τους ανάγκες. Η λειτουργία μιας βιβλιοθήκης, ωστόσο, υπόκειται πάντα σε υποκειμενικές διαθέσεις ή ατομικές επιλογές.

Παρά το ότι στη χώρα μας λειτουργούν σχολικές και παιδικές βιβλιοθήκες, η αναγκαιότητα διεύρυνσης του ρόλου τους και σύνδεσής του με ευρύτερες κοινωνικές διαδικασίες δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, ενώ επιβάλλεται να αξιοποιηθούν όλες οι προοπτικές που μια τέτοια διεύρυνση θα προβάλλει, όπως είναι π.χ. η επίδραση της ομάδας των συνομηλίκων. Έτσι θα γίνουν περισσότερο κατανοητές οι αναγνωστικές ανάγκες και συμπεριφορές των μαθητών, ανάλογα με την ηλικιακή φάση εξέλιξής τους, προκειμένου να αναληφθούν οι πιο κατάλληλες πρωτοβουλίες. Εξάλλου, η επίδραση των συνομηλίκων είναι καθοριστική όχι μόνο στο χώρο του σχολείου αλλά και στο εξωσχολικό περιβάλλον, όπου η συνύπαρξη των παιδιών μπορεί να εμπλουτιστεί, ακόμη και να ταυτιστεί, με φιλιαναγνωστικές πρακτικές. Επιπλέον, οι παιδικές και οι σχολικές βιβλιοθήκες αποτελούν το κυριότερο σημείο συνάντησης των παιδιών με το βιβλίο και ο ρόλος τους είναι καθοριστικός για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας και τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού. Όπως σωστά έχει επισημανθεί από πολλούς μελετητές, η παρουσία των βιβλιοθηκών αίρει τις οικονομικές, πολιτισμικές ή γεωγραφικές ανισότητες και διασφαλίζει το δικαίωμα στην ανάγνωση στα λιγότερο προνομιούχα παιδιά της χώρας: στα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες που δεν έχουν σχέση με το βιβλίο, στα παιδιά που ζουν στα μικρά νησιά και στις απομακρυσμένες περιοχές, στα παιδιά των μεταναστών και των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων.¹⁰

Τα τελευταία χρόνια, η κρατική πολιτική για το βιβλίο, έτσι όπως υλοποιείται μέσα από ποικίλα προγράμματα και συνεχείς πρωτοβουλίες του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου και άλλων φορέων, φαίνεται να κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Ακόμη και το ενδιαφέρον των εκδοτικών οίκων ή των βιβλιοπωλείων για τα βιβλία που αφορούν τα παιδιά, παρά την εμπορική του διάσταση, συμβάλλει στη δημιουργία ενός κλίματος φιλιαναγνωσίας. Στη διαμόρφωση ενός τέτοιου κλίματος συμμετέχουν ενεργά και τα Μ.Μ.Ε., κυρίως οι εφημερίδες και κάποια περιοδικά με βιβλιοπαρουσιάσεις, βιβλιοκριτικές, κ.ά., αλλά και η (κρατική) τηλεόραση έστω και με τις

⁹ Δαφέρμου Χ., Κουλούρη Π. & Μπασαγιάννη Ε. *Οδηγός Νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί. Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β., 2006.

¹⁰ Βλ. ενδεικτικά: Αγγελουπούλου, Β., «Η διάδοση του βιβλίου και ο ρόλος της παιδικής βιβλιοθήκης». Στο: *Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου Βιβλίου*. Αθήνα: Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών Βιβλιοπωλών. 1982, σσ. 159-160· Χαραμής, Π. «Σχολική βιβλιοθήκη και διδακτική πράξη». Στο: *Ανάγνωση και σχολείο*. (Διημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Αθήνα: Ε.ΚΕ.Β.Ι., 1997, σ. 99· Χριστοδούλου-Γκλιάνου, Ν. «Φιλιαναγνωσία, παιδικά έντυπα και δημιουργικότητα των παιδιών». *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων* 12 (Σεπτ. 2007): 171· Αρβανίτη, Ι. «Σχολική βιβλιοθήκη: ένας μαγικός τόπος για όλα τα παιδιά». Στο: *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης*. (4ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο ίσο για παιδιά άνισα». Αθήνα, 4-6/5/2007). Αθήνα, 2007, σσ. 431-432 <http://www.elliepek.gr/documents/4o_synedrio_eisigiseis/430_439.pdf>.

ελάχιστες εκπομπές που αφορούν το βιβλίο ή οδηγούν δυνητικά σε αυτό. Ωστόσο, ο γενικότερος προσανατολισμός των Μ.Μ.Ε. σχετίζεται περισσότερο με καταναλωτικά προϊόντα και με τεχνολογικά επιτεύγματα, ο πρόσκαιρος χαρακτήρας και οι γρήγοροι ρυθμοί των οποίων δε βοηθούν ασφαλώς τη φιλιαναγνωσία και απομακρύνουν, τελικά, τα παιδιά από τη μαγεία της ανάγνωσης. Γίνεται, πάντως, κατανοητό ότι αν βασικοί παράγοντες, όπως είναι η οικογένεια και το σχολείο, συνειδητοποιήσουν το ρόλο τους και σταθμίσουν τη συμβολή τους, μπορούν να συμπαρασύρουν και άλλους, πείθοντάς τους για την αξία και τα μακροπρόθεσμα οφέλη του εγχειρήματος.

2.2. Το πλαίσιο αναφοράς της μελέτης

Η διεθνής βιβλιογραφία είναι εξαιρετικά πλούσια σε έρευνες και μελέτες παιδαγωγών, ψυχολόγων, εκπαιδευτικών και θεωρητικών της Λογοτεχνίας για τη συμβολή της ανάγνωσης στη γνωστική και στη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, στην κοινωνική του ευαισθητοποίηση, στην αισθητική και στην ευρύτερη καλλιέργειά του, καθώς και για τη σημασία της δημιουργίας αναγνωστών από την προσχολική ακόμη ηλικία.¹¹ Το τελευταίο, λειτουργώντας ως διακύβευμα για την επιτυχία κάθε σχετικής αναζήτησης ή προσπάθειας, φαίνεται να συναιρεί τελικά την ουσία της όλης προβληματικής που συνεχώς εμπλουτίζεται από νεότερες θεωρητικές και πρακτικές συνεισφορές. Το παιδί, "ο πατέρας του ανθρώπου", όταν πειστεί να λειτουργεί αυτόβουλα και δημιουργικά με το βιβλίο, θα υιοθετήσει ανάλογες συμπεριφορές στην ενήλικη ζωή του και θα τις κληροδοτήσει στις παιδικές γενιές που θα ακολουθήσουν.¹²

Εξίσου πολυάριθμα είναι και τα επίσημα κείμενα ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών που, άμεσα ή έμμεσα, υπαγορεύουν στρατηγικές για την εκπαίδευση και εμπνέουν αναγνωστικές πρακτικές.¹³ Όλα τα κείμενα, επιστημονικά ή πολιτικά, καταλήγουν στο ίδιο αίτημα: «Να

¹¹Βλ. ενδεικτικά: Smith, F. *Understanding reading: A psycholinguistic analysis of reading and learning to read*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, ⁵1994· Neuman, S.B. & Dickenson, D.K. (Eds.). *Handbook of early literacy research*. New York: Guilford Publications, 1997· Bredekamp, S. *Developmentally appropriate practice in early childhood programs*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children, 1997· Neuman, S.B. & Dickenson, D.K. (Eds.). *Handbook of early literacy research*. New York: Guilford Publications, 2001· Ruddell, R.B., Ruddell, M.R., & Singer, H. (Eds.). *Theoretical models and processes of reading*. Newark, Delaware: International Reading Association, ⁵2004.

¹²Βλ. Παπαδάτος, Γ.Σ. *Παιδικό βιβλίο και φιλιαναγνωσία: Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις-δραστηριότητες*. Αθήνα: Πατάκης, 2009· Cramer, E.H. & Castle, M. (Eds.). *Fostering the life-long love of reading: The affective domain in reading education*. Newark, Delaware: International Reading Association, 1994· Guthrie, J.T., & Alvermann, D.E. *Engaged reading: Processes, practice, and policy implications*. New York: Teachers College Press, 1999.

¹³Ενδεικτικά: Belanger P., Winter C. & Sutton A. (Eds.). *Literacy and basic education in Europe on the eve of the 21st century*. Strasbourg, France: Council of Europe. London: Falmer Press, 1992· Elley, W.B. *How in the world do students read?* The Hague, Netherlands: IEA, 1992· Lundberg, I. & Linnakyla, P. *Teaching reading around the world*. Hamburg, Germany: IEA. Jacobs G., 1993· Owen, P. & Pumfrey, P. (Eds.), *Children learning to read: International concerns*. Vol. 1 London: Falmer Press, 1995· Binkley M., Rust K. & Williams T. (Eds.). *Reading literacy in an international perspective*. Washington, DC: U.S. Department of Education, 1996· Greaney, V. *Promoting reading in developing countries*. Newark, DE: International Reading Association, 1996· National Reading Panel. *Report of the national reading panel: Teaching children to read*. Washington, DC: Author, 2000· Mullis I.V.S., Martin M.O., Kennedy A.M. & Flaherty, C.L. (Eds.). *PIRLS 2001 Encyclopedia: A reference guide to reading education in the countries participating in IEA's progress in international reading literacy study (PIRLS)*. Chestnut

ενισχύσουμε την ανάγνωση. Να δημιουργήσουμε αναγνώστες». Η πρώτη και στοχευμένη εξοικείωση των παιδιών με το βιβλίο προβάλλεται επιτακτικά ως αίτημα και από τους ελληνικούς θεσμικούς φορείς της Εκπαίδευσης, την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα και τον Τύπο, ενώ τη σπουδαιότητά του ζητήματος δείχνει να αντιλαμβάνεται η πλειονότητα των ελληνικών οικογενειών. Το ζήτημα αυτό, το οποίο στην Ελλάδα αναφέρεται συνήθως με τον όρο «καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας», απασχολεί για δεκαετίες την ελληνική ακαδημαϊκή, επιστημονική και εκπαιδευτική κοινότητα, καθώς και την κοινότητα των συγγραφέων και των εκδοτών.¹⁴ Ωστόσο, οι προσπάθειες που καταβάλλονται δε φαίνεται να έχουν αποδώσει μέχρι στιγμής πολλά: το "αφοσιωμένο" κοινό του βιβλίου στην Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται στην περιοχή του 8%, το ποσοστό των ατόμων που δε διαβάζουν κανένα βιβλίο (παρά το ότι εμφανίζει τάση υποχώρησης) ανέρχεται στο 40,7%,¹⁵ ενώ η Ελλάδα εξακολουθεί να διακρίνεται για τις αρνητικές αναγνωστικές της επιδόσεις, παραμένοντας στις τελευταίες θέσεις του Ευρωβαρομέτρου ως προς την αναγνωστικότητα.¹⁶

Το ζήτημα της φιλαναγνωσίας απασχολεί και την Πολιτεία, η οποία με την ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου έκανε το πρώτο σημαντικό βήμα για την ενίσχυση του περιβάλλοντος της ανάγνωσης στη χώρα μας. Την τελευταία διετία, πάντως, ο στόχος για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας αναβαθμίστηκε σημαντικά στην εθνική πολιτική ατζέντα και συνδέθηκε άμεσα με το στόχο για τη συνολική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και με το στόχο για την "ενδυνάμωση" της ελληνικής γλώσσας.¹⁷ Το δεύτερο μεγάλο βήμα για την ενίσχυση του περιβάλλοντος της ανάγνωσης φαίνεται να γίνεται κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο. Αυτή τη φορά η παρέμβαση της Πολιτείας αφορά αποκλειστικά το σχολικό χώρο και γίνεται μέσω της υλοποίησης του τριετούς προγράμματος «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των μαθητών». Είναι προφανές ότι η προαναφερθείσα πρωτοβουλία της Πολιτείας έρχεται να

Hill, MA: Boston College, 2002; Mullis I.V.S., Martin M.O. & González E.J. *International achievement in the processes of reading education: Results from PIRLS 2001 in 35 countries*. Chestnut Hill, MA: Boston College, 2004.

¹⁴ Οι εισηγήσεις στο 5^ο Σεμινάριο του Κύκλου του Παιδικού Βιβλίου (1993), για να αναφέρουμε μια αντιπροσωπευτική μόνο περίπτωση έκφρασης αυτού του ενδιαφέροντος, συναίρουν μάλλον προφητικά όλους τους προβληματισμούς που συνεχίζουν να μας απασχολούν μέχρι σήμερα. Βλ. Αγγελοπούλου, Β. & Βασιλαράκης, Ι.Ν. (επιμ.). *Φιλαναγνωσία και παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Δελφίνοι, 1994. Βλ. ακόμη τα Πρακτικά της Διημερίδας που οργάνωσαν από κοινού η Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών-Βιβλιοπωλών με το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου το 1997: *Η Βιβλιοθήκη και το Βιβλίο στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 1998.

¹⁵ "Αποτελέσματα της Γ' Πανελληνίας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς και Αναγνωστικών Πρακτικών του Ε.ΚΕ.ΒΙ." (Δελτίο Τύπου Ε.ΚΕ.ΒΙ. 4/4/2011). Ο όρος "αφοσιωμένο" κοινό αναφέρεται στο κείμενο και αφορά το ποσοστό των ατόμων που διαβάζουν περισσότερα από δέκα (10) βιβλία στη διάρκεια ενός δωδεκαμήνου. Στο Δελτίο Τύπου γίνεται αναφορά και στα αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν το 1999 και το 2004.

¹⁶ [Eurostat]. *Cultural Statistics*. European Commission-European Union, 2011. Βλ. επίσης Skaliotis, M. «Keys figures on cultural participation in the European Union». In: *Statistics in the wake of challenges posed by cultural diversity in a globalization context*. (Proceedings of the International Symposium on culture statistics). Eurostat, 2002 <http://www.colloque2002symposium.gouv.qc.ca/PDF/Skaliotis_paper_Symposium.pdf>.

¹⁷ «Θα πρέπει (...) να επισημανθεί ότι η εξάπλωση του διαδικτύου αποδυναμώνει τη χρήση της ελληνικής γλώσσας σε σχέση με την αγγλική κοινή του σύγχρονου κόσμου. Ως εκ τούτου προτεραιότητα της Εθνικής Πολιτικής Βιβλίου είναι η διάδοση του ελληνικού βιβλίου, κυρίως στις νεότερες γενιές οι οποίες έχουν την τάση να αντιμετωπίζουν τη γλώσσα ως εργαλείο υποτυπώδους έκφρασης και συνεννόησης». (Απόσπασμα από το Δελτίο Τύπου του Ε.ΚΕ.ΒΙ. με τίτλο: «Μια νέα στρατηγική για τη φιλαναγνωσία 2011-2013», το οποίο αναφέρεται στη συνέντευξη Τύπου της 13/12/2010, κατά την οποία ο Υπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού κ. Π. Γερουλάνος ανακοίνωσε τη νέα στρατηγική του υπουργείου για το βιβλίο και τη φιλαναγνωσία).

στηρίζει τις μεμονωμένες και τις συλλογικές προσπάθειες των γονέων και των εκπαιδευτικών, αλλά και όλων όσοι δραστηριοποιούνται στην υπόθεση της καλλιέργειας της αγάπης των παιδιών για το διάβασμα και να ενισχύσει το περιβάλλον της ανάγνωσης στα ελληνικά σχολεία. Έτσι το σχολείο αναδεικνύεται σε κατεξοχήν «τόπο» καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας, ενώ η σχέση ενηλίκου/δασκάλου-βιβλίου αποδεικνύεται καταλυτική για τη σχέση βιβλίου-παιδιού/μαθητή.¹⁸

3. Σκοπός της μελέτης και μέθοδος εργασίας

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η αποτύπωση των παραμέτρων που συνδιαμορφώνουν το περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα και η διερεύνηση των όρων που δυνητικά θα διασφάλιζαν το δικαίωμα στην ανάγνωση σε μεγαλύτερα τμήματα του παιδικού πληθυσμού, με έμφαση στην εξέταση του ρόλου του σχολείου και του εκπαιδευτικού.

Οι ενέργειες που έγιναν για την επίτευξη του σκοπού είναι -με τη σειρά που παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη- οι εξής:

- αναζήτηση στοιχείων για την εξέλιξη, το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά της εκδοτικής παραγωγής παιδικών τίτλων,
- καταγραφή των ενεργειών που γίνονται για τη διάδοση της ανάγνωσης στον παιδικό πληθυσμό από την Πολιτεία και άλλους φορείς,
- αναζήτηση πληροφοριών και στοιχείων για τις σχολικές βιβλιοθήκες, καθώς και για τις βιβλιοθήκες που απευθύνονται στο παιδικό κοινό,
- μελέτη των Αναλυτικών Προγραμμάτων και του προγράμματος «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλιαναγνωσίας των μαθητών»,
- διερεύνηση των δράσεων που υλοποιούνται από σημαντικούς φορείς στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία και εξέταση των προτεραιοτήτων τους, με έμφαση στην αναζήτηση πολιτικών για τη διάδοση της ανάγνωσης σε ευρύτερα στρώματα του παιδικού πληθυσμού,
- διενέργεια έρευνας στα μέλη Δ.Ε.Π. που διδάσκουν Λογοτεχνία στα Παιδαγωγικά Τμήματα με δύο στόχους: την άντληση στοιχείων σχετικών με την προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών στον τομέα της φιλιαναγνωσίας, και την καταγραφή των απόψεων των μελών Δ.Ε.Π. ως προς τις δυνατότητες που υπάρχουν για τη βελτίωση της σχέσης των φοιτητών με το βιβλίο και για την καλύτερη κατάρτισή τους στα θέματα της φιλιαναγνωσίας,
- διενέργεια έρευνας απογραφικού τύπου στον πληθυσμό των εκπαιδευτικών που φοιτούν ως μετεκπαιδευόμενοι στο πρώτο έτος των Διδασκαλείων της χώρας με στόχο τη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη φιλιαναγνωσία και την αναζήτηση πληροφοριών για α) τις

¹⁸Βλ. σχετικά: Κατσίκη-Γκίβαλου, Ά. «Ο Δάσκαλος ανάμεσα στο παιδί και στο βιβλίο». Στο: *Το Θαυμαστό ταξίδι: Μελέτες για την παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Πατάκης, ¹¹2004, σσ. 65-75· Baker L., Afflerbach P. & Reinking D. *Developing engaged readers in school and home communities*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1996· Gambrell, L.B. «Creating Classroom Cultures that Foster Reading Motivation». *The reading teacher* 50 (1996): 14-25· Baker L., Dreher J.J. & Guthrie J.T. *Engaging young readers: Promoting achievement and motivation*. New York: Guilford Publications, 2000.

φιλιαναγνωστικές δράσεις που υλοποιούνται στις τάξεις και β) για τις συνθήκες που ενισχύουν ή αντίθετα παρεμποδίζουν την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας στα σχολεία.

Οι παραπάνω ενέργειες έγιναν, όπως είναι φυσικό, σχεδόν παράλληλα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της μελέτης τα ευρήματα της κάθε επιμέρους διερεύνησης οδηγούσαν σε νέα ερωτήματα για τους άλλους τομείς που εξετάζαμε. Το γεγονός αυτό μας επέτρεψε, βεβαίως, να αποκτήσουμε πιο καθαρή εικόνα για τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στους παράγοντες που συνιστούν και συνδιαμορφώνουν το περιβάλλον της ανάγνωσης, καθώς και για τη δυναμική των παραγόντων αυτών, αλλά προκάλεσε προβληματισμούς ως προς τη δομή της μελέτης και καθυστερήσεις στην τελική διαμόρφωσή της.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη μελέτη προέρχονται από πολλές πηγές. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην αναζήτηση α) σύγχρονης ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας β) βασικών κειμένων για την πολιτική βιβλιοθηκών από το διεθνή χώρο και γ) πρόσφατων εμπειρικών ερευνών, ενώ για την πορεία των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα και για το ιστορικό των φιλιαναγνωστικών πρωτοβουλιών αναζητήθηκαν παλαιότερες δημοσιεύσεις.

Σε ό,τι αφορά τις πληροφορίες, ένα μέρος τους αναζητήθηκε σε επικοινωνιακά έντυπα και σε επιλεγμένους δικτυακούς τόπους, το μεγαλύτερο μέρος όμως προήλθε μέσα από συζητήσεις με ανθρώπους που λόγω της ιδιότητας και της εμπειρίας τους έχουν γνώση της πραγματικότητας και άποψη για τα ζητήματα που εξετάστηκαν. Ιδιαίτερα σημαντικές πηγές για την άντληση πληροφοριών ως προς τα χαρακτηριστικά της εκδοτικής παραγωγής υπήρξαν η βάση βιβλιογραφικών δεδομένων ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ και τα στοιχεία πωλήσεων που μας εμπιστεύθηκαν οι εκδόσεις Κέδρος, Μίνωας, Παπαδόπουλος, Πατάκη και Ψυχογιός, ενώ σε ό,τι αφορά τις σχολικές βιβλιοθήκες καθοριστικής σημασίας ήταν η παραχώρηση από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας στοιχείων από τη βάση δεδομένων της αποτύπωσης που είχε πραγματοποιήσει. Αξίζει τέλος να σημειωθεί η σημασία των επισκέψεων εργασίας στις τρεις από τις τέσσερις χώρες που εξετάσαμε: η επίσκεψη της Άντας Κασίκη-Γκίβαλου στο Εθνικό Κέντρο Ανάγνωσης *La joie par les livres* της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας και στον οργανισμό *Lire et faire lire*, και οι επισκέψεις της Φανής Τσιαμπάση και της Άβας Χαλκιαδάκη σε επιλεγμένες βιβλιοθήκες στη Γερμανία και στην Ιταλία αντίστοιχα, βοήθησαν την ομάδα να αποκτήσει εικόνα για τις ενέργειες που πραγματοποιούνται στις χώρες αυτές και για τους τρόπους που λειτουργούν οι βιβλιοθήκες, ενώ οι συνομιλίες με στελέχη των φορέων και των βιβλιοθηκών, βοήθησαν στην καλύτερη κατανόηση των πολιτικών που ακολουθούνται.

ΜΕΡΟΣ Α'

Το περιβάλλον της ανάγνωσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα

1.1. Η αγορά του παιδικού βιβλίου

Σύμφωνα με τα βιβλιογραφικά δεδομένα της ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ,¹⁹ από το 2003 ως το 2010 κυκλοφόρησαν 14.877 νέοι τίτλοι παιδικών βιβλίων στη χώρα μας. Το παιδικό βιβλίο αποτελεί την τρίτη σε μέγεθος κατηγορία της εγχώριας εκδοτικής παραγωγής²⁰ και το μερίδιό του στη συνολική βιβλιοπαραγωγή καταγράφεται υψηλό σε όλη τη διάρκεια της οκταετίας (βλ. Πίνακα 1). Παρά τη μείωση της βιβλιοπαραγωγής που παρατηρείται τα δύο τελευταία χρόνια, η εκδοτική προσφορά σε νέους τίτλους παιδικών βιβλίων παραμένει μεγάλη για τα πληθυσμιακά δεδομένα και για το μέγεθος της ελληνικής αγοράς βιβλίου.²¹ Βεβαίως, κάτω από τη θεματική κατηγορία που αποτυπώνεται στη βάση δεδομένων ως «παιδικό βιβλίο», περιλαμβάνονται και βιβλία που δεν προορίζονται για ανάγνωση (π.χ. βιβλία ζωγραφικής, χειροτεχνίας, κατασκευών, βιβλία δραστηριοτήτων, βιβλία με αυτοκόλλητα, βιβλία με στόχο την καλοκαιρινή προετοιμασία του παιδιού για την επόμενη σχολική τάξη, ημερολόγια, ατζέντες, λευκώματα, κ.λπ.), καθώς και εκδοτικά προϊόντα που προορίζονται για δώρα ή για την περισσότερο ή λιγότερο δημιουργική απασχόληση του παιδιού (π.χ. παιχνιδοβιβλία, βιβλιοσαντάκια, βιβλιοβαλιτσάκια, βιβλιοκατασκευές, βιβλιοεργαστήρια, «βιβλιοπάζλ»), στα οποία το κείμενο είναι ανύπαρκτο ή υποτυπώδες.²²

Πίνακας 1: Νέοι τίτλοι παιδικών βιβλίων (2003-2010)²³

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Νέοι τίτλοι βιβλίων	8.347	8.929	9.013	10.183	10.415	10.631	9.629	8.900
Νέοι τίτλοι παιδικών βιβλίων	1.511	1.762	1.846	2.144	1.842	2.217	1.905	1.650
Ποσοστό νέων τίτλων παιδικών βιβλίων στο σύνολο της βιβλιοπαραγωγής	18,1%	19,7%	20,5%	21,1%	17,7%	20,9%	19,8%	18,5%

¹⁹ Η ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ είναι βάση δεδομένων για τα βιβλία που κυκλοφορούν στη χώρα μας. Την ευθύνη της διαχείρισής της έχει το Ε.ΚΕ.ΒΙ.

²⁰ Βλ. σχετικά την έκδοση του Ε.ΚΕ.ΒΙ «The book market in Greece». Σεπτέμβριος 2009, σ. 4

²¹ «Συνεχίζει να πουλάει το παιδικό βιβλίο, απλώς τα δύο τελευταία χρόνια, το 2009 και το 2010, οι εκδότες περιόρισαν την βιβλιοπαραγωγή τους. Αυτό δεν είναι κακό, δεδομένου ότι το τελευταίο διάστημα η παραγωγή παιδικού βιβλίου ήταν ίσως υπερτονισμένη σε σχέση με τις δυνατότητες της ελληνικής αγοράς. Είναι εμφανές ότι, τώρα πλέον, γυρίζουμε σε ένα μέγεθος της τάξης των 1.500 τίτλων ανά χρόνο. Είναι ένας αριθμός φυσιολογικός για την αγορά μας, ακόμη πολύ υψηλός, αφού ένα στα πέντε βιβλία που εκδίδονται στη χώρα μας εξακολουθεί να απευθύνεται στα παιδιά και στους εφήβους». (Απόσπασμα από την ομιλία της Διευθύντριας του Ε.ΚΕ.ΒΙ., Κατρίν Βελισσάρη στην 4η Έκθεση Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου). Πηγή: Δελτίο Τύπου Ε.ΚΕ.ΒΙ, 18/1/2011 <<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage = RESOURCE&cresrc=7812&cnode=145>>

²² Στη βάση βιβλιογραφικών δεδομένων καταγράφονται όλα τα εκδοτικά προϊόντα που έχουν ISBN.

²³ Πηγή: ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ [Ημερομηνία άντλησης στοιχείων: 8/9/2011].

Μια πρώτη εικόνα για τα είδη των παιδικών βιβλίων που κυκλοφορούν στη χώρα μας, αποτυπώνεται στον Πίνακα 2, όπου καταγράφεται το πλήθος των νέων τίτλων παιδικών βιβλίων της περιόδου 2003-2010, χωρισμένο από τους ερευνητές του Ε.ΚΕ.ΒΙ. σε πέντε κατηγορίες:

- βιβλία για παιδιά προσχολικής ηλικίας,
- βιβλία γνώσεων, στα οποία περιλαμβάνονται όλες σχεδόν οι κατηγορίες της γνώσης (μυθολογία, Βίβλος, επιστήμες, φυσικός κόσμος, μαθηματικά, αστρονομία, τεχνολογία, ψυχολογία, κοινωνικά προβλήματα, υπολογιστές, γεωγραφία, αθλητισμός, κ.ά.),
- παιδικά βιβλία δραστηριοτήτων (ζωγραφικής, κατασκευών, χειροτεχνίας, κ.λπ.),
- βιβλία παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας, και
- παραμύθια.

Πίνακας 2: Νέοι τίτλοι παιδικών βιβλίων ανά κατηγορία (2003-2010)²⁴

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Βιβλία για παιδιά προσχολικής ηλικίας	814 (53,9%)	1047 (59,4%)	1073 (58,1%)	989 (46,1%)	961 (52,2%)	1215 (54,8%)	948 (49,8%)	758 (45,9%)
Βιβλία γνώσεων για παιδιά	145 (9,6%)	165 (9,4%)	163 (8,8%)	262 (12,2%)	172 (9,4%)	214 (9,7%)	188 (9,9%)	154 (9,3%)
Παιδικά βιβλία δραστηριοτήτων	193 (12,8%)	136 (7,7%)	192 (10,4%)	429 (20%)	335 (18,2%)	373 (16,8%)	347 (18,2%)	303 (18,4%)
Παιδική και εφηβική λογοτεχνία	225 (14,9%)	303 (17,2%)	304 (16,5%)	353 (16,5%)	308 (16,7%)	368 (16,6%)	383 (20,1%)	388 (23,5%)
Παραμύθια	134 (8,8%)	111 (6,3%)	114 (6,2%)	111 (5,2%)	65 (3,5%)	47 (2,1%)	39 (2%)	47 (2,9%)
Σύνολο νέων τίτλων παιδικών βιβλίων	1511	1762	1846	2144	1842	2217	1905	1650

Από την ανάγνωση των στοιχείων του Πίνακα 2 (και με δεδομένο ότι πέρα από τους τίτλους που κατατάσσονται στην κατηγορία «βιβλία για παιδιά προσχολικής ηλικίας», μεγάλο μέρος των τίτλων που κατατάσσονται στις κατηγορίες «βιβλία δραστηριοτήτων» και «παραμύθια» προορίζονται επίσης για τα βρέφη και τα νήπια), φαίνεται ότι η εκδοτική παραγωγή απευθύνεται κατά κύριο λόγο στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Οι εκδοτικές επιλογές μοιάζουν αρχικά παράδοξες, ιδίως αν αναλογισθεί κανείς το μέγεθος του πληθυσμού²⁵ αλλά και το γεγονός ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας δεν είναι σε θέση να διαβάζουν.

²⁴ Πηγή: ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ. [Ημερομηνία άντλησης στοιχείων: 8/9/2011].

²⁵ Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, κατά το έτος 2009-2010 στα Νηπιαγωγεία όλης της χώρας φοιτούσαν 157.908 νήπια, στα Δημοτικά Σχολεία φοιτούσαν 633.406 μαθητές και στα Γυμνάσια 335.602 μαθητές. (Πηγή: Δελτίο Τύπου Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, 10/8/2011. «Πίνακας: Πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση: Σχολικός πληθυσμός κατά φύλο, των σχολικών ετών 2009/10 και 2010/11»).

Το "παράδοξο" των εκδοτικών επιλογών έχει την εξήγησή του στη διαφορετική φύση και στη διαφορετική διάρκεια ζωής των τίτλων που απευθύνονται στις δύο ηλικιακές ομάδες. Όπως προκύπτει από την εξέταση των καταλόγων των παραγωγικότερων εκδοτικών επιχειρήσεων της τριετίας 2008-2010,²⁶ πολλοί από τους τίτλους που προορίζονται για παιδιά προσχολικής ηλικίας σχετίζονται άμεσα με την παγκόσμια βιομηχανία του θεάματος²⁷ και, συνεπώς, αντικαθίστανται συνεχώς από νέους τίτλους, ακολουθώντας τους ρυθμούς της κινηματογραφικής και τηλεοπτικής "επικαιρότητας", ή είναι βιβλία που προορίζονται για πρακτική χρήση από τους αποδέκτες τους²⁸ και, κατά συνέπεια, είναι αναλώσιμα. Όπως μας ανέφεραν εκδότες με σημαντική και πολύχρονη παρουσία στο χώρο του παιδικού βιβλίου, αυτού του είδους οι τίτλοι σπανίως ανατυπώνονται, σε αντίθεση με τα (λογοτεχνικά κυρίως) βιβλία για παιδιά σχολικής ηλικίας, σημαντικό μέρος των οποίων προσφέρεται στο αναγνωστικό κοινό για αρκετά χρόνια μετά το έτος της πρώτης κυκλοφορίας τους. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από την εξέταση των στοιχείων που έθεσαν στη διάθεσή μας οι εκδόσεις Κέδρος, Μίνωας, Παπαδόπουλος, Πατάκης και Ψυχογιός, οι οποίες εξέδωσαν συνολικά το 29,08% των νέων παιδικών τίτλων της περιόδου 2003-2010²⁹: οι παλαιοί τίτλοι που παραμένουν ενεργοί στους καταλόγους των παραπάνω εκδοτικών επιχειρήσεων, πραγματοποιώντας υψηλές πωλήσεις για πολλά χρόνια (longsellers), σε ποσοστό 80-85% προορίζονται για παιδιά σχολικής ηλικίας.

Ένα ακόμη εκδοτικό "παράδοξο" αφορά τη διαπίστωση ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδικών βιβλίων είναι μεταφρασμένα (βλ. Πίνακα 3). Όπως σημειώνουν οι ερευνητές του Ε.ΚΕ.ΒΙ., το παιδικό βιβλίο συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό μεταφράσεων από όλες τις κατηγορίες της εκδοτικής παραγωγής.³⁰ Το γεγονός αυτό εξηγείται, σε ένα βαθμό, από την κυκλοφορία τίτλων με γνωστούς τηλεοπτικούς και άλλους χαρακτήρες, όπως αυτοί που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, οι οποίοι προέρχονται από την αγγλοσαξονική κυρίως αγορά, καθώς και από τις επανεκδόσεις κλασικών έργων της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Ενδεχομένως, όμως, το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι η εγχώρια παραγωγή δεν ανταποκρίνεται, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, στις απαιτήσεις του παιδικού αναγνωστικού κοινού, κυρίως του κοινού των προαναγνωστών και των πρώτων αναγνωστών.³¹

²⁶ Οι παραγωγικότεροι εκδότες παιδικών βιβλίων κατά την τριετία 2008-2010 ήταν κατά σειρά οι εξής: Modern Times (737), Εκδόσεις Πατάκη (462), Μίνωας (422), Ψυχογιός (342), Παπαδόπουλος (305), Σαββάλας (268), Susaeta (260), Μεταίχμιο (243), Άγκυρα (206), Κέδρος (178). Πηγή: ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ. [Ημερομηνία άντλησης στοιχείων: 8/9/2011].

²⁷ Πρόκειται για βιβλία με χαρακτήρες που είναι γνωστοί στα παιδιά από την τηλεόραση ή τον κινηματογράφο. Π.χ. Μπομπ ο Μάστορας, Στρουμφάκια, Χελωνονιντζάκια, Toy Story, Μπομπ Σφουγγαράκης, Σρεκ, κ.λπ.

²⁸ Π.χ. βιβλία ζωγραφικής, χειροτεχνίας, κατασκευών, βιβλία με αυτοκόλλητα, βιβλία με παζλ, ατζέντες, ημερολόγια, λευκώματα, κ.λπ.

²⁹ Οι πέντε εκδοτικές επιχειρήσεις κατά την περίοδο 2003-2010 εξέδωσαν συνολικά 4.327 νέους παιδικούς τίτλους, αριθμό που αντιστοιχεί στο 29,08% της συνολικής παραγωγής νέων τίτλων παιδικού βιβλίου της ίδιας περιόδου. Αναλυτικά: Εκδόσεις Πατάκη (1.332), Μίνωας (952), Παπαδόπουλος (785), Ψυχογιός (696), Κέδρος (562). Πηγή: ΒΙΒΛΙΟΝΕΤ. [Ημερομηνία άντλησης στοιχείων: 8/9/2011].

³⁰ Βλ. σχετικά την έκδοση του Ε.ΚΕ.ΒΙ. «Η βιβλιοπαραγωγή στην Ελλάδα 2008». Δεκέμβριος 2009, σ. 26.

³¹ Βλ. και Κανατσούλη, Μ. «Το ξένο παιδικό βιβλίο. Κλασικά έργα, σύγχρονη θεματολογία, τολμηρές αναζητήσεις», *Επτά Ημέρες* (ένθετο με τίτλο: «Το παιδικό βιβλίο», εφ. *Καθημερινή*) (23/9/1998): 15-17.

Πίνακας 3: Μεταφρασμένοι τίτλοι παιδικών βιβλίων (2003-2010)³²

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Νέοι τίτλοι	1511	1762	1846	2144	1842	2217	1905	1650
Μεταφρασμένοι τίτλοι	944	1131	1280	1459	1163	1524	1235	981
Ποσοστό μεταφράσεων	62,5%	64,2%	69,3%	68,1%	63,1%	68,7%	64,8%	59,5%

Ο αριθμός των ενεργών τίτλων παιδικών βιβλίων δεν μπορεί να καθοριστεί με ακρίβεια, σίγουρα όμως είναι αρκετά μεγάλος.³³ Η μεγάλη εκδοτική προσφορά υποδηλώνει, ενδεχομένως, ότι υπάρχει ανάλογη ζήτηση από την πλευρά του αγοραστικού κοινού,³⁴ αλλά δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι το ενδιαφέρον των παιδιών για το βιβλίο είναι μεγάλο, αφού το αγοραστικό κοινό του παιδικού βιβλίου είναι κατά κύριο λόγο οι ενήλικοι που συχνά προβαίνουν στην αγορά βιβλίων, αγνοώντας ή παραβλέποντας τις επιθυμίες του παιδιού για το οποίο προορίζονται, καθώς και τα κριτήρια με τα οποία το ίδιο θα τα επέλεγε. Οι τίτλοι, ωστόσο, που καταγράφουν υψηλές πωλήσεις για πολλά χρόνια (longsellers) προσφέρουν κάποιες ενδείξεις για το ενδιαφέρον και τις αναγνωστικές προτιμήσεις των μεγαλύτερων τουλάχιστον παιδιών του Δημοτικού και των εφήβων, δηλαδή αναγνωστών που έχουν ισχυρότερο λόγο στην επιλογή των βιβλίων.

Από την εξέταση των πωλήσεων των εκδόσεων Κέδρος, Μίνωας, Παπαδόπουλος, Πατάκης και Ψυχογιός προκύπτουν δύο συμπεράσματα. Το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι υπάρχουν συγγραφείς εξαιρετικά δημοφιλείς στο ελληνικό παιδικό αναγνωστικό κοινό: στους ενεργούς τίτλους των συγκεκριμένων εκδοτικών οίκων που έχουν υπερβεί τα 30.000 αντίτυπα βρίσκονται, μεταξύ άλλων, ένα ή περισσότερα έργα των καταξιωμένων Ελλήνων συγγραφέων: Αγγελικής Βαρελλά, Γαλάτειας Γρηγοριάδου - Σουρέλη, Ελένης Δικαίου, Σοφίας Ζαραμπούκα, Άλκης Ζέη, Βαγγέλη Ηλιοπούλου, Παντελή Καλιότσου, Μάνου Κοντολέων, Μάρως Λοΐζου, Λότης Πέτροβιτς - Ανδρουτσοπούλου, Ζωρζ Σαρή, Κίρας Σίνου, Διδώς Σωτηρίου, Τούλας Τίγκα, Ευγένιου Τριβιζά, Ευγενίας Φακίνου και Λίτσας Ψαραύτη, καθώς και των ξένων συγγραφέων: Ρίτσαρντ Γουόκερ, Μίχαελ Έντε, Δημήτρη Ινκίοφ, Άστριντ Λίντγκρεν, Κ.Σ. Λιούις, Κέιτλιν Μάθιους, Ντέιζι Μέντουζ, Ρόαλντ Νταλ, Έλγουιν Ουάιτ, Κρίστοφερ Παολίνι, Τζ. Κ. Ρούλινγκ, R.L. Stine, Τζ. Ρ. Τόλκιν και Λιάν Χερν. Εξετάζοντας τα βιβλία που καταγράφουν υψηλές πωλήσεις, παρατηρούμε ότι τα περισσότερα έχουν σύγχρονη θεματολογία και διακρίνονται για τη λογοτεχνικότητα, την ευρηματικότητα, την πρωτοτυπία, την πλούσια γλώσσα και την αμεσότητα του λόγου τους, ενώ σε πολλά από αυτά είναι έντονο το στοιχείο της περιπέτειας, της φαντασίας, της μαγείας και του χιούμορ. Επιπλέον, αρκετά δημοφιλή βιβλία χαρακτηρίζονται από μοντερνιστικά στοιχεία αφήγησης, όπως χρήση εσωτερικού μονολόγου και διακειμένων, από εγκλιβωτισμούς και αυτοαναφορικότητα.

³² Πηγή: BIBLIONET. [Ημερομηνία άντλησης στοιχείων: 8/9/2011].

³³ Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην ιστοσελίδα του βιβλιοπωλείου «Πολιτεία» βρίσκονται καταγεγραμμένοι 26.410 τίτλοι παιδικών βιβλίων, το 70% περίπου των οποίων είναι ενεργοί, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ιδιοκτήτη του βιβλιοπωλείου κ. Νίκου Λιβέριου.

³⁴ Η επιφύλαξη βασίζεται στην κινητικότητα που διακρίνει τον εκδοτικό χώρο ιδίως τα τελευταία χρόνια.

Οι παρατηρήσεις που προκύπτουν από την εξέταση των δημοφιλών τίτλων των προαναφερθέντων εκδοτών συμφωνούν με τα πορίσματα ερευνών για τις αναγνωστικές προτιμήσεις των παιδιών, που δείχνουν ότι τα παιδιά σχολικής ηλικίας ενδιαφέρονται κυρίως για βιβλία περιπετειών, φαντασίας ή επιστημονικής φαντασίας, μυστηρίου και μαγείας, οικολογικού περιεχομένου και για βιβλία με χιούμορ.³⁵ Ταυτόχρονα επιβεβαιώνουν ότι τα παιδιά ξεχωρίζουν κάποιους συγγραφείς που με το έργο τους ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα, στους ιδιαίτερους προβληματισμούς και στις πνευματικές ή συναισθηματικές τους ανάγκες.³⁶

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι στους ενεργούς τίτλους των συγκεκριμένων εκδοτικών οίκων που έχουν υπερβεί τα 30.000 αντίτυπα, περιλαμβάνονται και πολλά κλασικά έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας,³⁷ καθώς και μύθοι ή κλασικά παραμύθια.³⁸ Η συνεχιζόμενη κυκλοφορία και οι υψηλές πωλήσεις κλασικών έργων, πιστοποιούν την έννοια του κλασικού μέσα από τη διαχρονική ανταπόκριση των αναγνωστών τους. Κρίνεται, πάντως, σκόπιμο να σημειωθεί, ότι, όπως μας ανέφερε η εκδότρια κα Έλενα Πατάκη, οι πωλήσεις των πρωτότυπων έργων κινούνται τα τελευταία χρόνια καθοδικά, ενώ αυξάνονται οι πωλήσεις των διασκευών, καθώς και των έργων που επανακυκλοφορούν με νέα εικονογράφηση ή νέα μορφή (με διαφορετική βιβλιοδεσία, σε διαφορετικό σχήμα, κ.ά.).

³⁵ Βλ. ενδεικτικά: Boraks N., Hoffman A. & Bauer D. «Children's book preferences: Patterns, particulars, and possible implications». *Reading Psychology* 18(4) (1997): 309-341· Chiu, L.H. «Children's attitudes toward reading and reading interests». *Perceptual and Motor Skills* 58(3) (1984): 906-962· Clark, C. & Foster, A. *Children's and young people's reading habits and preferences: The who, what, why, where, and when*. London: National Literacy Trust, 2005· Davila, D. & Patrick, L. «Asking the experts: What children have to say about their reading preferences». *Language Arts* 87(3) (2010): 199-210· Haynes, C. & Richgels, D.J. «Fourth graders' literature preferences». *Journal of Educational Research* 85 (1992): 208-219· Nippold M., Duthie J. & Larsen J. «Literacy as a leisure activity: Free-time preferences of older children and young adolescents». *Language, Speech, and Hearing Services in School*, 36 (2005): 93-102· McKenna M.C., Kear D.J. & Ellsworth R.A. «Children's attitudes toward reading: A national survey». *Reading Research Quarterly*, 30 (1995): 934-956· Wray, D. & Lewis, M. «The reading experiences and interests of junior school children». *Children's Literature in Education* 24 (4) (1993): 251-264· Μαλαφάντης, Κ. *Το παιδί και η ανάγνωση. Στάσεις, προτιμήσεις, συνήθειες*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη, 2005· Παπαντωνιάκης Γ., Αθανασιάδης Η., Καπλάνογλου Μ. & Πολίτης Δ. *Οι ιδέες των παιδιών για την παιδική λογοτεχνία: Θεωρία και έρευνα της αναγνωστικής ανταπόκρισης*. Αθήνα: Τόπος, 2010.

³⁶ Βλ. ενδεικτικά τις κλασικές μελέτες: Σπινκ, Τζ. *Τα παιδιά ως αναγνώστες*. Μτφρ. Κ. Ντελόπουλος. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990· Tucker, N. *The child and the book: A psychological and literary exploration*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.

³⁷ Αναφέρονται ενδεικτικά κάποιοι από τους τίτλους που έχουν υπερβεί τα 30.000 αντίτυπα: *Ο μικρός πρίγκιπας* του Αντουάν ντε Σαιντ Εξυπερύ, *Ο Δον Κιχότης* του Μιγκέλ Θερβάντες, *Ο γύρος του κόσμου σε ογδόντα ημέρες* του Ιουλίου Βερν, *Οι άθλιοι* του Βίκτωρα Ουγκώ, *Το νησί των θησαυρών* του Ρόμπερτ-Λούις Στήβενσον, *Ο Όλιβερ Τουίστ* του Καρόλου Ντίκενς, *Ο μυστικός κήπος* της Φράνσις Χόντγκσον Μπάρνετ, *Οι περιπέτειες του Τομ Σόγερ* του Μαρκ Τουαίην, *Η καλύβα του μπαρμπα-Θωμά* της Χάριετ Μπίτσερ Στόου, *Ένα δέντρο μεγαλώνει στο Μπρούκλιν* της Μπέττυ Σμιθ. Επισημαίνεται ότι οι συγκεκριμένοι εκδοτικοί οίκοι δεν εκδίδουν βιβλία κλασικών Ελλήνων συγγραφέων, όπως π.χ. της Πηνελόπης Δέλτα.

³⁸ Αναφέρονται ενδεικτικά: οι μύθοι του Αισώπου, *το Κοριτσάκι με τα σπέρτα* του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν και ο *Κοντορεβουθούλης* των αδελφών Γκριμ.

1.2. Διάδοση του παιδικού βιβλίου και διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού

1.2.1. Σύντομο ιστορικό

Την πρώτη ώθηση για την ανάπτυξη του παιδικού βιβλίου και τη διεύρυνση του αναγνωστικού του κοινού στην Ελλάδα έδωσαν οι συγγραφείς και οι διανοούμενοι που συγκεντρώθηκαν γύρω από τη **Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά** (1958) και τον **Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου** (1969), δύο σωματεία που αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν σημείο αναφοράς για όλους όσοι ενδιαφέρονται για το παιδικό βιβλίο. Οι προσπάθειες των δύο σωματείων κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους³⁹ είχαν ως κύριους στόχους την αύξηση των παιδικών εκδόσεων, τη βελτίωση της ποιότητας των βιβλίων που προορίζονταν για τους μικρούς αναγνώστες και την προώθηση των «καλών» παιδικών βιβλίων.⁴⁰ Από τη δεκαετία του '80 και με τη σημαντική συμβολή των δημόσιων και δημοτικών βιβλιοθηκών, οι οποίες στελεχώθηκαν από τους πρώτους αποφοίτους των Σχολών Βιβλιοθηκονομίας,⁴¹ αλλά και των μελετητών της παιδικής λογοτεχνίας, οι ενδιαφερόμενοι για το παιδικό βιβλίο πολλαπλασιάστηκαν και η διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού έγινε σταδιακά υπόθεση της εκπαιδευτικής κοινότητας αλλά και όλων των εμπλεκομένων στη δημιουργία, στην παραγωγή και στη διακίνηση του παιδικού βιβλίου. Με την ίδρυση των Παιδαγωγικών Τμημάτων (1984) και τη σταδιακή καθιέρωση της «Παιδικής Λογοτεχνίας» ως αυτόνομου μαθήματος (1987),⁴² καθώς και με τη χορήγηση υποτροφιών εσωτερικού από το Ι.Κ.Υ. για μεταπτυχιακές σπουδές στην παιδική λογοτεχνία, τα λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά αναβαθμίστηκαν καθοριστικά, συνιστώντας στο εξής διακριτό αντικείμενο επιστημονικής μελέτης και έρευνας. Παράλληλα, η κριτική του παιδικού βιβλίου σε εφημερίδες και περιοδικά⁴³ με τη σημαντική συνεισφορά ειδικών μελετητών άρχισε να ασκείται συστηματικότερα.

Η πρώτη ουσιαστική παρέμβαση της Πολιτείας για την ενίσχυση του βιβλίου έγινε από το Υπουργείο Πολιτισμού το 1994, έτος κατά το οποίο η πολιτική ηγεσία του υπουργείου αποφάσισε το δεκαπλασιασμό του προϋπολογισμού για το Βιβλίο και τα Γράμματα αλλά και τη σύσταση ομάδας εργασίας για τη χάραξη εθνικής πολιτικής βιβλίου,⁴⁴ η οποία λίγους μήνες αργότερα οδήγησε στην ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (Ε.ΚΕ.ΒΙ.).⁴⁵ Οι πρώτες προσπάθειες του Υπουργείου

³⁹ Προκήρυξη διαγωνισμών συγγραφής παιδικών βιβλίων, βράβευση συγγραφέων και εικονογράφων, οργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και σεμιναρίων.

⁴⁰ Βλ. σχετικά τον Πρόλογο του Κ.Π. Δεμερτζή στην έκδοση των Πρακτικών του Α' Σεμιναρίου του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (Θεσσαλονίκη, 18-20 Οκτωβρίου 1985): *Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο. Έργο τέχνης: Μέσο αγωγής*. Αθήνα: Πατάκης, 1987, σσ. 9-12. Βλ. ακόμη: Αυτζής, Μ. *Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά*. (Ανέκδοτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία). Αθήνα: Π.Τ.Δ.Ε., 2008.

⁴¹ Το πρώτο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1977 και εντάχθηκε στην Ανωτέρα Σχολή Στελεχών Επιχειρήσεων (Α.Σ.Σ.Ε.) του Κέντρου Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Κ.Α.Τ.Ε.Ε.) Αθήνας.

⁴² Αρχικά εντάχθηκε στο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων και στη συνέχεια στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών σε κάποια από τα Τμήματα.

⁴³ Αναφέρουμε ενδεικτικά το ένθετο των βιβλιοπαρουσιάσεων στο *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* και τις βιβλιοκριτικές στο *Διαβάζω*.

⁴⁴ Βλ. σχετικά: Ζορμπά, Μ. *Κρατική πολιτική για το βιβλίο*. Αθήνα: Οδυσσεάς, 1995, σσ. 118-156. Βλ. ακόμη το συλλογικό τόμο *Εθνική πολιτική βιβλίου* που εκδόθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού το 1994.

⁴⁵ Το Ε.ΚΕ.ΒΙ. είναι ο φορέας μέσω του οποίου το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού σχεδιάζει και εφαρμόζει την εθνική πολιτική για την προώθηση του βιβλίου και της ανάγνωσης. Δίνει προτεραιότητα στην ενίσχυση της ανάγνωσης

Πολιτισμού για την προώθηση του παιδικού βιβλίου και για την καλλιέργεια της φιλιανγνωσίας στα παιδιά, έγιναν το ίδιο έτος, με την οργάνωση εβδομάδας εκδηλώσεων με τον τίτλο **Μ' ένα βιβλίο πετάω** (17-24/4/1994). Οι εκδηλώσεις αυτές συνεχίστηκαν και την επόμενη χρονιά με τον τίτλο **Πάμε με το βιβλίο** (7-14/5/1995).⁴⁶

Η δημιουργία του **Ε.ΚΕ.ΒΙ.** έδωσε νέα ώθηση τόσο στην παραγωγή του παιδικού βιβλίου (που το 1994 είχε μόλις ξεπεράσει το φράγμα των 500 νέων τίτλων και το ποσοστό του βρισκόταν στα επίπεδα του 12-13% της συνολικής βιβλιοπαραγωγής),⁴⁷ όσο και στη διάδοσή του στο παιδικό αναγνωστικό κοινό. Από τα πρώτα κιόλας χρόνια της λειτουργίας του στήριξε τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούσαν διάφοροι φορείς και συμμετείχε σε αυτές με τη διοργάνωση θεματικών εκθέσεων βιβλίων, εικαστικών εκθέσεων, θεατρικών και μουσικών δρώμενων, σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς και γονείς, κ.ά.,⁴⁸ ενώ παράλληλα προχώρησε και στην υλοποίηση των πρώτων καινοτόμων φιλιανγνωστικών δράσεων. Οι κυριότερες δράσεις της πρώτης περιόδου του Ε.ΚΕ.ΒΙ. ήταν η **Γαλάζια Γραμμή**,⁴⁹ η οποία απευθυνόταν κατά κύριο λόγο στα μικρά παιδιά, και η **Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης**,⁵⁰ η οποία αφορούσε τους μαθητές των μεγάλων τάξεων (Γ-ΣΤ') του Δημοτικού.

στην Ελλάδα, στην προβολή και στην προώθηση του ελληνικού βιβλίου στο εξωτερικό, καθώς και στην καταγραφή των δεδομένων που αφορούν το βιβλίο.

⁴⁶ Στο πλαίσιο αυτών των εκδηλώσεων, το Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών κυκλοφόρησε και μοίρασε έναν πρώτο βιβλιογραφικό οδηγό με παιδικά βιβλία για χρήση από τους εκπαιδευτικούς και το ευρύ κοινό. Ο τίτλος του εντύπου ήταν «Το παιδικό βιβλίο: Μια πρόταση» και περιελάμβανε εκτός από τα λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά (χωρισμένα κατά θεματικές κατηγορίες) και μελέτες για την ελληνική παιδική λογοτεχνία.

⁴⁷ Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική βάση δεδομένων του *Ιχνηυτή*, το 1994 κυκλοφόρησαν 517 νέοι τίτλοι παιδικών βιβλίων έναντι 495 του 1993 και 374 του 1990, ενώ το ποσοστό των παιδικών βιβλίων στο σύνολο της βιβλιοπαραγωγής ήταν 12,2% για το 1994, 12,7% για το 1993 και 13% για το 1990. Βλ. σχετικά: Βουκελάτος, Κ. «Η ελληνική βιβλιοπαραγωγή 1994/Στατιστικές και τίτλοι βιβλίων». *Ιχνηυτής* 12 (1994): 4-8, 12-13.

⁴⁸ Ενδεικτικά αναφέρεται η συμμετοχή του Ε.ΚΕ.ΒΙ. στις εκδηλώσεις και στις γιορτές για την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου, στις Εκθέσεις Βιβλίου, καθώς και στο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου για Παιδιά και Νέους της Ολυμπίας. Στο φεστιβάλ αυτό συμμετέχει από το 2004, διοργανώνοντας παράλληλες εκδηλώσεις σε σχολεία του νομού Ηλείας.

⁴⁹ Η **Γαλάζια Γραμμή: Παραμύθια από το τηλέφωνο** εγκαινιάστηκε το 1996 και λειτούργησε μέχρι το 1999. Τα παιδιά που έμεναν στο Λεκανοπέδιο της Αττικής, αφού σχημάτιζαν τον τηλεφωνικό αριθμό της «Γαλάζιας Γραμμής» (με αστική χρέωση), άκουγαν ένα «παραμύθι» διάρκειας πέντε (5) λεπτών, ενώ το 1997 το πρόγραμμα επεκτάθηκε και σε άλλες περιοχές. Από τα Χριστούγεννα του 1996 τα «παραμύθια» κυκλοφορούσαν επίσης σε ψηφιακό δίσκο (CD) και κασέτα σε μουσική του Θάνου Μικρούτσικου. Τα «παραμύθια» (ολόκληρα λογοτεχνικά βιβλία ή αποσπάσματα), Ελλήνων και ξένων συγγραφέων, τα οποία αγκάλιαζαν όλο το φάσμα της βιβλιοπαραγωγής, διάβαζε η ηθοποιός Μάνια Τεχριτζόγλου, ενώ οι τότε συνεργάτες του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών Γιάννης Παπαδάτος και Δημήτρης Πολίτης φρόντιζαν για την επιλογή τους.

⁵⁰ Η **Σκυταλοδρομία ανάγνωσης** ήταν κοινό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας, του Υπουργείου Πολιτισμού και του Ε.ΚΕ.ΒΙ. Εγκαινιάστηκε το 1997 και ολοκληρώθηκε το 2005. Βασική φιλοδοξία του προγράμματος ήταν να ενισχύσει τη σχέση των μαθητών με το βιβλίο, ενώ κύριοι στόχοι του ήταν να δώσει την ευκαιρία και τα κίνητρα για συστηματική και δημιουργική ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων, να δημιουργήσει αναγνώστες με κριτική σκέψη και να ενθαρρύνει το διάλογο για τα βιβλία μέσα στη σχολική αίθουσα. Η συμμετοχή των σχολείων όλης της χώρας ήταν μεγάλη, ενώ η ανταπόκριση μαθητών και εκπαιδευτικών υπήρξε θερμή και ενθουσιώδης, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αναλάμβαναν πρωτοβουλίες και δράσεις που διέυρναν τους αρχικούς στόχους του προγράμματος. Ενδεικτικό της μεγάλης συμμετοχής είναι το γεγονός ότι το υλικό του προγράμματος (λογοτεχνικά βιβλία, ενημερωτικά φυλλάδια, κ.ά.) αποστελλόταν σε 6.000 περίπου σχολεία μια φορά το χρόνο. Την ομάδα εμπειρογνομόνων του προγράμματος αποτελούσαν οι: Βενετία Αποστολίδου, Έλκα Ζημαρίτου, Μάνος Κοντολέων, Κατερίνα Λάππα, Μαρίζα Ντεκάστρο, Γιάννης Παπαδάτος και Ειρήνη Ψαρρά.

1.2.2. Οι δράσεις και τα προγράμματα του Ε.ΚΕ.ΒΙ.

Τα τελευταία χρόνια οι πρωτοβουλίες του Ε.ΚΕ.ΒΙ. για την προώθηση του παιδικού βιβλίου και για τη διάδοση της ανάγνωσης στο παιδικό κοινό πολλαπλασιάστηκαν και περιλαμβάνουν τη διοργάνωση Έκθεσης Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου, την καμπάνια για τη δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης και τη δημιουργία ηλεκτρονικού κόμβου για παιδιά και εφήβους. Αναλυτικά:

- Από το 2008 το Ε.ΚΕ.ΒΙ. οργανώνει ετήσια **Έκθεση Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου** στην Αθήνα, στην οποία παρουσιάζεται το σύνολο της βιβλιοπαραγωγής που απευθύνεται στα παιδιά όλων των ηλικιών. Στο πλαίσιο της Έκθεσης, η οποία διαρκεί τέσσερις ημέρες και υλοποιείται με τη συνεργασία του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και των εκδοτών, πραγματοποιούνται πολυάριθμες εκδηλώσεις για παιδιά (συναντήσεις με συγγραφείς και εικονογράφους, εργαστήρια δημιουργικής γραφής, παρουσιάσεις βιβλίων, θεατρικά, μουσικά και εικαστικά δρώμενα).⁵¹ Σημειώνεται ότι ανάλογες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται και στην «Παιδική Γωνιά» της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης, που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2005.⁵²
- Η **καμπάνια για τη δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης** ξεκίνησε το 2006 και είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ομάδων αναγνωστών σε σχολεία και σε βιβλιοθήκες όλης της χώρας, ενώ πρόσφατα εξήντα (60) δημοτικές βιβλιοθήκες διαμόρφωσαν δίκτυο με τις παιδικές λέσχες ανάγνωσης που λειτουργούν στους χώρους τους.
- Ο **ηλεκτρονικός κόμβος για παιδιά και εφήβους** με την ονομασία **Μικρός Αναγνώστης** (<http://www.mikrosanagnostis.gr>) ξεκίνησε τη λειτουργία του στις 13 Σεπτεμβρίου του 2011 και απευθύνεται σε παιδιά 6-12 ετών. Εμπλουτίζεται σε μηνιαία βάση και περιλαμβάνει μηχανή αναζήτησης βιβλίων και παιδικών βιβλιοθηκών, ενημέρωση για τις νέες κυκλοφορίες παιδικών βιβλίων και για τις εκδηλώσεις που απευθύνονται στα παιδιά, θεματικούς βιβλιογραφικούς οδηγούς, παιχνίδια, διαγωνισμούς, βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις συγγραφέων και εικονογράφων, αφιερώματα και βιντεοσκοπημένα αποσπάσματα παραστάσεων, αφηγήσεις ιστοριών από έργα δημοφιλών συγγραφέων, ενώ ένα μέρος του («η γωνιά των δασκάλων») περιέχει πληροφορίες και συνδέσμους για τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς.

Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι μεγάλο μέρος των δράσεων του Ε.ΚΕ.ΒΙ. αφορά την εκπαιδευτική κοινότητα. Στις δράσεις αυτές περιλαμβάνονται **σεμινάρια για εκπαιδευτικούς** που έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση και την κατάρτισή τους σε ζητήματα που αφορούν το βιβλίο και την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών,⁵³ καθώς και εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες.

⁵¹ Βλ. σχετικά στο: <http://www.childrensbookfair.gr>

⁵² Βλ. σχετικά στο: <http://www.thessalonikibookfair.com>

⁵³ Τα σεμινάρια πραγματοποιούνται σε διάφορες περιοχές της χώρας και με διάφορες ευκαιρίες (π.χ. στο πλαίσιο του Εργαστηρίου του Βιβλίου, της υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων, των εκθέσεων βιβλίου).

Τα ενεργά εκπαιδευτικά προγράμματα του Ε.ΚΕ.ΒΙ. είναι τρία:

- **Συγγραφείς και εικονογράφοι στα σχολεία.** Το πρόγραμμα περιλαμβάνει την οργάνωση επισκέψεων συγγραφέων και εικονογράφων σε σχολικές τάξεις της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ξεκίνησε να υλοποιείται το 2004 με τη συνεργασία της Εταιρείας Συγγραφέων, του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και της Καλλιτεχνικής Εταιρείας Εικονογράφησης «Ο Αίσωπος». Σύμφωνα με το Ε.ΚΕ.ΒΙ., από την έναρξη του προγράμματος έχουν πραγματοποιηθεί 1.445 επισκέψεις σε σχολεία και βιβλιοθήκες όλης της χώρας, στις οποίες συμμετείχαν 93.434 μαθητές από 854 Νηπιαγωγεία, Δημοτικά Σχολεία, Γυμνάσια και Λύκεια.⁵⁴
- **Κινητές εκθέσεις.** Το Ε.ΚΕ.ΒΙ., στο πλαίσιο επετειακών εκδηλώσεων, δημιούργησε κινητές εκθέσεις με πληροφορίες και στοιχεία για τη ζωή και το έργο σημαντικών Ελλήνων λογοτεχνών και τις δανείζει σε σχολεία, βιβλιοθήκες και πολιτιστικούς φορείς. Οι εκθέσεις αυτές αφορούν τη ζωή και το έργο των: Ανδρέα Εμπειρίκου, Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, Γρηγόριου Ξενόπουλου, Άγγελου Σικελιανού, Κωστή Παλαμά, Νίκου Καζαντζάκη, Νίκου Εγγονόπουλου, Μ. Καραγάτση, Γιάννη Ρίτσου και Οδυσσέα Ελύτη.
- **Βιβλιοπαιχνίδια.** Το πρόγραμμα περιλαμβάνει εργαστήρια που έχουν ως στόχο τη γνωριμία του παιδιού με τους συντελεστές και τις διαδικασίες παραγωγής του βιβλίου. Ξεκίνησε το 2005, υλοποιείται στους χώρους του Ε.ΚΕ.ΒΙ. και το περιεχόμενό του αλλάζει από έτος σε έτος. Τα προηγούμενα χρόνια πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια εικαστικής δημιουργίας, δημιουργικής γραφής, καλλιτεχνικής βιβλιοδεσίας, κ.ά., ενώ το 2010-2011 λειτούργησαν για πρώτη φορά εργαστήρια για μαθητές Λυκείου με θέμα την ποίηση.

Στα προγράμματα που παρουσιάζονται παραπάνω πρέπει να προστεθούν και οι **Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των μαθητών**, ένα φιλόδοξο τριετές πρόγραμμα (2011-2014) που υλοποιεί το Ε.ΚΕ.ΒΙ. σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας στα 961 ολόημερα σχολεία με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.).

⁵⁴ Από το 2011 η εφαρμογή του Προγράμματος περιορίστηκε στα Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.) Βλ. <<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=node&cnode=150>>.

Φωτ. 1: Στιγμιότυπο από το εργαστήριο βιβλιοδεσίας με τίτλο «Ένα βιβλίο γεννιέται» που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος **Βιβλιοπαιχνίδια**.⁵⁵

Φωτ. 2.: Στιγμιότυπο από την επίσκεψη της εικονογράφου και συγγραφέως Βάσως Ψαράκη σε σχολική τάξη, η οποία έγινε στο πλαίσιο του προγράμματος **Συγγραφείς και εικονογράφοι στα σχολεία**.

⁵⁵ Οι φωτογραφίες προέρχονται από το αρχείο του Ε.ΚΕ.ΒΙ.

1.2.3. Οι πρωτοβουλίες των λογοτεχνικών σωματείων και των συντελεστών του βιβλίου

Σημαντικό ρόλο στην υπόθεση της καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας και της διεύρυνσης του παιδικού αναγνωστικού κοινού στην Ελλάδα διαδραματίζουν τα δύο σωματεία που, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, πρωτοστάτησαν στην όλη προσπάθεια: η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου.

Η **Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά**, με τους Ετήσιους Πανελλήνιους Διαγωνισμούς Λογοτεχνίας που διοργανώνει από το 1958 μέχρι σήμερα, συνέβαλε και συνεχίζει να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας του παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου, ενώ παράλληλα δραστηριοποιείται στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των παιδιών με τη διοργάνωση ημερίδων για εκπαιδευτικούς και εκδηλώσεων για το παιδικό κοινό, καθώς και με την ενίσχυση παιδικών βιβλιοθηκών.

Ο **Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου** αποτελεί το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα (IBBY: International Board on Books for Young People). Οι παρεμβάσεις του για τη διάδοση του παιδικού βιβλίου είναι ευρείας κλίμακας και περιλαμβάνουν:

- την οργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και διαλέξεων για την παιδική και τη νεανική λογοτεχνία, καθώς και εκθέσεων εικονογράφησης παιδικού βιβλίου,
- τη βράβευση παιδικών βιβλίων της ετήσιας βιβλιοπαραγωγής,
- την οργάνωση του ετήσιου εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Παιδικού Βιβλίου, σε συνεργασία με το Ε.ΚΕ.ΒΙ. και άλλους φορείς,
- την οργάνωση εκδηλώσεων στο πλαίσιο της Έκθεσης Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου και της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης,
- την υλοποίηση εργαστηρίων για παιδιά στο πλαίσιο του προγράμματος **Βιβλιοπαιχνίδια** του Ε.ΚΕ.ΒΙ., και
- τον εμπλουτισμό βιβλιοθηκών που λειτουργούν σε υποβαθμισμένες περιοχές.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του Κύκλου στην ανάδειξη θετικών φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών και πρακτικών (εκπαιδευτικά προγράμματα, μαθητικά έντυπα, προγράμματα προώθησης της φιλαναγνωσίας με τη χρήση νέων τεχνολογιών, δράσεις βιβλιοθηκών, δραστηριότητες συλλόγων γονέων και άλλων φορέων), καθώς και στην ηθική επιβράβευση εκπαιδευτικών, βιβλιοθηκονόμων, κ.ά., οι οποίοι δείχνουν έμπρακτα το ενδιαφέρον τους για την παιδική και τη νεανική λογοτεχνία, με την απονομή ειδικών βραβείων που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του ετήσιου εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Παιδικού Βιβλίου.

Στην προσπάθεια για τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού συμμετέχουν, τέλος, ενεργά αρκετοί **συγγραφείς παιδικών βιβλίων** που, αξιοποιώντας τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα (Blogs, προσωπικές ιστοσελίδες, κ.ά.), επιδιώκουν τη διαδραστική και αμεσότερη σχέση με το αναγνωστικό τους κοινό, καθώς και αρκετές **εκδοτικές επιχειρήσεις**. Οι ενέργειες των εκδοτών παιδικού βιβλίου τα τελευταία χρόνια έχουν πολλαπλασιαστεί και έχουν αναβαθμιστεί ποιοτικά, και παρόλο που έχουν ως κύριο στόχο τους την προώθηση της εκδοτικής παραγωγής στο

αγοραστικό κοινό, οι ενέργειες αυτές συντελούν αποφασιστικά στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των παιδιών, των γονιών τους και των εκπαιδευτικών για το παιδικό βιβλίο.

Οι συνηθέστερες ενέργειες των εκδοτικών οίκων είναι:

- η διοργάνωση βιβλιοπαρουσιάσεων και πάσης φύσεως εκδηλώσεων για παιδιά (θεατρικών δρώμενων, αφηγήσεων, μουσικών εκδηλώσεων, παιχνιδιών, εργαστηρίων, κ.ά.) σε βιβλιοπωλεία και άλλους χώρους, καθώς και στο πλαίσιο των εκθέσεων βιβλίων,
- η έκδοση και δωρεάν διανομή παιδικών εντύπων, με παιχνίδια και δραστηριότητες που σχετίζονται με τα βιβλία,
- η προκήρυξη φιλαναγνωστικών διαγωνισμών,
- η παροχή δωρεάν ενημερωτικού και υποστηρικτικού υλικού για εκπαιδευτικούς (θεματικών βιβλιογραφικών καταλόγων, πληροφοριακού υλικού και φυλλαδίων με προτάσεις φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων για την αξιοποίηση συγκεκριμένων βιβλίων), και
- ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων με σημείο αναφοράς ένα ή περισσότερα βιβλία, τα οποία μπορούν να υλοποιηθούν στη σχολική τάξη με ή χωρίς τη συμμετοχή των συνεργατών του εκδοτικού οίκου.

Φωτ. 3: Στιγμιότυπο από τη συνάντηση της ομάδας μελέτης με δημιουργούς παιδικών βιβλίων. Στη φωτογραφία διακρίνονται η κα Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, ο κ. Βαγγέλης Ηλιόπουλος και ο κ. Μάνος Κοντολέων

1.2.4. Ο ρόλος των βραβείων

Σπουδαίο ρόλο στη βελτίωση της ποιότητας του παιδικού βιβλίου και στη διάδοσή του στο παιδικό αναγνωστικό κοινό διαδραματίζουν τα βραβεία που θεσπίστηκαν από την Ακαδημία Αθηνών και από το Υπουργείο Πολιτισμού, καθώς και τα βραβεία που απονέμονται από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και από το περιοδικό *Διαβάζω*.

Το βραβείο του **Ιδρύματος Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών** απονέμεται από το 1978 σε συγγραφείς βιβλίων για παιδιά για συγκεκριμένο βιβλίο ή για το σύνολο του έργου τους.⁵⁶ Η θέσπιση του βραβείου αυτού έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς, αρκετά χρόνια πριν από την εκδοτική έκρηξη του παιδικού βιβλίου, πρώτη η Ακαδημία Αθηνών αναγνώρισε τη σημασία της παιδικής λογοτεχνίας και την ανέδειξε ουσιαστικά ως ξεχωριστή οντότητα.

Η Πολιτεία αναγνώρισε επίσημα το ρόλο της Λογοτεχνίας για Παιδιά το 1989 με τη θέσπιση από το **Υπουργείο Πολιτισμού** κρατικού βραβείου για το «Παιδικό Λογοτεχνικό Βιβλίο», ενώ, παρακολουθώντας τις εξελίξεις στο χώρο του παιδικού βιβλίου και αξιολογώντας τη μεγάλη σημασία του για την ευρύτερη καλλιέργεια των παιδιών, το 1998 θέσπισε δύο ακόμη βραβεία: το «Βραβείο Εικονογράφησης Παιδικού Βιβλίου» και το «Βραβείο Βιβλίου Γνώσεων για Παιδιά». Τέλος, το 2011 το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού πρόσθεσε στα υπάρχοντα βραβεία το «Βραβείο Εφηβικού-Νεανικού Βιβλίου» και μετονόμασε το βραβείο «Εικονογράφησης Παιδικού Βιβλίου» σε «Βραβείο Εικονογραφημένου Παιδικού Βιβλίου».⁵⁷

Ο **Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου** καθιέρωσε την προκήρυξη διαγωνισμών για την απονομή βραβείων σε (ανέκδοτα στην αρχή) λογοτεχνικά έργα από τον πρώτο κιόλας χρόνο της λειτουργίας του, παράδοση που συνεχίζει μέχρι σήμερα με την απονομή έξι πλέον βραβείων σε παιδικά βιβλία για το κείμενο και την εικονογράφηση.⁵⁸

Το περιοδικό *Διαβάζω* απένειμε για πρώτη φορά «Βραβείο Παιδικού Βιβλίου» και «Βραβείο Εφηβικού Βιβλίου» το 2000, ενώ από το 2007 τα δύο αυτά βραβεία μετονομάστηκαν σε «Βραβείο Εικονογραφημένου Παιδικού Βιβλίου» και «Βραβείο Λογοτεχνικού Βιβλίου για μεγάλα παιδιά», αντίστοιχα.⁵⁹

⁵⁶ Βλ. τον πλήρη κατάλογο των βραβείων στο δικτυακό τόπο: <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=3683&cnode=573>

⁵⁷ Σύμφωνα με τη σχετική ανάρτηση στο ΥΠ.ΠΟ. «Τα παιδικά βιβλία αρχίζουν πια να είναι μια ανθηρή κατηγορία που αφορά τόσο τους δημιουργούς όσο και τους εκδότες». Βλ.: http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=27 Στην ίδια διεύθυνση υπάρχει αναλυτικός κατάλογος των κρατικών βραβείων.

⁵⁸ Για τα βραβεία που έχουν προκηρυχθεί για το 2011 βλ.: <http://www.greekibby.gr/products5.php?wh=1&lang=1&the1id=17&the2id=18&theid=18&open1=17&open2=18>, ενώ για τον αναλυτικό κατάλογο των βραβείων του Κύκλου βλ.: <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=3696&cnode=573>

⁵⁹ Αναλυτικός κατάλογος των βραβείων του περιοδικού *Διαβάζω* υπάρχει στο: <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=3691&cnode=573>

1.3. Οι βιβλιοθήκες για παιδιά

Οι πρώτες βιβλιοθήκες για παιδιά δημιουργήθηκαν στα μέσα περίπου της δεκαετίας του '70, σε διάφορα σημεία της Ελλάδας, με πρωτοβουλία δημοτικών και κοινοτικών αρχών, πολιτιστικών σωματείων, συλλόγων γονέων και εκπαιδευτικών, ενώ η πρώτη σύγχρονη παιδική βιβλιοθήκη δημιουργήθηκε στην Ελευσίνα το 1979 με την οικονομική υποστήριξη της Αν Γκρινέ-Σλουμπερζέ (Anne Gruner-Schlumberger) και της «Εταιρείας Παιδικών και Εφηβικών Βιβλιοθηκών». Η παιδική βιβλιοθήκη της Ελευσίνας με τις δραστηριότητες της σύντομα προσέλκυσε τον παιδικό πληθυσμό της περιοχής και αποτέλεσε το πρότυπο για την ίδρυση από το Υπουργείο Γεωργίας άλλων είκοσι δύο (22) παιδικών δανειστικών βιβλιοθηκών σε απομακρυσμένες κοινότητες της χώρας μέσα στα επόμενα δύο χρόνια.⁶⁰ Οι βιβλιοθήκες αυτές λειτούργησαν ως μέλη ενός δικτύου,⁶¹ οργανώνοντας εκδηλώσεις και υλοποιώντας προγράμματα για ομάδες παιδιών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό ενώ το 1993 εντάχθηκαν στον «Οργανισμό Παιδικών και Εφηβικών Βιβλιοθηκών» (Ο.Π.Ε.Β.), ένα Ν.Π.Ι.Δ. εποπτευόμενο και χρηματοδοτούμενο από το Υπουργείο Παιδείας.⁶² Παράλληλα, από τις αρχές της δεκαετίας του '80, όλες σχεδόν οι δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες της χώρας δημιούργησαν τμήματα για παιδιά, ενώ ιδρύθηκαν και κάποιες παιδικές βιβλιοθήκες σε αστικά κέντρα.

Σήμερα, λόγω της σημαντικής περικοπής των κονδυλίων του Ο.Π.Ε.Β., οι εικοσιοκτώ (28) πλέον βιβλιοθήκες του Οργανισμού που εξυπηρετούσαν 2.400 παιδιά σε καθημερινή βάση, δανείζοντας περίπου 700 βιβλία την ημέρα, έχουν αναστείλει τη λειτουργία τους και πιθανολογείται ότι θα κλείσουν.⁶³ Οι δημόσιες και οι δημοτικές βιβλιοθήκες, αντίθετα, δραστηριοποιούνται ενεργά στις τοπικές κοινωνίες⁶⁴ και, όπως μας βεβαίωσε η πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων & Επιστημόνων Πληροφόρησης (Ε.Ε.Β.Ε.Π.) κα Χριστίνα Κυριακοπούλου, «η πρώτη προτεραιότητα όλων των δημόσιων και δημοτικών βιβλιοθηκών είναι τα παιδιά και η ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα». Δραστήριες παιδικές βιβλιοθήκες, αυτόνομες ή τμήματα των δημόσιων και δημοτικών βιβλιοθηκών, λειτουργούν πλέον σε πολλούς Δήμους όλης

⁶⁰ Οι πληροφορίες περιλαμβάνονται στο: Αγγελοπούλου, Β. «Βιβλιοθήκες για παιδιά στην Ελλάδα». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* 13 (1989): 16-18.

⁶¹ Οι βιβλιοθήκες λειτούργησαν με το συντονισμό του Κέντρου Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου του Υφυπουργείου Νέας Γενιάς και Αθλητισμού. Βλ. σχετικά: Χατζοπούλου Έ. «Πρότυπη πειραματική βιβλιοθήκη για παιδιά και εφήβους». Στο: *Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου Βιβλίου*. ό.π., σσ. 187-191

⁶² Ο Οργανισμός δημιουργήθηκε με το Ν. 2174/1993 (ΦΕΚ 210/Α/22-12-1993). Τα γνωστότερα προγράμματά του ήταν ο **Μπλε Σάκος**, τα **Εκπαιδευτικά κουτιά** και το **Καρότσι της κυρίας Άννας**. Για τον Ο.Π.Ε.Β. βλ.: http://archive.minedu.gov.gr/el_ec_page689.htm

⁶³ Οι αριθμοί ανακοινώθηκαν από τον πρόεδρο του Ο.Π.Ε.Β. κ. Στάθη Ποταμίτη σε συνέντευξη τύπου στις 22/3/2011. Βλ. σχετικά: Κατσούνακη, Μ. «Βιβλιοθήκες στο ... ράφι». εφ. *Καθημερινή* (27/3/11), καθώς και τη σχετική επιστολή της Ε.Ε.Β.Ε.Π. στον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Βιβλιοθηκών και Γενικών Αρχείων του Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. (11/3/2011) στο: *Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση*, 23 (2011): 80.

⁶⁴ Βλ. ενδεικτικά τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν στις δημοτικές βιβλιοθήκες Καλλιθέας, Νίκαιας και Κερατσινίου, πριν από το 2000, στο: Κυριακοπούλου, Χ., Χατζάκη, Χ. και Κορκίδη, Μ. «Το παρόν και το μέλλον των Δημοτικών Βιβλιοθηκών», Στο: *Δημοτικές βιβλιοθήκες στην κοινωνία της γνώσης*. (Πρακτικά ημερίδας, Αθήνα, 9/2/2001). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2001, σσ.1-11

της χώρας,⁶⁵ ενώ υπάρχουν και περιοχές, όπως η Θεσσαλονίκη, η Καρδίτσα, η Καλαμαριά, ο Βόλος και τα Χανιά που διαθέτουν δραστήριες παιδικές βιβλιοθήκες και στις συνοικίες.

Οι δράσεις των βιβλιοθηκών ποικίλλουν από περιοχή σε περιοχή και σχετίζονται άμεσα με το ανθρώπινο στελεχικό τους δυναμικό, τους χώρους και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους, αλλά και με το εύρος των "συμμαχιών" που συνάπτουν με πολιτιστικά σωματεία, πανεπιστημιακές σχολές, κ.ά. στο πλαίσιο των τοπικών κοινωνιών. Όπως, όμως, προκύπτει από την περιήγηση σε ιστοσελίδες βιβλιοθηκών⁶⁶ και τις ανακοινώσεις των βιβλιοθηκονόμων σε συνέδρια,⁶⁷ οι περισσότερες από τις βιβλιοθήκες διακρίνονται για την εξωστρέφειά τους και έχουν ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στην ευρύτερη πολιτιστική ζωή των ελληνικών πόλεων.

Φωτ. 4: Άποψη από το χώρο της βιβλιοθήκης του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών Νεάπολης Βόλου.⁶⁸

⁶⁵ Ενδεικτικά αναφέρονται οι βιβλιοθήκες που λειτουργούν στο Χαϊδάρι, στο Κερατσίνι, στη Λιβαδειά, στον Ταύρο, στην Καλαμάτα, στην Αγία Παρασκευή, η βιβλιοθήκη «Μίμης Βασιλόπουλος» στο Χαλάνδρι, η βιβλιοθήκη «Καίτη Λασκαρίδου» στον Πειραιά, ενώ στο κέντρο της Αθήνας υπάρχει η παιδική βιβλιοθήκη του Εθνικού Κήπου.

⁶⁶ Βλ. το δικτυακό τόπο: <http://www.infolibraries.gr>

⁶⁷ Πρόσφατα (2-3/12/2011) οργανώθηκε στο Περιστέρι το 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Δημοτικών Βιβλιοθηκών, στο οποίο παρουσιάστηκαν μεταξύ άλλων οι πολύ ενδιαφέρουσες δράσεις των παιδικών βιβλιοθηκών στο Βόλο και στα Χανιά (από το βιβλιοθηκονόμο κ. Χαράλαμπο Μπάρδα και την Προϊσταμένη των Δημοτικών Βιβλιοθηκών Χανίων κα Παρασκευή Χουδαλάκη, αντίστοιχα), καθώς και οι δραστηριότητες για παιδιά που υλοποιήθηκαν στη Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο της εκδήλωσης «Ημέρες Βιβλιοθηκών» (Η εισήγηση έγινε από τους Κώστα Βόγδανο, Δέσποινα Γερασιμίδου και Σπύρο Πιέρρο). Για το πρόγραμμα του συνεδρίου βλ. <http://publibconf.gr/node/16>

⁶⁸ Η φωτογραφία προέρχεται από το αρχείο του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών Νεάπολης Βόλου.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται στους χώρους τους είναι πολλά και οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν για τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού είναι πολύ περισσότερες από αυτές που είναι πανελλαδικά γνωστές. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες δράσεις που, με μεγαλύτερη ή μικρότερη συχνότητα, φαίνεται ότι υλοποιούνται στις περισσότερες βιβλιοθήκες της χώρας:

- αφηγήσεις παραμυθιών, δραματοποιημένες αφηγήσεις, παραστάσεις κουκλοθεάτρου, καραγκιόζη, κ.ά. που γίνονται συνήθως με τη συνεργασία εθελοντών και πολιτιστικών ή θεατρικών ομάδων από τις τοπικές κοινωνίες,
- εκδηλώσεις παρουσίασης βιβλίων και συγγραφέων,
- δημιουργία και λειτουργία ομάδων ανάγνωσης,
- διοργάνωση εργαστηρίων, εικαστικών και φωτογραφικών εκθέσεων, φιλιαναγνωστικών διαγωνισμών, καθώς και εκδηλώσεων με αφορμή γιορτές, επετείους και σημαντικά για τη ζωή της τοπικής κοινότητας γεγονότα.

Φωτ. 5: Στιγμιότυπο από το πρωτάθλημα σκακιού που πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2011 στην Παιδική-Εφηβική Βιβλιοθήκη του Δημοτικού Κήπου Χανίων.⁶⁹

⁶⁹ Η φωτογραφία προέρχεται από το αρχείο της βιβλιοθήκης Χανίων.

Ιδιαίτερη αναφορά επιβάλλεται να γίνει στη συμβολή των δημόσιων και δημοτικών βιβλιοθηκών στο έργο της τοπικής εκπαιδευτικής κοινότητας.⁷⁰ Όπως μας πληροφόρησε η κα Κυριακοπούλου, το σύνολο σχεδόν των βιβλιοθηκών ενημερώνουν κατά προτεραιότητα τη συλλογή τους με βιβλία που υποστηρίζουν το επίσημο Αναλυτικό Πρόγραμμα, καθώς και με βιβλία αναφοράς για τις ομαδικές και τις ερευνητικές εργασίες των μαθητών, ενώ διαθέτουν και σχολικά βοηθήματα για τη στήριξη των λιγότερο προνομιούχων παιδιών της περιοχής. Οι βιβλιοθήκες υποστηρίζουν (με την παροχή βιβλίων, βιβλιογραφικών πληροφοριών και εξοπλισμού) τους εκπαιδευτικούς στην πραγματοποίηση ποικίλων εκδηλώσεων και εκθέσεων, στην εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κ.ά., ενώ, στην περίπτωση που τους ζητηθεί, βοηθούν τα σχολεία που διαθέτουν βιβλιοθήκες να οργανώσουν αρτιότερα τις συλλογές τους. Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι οι επισκέψεις σχολικών τάξεων στις δημόσιες και στις δημοτικές βιβλιοθήκες είναι αρκετά συχνές, όπως και η φιλοξενία τους στα αναγνωστήρια για τη διεξαγωγή μαθημάτων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ερευνητικών εργασιών, ενώ σε πολλές περιοχές οι βιβλιοθηκονόμοι επισκέπτονται τα σχολεία στην αρχή του σχολικού έτους, προκειμένου να ενημερώσουν τους μαθητές για τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης και να τους καλέσουν να την επισκεφθούν.

Σε ό,τι αφορά τις **σχολικές βιβλιοθήκες** η κατάσταση που επικρατεί είναι μάλλον αποκαλυπτική των πολιτικών παλινωδιών⁷¹ αλλά και της μόνιμης αδιαφορίας της Πολιτείας για την οντότητα και τη λειτουργία του θεσμού. Παρά το γεγονός ότι η σύσταση βιβλιοθηκών στα σχολεία απασχόλησε το ελληνικό κράτος από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ίδρυσής του,⁷² και παρά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες των τελευταίων χρόνων που επιχειρήσαν να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο για τη λειτουργία τους,⁷³ οι βιβλιοθήκες των σχολείων, ιδίως αυτών της Πρωτοβάθμιας

⁷⁰ Εξαιρετικό παράδειγμα αποτελεί το **Πρόγραμμα Προώθησης Βιβλίου στα Σχολεία του Δήμου Χαλανδρίου** που υλοποιείται με τη συνεργασία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Βλ. σχετικά στο: Κώτση, Α. «Πηδάλιο στη βιβλιοθήκη: Η ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη χρήση βιβλίων, βιβλιοθηκών και επιστημονικής βιβλιογραφίας στους μαθητές και διδάσκοντες των σχολείων της χώρας μας». Στο: *Ανάγνωση και Σχολείο*. (Διημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα, 21-22/2/1997). Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 1997, σσ. 29-30.

⁷¹ «Οι σχολικές βιβλιοθήκες είναι ένας θεσμός που πάνω του αντικατοπτρίζεται η τσαπατσουλιά, η αδιαφορία και η διαφθορά του ελληνικού κράτους», αναφέρουν οι Θ. Αντωνίου και Δ. Ρουτσώνη στο εξαιρετικά ενδιαφέρον και τεκμηριωμένο άρθρο τους «Σχολικές βιβλιοθήκες». *Index 37* (9/3/2010) <http://e-scriptorum.blogspot.com/2010/03/blog-post_09.html>

⁷² Το διάταγμα «Περί συστάσεως βιβλιοθήκης εις έκαστον των δημοσίων σχολείων» του 1935 όριζε τη σύσταση βιβλιοθήκης σε κάθε σχολείο, για χρήση διδασκόντων και διδασκομένων, υπό τη διεύθυνση γυμνασιάρχων και σχολαρχών, ενώ η φροντίδα των βιβλιοθηκών των δημοτικών σχολείων είχε ανατεθεί στους δήμους. Όλη η νομοθεσία για τις σχολικές βιβλιοθήκες από το 1835 ως το 1988 περιλαμβάνεται στο Σαΐτης, Χρ. & Σαΐτη, Α. *Σχολικές βιβλιοθήκες*. Αθήνα: Ατραπός, 2002, σσ. 86-112.

⁷³ Το άρθρο 43 του νόμου 1566 (αρ. ΦΕΚ 167/30/9/1985) αφορά τις σχολικές βιβλιοθήκες. Στην παράγραφο 1 αναφέρεται: «Σε κάθε σχολείο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί "σχολική βιβλιοθήκη" για χρήση των μαθητών, του διδακτικού προσωπικού και των κατοίκων της έδρας και της περιοχής του σχολείου. Οι βασικές σχολικές βιβλιοθήκες που υπάρχουν λειτουργούν ως σχολικές βιβλιοθήκες». Όπως σωστά επισημαίνει η Μυρσίνη Ζορμπά, «το αξιοσημείωτο εδώ είναι η χρήση του ενεστώτα χρόνου, ως εάν λειτουργούσε πραγματικά σε κάθε σχολείο μια σχολική βιβλιοθήκη». (Βλ.: Ζορμπά, Μ. *Κρατική πολιτική για το βιβλίο*. Αθήνα: Οδυσσέας, 1995, σ. 165). Αντίστοιχη παρατήρηση ισχύει και για το «Πλαίσιο λειτουργίας σχολικών βιβλιοθηκών» που αναφέρεται στην Απόφαση 128800/Γ7, 19/11/2003 (ΦΕΚ 11/1240) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων. Για το ίδιο θέμα βλ. επίσης Ντελόπουλος, Κ. «Σε κάθε σχολείο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργεί Σχολική Βιβλιοθήκη...». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* 13 (1989): 10-15.

Εκπαίδευσης, ουδέποτε στηρίχθηκαν ουσιαστικά με πόρους από την Πολιτεία.⁷⁴ Την αδιαφορία της οργανωμένης Πολιτείας κάλυψαν και συνεχίζουν να καλύπτουν δραστήριοι εκπαιδευτικοί και γονείς, οι οποίοι με δικούς τους πόρους αλλά και με τη συνδρομή, κατά περίπτωση, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σωματείων, φορέων, βιβλιοπωλείων, εκδοτικών οίκων, κ.ά. δημιούργησαν σχολικές βιβλιοθήκες σε πολλά σχολεία της χώρας.⁷⁵ Η ύπαρξη αυτών των βιβλιοθηκών πιστοποιείται και από τα δημοσιεύματα στοιχεία της απογραφής του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.),⁷⁶ σύμφωνα με τα οποία, κατά το σχολικό έτος 2006-2007 το 93,2% των Δημοτικών Σχολείων της χώρας δήλωνε ότι διέθετε βιβλιοθήκη (4.979 σχολεία) και το 82,5% (4.409 σχολεία) ότι η βιβλιοθήκη αυτή λειτουργούσε. Τα ποσοστά αυτά είναι εντυπωσιακά υψηλά για όσους γνωρίζουν τη σχολική πραγματικότητα, εξηγούνται όμως από το διαφορετικό περιεχόμενο που έχει για το κάθε σχολείο ο όρος «βιβλιοθήκη». Οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις βιβλιοθήκες των σχολείων είναι μεγάλες και είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων: του τρόπου κτήσης και του περιεχομένου της συλλογής τους, του χώρου που διαθέτουν, του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας τους, των υπηρεσιών που προσφέρουν στους χρήστες τους. Στο ελληνικό σχολικό σύμπαν περιλαμβάνονται βιβλιοθήκες πλούσιες και ενημερωμένες, καθώς και "βιβλιοθήκες" με παλιά, φθαρμένα και ξεπερασμένα βιβλία, τα οποία δεν ανταποκρίνονται ούτε στις ανάγκες, ούτε στα ενδιαφέροντα των μαθητών, βιβλιοθήκες που βρίσκονται σε ωραίες και μεγάλες αίθουσες, καθώς και "βιβλιοθήκες" που βρίσκονται στο γραφείο του Διευθυντή, σε ράφια κάτω από σκάλες ή σε ντουλάπια μέσα σε αποθήκες, βιβλιοθήκες με οργανωμένες συλλογές και με υπεύθυνο για τη λειτουργία τους, καθώς και βιβλιοθήκες που ανοίγουν ευκαιριακά από τους εκπαιδευτικούς.

Μελέτες για τα "είδη" των βιβλιοθηκών που λειτουργούν στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση δεν υπάρχουν,⁷⁷ αξίζει όμως να σημειωθούν κάποια ακόμη στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα που διενήργησε το Κ.Ε.Ε..

⁷⁴ Οι μόνες βιβλιοθήκες που δημιουργήθηκαν ήταν οι 499 βιβλιοθήκες που εντάχθηκαν στο Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. το 1999 και αφορούσαν όλες τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

⁷⁵ Βλ. ενδεικτικά: Αρβανίτη, Ι. «Σχολική βιβλιοθήκη: Ένας μαγικός τόπος για όλα τα παιδιά». Στο: Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης. (4ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο ίσο για παιδιά άνισα». Αθήνα: 4-6/5/2007). Αθήνα, 2007, σσ. 431-432 <http://www.elliepek.gr/documents/4o_synedrio_eisigiseis/430_439.pdf>. Η Βίτω Αγγελοπούλου αναφέρεται στην περίπτωση «62 μαθητικών βιβλιοθηκών που οργανώθηκαν το 1976 στην περιοχή της Πρέβεζας, στην Ήπειρο, χάρη στον ακούραστο ζήλο του τότε επιθεωρητή των εκεί σχολείων». Βλ.: Αγγελοπούλου, Β. «Βιβλιοθήκες για παιδιά στην Ελλάδα». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* 13 (1989): 17.

⁷⁶ Η απογραφή των σχολικών βιβλιοθηκών έγινε από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας στο πλαίσιο του Ερευνητικού Προγράμματος με τίτλο **Ανάπτυξη και προτυποποίηση δεικτών και κριτηρίων για την αποτύπωση του εκπαιδευτικού συστήματος**. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε κατά την περίοδο 2002-2008 με συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από εθνικούς πόρους στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, Γ' Κ.Π.Σ. Κατά την τελευταία περίοδο του έργου την επιστημονική ευθύνη είχε ο Δρ. Μανώλης Κουτούζης. Για το ερευνητικό πρόγραμμα βλ.: <http://www.kee.gr/attachments/file/apot.htm#555>

⁷⁷ Για την έλλειψη ερευνών που να αποτυπώνουν την πραγματικότητα των σχολικών βιβλιοθηκών βλ. Μπίκος, Γ. «Το πεδίο έρευνας των Σχολικών Βιβλιοθηκών στην Ελλάδα: Αποτύπωση των δεδομένων του και ιχνηλασία των προοπτικών του». *Βιβλιοθήκες & Πληροφόρηση*. 23 (2001): 32-37. Αξίζει, πάντως, να σημειωθεί ότι έχουν γίνει έρευνες για τις σχολικές βιβλιοθήκες σε κάποιες περιοχές της χώρας. Ενδεικτικά αναφέρονται: Σαϊτής, Χρ. & Σαϊτή, Ά. ό.π. (όπου παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας στους νομούς Αττικής και Αιτωλοακαρνανίας)· Καψάλης, Γ. «Έρευνα για τις Σχολικές Βιβλιοθήκες στα Δημοτικά Σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων» (Ανάτυπο από την Επιστ. Επετηρίδα του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), Ν.2 (1989), σσ. 187-224· Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. «Οι

1. Το 21,2% των Δημοτικών Σχολείων (1.133 σχολεία) διαθέτει βιβλιοθήκη που στεγάζεται σε ειδικό χώρο.
2. Από το σύνολο των σχολείων που έχουν βιβλιοθήκη (είτε αυτή λειτουργεί είτε όχι) το 68,5% (3.411 σχολεία) έχει πλήρως καταγεγραμμένα τα βιβλία της συλλογής, ενώ το 30,1% (1.497 σχολεία) τα έχει μερικώς καταγεγραμμένα. Όσον αφορά τον τρόπο καταγραφής, στο 98,7% των σχολείων με καταγεγραμμένα πλήρως ή μερικώς τα βιβλία χρησιμοποιείται ο παραδοσιακός τρόπος καταγραφής (π.χ. καρτέλα, τετράδια, κατά σειρά παραλαβής ή αγοράς), ενώ σε ποσοστό 4,4% των σχολείων χρησιμοποιείται «η ηλεκτρονική μορφή καταγραφής με την αξιοποίηση του συστήματος ΑΒΕΚΤ για την αυτοματοποίηση των λειτουργιών της βιβλιοθήκης».⁷⁸
3. Σε ό,τι αφορά τις σχολικές βιβλιοθήκες που λειτουργούν,
  - το 38,3% (1.689 βιβλιοθήκες) διατηρούν συνδρομές σε περιοδικά,
  - το 36,6% (1.612 βιβλιοθήκες) διαθέτει σειρές περιοδικών παλαιότερων ετών,
  - το 1,2% (53 βιβλιοθήκες) έχει σύνδεση στο διαδίκτυο.
4. Ο μέσος αριθμός τίτλων που διαθέτουν οι σχολικές βιβλιοθήκες είναι 487,5.
5. Υπάρχουν διακυμάνσεις σε διάφορες περιοχές της χώρας τόσο ως προς το ποσοστό των σχολείων που διαθέτουν βιβλιοθήκες όσο και ως προς το ποσοστό των βιβλιοθηκών που στεγάζονται σε ειδική αίθουσα, ενώ διαφοροποιήσεις διαπιστώνονται και στον μέσο αριθμό τίτλων ανά βιβλιοθήκη. Πιο συγκεκριμένα:
  - οι περιφέρειες με το υψηλότερο ποσοστό σχολείων που διαθέτουν βιβλιοθήκη σε λειτουργία είναι η Ήπειρος (95,4%) και το Βόρειο Αιγαίο (94,3%), ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφονται στα Ιόνια Νησιά (72,6%), στην Πελοπόννησο (76,6%) και στην Κρήτη (76,8%).
  - Στην Αττική παρουσιάζεται το υψηλότερο ποσοστό σχολείων που η βιβλιοθήκη τους στεγάζεται σε ειδική αίθουσα (39,9%), ενώ στον αντίποδα βρίσκονται το Βόρειο Αιγαίο (11,5%) και η Ήπειρος (11,6%)
  - Οι βιβλιοθήκες με τις μεγαλύτερες συλλογές βρίσκονται στο Βόρειο Αιγαίο (μέσος αριθμός τίτλων ανά βιβλιοθήκη: 864,7) και το Νότιο Αιγαίο (773), ενώ οι βιβλιοθήκες με τις μικρότερες συλλογές βρίσκονται στη Δυτική Ελλάδα (324,6), στη Θεσσαλία (342,9) και στην Ήπειρο (353,1).

παιδικές σχολικές βιβλιοθήκες στον καθρέφτη». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους*. 13 (1989): 23-26 (παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας στη Λαμία)· Λιάζος, Π. *Οι βιβλιοθήκες στα δημοτικά σχολεία της Έδεσσας. Προβληματισμοί και προσεγγίσεις μέσα από την οπτική γωνιά του δασκάλου*. (Ανέκδοτη πτυχιακή εργασία.) Θεσσαλονίκη: Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης. Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας. Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, 2008 <http://eureka.lib.teithe.gr:8080/bitstream/handle/10184/1105/raylos_liazos.pdf?sequence=1>.

⁷⁸ Όπως αναφέρεται στη συνοπτική αναφορά του Κ.Ε.Ε. ποσοστό 3,1% των σχολείων ακολουθεί και τους δύο τρόπους καταγραφής των βιβλίων.

Τέλος, στον Πίνακα 4 αποτυπώνονται οι αριθμοί και τα ποσοστά των βιβλιοθηκών που λειτουργούν ως δανειστικές, καθώς και εκείνων που λειτουργούν ως αναγνωστήρια, για κάθε έναν από τους ακόλουθους τρεις πληθυσμούς: μαθητές, εκπαιδευτικούς και εξωσχολικούς χρήστες. Όπως φαίνεται από την ανάγνωση των στοιχείων, το σύνολο σχεδόν των βιβλιοθηκών λειτουργούν ως δανειστικές για τους μαθητές, ενώ μόνο μία στις τέσσερις λειτουργεί και ως αναγνωστήριο. Σημειώνεται ότι τα ποσοστά των βιβλιοθηκών που λειτουργούν ως δανειστικές είναι εξαιρετικά υψηλά, η συνεισφορά τους όμως στη στήριξη του εκπαιδευτικού έργου και στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών δεν μπορεί να αποτιμηθεί, καθώς δεν υπάρχουν πληροφορίες για το περιεχόμενο των συλλογών τους και για τους τρόπους με τους οποίους γίνεται ο δανεισμός, ούτε και για το αν, με ποια συχνότητα και με ποια κριτήρια, ανανεώνουν τις συλλογές τους.

Πίνακας 4: Λειτουργία σχολικών βιβλιοθηκών (2006-2007)

	Η βιβλιοθήκη λειτουργεί ως δανειστική για			Η βιβλιοθήκη λειτουργεί ως αναγνωστήριο για		
	μαθητές	εκπαιδευτικούς	άλλους	μαθητές	εκπαιδευτικούς	άλλους
Βιβλιοθήκες	4.260	3.503	450	1.105	861	41
Ποσοστό	96,6%	79,55%	10,2%	25,1%	19,5%	0,9%

Η ανάγνωση των στοιχείων που αποτύπωσε το Κ.Ε.Ε. δείχνει το μέγεθος της προσπάθειας που καταβάλλουν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι δραστηριοποιούνται για τη δημιουργία βιβλιοθηκών σε όλα σχεδόν τα σχολεία της χώρας, και ταυτόχρονα κάνει περισσότερο εμφανή την αδιαφορία του αρμόδιου για την εκπαίδευση και την ανάγνωση υπουργείου · μια αδιαφορία που αποκαλύπτεται και από τους άξονες της πολιτικής για τη δημιουργία του «Νέου Σχολείου», στους οποίους δεν υπάρχει καμία απολύτως αναφορά για τις σχολικές βιβλιοθήκες.⁷⁹

⁷⁹ Βλ.: http://archive.minedu.gov.gr/docs/neo_sxoleio_brochure_100305.pdf

1.4. Η φιλιαναγνωσία στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

1.4.1. Αναλυτικά Προγράμματα

Στο χώρο της εκπαίδευσης η ανάγνωση προωθείται μέσα από το *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών* [Δ.Ε.Π.Π.Σ.- Α.Π.Σ. (2002)]⁸⁰ του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ.). Στα προγράμματα όλων των τάξεων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης η ανάγνωση ενδιαφέρει κυρίως ως αναγνωστική δεξιότητα, η καλλιέργεια της οποίας θα οδηγήσει τους μαθητές στη σταδιακή εξοικείωσή τους με τη γλώσσα. Δεν είναι τυχαίο ότι η Λογοτεχνία εντάσσεται στο γλωσσικό μάθημα και αντιμετωπίζεται ως ένας από τους «άξονες γνωστικού περιεχομένου» του, ενώ υποστηρίζεται από αντίστοιχο σχολικό εγχειρίδιο με τον τίτλο *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων*.

Στο *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*, όπου ενσωματώνονται τα προηγούμενα *Προγράμματα Σπουδών* (2000), η Γλώσσα «γίνεται» με τη βοήθεια της Λογοτεχνίας «όχημα και αποτέλεσμα αισθητικής καλλιέργειας»,⁸¹ ενώ η Λογοτεχνία έχει ως βασικό, γενικό στόχο της την εξοικείωση των μαθητών με το βιωματικό λόγο και με τα γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων.⁸² Στα προγράμματα αυτά, και στους ειδικούς σκοπούς της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο, υπάρχει ως έκτος αυτός που αφορά τη Λογοτεχνία: «να γνωρίσει [ο μαθητής] και να αγαπήσει ποικίλες μορφές λογοτεχνικών έργων, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού βιβλίου».⁸³ Στους γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες) του γλωσσικού μαθήματος, οι οποίοι αναφέρονται στη γλωσσική καλλιέργεια των παιδιών, γίνεται λόγος «για την απόλαυση του λόγου ως έργου τέχνης, την εξοικείωση του μαθητή με δομικά, υφολογικά και περιεχομενικά στοιχεία των κειμένων, καθώς και την εξοικείωσή του με τα αξιόλογα έργα των κυριοτέρων εκπροσώπων της ελληνικής λογοτεχνίας και της νεοτερικής, καθώς και με δείγματα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας».⁸⁴ Ωστόσο, δε γίνεται άμεσα λόγος για φιλιαναγνωσία ή για μέσα και τρόπους καλλιέργειάς της. Αυτή φαίνεται να προωθείται έμμεσα από ποικίλες δραστηριότητες, διεπιστημονικές, δημιουργικής γραφής, αφήγησης, κ.ά., που αναφέρονται στο μέρος «Διδακτική Μεθοδολογία».⁸⁵ Εκεί υπάρχει το μοναδικό κείμενο σε όλο το Πρόγραμμα για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση που αφορά τη Λογοτεχνία, προδιαγράφοντας γενικές κατευθυντήριες διδακτικές οδηγίες για την ώρα του *Ανθολογίου*. Στο κείμενο αυτό διατυπώνεται για πρώτη φορά η θέση ότι «κρίνεται σκόπιμη η μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η λογοτεχνία παίζει ένα σημαντικό ρόλο [...] στην

⁸⁰ *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης* (Δ.Ε.Π.Π.Σ.- Α.Π.Σ.), τόμ. Α', Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2002.

⁸¹ Στο ίδιο, σ. 3.

⁸² Στο ίδιο, σ. 24.

⁸³ Στο ίδιο, σ. 26.

⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 24.

⁸⁵ Στο ίδιο, σ. 58.

αισθητική καλλιέργεια του ατόμου και στην ευαισθητοποίησή του απέναντι στα προβλήματα της ζωής».⁸⁶ Επίσης, προβάλλεται η διακειμενική προσέγγιση των κειμένων, η ερμηνεία με βάση το περιεχόμενό τους, καθώς και η χωρίς σχολαστικισμό μελέτη των στοιχείων της μορφής και της δομής τους. Τέλος, γίνεται αναφορά στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων, και ειδικότερα στο συσχετισμό της με τις άλλες τέχνες μέσα σε μία διαθεματική προοπτική,⁸⁷ ενώ στο κεφάλαιο των δραστηριοτήτων, όπου γίνεται αναφορά σε παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας, η Λογοτεχνία συνδέεται με το παιχνίδι και την ψυχαγωγία. Πρέπει ωστόσο, να επισημάνουμε ότι η Λογοτεχνία δεν κατοχυρώνεται στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα, ενώ υπάρχει μόνο μία «οδηγία» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την προσέγγιση κειμένων από τα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων*, ύστερα από κάθε πέντε (5) ή έξι (6) δίωρα του γλωσσικού μαθήματος.⁸⁸

Είναι γεγονός ότι η καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας γίνεται περισσότερο εφικτή κυρίως μέσα από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, τα οποία είναι πιο ευχάριστα και ελκυστικά για το παιδί, αφορούν τα βιώματά του και τα στενότερα ή ευρύτερα ενδιαφέροντά του. Με αυτό το δεδομένο, το δίωρο του *Ανθολογίου* μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της φιλιαναγνωστικής διάθεσης του παιδιού, καθώς είναι η μόνη ώρα, κατά τεκμήριο, κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές έρχονται αβίαστα σε επαφή με ένα ή περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα από τα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων*. Εξάλλου, τα *Ανθολόγια* φαίνεται να είναι τα μόνα που συμβάλλουν ουσιαστικά στην επαφή των παιδιών με τη λογοτεχνία, επαφή η οποία μπορεί να δημιουργήσει συστηματικούς και κριτικούς αναγνώστες.

Τα *Ανθολόγια*, ένα για κάθε δύο τάξεις — *Το δελφίνι* (Α'-Β'), *Στο σκολεϊό του κόσμου* (Γ'-Δ') και *Με λογισμό και μ' όνειρο* (Ε'-ΣΤ') — μπορούν να αποτελούν το έναυσμα, για να διαβάσουν οι μαθητές ολοκληρωμένα μυθιστορήματα, αφού σε κάθε κείμενο υπάρχουν προτάσεις βιβλίων για ανάγνωση με θέμα ίδιο ή παρεμφερές με αυτό του ανθολογούμενου κειμένου. Εξάλλου, τόσο ο δάσκαλος όσο και οι μαθητές μπορούν να προτείνουν και άλλα βιβλία για ανάγνωση.

Τη φιλιαναγνωσία ενισχύουν και οι παιγνιώδεις δραστηριότητες που συνοδεύουν τα ανθολογούμενα κείμενα και χαρακτηρίζονται ως «ενδεικτικές», δηλαδή μη υποχρεωτικές. Άλλες κειμενοκεντρικές, άλλες διαθεματικές, συνδεδεμένες με τον ελληνικό ή τον ξένο πολιτισμό, με τα κοινωνικά συμφραζόμενα, με οικολογικά θέματα και με το περιβάλλον, προκαλούν το παιδί με τον παιγνιώδη χαρακτήρα τους "να διαλεχθεί" και με άλλα κείμενα ή με άλλες τέχνες, να γίνει κριτικός αναγνώστης, να ανακαλύψει τα μυστικά κάποιων αφηγηματικών τεχνικών ή να επιδοθεί στη δημιουργική γραφή, συμμετέχοντας και βιωματικά στο κείμενο.

Ωστόσο, το Υπουργείο Παιδείας, μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον, δεν μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι προωθούσε συστηματικά την αγάπη του παιδιού για το διάβασμα μέσα από τα *Προγράμματα Σπουδών* (Δ.Ε.Π.Π.Σ. & Α.Π.Σ.), ενώ η ώρα του *Ανθολογίου* συνεχίζει να μην είναι οργανικά ενταγμένη στο εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα όλων των σχολείων της χώρας, με αποτέλεσμα

⁸⁶ Στο ίδιο, σ. 57.

⁸⁷ Στο ίδιο.

⁸⁸ Η οδηγία αυτή περιλαμβάνεται στην υπ' αριθμ. 1/3-2-2004 «Πράξη» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου με τίτλο: «Κατανομή Χρόνου Γλωσσικής Διδασκαλίας».

να χρησιμοποιείται από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς για τη συμπλήρωση κενών των άλλων μαθημάτων, π.χ. Γλώσσας, Μαθηματικών, κ.λπ. Η «Ευέλικτη Ζώνη» σπανίως αξιοποιείται από τους εκπαιδευτικούς για την ανάγνωση ενός βιβλίου, για την προσέγγισή του και την παραγωγή δημιουργικών δραστηριοτήτων με βάση αυτό. Τέλος, η μη συστηματική προώθηση φιλαναγνωστικών πρακτικών ενισχύεται και από το γεγονός ότι δε λειτουργεί όσο θα χρειαζόταν ο θεσμός των βιβλιοθηκών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Παράλληλα, το 2011 εκπονήθηκε από το Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. ένα νέο *Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.)*⁸⁹ το οποίο για τη σχολική χρονιά 2011 - 2012 εφαρμόζεται πιλοτικά σε 99 από τα 961 σχολεία με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.). Είναι γεγονός ότι για πρώτη φορά το νέο Π.Σ. προβλέπει χωριστή ώρα κατά την οποία οι μαθητές θα έρχονται σε επαφή με ολοκληρωμένα λογοτεχνικά κείμενα και όχι με αποσπάσματα. «Βασικός σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας είναι "η κριτική αγωγή στο σύγχρονο πολιτισμό"».⁹⁰ Στο σκοπό αυτό περιλαμβάνονται ανάμεσα σε άλλα η δημιουργία ενός «έθνους αναγνωστών»,⁹¹ «η συνειδητοποίηση, η διερεύνηση και η κριτική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την κοινωνική, ιστορική και πολιτισμική μας εμπειρία και συγκροτούμε την ταυτότητά μας»,⁹² «η ανασύσταση της τάξης ως μιας κοινότητας αναγνωστών»⁹³, η προώθηση της φιλαναγνωσίας,⁹⁴ «η ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον»,⁹⁵ ο εντοπισμός και η αναγνώριση των αξιών και ιδεών που υπάρχουν σε λογοτεχνικά κείμενα, η εξοικείωση των μαθητών με διάφορα λογοτεχνικά είδη.

Το νέο Π.Σ. (2011) στοχεύει στη δημιουργία κριτικών αναγνωστών που θα μπορούν να στοιχειοθετούν προσωπική άποψη πάνω στα κείμενα, να αναγνωρίζουν το διαφορετικό ύφος των συγγραφέων και τα πολιτισμικά στοιχεία κάθε κειμένου, καθώς και τις λογοτεχνικές συμβάσεις των διαφόρων ειδών. Βέβαια, όπως φαίνεται από τον κύριο σκοπό αλλά και από τους επιμέρους στόχους, το λογοτεχνικό κείμενο δεν αποτελεί το κέντρο της διδασκαλίας αλλά την αφορμή για συζήτηση πάνω σε διάφορα θέματα κοινωνικά, πολιτισμικά, κ.ά. Αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι στα κείμενα συμπεριλαμβάνονται και κάποια που βρίσκονται «στις παρυφές της λογοτεχνίας»,⁹⁶ τα οποία διαλέγονται με τα λογοτεχνικά και ελκύουν «τους νεαρούς αναγνώστες [για] να τους ασκήσουν σε νέους γραμματισμούς (visual, media, computer literacy), όπως κόμικς, κινηματογραφικές ταινίες, τραγούδια».⁹⁷ Οι μαθητές προβλέπεται να έρχονται σε επαφή με σχετικά κείμενα ή βιβλία μέσα από τρεις ενότητες για κάθε τάξη. Στο νέο Π.Σ. (2011)

⁸⁹ Βλ. *Προγράμματα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο*. [ΕΣΠΑ 2007-13/Ε.Π.&ΔΒ/Α.Π.1-2-3 «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα)- ΝΠΣ, Οριζόντια Πράξη» ΜΙΣ: 295450. Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Κ.Τ.)], Αθήνα: Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ.- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011.

⁹⁰ Στο ίδιο, σ. 21.

⁹¹ Στο ίδιο.

⁹² Στο ίδιο.

⁹³ Στο ίδιο.

⁹⁴ Στο ίδιο.

⁹⁵ Στο ίδιο.

⁹⁶ Στο ίδιο, σ. 25.

⁹⁷ Στο ίδιο.

προτείνονται συγκεκριμένες ενότητες και αντίστοιχα η "σκηνοθεσία", οι δεξιότητες, το περιεχόμενο, οι δραστηριότητες και το εκπαιδευτικό υλικό, ενώ στον *Οδηγό για τον εκπαιδευτικό* προτείνονται συγκεκριμένα βιβλία, καθώς και κάποια σχέδια διδασκαλίας.

Το μάθημα της λογοτεχνίας δίνει έμφαση στην «ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον»,⁹⁸ καθώς και στην εξέλιξή τους σε ενεργούς πολίτες «παραγωγής πολιτισμού». Η διδασκαλία της λογοτεχνίας συνδέεται διαθεματικά με τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων, ενώ προτείνεται και η δημιουργική χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.), οι οποίες θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς αυτά τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα είναι συνυφασμένα με την καθημερινότητά τους. Η επαφή τους με ολόκληρα βιβλία θα συντείνει σημαντικά, ώστε οι μαθητές «να διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα στο σπίτι»⁹⁹ και «να αισθάνονται την ανάγνωση ως βασική τους ανάγκη».¹⁰⁰ Πρέπει, βέβαια, να επισημάνουμε ότι η διδασκαλία της λογοτεχνίας μέσα από τις παιδαγωγικές μεθόδους της διδασκαλίας σε ομάδες, κυρίως, όμως, μέσω της μεθόδου «project», καθώς και η αξιολόγηση του μαθήματος, ακόμη και αν βασίζεται στην «παραγωγή προσωπικού λόγου για το κείμενο ή για το θέμα για το οποίο μιλά το κείμενο [ή] και [αν] απομακρύνεται από τη λογική του σωστού/λάθους»,¹⁰¹ μπορεί να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας. Πάντως, παρά τις όποιες επιφυλάξεις, θεωρούμε ότι η ύπαρξη ξεχωριστής ώρας για τη λογοτεχνία είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα. Η έλλειψη, όμως, βιβλιοθηκών στα σχολεία δυσχεραίνει πολύ την όλη αυτή αξιολογη προσπάθεια.

1.4.2. Το πρόγραμμα «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλιαναγνωσίας των μαθητών»

Η αγάπη για το διάβασμα ως πολιτισμική βιωματική κατάσταση απασχόλησε την ελληνική πολιτεία μόλις ένα χρόνο πριν. Το Υπουργείο Παιδείας (ΥΠ.Δ.Β.Μ.Θ.), το καλοκαίρι του 2010, στο πλαίσιο πιλοτικού προγράμματος προώθησης της ανάγνωσης που εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» όρισε με υπουργική απόφαση¹⁰² στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα 856 σχολείων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης «Ώρα Φιλιαναγνωσίας» για τις Α' και Β' τάξεις. Η απόφαση αυτή κρίνεται θετική, καθώς μάλιστα ακολουθείται από επέκταση του Προγράμματος αυτού από το σχολικό έτος 2011-12 σε όλες τις τάξεις των 961 πλέον πιλοτικών ολοήμερων σχολείων με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.). Το Πρόγραμμα «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλιαναγνωσίας των μαθητών» υλοποιείται σε συνεργασία με το Ε.ΚΕ.ΒΙ., το οποίο έχει ιδιαίτερα αξιολογη δράση και συμβολή στον τομέα της φιλιαναγνωσίας, όπως ήδη έχουμε αναφέρει.

⁹⁸ Στο ίδιο, σ. 21.

⁹⁹ Στο ίδιο, σ. 29.

¹⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 21.

¹⁰¹ Στο ίδιο, σ. 32.

¹⁰² Πρόκειται για την υπ' αριθμ. Φ.12/620/61531/Γ1/31-5-2010 (ΦΕΚ 804, τ.Β' /09/06/2010)

Από τη σχολική χρονιά 2011-12 οι «καινοτόμες δράσεις» θα αναπτύσσονται μία ώρα την εβδομάδα στο πλαίσιο της «Ώρας Φιλαναγνωσίας»,¹⁰³ ενώ μπορούν να υλοποιούνται και στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης ή ενός πολιτιστικού προγράμματος. Τις δράσεις αυτές θα αναλάβουν κατά κύριο λόγο οι εκπαιδευτικοί των τάξεων, με επικεφαλής τον ορισμένο από το Σύλλογο Διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας υπεύθυνο-εκπαιδευτικό που θα έχει ρόλο συντονιστή, με την ουσιαστική συμβολή των Σχολικών Συμβούλων και την εμπλοκή των γονέων, καθώς και με τη συμπαράσταση πανεπιστημιακών δασκάλων, συγγραφέων, κριτικών και εκδοτών, ενώ το Ε.ΚΕ.ΒΙ. θα υποστηρίζει συνολικά το έργο. Κύριοι σκοποί των δράσεων είναι να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες απέναντι στο ποιοτικό βιβλίο, να καλλιεργήσουν τις αναγνωστικές τους δεξιότητες, να προβάλουν και να διασώσουν την αναγνωστική απόλαυση. Αποβλέποντας τόσο στη συνολική ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών όσο και στην αισθητική τους καλλιέργεια, το Πρόγραμμα επιδιώκει ειδικότερα να καλλιεργήσει το ενδιαφέρον των παιδιών κυρίως για το λογοτεχνικό βιβλίο (μέσα από την ανάγνωση ολόκληρων, πεζών ή ποιητικών, έργων), την αισθητική εμπειρία και την πολιτισμική παιδεία, τη γλωσσική ικανότητα και την ικανότητα εμβάθυνσης στα κείμενα, τη δεξιότητα της προσεκτικής ακρόασης, της αναδίληξης του κειμένου και της έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων, την κριτική σκέψη, τη δημιουργική φαντασία, την κοινωνική ευαισθητοποίηση, καθώς και τη συνεργατική και επικοινωνιακή ικανότητα μέσα στο πλαίσιο ομάδων ανάγνωσης.

Για την αρτιότερη επίτευξη των γενικών του σκοπών και των επιμέρους του στόχων το Πρόγραμμα δίνει έμφαση:

- στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των συνεργαζόμενων σχολείων και των στελεχών της εκπαίδευσης (οργάνωση ημερίδων και ειδικών σεμιναρίων),
- στον εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών των σχολείων με ένα μικρό αριθμό βιβλίων,
- στη δημιουργία ψηφιακών και έντυπων φακέλων με υποστηρικτικό υλικό για εκπαιδευτικούς και μαθητές,
- στη γνωριμία των μαθητών και των εκπαιδευτικών με συγγραφείς, με κριτικούς και με άλλα πρόσωπα που σχετίζονται με το χώρο του βιβλίου,¹⁰⁴
- στην ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων που θα καλλιεργήσουν τη σχέση των παιδιών τόσο με την ανάγνωση όσο και με την παραγωγή (συγγραφή και έκδοση) του βιβλίου.

Στο πλαίσιο της τελευταίας δράσης θα περιλαμβάνονται και δραστηριότητες όπως: δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης, παραγωγή ψηφιακών ηχογραφημένων ιστοριών, ψηφιοποίηση βιβλίων, ενέργειες για την εξοικείωση των μαθητών με το διαδίκτυο (αναζήτηση πληροφοριών σε εκπαιδευτικούς κόμβους), οργάνωση διαγωνισμών (ποίησης, διηγήματος, εικονογράφησης, κ.ά.), οργάνωση εκθέσεων βιβλίων, έκδοση περιοδικών, κ.ά.

¹⁰³ Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση με αριθμό Φ. 12 /520/61575/Γ1/30-5-2011

¹⁰⁴ Προγραμματίζονται περισσότερες από 3.000 επισκέψεις συγγραφέων και εικονογράφων στα σχολεία στα επόμενα τρία χρόνια, καθώς και «τηλε-συναντήσεις» μέσω skype.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η προώθηση της ανάγνωσης

στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία

2.1. Ηνωμένο Βασίλειο: Φορείς και δράσεις

Σε εθνικό επίπεδο δραστηριοποιείται για περισσότερα από ογδόντα (80) χρόνια η **Booktrust**, μια ανεξάρτητη, μη κερδοσκοπική οργάνωση που έχει ως κύριο στόχο της την ενθάρρυνση ατόμων κάθε ηλικίας, κουλτούρας και δυνατοτήτων, "να εμπιστευτούν" το βιβλίο και να βιώσουν τη θετική επίδραση της ανάγνωσης και της γραφής σε ολόκληρη τη ζωή τους.¹⁰⁵ Το 1992 η οργάνωση ξεκίνησε την υλοποίηση ενός νέου πιλοτικού προγράμματος, του **Bookstart**, σε 300 βρέφη, με τη συνεργασία της βιβλιοθήκης του Birmingham, της Διεύθυνσης Υγείας του Νότιου Birmingham, της Παιδαγωγικής Σχολής του πανεπιστημίου του Birmingham, καθώς και με την υποστήριξη των εκδοτών παιδικών βιβλίων. Το πρόγραμμα αυτό θεωρείται ως το πρώτο εθνικό πρόγραμμα στην Ευρώπη, το οποίο, αξιοποιώντας πορίσματα παλαιότερων ερευνών που αναδείκνυαν τη σπουδαιότητα της ανάγνωσης για τα παιδιά, πρόσφερε δωρεάν βιβλία σε μικρά παιδιά.¹⁰⁶ Από τα πρώτα χρόνια υλοποίησής του (1992-1998) αναπτύχθηκαν με επιτυχία περισσότερες από εξήντα (60) πιλοτικές εφαρμογές του προγράμματος σε όλη τη χώρα, ενώ πολύ γρήγορα έγιναν ορατά τα θετικά αποτελέσματα της δράσης του στους μαθητές των πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου.¹⁰⁷ Το γεγονός αυτό καταξίωσε γρήγορα τη φιλοσοφία του προγράμματος, με αποτέλεσμα να εξασφαλίσει από το 1999 τη στήριξη ιδιωτικών φορέων (π.χ. Sainsbury), ενώ σταδιακά όλες σχεδόν οι κατά τόπους αρχές εκδήλωσαν ενδιαφέρον να εμπλακούν στις δράσεις του.

Από το 2000 μέχρι και σήμερα, με τη γενναία οικονομική στήριξη από την κυβέρνηση, το πρόγραμμα έχει υιοθετήσει ένα καινοτόμο μοντέλο συνεργασίας με τους εκδότες παιδικών βιβλίων: την παραγωγή πακέτων με βιβλία για παιδιά (**Bookstart packs**). Το πρώτο πακέτο, το οποίο απευθύνεται στα μωρά κατά τον πρώτο χρόνο της ζωής τους (**Bookstart baby pack**), προσφέρεται στους γονείς από τον προσωπικό τους επισκέπτη υγείας ή από κάποιον άλλο επαγγελματία του χώρου της υγείας και περιέχει, εκτός από τα παιδικά βιβλία, ένα φυλλάδιο με οδηγίες προς τους γονείς για τον τρόπο χρήσης των βιβλίων.¹⁰⁸ Το δεύτερο πακέτο (**Bookstart Treasure Chest**), το οποίο απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (3-4 ετών) διανέμεται από νηπιαγωγούς ή άλλους επαγγελματίες που τα φροντίζουν και περιέχει βιβλία ειδικά επιλεγμένα για

¹⁰⁵ Περισσότερες λεπτομέρειες για την ιστορία, τους στόχους και τις δράσεις της οργάνωσης βλ.: <http://www.booktrust.org.uk>

¹⁰⁶ Γενικά για το πρόγραμμα βλ.: <http://www.bookstart.org.uk>

¹⁰⁷ Σύμφωνα με σχετικές έρευνες, τα παιδιά που συμμετείχαν στο πρόγραμμα είχαν υψηλότερες επιδόσεις από την είσοδό τους ακόμη στο σχολείο σε σχέση με τα άλλα παιδιά, ενώ παρατηρήθηκε αύξηση των πωλήσεων των βιβλίων για παιδιά. Για περισσότερα βλ.: <http://www.bookstart.org.uk/professionals/about-bookstart-and-the-packs/research/outcomes>

¹⁰⁸ Βλ.: <http://www.bookstart.org.uk/bookstart-packs/bookstart-baby-pack>

νήπια, έντυπο με οδηγίες και προτάσεις για την ανάγνωσή τους, κ.ά.¹⁰⁹ Υπάρχουν επίσης πακέτα με βιβλία για παιδιά που έχουν προβλήματα όρασης (Booktouch) ή ακοής (Bookshine), καθώς και για παιδιά που οι γονείς τους δεν έχουν ως πρώτη τους γλώσσα την αγγλική.¹¹⁰ Η στενή συνεργασία του προγράμματος με τις τοπικές βιβλιοθήκες προβάλλεται μέσα από ιδιαίτερα ευχάριστες δράσεις (Bookstart Rhymetimes, Bookstart Book Crawl, κ.ά.) που, προσπαθώντας να διασφαλίσουν τη μελλοντική αγάπη των παιδιών για το βιβλίο, φέρνουν πιο κοντά στο χώρο των βιβλίων γονείς και παιδιά.¹¹¹ Η αναμφισβήτητη επιτυχία του προγράμματος έχει οδηγήσει στην επέκτασή του πέρα από τα όρια του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ευρώπης, εμπνέοντας το σχεδιασμό και την υλοποίηση παρόμοιων προγραμμάτων σε χώρες, όπως: Κορέα, Ιαπωνία, Αμερική, Αυστραλία, κ.α.¹¹²

Εικόνα. 1: Η πάνινη τσάντα και τα βιβλία που περιέχει ένα από τα πακέτα Bookstart.¹¹³

¹⁰⁹ Βλ.: <http://www.bookstart.org.uk/bookstart-packs/bookstart-treasure-chest>

¹¹⁰ Τα βιβλία αυτά διατίθενται σε τριάντα μία (31) γλώσσες, ενώ στα πακέτα υπάρχουν και φυλλάδια με οδηγίες για τους γονείς και διατίθενται σε είκοσι επτά (27) γλώσσες. Περισσότερα βλ.: <http://www.bookstart.org.uk/bookstart-packs/Bookstart-for-all>

¹¹¹ Βλ.: <http://www.bookstart.org.uk/about-us/who-we-work-with/libraries/>

¹¹² Βλ. λεπτομέρειες: <http://www.bookstart.org.uk/about-us/bookstart-around-the-world>

¹¹³ Η εικόνα προέρχεται από το δικτυακό τόπο της οργάνωσης.

Στο Λονδίνο λειτουργεί από το 1992 και μια άλλη ανεξάρτητη οργάνωση, η **National Literacy Trust**,¹¹⁴ κύρια επιδίωξη της οποίας είναι να βοηθήσει τα άτομα, και ιδιαίτερα τα παιδιά, να κατανοήσουν τη ζωτική σημασία και επίδραση του γραμματισμού στη ζωή τους. Η οργάνωση συνεργάζεται με εκπαιδευτικούς, βιβλιοθηκονόμους, βιβλιοπώλες, εθελοντές και θεσμικούς φορείς, ενώ οι δραστηριότητές της αφορούν όλους όσους θέλουν να βελτιώσουν τις αναγνωστικές, τις γραπτές ή άλλες δεξιότητές τους. Με την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων και προγραμμάτων (Reading for life,¹¹⁵ Young Readers Programme, Talk to Your Baby, Words for Work, London Literacy Champions, Reading the Game,¹¹⁶ κ.ά.), με τη δημιουργία δικτύων για τα άτομα, τα οποία μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα και έχουν παρόμοιες ανάγκες, ή για τους φορείς που έχουν ανάγκη από στήριξη (π.χ. Leaders Network, Schools Network), με την παραγωγή και διανομή ενημερωτικού και εκπαιδευτικού υλικού, με τη διοργάνωση συνεδρίων και τη διεξαγωγή ερευνών, η National Literacy Trust καλύπτει όλο το ηλικιακό και ειδολογικό φάσμα της βρετανικής κοινωνίας.

Από τα βρέφη, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς μέχρι τους ερευνητές, τους ιδιωτικούς υπαλλήλους και τους ποδοσφαιρόφιλους μαθητές που δεν αγαπούν το διάβασμα ή δεν έχουν σχέση με την ανάγνωση, η οργάνωση κάνει σταθερά αισθητή την παρουσία της μέχρι σήμερα, επιδιώκοντας πάντα να εμπνεύσει την αγάπη για το διάβασμα και να το κάνει καθημερινή συνήθεια.¹¹⁷

Εικόνα. 2:
Αφίσα της οργάνωσης
με τίτλο «Οι πρωταθλητές διαβάζουν».¹¹⁸

¹¹⁴ Η οργάνωση στηρίζεται οικονομικά από τον επιχειρηματικό κόσμο και διάφορα ιδρύματα του Ηνωμένου Βασιλείου.

¹¹⁵ Η δράση αυτή συνεχίζει ουσιαστικά την επιτυχημένη καμπάνια National Year of Reading από το 2008, κύριος στόχος της οποίας είναι να εμπνεύσει στα παιδιά, στους ενήλικους και στις οικογένειες το πάθος για την ανάγνωση.

¹¹⁶ Το πρόγραμμα αυτό, ξεκίνησε το 2002 και χρηματοδοτείται από τη Football Foundation του Ηνωμένου Βασιλείου. Με εργαλείο του το ποδόσφαιρο και εκμεταλλευόμενο την αγάπη των παιδιών γι' αυτό, το πρόγραμμα επιδιώκει μέσα από πολλές επιμέρους δράσεις να φέρει τα παιδιά κοντά στο βιβλίο. Για περισσότερες ενδιαφέρουσες πληροφορίες και πρακτικές, βλ.: <http://www.britishcouncil.org/arts-literature-literaturematters-nov05-readingthegame.htm>

¹¹⁷ Για λεπτομέρειες αναφορικά με τη λειτουργία της οργάνωσης και τις δράσεις της βλ.: <http://www.literacytrust.org.uk>

¹¹⁸ Η εικόνα προέρχεται από τον δικτυακό τόπο της οργάνωσης.

Μια άλλη οργάνωση είναι η **Reading Agency (READ)** που ιδρύθηκε το 2002 (από τη συγχώνευση τριών μικρότερων οργανώσεων) και δραστηριοποιείται κυρίως στο χώρο των βιβλιοθηκών, στοχεύοντας στην προώθηση της ανάγνωσης μέσα από τις βιβλιοθήκες με σχετικές δράσεις (*Summer reading challenge*,¹¹⁹ *Chatterbooks Reads*,¹²⁰ κ.ά.). Στόχος της READ, η οποία συνεργάζεται με όλους τους τοπικούς φορείς του Ηνωμένου Βασιλείου, είναι να βοηθήσει παιδιά, νέους και ενήλικους να εμπνευστούν από τα βιβλία, να νιώσουν ασφάλεια με την ανάγνωση και να βιώσουν τη χαρά της ανάγνωσης. Η οργάνωση αναζητά και προσεγγίζει αναγνώστες σε σχολεία, εργασιακούς χώρους, αλλά και σε άλλους χώρους όπως οι φυλακές¹²¹, συγκροτεί δίκτυα και ομάδες ανάγνωσης,¹²² Θεσμοθετεί βραβεία για την ενθάρρυνση της συνήθειας της ανάγνωσης,¹²³ ενώ προωθεί και την καλύτερη συνεργασία βιβλιοθηκών και εκδοτών.

Άμεσα συνυφασμένη με το ρόλο των βιβλιοθηκών στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι η **School Library Association (SLA)** που ιδρύθηκε το 1937 και λειτουργεί σαν συνδεδετικός ιστός όλων των βρετανικών βιβλιοθηκών. Διαθέτοντας παραρτήματα σε όλη τη χώρα, κύριο έργο της είναι η εκπαίδευση δασκάλων και βιβλιοθηκονόμων,¹²⁴ η προώθηση του ρόλου του βιβλιοθηκονόμου στο σχολείο, καθώς και η παροχή πληροφοριών σε επαγγελματίες του χώρου του βιβλίου.

Με τη συνεργασία και την οικονομική στήριξη του βρετανικού Υπουργείου Παιδείας υλοποιεί από το 2007 τη δράση **Boys into Books 11-14** και από το 2008 δύο ακόμη παρεμφερείς δράσεις: **Boys into Books 5-11** και **Book Ahead 0-7**. Οι δύο πρώτες αφορούν αποκλειστικά τα αγόρια-αναγνώστες και στοχεύουν (με την προσφορά βιβλίων, καρτών, αφισών, κ.ά.) να αντιστρέψουν την κακή σχέση των αγοριών με το βιβλίο, φέρνοντάς τα πιο κοντά στη βιβλιοθήκη και πείθοντάς τα να αγαπήσουν το διάβασμα, ενώ η τρίτη αφορά παιδιά ηλικίας 0-7 ετών. Πρόκειται ουσιαστικά για βιβλιογραφικούς οδηγούς με λογοτεχνικά βιβλία, οι οποίοι εντάσσονται στη σειρά που εκδίδει η SLA με το γενικό τίτλο: «*Riveting Reads Plus*», αλλά είναι και αναρτημένοι στο διαδίκτυο. Τους οδηγούς αυτούς, οι οποίοι απευθύνονται σύμφωνα με τον τίτλο του κάθε οδηγού σε αναγνώστες αντίστοιχης ηλικιακής φάσης, έχουν συντάξει ειδικοί που παρουσιάζουν και σχολιάζουν λογοτεχνικά βιβλία από τα οποία επιλέγουν και παραγγέλλουν χωρίς επιβάρυνση τα σχολεία ή άλλοι επίσημοι τοπικοί φορείς (π.χ. βιβλιοθήκες). Στις εκδόσεις αυτές περιέχονται και θεωρητικά κείμενα για το ρόλο της ανάγνωσης και των βιβλιοθηκών, προτάσεις για δραστηριότητες, κ.ά.¹²⁵

¹¹⁹ Βλ.: <http://www.readingagency.org.uk/children/summer-reading-challenge>

¹²⁰ Βλ.: <http://www.readingagency.org.uk/children/chatterbooks-reads>

¹²¹ Για περισσότερα βλ.: <http://www.readingagency.org.uk>

¹²² Ενδεικτικά: <http://www.readingagency.org.uk/children/childrens-reading-partners>

¹²³ Ενδεικτικά: <http://www.readingagency.org.uk/adults/orange-prize-for-fiction>

¹²⁴ Οι δάσκαλοι και οι βιβλιοθηκονόμοι μπορούν να γίνουν και συνδρομητές της SLA.

¹²⁵ Βλ. σχετικά: <http://www.sla.org.uk/boys-into-books.php> και <http://www.bookahead.org.uk>

Εκτός από το τριμηνιαίο περιοδικό που εκδίδει, *The School Librarian*, η SLA κάνει πολλές άλλες εκδόσεις (κυρίως βιβλιογραφικούς οδηγούς, οδηγούς/προτάσεις ανάγνωσης, εγχειρίδια για τη βιβλιοθήκη, κ.ά.) που απευθύνονται σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σε εκπαιδευτικούς και βιβλιοθηκονόμους.

Τέλος, η SLA έχει θεσπίσει βραβεία, όπως τα: School Librarian of the Year Award (από το 2004), Library Design Award (2001), Information Book Award (2001), με τα οποία προβάλλει καλές πρακτικές και καινοτόμες δράσεις που σχετίζονται με το χώρο της βιβλιοθήκης, καθώς και με κατηγορίες βιβλίων μη αναγνωρισμένης σπουδαιότητας (όπως είναι π.χ. τα βιβλία γνώσεων).¹²⁶

¹²⁶ Περισσότερα για το ρόλο και τις δράσεις της SLA, βλ.: <http://www.sla.org.uk>

2.2. Γαλλία: Ο ρόλος της Εθνικής Βιβλιοθήκης και του οργανισμού *Lire et faire lire*

Στη Γαλλία κυρίαρχο ρόλο στην προώθηση της ανάγνωσης διαδραματίζει η Εθνική Βιβλιοθήκη με το **Εθνικό Κέντρο Ανάγνωσης για τη Νεότητα *La joie par les livres*** (*Centre National de la lecture pour la jeunesse - La joie par les livres - Bibliothèque nationale de France François Mitterand*).¹²⁷ Ο φορέας αυτός έχει ως στόχους α) την ενίσχυση της παραγωγής του παιδικού και νεανικού βιβλίου και την προώθηση της ποιοτικής λογοτεχνίας για παιδιά, β) την πληροφόρηση και την κατάρτιση των επαγγελματιών του βιβλίου και όλων όσοι εμπλέκονται με την ανάγνωση μέσα από δημοσιεύσεις, κριτικές και αναλύσεις, καθώς και με την οργάνωση ημερίδων για την παιδική και τη νεανική λογοτεχνία, γ) την ενθάρρυνση του παιδιού στην προσέγγισή του με το βιβλίο και με την ανάγνωση και δ) την ενίσχυση της ανάπτυξης των παιδικών-νεανικών βιβλιοθηκών στη Γαλλία και στον κόσμο, ακόμη και στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

Μία από τις βασικές δραστηριότητες του Εθνικού Κέντρου Ανάγνωσης για τη Νεότητα αφορά την υποστήριξη των ατόμων που ασχολούνται με την ανάγνωση και το βιβλίο. Για το λόγο αυτό οργανώνει κάθε χρόνο δεκαέξι (16) *stages* των 15-20 ατόμων, τα οποία (ανάλογα με το θέμα) απευθύνονται σε βιβλιοθηκονόμους, εκπαιδευτικούς, εκδότες, αφηγητές. Τα *stages* αυτά συμβάλλουν στην καλή θεωρητική αλλά και πρακτική κατάρτιση όσων ενδιαφέρονται για το βιβλίο, αφού τους δίνεται η δυνατότητα εφαρμογής των γνώσεων που έχουν αποκομίσει από αυτά μέσα στη βιβλιοθήκη του.¹²⁸ Σε ό,τι αφορά τη Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους, το Κέντρο οργανώνει ειδικές ημερίδες, καθώς και επτά με οκτώ «Συναντήσεις» (*Colloques*) το χρόνο, όπου συζητούνται σχετικά ζητήματα. Τέλος, οργανώνει «Βραδινές επισκέψεις-Συναντήσεις» (*Visiteurs du Soir*) με συγγραφείς παιδικής λογοτεχνίας, εικονογράφους και αφηγητές αλλά και τα «Πρωϊνά της πατρογονικής κληρονομιάς» (*Matinées du Patrimoine*), με τη συμμετοχή καθηγητών πανεπιστημίου, επαγγελματιών του βιβλίου και ειδικών μελετητών. Στις εκδηλώσεις αυτές μπορούν να συμμετέχουν όλοι όσοι ενδιαφέρονται για την ανάγνωση και την προώθησή της. Τις Κυριακές η Βιβλιοθήκη του Κέντρου είναι ανοιχτή σε παιδιά, τα οποία, συνοδευόμενα από έναν ενήλικο, γνωρίζουν το χώρο της Βιβλιοθήκης και έρχονται σε επαφή με τα βιβλία.

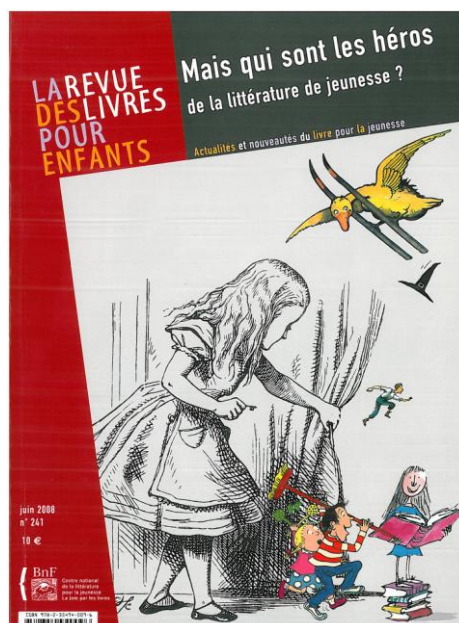
Μία από σημαντικότερες δράσεις του Εθνικού Κέντρου Ανάγνωσης για τη Νεότητα σχετίζεται με τη βιβλιογραφική επιλογή και προβολή του παιδικού βιβλίου. Η δράση αυτή, όπως υποστηρίζει ο Διευθυντής του, κ. Jacques Vidal-Naquet, «συμβάλλει στην άμεση και, παράλληλα σε βάθος χρόνου, συστηματική, ενημέρωση αυτών που ενδιαφέρονται για το παιδικό βιβλίο (βιβλιοθηκονόμων, εκδοτών, εκπαιδευτικών, αφηγητών)».

¹²⁷ Το Εθνικό Κέντρο Ανάγνωσης για τη Νεότητα συνεργάζεται με το Υπουργείο Παιδείας, με το Εθνικό Κέντρο Παιδαγωγικής Τεκμηρίωσης, με άλλες βιβλιοθήκες και με εκδοτικούς οίκους. Περισσότερες πληροφορίες στο δικτυακό τόπο: <http://lajoieparleslivres.bnf.fr>

¹²⁸ Το Εθνικό Κέντρο Ανάγνωσης για τη Νεότητα οργανώνει κάθε χρόνο ένα *stage* αποκλειστικά για τους εκπαιδευτικούς, αλλά δεν κατευθύνει το έργο τους στο σχολείο ούτε παρεμβαίνει στον τρόπο λειτουργίας των σχολικών βιβλιοθηκών. Η Βιβλιοθήκη του περιλαμβάνει 305.000 ντοκουμέντα, χειρόγραφα, σπάνιους τίτλους παιδικών βιβλίων (18^{ος} αι. - σήμερα) κ.ά..

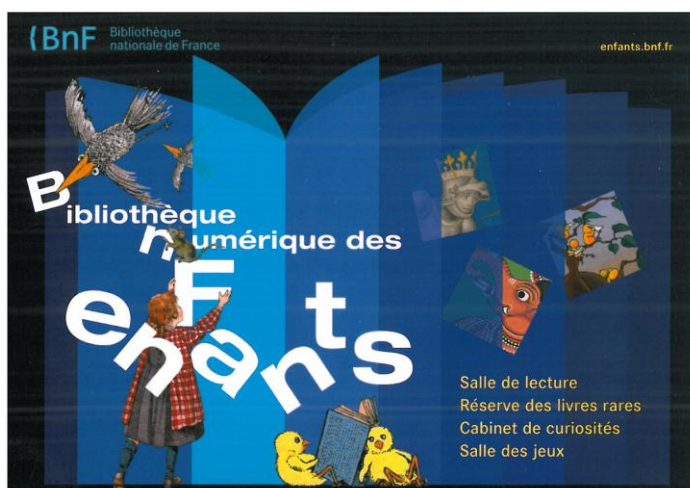
Υπάρχουν τέσσερις μορφές βιβλιογραφικής επιλογής και προβολής του παιδικού βιβλίου:

- Η *Liste Présélective* που περιλαμβάνει μια πρώτη επιλογή των νέων βιβλίων, με χρήση συμβόλων που δηλώνουν ποιότητα. Η έκδοση αυτή κυκλοφορεί ανά δεκαπενθήμερο και διατίθεται στους ενδιαφερομένους κατά τις δημόσιες παρουσιάσεις των βιβλίων αυτών, οι οποίες πραγματοποιούνται στο χώρο της βιβλιοθήκης καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Η επιλογή και η πρώτη αξιολόγηση των βιβλίων γίνεται από ειδικευμένο προσωπικό του Κέντρου.
- Το διμηνιαίο περιοδικό *La Revue des livres pour enfants*, το οποίο συμβάλλει τόσο στη μελέτη του παιδικού βιβλίου, όσο και στη βιβλιογραφική ενημέρωση, καθώς σε αυτό δημοσιεύονται κριτικές των καλύτερων, κατά τεκμήριο, βιβλίων που περιλαμβάνονται στη *Liste Présélective*. Το προτελευταίο μάλιστα τεύχος (το 5^ο) του περιοδικού κάθε χρονιάς αποτελεί μια δεύτερη βιβλιοπαρουσίαση με κριτικά κείμενα για επιλεγμένα βιβλία όλης της χρονιάς. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι το περιοδικό συντελεί ουσιαστικά στην προώθηση του καλού παιδικού βιβλίου αλλά και στην επιστημονική διερεύνηση του χώρου, με αφιερώματα σε ειδικά θέματα της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους, με μελέτες καθηγητών πανεπιστημίων, κριτικών, βιβλιοθηκονόμων, καθώς και ειδικών μελετητών του είδους.
- Το περιοδικό *Escales*, το οποίο εκδίδεται κάθε πέντε χρόνια και περιλαμβάνει τα καλύτερα λογοτεχνικά βιβλία της πενταετίας.
- Η *Bibliothèque Idéale* που περιλαμβάνει μια επιλογή από τα καλύτερα διαχρονικά βιβλία, από τους μύθους, τα παραμύθια και τους κλασικούς συγγραφείς σε παγκόσμιο επίπεδο, που κυκλοφορούν στο εμπόριο.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει και σε μία άλλη υπηρεσία της Εθνικής Βιβλιοθήκης, την **Υπηρεσία Παιδαγωγικής Δράσης** (*Service de l' action pédagogique*),¹²⁹ που έχει ως αντικείμενο την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας στα παιδιά.¹³⁰ Η υπηρεσία αυτή παράγει πλούσιο υλικό που αφορά το παιδικό και εφηβικό βιβλίο, πραγματοποιεί παιγνιώδεις και ελκυστικές φιλαναγνωστικές δράσεις και προτείνει διευρυμένο και ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό με δραστηριότητες για μαθητές 6-18 ετών και εκπαιδευτικούς. Επίσης, οργανώνει συναντήσεις με θέματα τόσο σύγχρονα όσο και παραδοσιακά, ενώ προκηρύσσει διαγωνισμούς για τα παιδιά, με διαφορετικό θέμα κάθε χρόνο, έχοντας ως αφορμή ένα συγκεκριμένο λογοτεχνικό βιβλίο.¹³¹ Τέλος, η Υπηρεσία Παιδαγωγικής Δράσης προσφέρει στους ενδιαφερόμενους: α) φακέλους με υλικό πάνω σε συγκεκριμένα θέματα¹³², β) έντυπη και ηλεκτρονική πληροφόρηση (με οπτικοακουστικά και διαδραστικά μέσα) για ποικίλα θέματα, γ) παιδαγωγικά προγράμματα που υλοποιούνται στο χώρο της βιβλιοθήκης, και δ) υλικό που διατίθεται και ηλεκτρονικά για την εισαγωγή των μαθητών στην έρευνα.

Στην Υπηρεσία Παιδαγωγικής Δράσης ανήκει και η ηλεκτρονική **Bibliothèque numérique des enfants** που διαθέτει Αίθουσα Ανάγνωσης, Τμήμα Σπάνιων Βιβλίων, Δωμάτιο με παράδοξα, Αίθουσες παιχνιδιών, Τμήμα διδασκόντων και γονέων.

¹²⁹ Αναλυτικά στο δικτυακό τόπο: <http://enfants.bnf.fr>

¹³⁰ Περισσότερα στο δικτυακό τόπο: <http://classes.bnf.fr>

¹³¹ Οι διαγωνισμοί αυτοί στοχεύουν στην ανάπτυξη της φαντασίας των παιδιών μέσα από τη δημιουργική γραφή.

¹³² Ενδεικτικά αναφέρονται οι φάκελοι: «Το βιβλίο, η λογοτεχνία», «Ιστορία των αναπαραστάσεων», «Τέχνες, αρχιτεκτονική» και «Φωτογραφία».

Το πρόγραμμα **Lire et faire lire** υλοποιείται από την ομώνυμη οργάνωση και κύρια επιδίωξή του είναι η ευχαρίστηση, η συμμετοχή και η ανακάλυψη νέων εμπειριών μέσα από το διάβασμα ενός βιβλίου.

Υποστηρίζεται από τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού, από την Εθνική Ένωση Οικογενειών (Union Nationale Familiale) και την Ένωση των Εκπαιδευτικών (Ligue de l'Enseignement).

Το **Lire et faire lire** ενεργοποιεί συνταξιούχους (50-65 ετών περίπου), οι οποίοι σε εθελοντική βάση διαβάζουν παιδικά λογοτεχνικά βιβλία σε ομάδες 2-6 παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας (3-11 ετών) που συμμετέχουν και αυτά εθελοντικά. Οι εθελοντές-αναγνώστες παρακολουθούν προηγουμένως σεμινάρια Ψυχολογίας του Παιδιού, Λογοτεχνίας για Παιδιά, καθώς και μεγαλόφωνης ανάγνωσης. Το πρόγραμμα έχει δύο στόχους: ο πρώτος είναι πολιτισμικός και επιδιώκει να προσελκύσει όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά στη λογοτεχνική ανάγνωση και ο δεύτερος συναρτάται με την ανάπτυξη δεσμών ανάμεσα σε γενιές ηλικιακά απομακρυσμένες ή μία από την άλλη. Το πρόγραμμα υλοποιείται τόσο στις βιβλιοθήκες (σχολικές, δημοτικές κ.ά.) όσο και στους βρεφονηπιακούς σταθμούς, στα Νηπιαγωγεία και στα σχολεία μία ή δύο φορές την εβδομάδα, πέρα από το ωράριο διδασκαλίας στη μεσημεριανή διακοπή (12.00-14.00) ή στην απογευματινή φύλαξη (16.00 - 18.00).

Αρωγοί στην προσπάθεια αυτή είναι οι δάσκαλοι και οι ειδικευμένοι στο παιδικό βιβλίο βιβλιοθηκονόμοι. Όπως μας είπε ο Διευθυντής της Οργάνωσης, κ. Laurent Riolatto, οι εκπαιδευτικοί αρκετές φορές παρωθούν παιδιά που δεν έχουν ιδιαίτερη αγάπη για το βιβλίο να συμμετέχουν στις εθελοντικές ομάδες ανάγνωσης, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις συστήνουν στους εθελοντές αναγνώστες βιβλία με θέματα που ενδιαφέρουν τα παιδιά.

Η επιλογή των βιβλίων γίνεται από τους εθελοντές αναγνώστες, οι οποίοι συμβουλευόμαστε και τους βιβλιογραφικούς οδηγούς του Εθνικού Κέντρου Ανάγνωσης για τη Νεότητα, τα δε βιβλία μπορούν να τα δανειστούν από σχολικές ή δημοτικές βιβλιοθήκες. Τα παιδιά τα οποία συμμετέχουν στις εθελοντικές ομάδες ανάγνωσης προέρχονται από όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Όπως μας ανέφερε ο κ. Riolatto, ένα 10% των αναγνώσεων υλοποιείται σε υποβαθμισμένες οικονομικά γειτονιές. Η πρακτική της εθελοντικής ανάγνωσης είναι πλέον πολύ διαδεδομένη στη Γαλλία: σύμφωνα με τον κ. Riolatto, υπάρχουν 170 διαμερισματικοί σύνδεσμοι και δραστηριοποιούνται 12.000 εθελοντές αναγνώστες.

2.3. Γερμανία: Το Ίδρυμα Ανάγνωσης και οι βιβλιοθήκες

Στη Γερμανία ο κύριος φορέας σχεδιασμού και οργάνωσης προγραμμάτων για την προώθηση της ανάγνωσης είναι το **Ίδρυμα Ανάγνωσης (Stiftung Lesen)**¹³³ που ιδρύθηκε το 1988, θέτοντας ως σκοπό του την προώθηση της ανάγνωσης σε όλες τις πληθυσμιακές ομάδες. Με τις δράσεις του, που αποβλέπουν στην ανάπτυξη και στην καλλιέργεια της αναγνωστικής συνείδησης, υποστηρίζει γονείς, εκπαιδευτικούς, σχολεία, βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία και κυρίως παιδιά και νέους, ενώ οι βιβλιοθήκες (δημόσιες, δημοτικές, τοπικές κ.λπ.) είναι συνήθως οι φορείς υλοποίησής τους. Η προώθηση της ανάγνωσης υλοποιείται μέσα από δράσεις που απευθύνονται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις ξεκινά πριν ακόμη γεννηθεί το παιδί, με την ενημέρωση των γονέων του. Η δημοτική βιβλιοθήκη, σε συνεργασία με τις γυναικολογικές κλινικές και τα μαιευτήρια της πόλης, διανέμει φυλλάδια στα νεαρά άτομα που περιμένουν παιδί, στοχεύοντας στην ενημέρωση των γονέων για τα οφέλη της ανάγνωσης στη νοητική και ψυχο-συναισθηματική ανάπτυξη του ατόμου και για τη σπουδαιότητα της επαφής του νεογέννητου με τα βιβλία.¹³⁴ Η δράση αυτή, όπως και πολλές άλλες, δεν υλοποιείται από όλες τις βιβλιοθήκες της χώρας. Όπως μάς εξήγησε η Πρόεδρος της Ένωσης Βιβλιοθηκών Γερμανίας και Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος Ανάγνωσης, κα Monika Ziller, η υλοποίηση των διάφορων προγραμμάτων και δράσεων εξαρτάται από την ύπαρξη των ανάλογων οικονομικών πόρων και υπογράμμισε πως τα έσοδα από τη συνδρομή των μελών μιας βιβλιοθήκης μαζί με την επιχορήγηση (κρατική ή δημοτική) δεν επαρκούν για πολλές δράσεις, αν δεν υπάρχουν άλλοι, εξωτερικοί χορηγοί. Συνεπώς, η Διεύθυνση κάθε βιβλιοθήκης, εάν επιθυμεί να υλοποιεί προγράμματα υψηλών απαιτήσεων, οφείλει να αναζητεί και να εξασφαλίζει χορηγούς. «Το γεγονός ότι η δική μας βιβλιοθήκη [της πόλης Heilbronn] πραγματοποιεί αρκετά προγράμματα για την προώθηση της ανάγνωσης οφείλεται κυρίως στην οικονομική υποστήριξη των χορηγών μας», τόνισε η κα Ziller.

Τα τελευταία χρόνια πάντως η φιλανανγνωσία από τη βρεφική ηλικία καλλιεργείται πιο συστηματικά και σε ευρεία κλίμακα. Από το 2006 ως το 2009, στο κρατίδιο Sachsen,¹³⁵ εφαρμόστηκε πιλοτικά το πρόγραμμα **Lesestart - Mit Buechern wachsen**, το οποίο οργάνωσε το Ίδρυμα Ανάγνωσης με την υποστήριξη τοπικών κυβερνητικών φορέων και εκδοτικών οίκων,

¹³³ Περισσότερες πληροφορίες στο δικτυακό τόπο: <http://www.stiftunglesen.de>.

¹³⁴ Περισσότερα στο δικτυακό τόπο: <http://www.wuerzburg.de/downloads/stabue/im-lesefoerderung.pdf>

¹³⁵ Παράλληλα, παρόμοιες δράσεις εφαρμόζονταν και από άλλες βιβλιοθήκες σε πολλές περιοχές. Απολύτως ενδεικτικά αναφέρονται η πόλη ή η περιοχή και ο τίτλος της δράσης: Rheinland-Pfalz - «Buecherminis», Tauberbischofsheim - «Buecherstart», Georgsmarienhuetten - «Mit Bilderbuechern groß werden», Wuerzburg - «Babys brauchen Buecher», Χαϊδελβέργη - «Lesestart-Heidelberg schenkt Kindern Zukunft», Celle και Αμβούργο - «Buchstart-Kinder lieben Buecher». Πληροφορίες στους δικτυακούς τόπους:

<http://www.buecherminis.de/>

http://www.tauberbischofsheim.de/city_info/...keyword=0

<http://www.stadtbibliothek-georgsmarienhuetten.de/fruehfoerderung.html>

<http://www.buecherbabys-wuerzburg.de/>

http://www.lesestartdeutschland.de/nebenpunkte/lesestart-netzwerk/reg_Heidelberg.php

<http://www.buchstart-hamburg.de/> <http://www.buchstart-celle.de/>

έχοντας ως πρότυπο το πρόγραμμα **Bookstart** του Ηνωμένου Βασιλείου.¹³⁶ Μετά τη θετική αξιολόγησή του μετονομάστηκε **Lesestart - Drei Meilensteine fuer das Lesen** και η υλοποίησή του απέκτησε, πλέον, εθνικό χαρακτήρα.

Την ευθύνη του προγράμματος, το οποίο χαρακτηρίζεται ως το «μεγαλύτερο πρόγραμμα φιλαναγνωσίας στη χώρα»,¹³⁷ έχει το Ίδρυμα Ανάγνωσης. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας της Γερμανίας, ενώ υποστηρίζεται κυρίως από την Επαγγελματική Ένωση Παιδιάτρων και από την Ένωση Βιβλιοθηκών Γερμανίας.¹³⁸ Απευθύνεται σε όλες τις

οικογένειες, ανεξάρτητα από το κοινωνικό, οικονομικό ή πολιτισμικό τους επίπεδο, εμπυχώνοντας πρωτίστως τους γονείς «να εμπλουτίσουν με βιβλία τη ζωή τους και τη ζωή των παιδιών τους».

Η διαδικασία υλοποίησης του προγράμματος ξεκινά όταν το μωρό, σε ηλικία 10-12 μηνών, επισκέπτεται τον παιδίατρο για τον καθιερωμένο ιατρικό έλεγχο. Ο παιδίατρος προσφέρει στους γονείς του ένα «Lesestart-set», δηλαδή ένα πακέτο, όπου περιλαμβάνονται όλα όσα χρειάζεται ένα μωρό για το ξεκίνημα της σχέσης του με το βιβλίο: ένα εικονοβιβλίο, ένα mini βιβλίο, συμβουλές προς τους γονείς, poster, ένα DVD και πολλές χρήσιμες πληροφορίες για τις δράσεις και τις προσφορές της τοπικής βιβλιοθήκης. Όταν το παιδί γίνει τριών ετών οι γονείς παραλαμβάνουν από τη βιβλιοθήκη το δεύτερο πακέτο με ανάλογο υλικό. Τέλος, μόλις το παιδί εγγραφεί στο Δημοτικό Σχολείο παίρνει το τρίτο του πακέτο. Σύμφωνα με το σχεδιασμό του συγκεκριμένου προγράμματος, το 2016 όλα τα εξάχρονα παιδιά θα έχουν λάβει και τα τρία πακέτα.¹³⁹

Ξεχωριστή μέριμνα λαμβάνεται από τις βιβλιοθήκες και τα σχολεία για τους μαθητές της Α΄ Τάξης του Δημοτικού Σχολείου, στους οποίους κάθε βιβλιοθήκη¹⁴⁰ προσφέρει μια σειρά από δραστηριότητες, έχοντας ως βασικό στόχο να ενθαρρύνει το ενδιαφέρον τους για την ανάγνωση. Τα παιδιά κατά τη διάρκεια των πρώτων εβδομάδων φοίτησης στο Δημοτικό, παίρνουν τη «Lesetuete», δηλαδή μία τσάντα, η οποία περιέχει δύο κατάλληλα για την ηλικία τους βιβλία, καθώς και ενημερωτικά φυλλάδια προς στους γονείς,¹⁴¹ στα οποία εξηγείται ότι η εξοικείωση του παιδιού με το βιβλίο επιδρά θετικά στην πνευματική του ανάπτυξη, στη μάθηση και στη σχολική

¹³⁶ Ουσιαστικά πρόκειται για «δοκιμή» του βρετανικού προγράμματος στο γερμανικό χώρο, σύμφωνα με όσα αναγράφονται στο δικτυακό τόπο του Ιδρύματος Ανάγνωσης. Βλ. σχετικά: http://www.stiftunglesen.de/lesestart-modellprojekt_sachsen

¹³⁷ Βλ.: <http://www.lesestart.de/>

¹³⁸ Βλ.: <http://www.bibliotheksverband.de/>

¹³⁹ Βλ.: <http://www.lesestart.de/>

¹⁴⁰ Η καμπάνια για την προσέλκυση των μαθητών Α΄ Τάξης υλοποιείται από πολλές βιβλιοθήκες με διαφορετικό τίτλο σε καθεμιά. Απολύτως ενδεικτικά: Heilbronn - «Lesetuete Aktion», Wuerzburg - «Leseausweis in die Schultuete», Sprockhövel - «Willkommen zum Lesen», Nuremberg - «Anstoß-ein Buch für jeden Schulanfänger». Περισσότερα στους δικτυακούς τόπους:

http://stadtbibliothek.stadt-heilbronn.de/ueber_uns/kinderbibliothek/angebote_schulen/lesetuete/

http://www.wuerzburg.de/stadtbuecherei/abteilungen/kinderbuecherei/...Leseausweis_in_die_Schultuete.html

¹⁴¹ Τα φυλλάδια αυτά κυκλοφορούν και σε άλλες γλώσσες για τους γονείς που δε γνωρίζουν καλά γερμανικά.

επιτυχία. Με τη σύμφωνη γνώμη και παρώθηση των γονέων τα παιδιά εγκαινιάζουν τη σχέση τους με την τοπική βιβλιοθήκη, καθώς εγγράφονται μέλη της.

Στοχεύοντας στη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού, οι βιβλιοθήκες, σε συνεργασία με γονείς και εκπαιδευτικούς, υλοποιούν ελκυστικά προγράμματα για παιδιά σχολικής ηλικίας και εφήβους.¹⁴² Η βιβλιοθήκη και το σχολείο θεωρούνται «ισχυροί εταίροι της μόρφωσης», ενώ η συνεργασία μεταξύ τους αξιολογείται ως ιδανική.¹⁴³ Όπως μας είπε η κα Ziller, «η προώθηση της ανάγνωσης χρειάζεται ένα δίκτυο: παιδί -σχολείο (ή παιδικός σταθμός) - σχολική βιβλιοθήκη - δημοτική βιβλιοθήκη. Το σπουδαιότερο για μένα είναι η ύπαρξη στενής συνεργασίας και συντονισμένων ενεργειών μεταξύ του σχολείου και της βιβλιοθήκης».

Το Ίδρυμα Ανάγνωσης και, κυρίως, οι κατά τόπους βιβλιοθήκες αναλαμβάνουν την κατάρτιση εκπαιδευτικών, αφηγητών/αναγνωστών, βιβλιοθηκονόμων, γονέων και όλων όσοι ενδιαφέρονται για την προώθηση της ανάγνωσης, με ειδικά επιμορφωτικά προγράμματα. Ακόμη, ενημερώνουν τους εκπαιδευτικούς για την κυκλοφορία νέων βιβλίων αλλά και για την αποτελεσματική χρήση της τεχνολογίας στην Εκπαίδευση. Επίσης, οι τοπικές βιβλιοθήκες (δημόσιες ή δημοτικές) πληροφορούν, μέσω Newsletter, όλους τους εκπαιδευτικούς της περιοχής τους για προγράμματα που αφορούν την προώθηση της ανάγνωσης, σε επίπεδο τοπικό, σε επίπεδο περιφέρειας ή ακόμη και σε εθνικό επίπεδο, για ενδιαφέρουσες διαλέξεις, για τα νέα αποκτήματα της κάθε βιβλιοθήκης και για δικτυακούς τόπους που απευθύνονται σε μαθητές και εκπαιδευτικούς.

Αξιοσημείωτη, επίσης, είναι η συμβολή των κινητών βιβλιοθηκών στο έργο του σχολείου για την προώθηση της ανάγνωσης. Η ύπαρξη κινητής βιβλιοθήκης είναι απαραίτητη, όταν το σχολείο δε διαθέτει τη δική του σχολική βιβλιοθήκη. Στην περίπτωση αυτή, η βιβλιοθήκη «πηγαίνει» στο σχολείο και οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν, να δανειστούν και να χαρούν την επαφή τους με τα βιβλία.¹⁴⁴

Φωτ. 6: Άποψη από το εσωτερικό της κινητής βιβλιοθήκης της Heilbronn

¹⁴² Οι βιβλιοθήκες πραγματοποιούν διάφορες δράσεις για να προσελκύσουν όσο το δυνατό περισσότερους μαθητές όπως, π.χ., η δράση με τίτλο: «Buch gegen Internet», όπου οι μαθητές διαβάζουν ηλεκτρονικά αλλά και έντυπα βιβλία, εντοπίζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του κάθε μέσου και, τέλος, αντιλαμβάνονται ότι το βιβλίο διατηρεί την αξία του και στον 21^ο αιώνα. Επίσης, δίνουν «Βonus» στα παιδιά που επισκέπτονται πιο συχνά τη βιβλιοθήκη: πάνω στην κάρτα μέλους μπαίνει μια σφραγίδα. Όσο περισσότερες σφραγίδες συγκεντρώσει ένα παιδί τόσο πιο μεγάλα δώρα θα πάρει ως έπαθλο. Επιπλέον, στη βιβλιοθήκη διοργανώνονται δημόσιες αναγνώσεις, ενώ καλούνται εικονογράφοι και συγγραφείς που συνομιλούν με τα παιδιά και απαντούν στα ερωτήματά τους.

¹⁴³ Βλ.: <http://www.bibliotheksportal.de/hauptmenue/themen/bibliothek-und-bildung/bibliothek-undschule/>

¹⁴⁴ Ένα αξιόλογο παράδειγμα κινητής βιβλιοθήκης είναι εκείνο της δημοτικής βιβλιοθήκης της πόλης Heilbronn: διαθέτει περίπου 2000 τόμους και πραγματοποιεί επισκέψεις σε όλα τα σχολεία της περιοχής 2-3 φορές το μήνα.

Είναι κοινή πεποίθηση, πάντως, ότι για να γίνει κάποιος συστηματικός αναγνώστης πρέπει να βιώσει ευχάριστα συναισθήματα κατά την επαφή του με το βιβλίο, ώστε να θέλει να επαναλάβει την ίδια δραστηριότητα. Προς την κατεύθυνση αυτή σχολεία και βιβλιοθήκες διοργανώνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα «νύχτες ανάγνωσης» (Lesenaechte).¹⁴⁵ Τα παιδιά πηγαίνουν στο χώρο της βιβλιοθήκης νωρίς το βράδυ, με την άδεια των γονιών τους φυσικά, και εκεί διαβάζουν το βιβλίο της αρεσκείας τους ή συμμετέχουν σε μια μεγαλόφωνη ανάγνωση, συζητούν για το βιβλίο που διάβασαν ή παίζουν ομαδικά παιχνίδια. Κάποτε έχουν την ευκαιρία να συνομιλήσουν με έναν συγγραφέα που βρίσκεται εκεί, ενώ σε κάθε περίπτωση έχουν την άνεση του χρόνου να περιηγηθούν στη βιβλιοθήκη και να γνωρίσουν τις συλλογές της, υπό τη διακριτική επίβλεψη των υπευθύνων της βιβλιοθήκης ή των εκπαιδευτικών. Κοιμούνται σε υπνόσακους που έχουν φέρει μαζί τους και το πρωί, αφού πάρουν όλοι μαζί πρωινό, αποχωρούν, έχοντας βιώσει μια ξεχωριστή εμπειρία.

Επιπλέον, στη Γερμανία αξιοποιείται η στενή σχέση των παιδιών με το διαδίκτυο, μέσω του **Antolin**.¹⁴⁶ Το Antolin είναι ένας καινοτόμος δικτυακός τόπος, ο οποίος στοχεύει στην καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας και απευθύνεται σε μαθητές 7-17 ετών (1^η - 10^η τάξη). Ο μαθητής επιλέγει ένα από τα βιβλία που διατίθενται, το διαβάζει, ενώ παράλληλα έχει τη δυνατότητα να απαντήσει σε ερωτήματα σχετικά με αυτό το βιβλίο. Με τον τρόπο αυτό ελέγχεται η κατανόηση του περιεχομένου και η νοηματοδότηση του κειμένου. Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να εισέρχονται στο Antolin και να παρακολουθούν λεπτομερώς τις αναγνωστικές επιδόσεις των

¹⁴⁵ Αρχικά, οι «νύχτες ανάγνωσης», ως δράση διεύρυνσης του παιδικού αναγνωστικού κοινού, οργανώνονταν σε σχολεία και στη συνέχεια και στις τοπικές βιβλιοθήκες. Είναι πολύτιμη εμπειρία για τους μαθητές, ιδιαίτερα για τους μικρούς της Α΄ τάξης, και ίσως καθοριστική για τη μετέπειτα αναγνωστική τους συμπεριφορά, όταν περάσουν μια νύχτα μαζί με τους συμμαθητές τους και τη δασκάλα τους στον ίδιο χώρο, διαβάζοντας και συζητώντας για βιβλία. Περισσότερα για τους παιδαγωγικούς και διδακτικούς στόχους της δράσης στο δικτυακό τόπο: <http://www.lesenacht.de/>

¹⁴⁶ Βλ. περισσότερα στο δικτυακό τόπο: <http://www.antolin.de>

μαθητών τους, με άμεση συνέπεια μια στοχευμένη καλλιέργεια της ανάγνωσης στην τάξη. Η χρήση αυτού του δικτυακού τόπου ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού, καθώς καμιά δραστηριότητα για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας δεν είναι υποχρεωτική.

Ωστόσο, παρά τη συστηματική και διαρκή προώθηση της ανάγνωσης με δράσεις που απευθύνονται σε όλα τα παιδιά, έρευνες έχουν καταδείξει πως «το διάβασμα είναι γυναικεία υπόθεση».¹⁴⁷ Για το λόγο αυτό στη Γερμανία υλοποιούνται ενδιαφέροντα προγράμματα, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα με τίτλο **Mann liest vor**¹⁴⁸ (Άνδρας διαβάζει μεγαλόφωνα), με μεγάλη ανταπόκριση και επιτυχία. Η ανοιχτή πρόσκληση σε άνδρες όλων των ηλικιακών και επαγγελματικών ομάδων να συμμετέχουν εθελοντικά,¹⁴⁹ διαβάζοντας βιβλία σε μικρά παιδιά, έχει ως στόχο να αποκτήσουν τα αγόρια «ανδρικά αναγνωστικά πρότυπα».

Η πρακτική αυτή συνιστά πρόκληση για τα παιδιά, και ιδιαίτερα για τα αγόρια, ενώ, όπως υποστηρίζει η κα Ziller, «το ενδιαφέρον τους για το διάβασμα τονώνεται, όταν βλέπουν και ακούνε τον αγαπημένο τους αθλητή ή ηθοποιό ή έναν γνωστό πολιτικό ή δημοτικό σύμβουλο ή οποιοδήποτε άνδρα να τους διαβάζει ένα βιβλίο». Η εμπειρία αυτής της δράσης είναι συγκλονιστική τόσο για τους ίδιους τους αναγνώστες όσο και για τους ακροατές τους. Τα θετικά της αποτελέσματα επιβεβαιώνονται από την αύξηση των ανδρών εθελοντών-αναγνωστών όπως και των αγοριών που επισκέπτονται τις βιβλιοθήκες, κατά την εκτίμηση των υπευθύνων των βιβλιοθηκών.¹⁵⁰

Γενικότερα, η μεγαλόφωνη δημόσια ανάγνωση¹⁵¹ αναγνωρίζεται ως μια πολύ σημαντική δράση στην κατεύθυνση διεύρυνσης του παιδικού αναγνωστικού κοινού: η μεγάλη σημασία που αποδίδεται στο ρόλο της έχει επικυρωθεί με τη θέσπιση της Εθνικής (Γερμανικής) Ημέρας Δημόσιας Ανάγνωσης (για το 2011 είναι η 18^η Νοεμβρίου), κατά την οποία οι δημόσιες βιβλιοθήκες διοργανώνουν εκδηλώσεις ανάγνωσης, τις οποίες παρακολουθούν όλες οι πληθυσμιακές ομάδες.

¹⁴⁷ Περισσότερα στο δικτυακό τόπο: <http://www.bibliothekerverband.de/dbv/themen/kulturelle-bildung/projekte-aus-bibliotheken/mann-liest-vor.html>

¹⁴⁸ Βλ.: http://stadtbibliothek.stadt-heilbronn.de/ueber_uns/Traeger/Freundeskreis/mannliestvor/

¹⁴⁹ Οι δημόσιες βιβλιοθήκες πλαισιώνονται από εθελοντές, οι οποίοι, αφού παρακολουθήσουν σεμινάρια κατάρτισης σε θέματα Ψυχολογίας του Παιδιού, αφήγησης, απαγγελίας και μεγαλόφωνης ανάγνωσης, τα οποία προσφέρονται από την τοπική βιβλιοθήκη ή από το Ίδρυμα Ανάγνωσης επιτελούν σημαντικό έργο στις δράσεις της για την προώθηση της ανάγνωσης.

¹⁵⁰ Περισσότερα στο δικτυακό τόπο: http://www.dervorleseclub.de/beitrag_heilbronn

¹⁵¹ Η δημόσια ανάγνωση υποστηρίζεται κυρίως από το Ίδρυμα Ανάγνωσης, την Ένωση Βιβλιοθηκών Γερμανίας και από τη μη κυβερνητική οργάνωση Lesewelt, η οποία ασχολείται αποκλειστικά με τη μεγαλόφωνη/δημόσια ανάγνωση και τη συμβολή της στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας στα παιδιά. Περισσότερα για τη φιλοσοφία και τους στόχους της οργάνωσης στο δικτυακό τόπο: <http://www.lesewelt.org/uber-uns/>

2.4. Ιταλία: Το πρόγραμμα *Nati per leggere* και η παιδική βιβλιοθήκη της Bologna

Στην Ιταλία υλοποιείται από το 1999 το πρόγραμμα *Nati per leggere* (NpL) που έχει ως στόχο την προώθηση της συνήθειας της μεγαλόφωνης ανάγνωσης σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας μέχρι έξι ετών. Το πρόγραμμα αυτό δημιουργήθηκε στα πρότυπα του αμερικάνικου προγράμματος *Reach out and Read*¹⁵² και του βρετανικού *Bookstart*. Ο σχεδιασμός του προγράμματος βασίστηκε στα αποτελέσματα ερευνών που δείχνουν ότι η μεγαλόφωνη ανάγνωση, όταν γίνεται με κάποια συχνότητα, ενισχύει τους δεσμούς ανάμεσα στο βρέφος και στο γονιό-αναγνώστη, καθώς και το αίσθημα ασφάλειας των παιδιών, ενώ επιδρά θετικά στη συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού και συμβάλλει στην παγίωση της ανάγνωσης ως συνήθειας στην καθημερινή του ζωή.¹⁵³

Το πρόγραμμα υλοποιείται με τη σύμπραξη τριών φορέων: της Πολιτιστικής Ένωσης Παιδιάτρων (*Associazione Culturale Pediatri*),¹⁵⁴ της Ιταλικής Ένωσης Βιβλιοθηκών (*Associazione Italiana Biblioteche*)¹⁵⁵ και του Κέντρου για την Υγεία του Παιδιού (*Centro per la Salute del Bambino*)¹⁵⁶, ενώ στην υλοποίηση συμμετέχουν ενεργά «επαγγελματίες και εθελοντές που επιθυμούν: να συμβάλουν στη διάδοση μιας κουλτούρας ανοικτής στις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους, να ενισχύσουν την ανάπτυξη υπηρεσιών (...) που θα υποστηρίζουν τους γονείς στο έργο της ανατροφής των παιδιών, και να προσφέρουν σε όλα τα παιδιά, μέσα από την εμπειρία της ανάγνωσης, την ευκαιρία να μεγαλώσουν σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα για τη γνωστική και τη συναισθηματική τους ανάπτυξη».¹⁵⁷ Η χρηματοδότηση του προγράμματος ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή: οι βασικοί χρηματοδότες είναι οι Δήμοι και οι Επαρχίες, ενώ το πρόγραμμα υποστηρίζεται οικονομικά κατά περίπτωση από τοπικές οργανώσεις, ιδρύματα, τράπεζες, φαρμακεία, κ.ά.

¹⁵² Ήδη από τις αρχές τις δεκαετίας του '90 στις Η.Π.Α. ξεκίνησαν προγράμματα για την προώθηση της μεγαλόφωνης ανάγνωσης. Τα πλέον σημαντικά προγράμματα είναι το *Born to read* και το *Reach out and read*, το οποίο πρώτο ενέπλεξε τους παιδίατρος στις σχετικές δράσεις. Βλ. σχετικά: Ronfani, L., Sila, A., Malgaroli, G. Causa, P. Manetti, S. «La promozione della lettura ad alta voce in Italia. Valutazione dell' efficacia del progetto Nati per Leggere». *Quaderni ACP* 2006: 13 (5): 187. Στο ίδιο άρθρο αναφέρονται και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση του προγράμματος.

¹⁵³ Ενδεικτική είναι η σχολιασμένη βιβλιογραφία που συνέταξε ο παιδίατρος Pasquale Causa, μέλος της εθνικής επιτροπής του προγράμματος, η οποία δημοσιεύτηκε στο *Rassegna Bibliografica Ragionata* (v.1.6. Dic. 2006) «Guida bibliografica su lettura al bambino in età prescolare - sviluppo della emergent literacy e suoi determinanti».

¹⁵⁴ Δημιουργήθηκε το 1974 με στόχο την ανάπτυξη της παιδιατρικής κουλτούρας και την προαγωγή της υγείας του παιδιού. Τα μέλη της Ένωσης είναι 3.000 περίπου παιδίατροι. Βλ. σχετικά στο: www.acrp.it

¹⁵⁵ Δημιουργήθηκε το 1930 και είναι η μεγαλύτερη ιταλική επαγγελματική ένωση στον τομέα των βιβλιοθηκών, ενώ εκπροσωπεί την Ιταλία στις διεθνείς οργανώσεις. Η Ιταλική Ένωση Βιβλιοθηκών αριθμεί περισσότερα από 4.000 μέλη (βιβλιοθηκονόμοι, βιβλιοθήκες, κέντρα τεκμηρίωσης και ενημέρωσης). Βλ. σχετικά στο: www.aib.it.

¹⁵⁶ Το Κέντρο για την Υγεία του Παιδιού δημιουργήθηκε το 1999 και είναι ένας μη κερδοσκοπικός φορέας που ασχολείται με την έρευνα, την εκπαίδευση και την προαγωγή της υγείας του παιδιού από τη σύλληψη ως την εφηβεία. Βλ. σχετικά στο: www.csbonlus.org.

¹⁵⁷ Associazione Italiana Biblioteche "Nati per leggere. Una guida per genitori e futuri lettori", 3a edizione, 2008, σ. 8.

Την ευθύνη του προγράμματος έχει ενδεκαμελής επιτροπή αποτελούμενη από παιδίατρος και βιβλιοθηκονόμους, ενώ στο πλαίσιο του υλοποιούνται 400 περίπου τοπικά προγράμματα σε 1.195 Δήμους της χώρας¹⁵⁸ από ένα δίκτυο 7.468 συντελεστών (ατόμων και φορέων),¹⁵⁹ στον πυρήνα του οποίου βρίσκονται οι παιδίατροι.

Ο ρόλος των παιδίατρων είναι καθοριστικός για την επιτυχία του προγράμματος, αφού είναι οι μόνοι επαγγελματίες με τους οποίους οι οικογένειες έχουν σταθερή και προσωπική επαφή από τον πρώτο κιάλας μήνα της ζωής του παιδιού. Οι παιδίατροι που συμμετέχουν στο πρόγραμμα "εκμεταλλεύονται" τις τακτικές επισκέψεις των οικογενειών στα ιατρεία τους, προκειμένου να φέρουν σε επαφή τα παιδιά με τα βιβλία, τα οποία χρησιμοποιούν και ως "εργαλεία" στη διάρκεια της παιδιατρικής εξέτασης.¹⁶⁰ Ταυτόχρονα, ενημερώνουν τους γονείς για τα οφέλη που έχει η ανάγνωση στην ανάπτυξη του παιδιού, τους συστήνουν τα είδη των βιβλίων που είναι κατάλληλα για την κάθε ηλικία και τους προμηθεύουν με ειδικά ενημερωτικά έντυπα, στα οποία αναφέρονται επίσης οι διευθύνσεις και οι δράσεις των τοπικών βιβλιοθηκών.

Σε πολλές περιοχές της χώρας οι παιδίατροι έχουν μικρές βιβλιοθήκες στους χώρους αναμονής των ιατρείων τους και χαρίζουν βιβλία στα βρέφη σε τακτά διαστήματα,¹⁶¹ πράξη που αποδεικνύεται εξαιρετικά σημαντική ιδίως για τις οικογένειες από τα χαμηλά οικονομικοκοινωνικά στρώματα αλλά και για τις οικογένειες που δεν έχουν σχέση με το βιβλίο.

Εικόνα 3: «Μέτρο» για την παρακολούθηση της ανάπτυξης των νηπίων με τίτλο «Μεγαλώνουμε διαβάζοντας». Είναι έκδοση του τοπικού προγράμματος NpL που υλοποιείται στη Βολογνα.

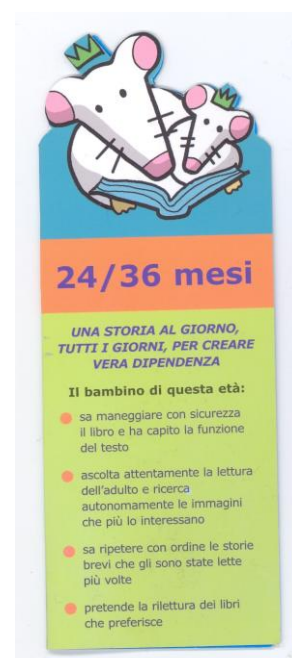
¹⁵⁸ Ο συνολικός πληθυσμός των Δήμων ήταν 19.410.752 κάτοικοι, εκ των οποίων 1.088.645 παιδιά ηλικίας 0-5 ετών. Τα παιδιά που ήρθαν σε επαφή με το πρόγραμμα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ήταν 258.968

¹⁵⁹ Στοιχεία 2007.

¹⁶⁰ Για παράδειγμα, ο παιδίατρος δίνει στο παιδί ένα βιβλίο κατά τη διάρκεια της ιατρικής εξέτασης και από τον τρόπο που το πιάνει και το χρησιμοποιεί αξιολογεί τις κινητικές του δεξιότητες, τις γλωσσικές του δεξιότητες, κ.ά. ενώ ταυτόχρονα εξηγεί στους γονείς τη σημασία των αντιδράσεων του παιδιού στο βιβλίο. Βλ. αναλυτικά τις οδηγίες προς τους παιδίατρος στο: www.natiperleggere.it.

¹⁶¹ Το βιβλίο δόθηκε ως δώρο στο 57,71% των παιδιών που ήρθαν σε επαφή με το πρόγραμμα. Στο 23,94% των περιπτώσεων δόθηκε στο νοσοκομείο κατά τη γέννηση του βρέφους, στο 23,14% κατά την εγγραφή του παιδιού στη βιβλιοθήκη (μετά την υποδείξη του παιδίατρου ή ύστερα από πρόσκληση της βιβλιοθήκης) και στο 10,64% των περιπτώσεων δόθηκε από τους παιδίατρος στη διάρκεια των τακτικών ιατρικών ελέγχων. (Στοιχεία 2007)

Εξίσου καθοριστικός είναι και ο ρόλος των βιβλιοθηκονόμων που έχουν την ευθύνη για τη διαμόρφωση και την υλοποίηση του περιεχομένου των τοπικών προγραμμάτων, καθώς και για την ευαισθητοποίηση και την εμπλοκή των τοπικών φορέων και μεμονωμένων ατόμων. Οι βιβλιοθήκες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ενισχύουν τις συλλογές τους με επιλεγμένα βιβλία για την κάθε ηλικία, ετοιμάζουν ενημερωτικό υλικό και μικρούς βιβλιογραφικούς καταλόγους για τους γονείς και διαμορφώνουν κατάλληλους χώρους για τα μικρά παιδιά και τις οικογένειές τους, ενώ ταυτόχρονα οργανώνουν μεγάλωφνες αφηγήσεις όχι μόνο στους χώρους της βιβλιοθήκης, αλλά και σε χώρους που συχνάζουν τα μικρά παιδιά (πάρκα, παιδικές χαρές, παιδικούς σταθμούς, αίθουσες αναμονής ιατρείων και παιδιατρικών τμημάτων νοσοκομείων, βιβλιοπωλεία). Στα τοπικά προγράμματα συμμετέχουν, επίσης, φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, παιδαγωγοί, καθώς και βιβλιοπώλες που προσφέρουν στα παιδιά προσχολικής ηλικίας ποιοτικά βιβλία σε χαμηλότερες τιμές.

Εικόνα 4: Σελιδοδείκτης που μοιράζεται στα παιδιά 24-36 μηνών. Έχει ως τίτλο «Μια ιστορία την ημέρα, κάθε μέρα, για να δημιουργηθεί πραγματική εξάρτηση». Πάνω στο σελιδοδείκτη αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά της ηλικίας.

Ιδιαίτερα σημαντικός για την υλοποίηση του προγράμματος είναι ο ρόλος των εθελοντών αναγνωστών που δωρίζουν το χρόνο τους και τη φωνή τους στα παιδιά και με τις αφηγήσεις τους αποδεικνύουν στους γονείς ότι τα μικρά διασκεδάζουν ακούγοντας ιστορίες, ωθώντας τους με τον τρόπο αυτό να επαναλάβουν τη δραστηριότητα στο σπίτι.

Τα αποτελέσματα από τη δεκαετή υλοποίηση του προγράμματος είναι εξαιρετικά ενθαρρυντικά. Από την έρευνα που πραγματοποίησε το NpL σε επιλεγμένες πόλεις και χωριά της Ιταλίας, για να διερευνήσει την επίδραση των δράσεων του στην αλλαγή των αναγνωστικών συνθησιών των οικογενειών που συμμετείχαν, προκύπτει ότι το ποσοστό των οικογενειών που διαβάζουν στα παιδιά τους αυξήθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της οκταετίας 1999-2007. Στην κεντρική και στη βόρεια Ιταλία από το 28% ανήλθε στο 39,67% των οικογενειών, ενώ στη νότια Ιταλία και στα νησιά από το 12% ανήλθε στο 32,5%. Ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση παρατηρήθηκε στην περιφέρεια της Basilicata (από 20% πριν την έναρξη του προγράμματος σε 47% το 2007), γεγονός που αποδίδεται στην προσφορά βιβλίων από τους παιδίατρους της περιοχής επί μία πενταετία. Από την ίδια έρευνα προέκυψε επίσης ότι το ποσοστό των γονέων που δεν διαβάζουν ποτέ στα παιδιά τους έπεσε από το 32% του 1999 στο 16% το 2007.¹⁶²

¹⁶² Βλ. σχετικά Malgaroli, G. «Nati per leggere: un primo bilancio a dieci anni dall' avvio (1999-2008)». *Bollettino AIB* 2010 n. 1/2 σσ.7-22.

Ένα άλλο παράπλευρο αποτέλεσμα του προγράμματος αφορά τις βιβλιοθήκες που σταδιακά άρχισαν να μεταμορφώνονται, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες των «νέων πρωταγωνιστών» και των γονιών τους. Όπως αναφέρει η Antonella Agnoli, «αν κατά τις δεκαετίες του 70 και του 80 οι γονείς ήταν αποκλεισμένοι από τις παιδικές βιβλιοθήκες, τώρα οι προσπάθειες να τους προσεγγίσουμε και να τους εμπλέξουμε σε δραστηριότητες εμπύχωσης αποτελούν κοινή πρακτική σε πολλές βιβλιοθήκες».¹⁶³

Η "μεταμόρφωση", ωστόσο, των βιβλιοθηκών δεν αφορά μόνο τους χώρους που προορίζονται για τα βρέφη και τα νήπια αλλά και τους χώρους που προορίζονται για τα μεγαλύτερα παιδιά. Εξαιρετικό παράδειγμα αποτελεί η **δημοτική βιβλιοθήκη Sala Borsa της Bologna** που εγκαινιάστηκε το 2001 και βρίσκεται στην καρδιά της πόλης, στην ιστορική Piazza Maggiore. Η βιβλιοθήκη στεγάζεται στο εσωτερικό του Palazzo d' Accursio, ενός κτηρίου με μακρά και ενδιαφέρουσα ιστορία, και σχεδιάστηκε με στόχο να λειτουργήσει «ως χώρος αμοιβαίας ενθάρρυνσης στην ανάγνωση και στην εξοικείωση με τη χρήση της βιβλιοθήκης για διάφορα "ζεύγη" δημοτών: παππούδες και εγγόνια, γονείς και παιδιά, αδέρφια και φίλους, μεγαλύτερα και μικρότερα παιδιά».¹⁶⁴ Το παιδικό τμήμα της βιβλιοθήκης (**Sala Borsa Ragazzi**) έχει συνολική επιφάνεια 1.200 τ.μ. και αναπτύσσεται σε τέσσερις χώρους. Ο πρώτος χώρος (biblioteca bebè) βρίσκεται στο ισόγειο, έχει είσοδο από την εσωτερική σκεπαστή πλατεία που βρίσκεται στο κέντρο της βιβλιοθήκης και προορίζεται αποκλειστικά για τα βρέφη και για τα άτομα που τα συνοδεύουν. Ο δεύτερος χώρος βρίσκεται επίσης στο ισόγειο, η είσοδός του είναι όμως από το χωλ. Ο χώρος αυτός απευθύνεται στα παιδιά 3-8 ετών (raccolta bambini) και συνδέεται εσωτερικά με τις δύο μεγάλες αίθουσες του υπογείου που προορίζονται για χρήση από τα παιδιά 8-14 ετών (raccolta ragazzi).

Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην αισθητική όλων των χώρων του παιδικού τμήματος της βιβλιοθήκης. Όπως γράφουν ο Διευθυντής της Βιβλιοθήκης Giordano Gasparini και η υπεύθυνη του Παιδικού Τμήματος Tiziana Nanni στο εισαγωγικό σημείωμα της έκδοσης της βιβλιοθήκης *La biblioteca illustrata*, «ο τόπος ανάγνωσης, η βιβλιοθήκη των παιδιών, πρέπει να είναι τόσο ευχάριστος και τόσο γοητευτικός που να αφήνει για πάντα μια υπέροχη ανάμνηση».¹⁶⁵ Η διακόσμηση των τοίχων ανατέθηκε σε πέντε γνωστούς εικονογράφους παιδικών βιβλίων, οι οποίοι κλήθηκαν να ζωγραφίσουν ελεύθερα «όνειρα στους τοίχους», όπως εύστοχα περιέγραψε το αποτέλεσμα της εργασίας τους ο συγγραφέας Antonio Faeti, επί χρόνια Καθηγητής στην έδρα της Παιδικής Λογοτεχνίας του τοπικού πανεπιστημίου και από τους βασικούς οραματιστές της βιβλιοθήκης.¹⁶⁶ Οι εικονογράφοι Francesca Ghermandi, Vittorio Giardino, Octavia Monaco, Filippo Scòzzari και Wolfago, ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα των υπεύθυνων της βιβλιοθήκης και

¹⁶³ Agnoli, A. «Fare il punto sulle biblioteche per ragazzi». *AIB Notizie* 3/2003

¹⁶⁴ Στο κέντρο της βιβλιοθήκης βρίσκεται μια μεγάλη σκεπαστή πλατεία με κρυστάλλινο δάπεδο, από το οποίο ο επισκέπτης μπορεί να δει τις αρχαιολογικές ανασκαφές του χώρου. Στο ισόγειο του κτηρίου λειτουργεί καφετέρια, ενώ στο υπόγειο υπάρχει αίθουσα που χρησιμοποιείται για τη φιλοξενία πολιτιστικών εκδηλώσεων, σεμιναρίων και συνεδρίων. Για την ιστορία του κτηριακού συγκροτήματος, για το σκεπτικό που (στις αρχές της δεκαετίας του 1990) οδήγησε στην απόφαση μετατροπής του σε βιβλιοθήκη και για τις διάφορες φάσεις της υλοποίησης, βλ. Brandinelli, A.M. «La biblioteca Sala Borsa di Bologna: storia del progetto e dei luoghi». *Biblioteche oggi*, Maggio (2002): 6-18.

¹⁶⁵ «La biblioteca illustrata». Bologna: Biblioteca Sala Borsa Ragazzi, 2008, σ. 4.

¹⁶⁶ Faeti, A., «Sogni nei muri, presagi sulle pareti» In: *La biblioteca illustrata*. Bologna: La Biblioteca Sala Borsa Ragazzi (2008), σ. 6

μετέτρεψαν τις παιδικές τους αναγνωστικές αποσκευές σε εικόνες, δίνοντας στο παιδί την αίσθηση ότι βρίσκεται μέσα στις σελίδες ενός τεράστιου εικονογραφημένου βιβλίου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των "ονείρων" που βρίσκονται στους τοίχους και με τον τρόπο τους καλούν τα παιδιά στο μαγικό κόσμο των βιβλίων αποτελούν οι φωτογραφίες που ακολουθούν.¹⁶⁷

Φωτ. 7:

Άποψη από την είσοδο του τμήματος που απευθύνεται στα παιδιά 3-8 ετών. Στον τοίχο συνυπάρχουν έργα των πέντε καλλιτεχνών.

Φωτ. 8: Έργο του Scòzzari. Βρίσκεται στην αίθουσα με τα κόμικς.

Φωτ. 9: Έργο της Monaco. Όπως γράφει η ζωγράφος, τα μαλλιά της Έμμας που κάνει κούνια κινούνται «από μια θύελλα μεθυστικών λέξεων που ξέφυγε από το γαλάζιο βιβλίο που η Έμμα δεν είναι ακόμα έτοιμη να επιστρέψει».¹⁶⁸

¹⁶⁷ Οι φωτογραφίες είναι της Α. Χαλκιαδάκη και τραβήχτηκαν κατά την επίσκεψή της στη βιβλιοθήκη το 2009.

¹⁶⁸ Monaco, O. «Maya, Dea dell' illusione». In: *La biblioteca illustrata*. Bologna: La Biblioteca Sala Borsa Ragazzi (2008), σ. 20

Ο βασικός στόχος της παιδικής βιβλιοθήκης είναι να προσφέρει στα παιδιά «έναν ευχάριστο χώρο για ανάγνωση που θα ενθαρρύνει την κριτική ικανότητα και την αυτονομία της σκέψης και θα διευκολύνει την ανάπτυξη προσωπικών σχέσεων με συνομηλίκους».¹⁶⁹ Για το λόγο αυτό, όλα τα βιβλία της συλλογής βρίσκονται σε ανοιχτά ράφια, σε κουτιά και σε καλάθια, ώστε το παιδί να παίρνει μόνο του όποιο βιβλίο του κινεί το ενδιαφέρον, ενώ η επίπλωση των χώρων του παιδικού τμήματος περιλαμβάνει έπιπλα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες μοναχικής ανάγνωσης αλλά και έπιπλα που ενθαρρύνουν τη συνύπαρξη των παιδιών και την ανάγνωση με παρέα.

Φωτ. 10:

Χώρος ανάγνωσης
για παιδιά
3-8 ετών.

Αριστερά διακρίνεται
το μικρό αμφιθέατρο
που χρησιμοποιείται για
αφηγήσεις ιστοριών και
μεγαλόφωνες αναγνώσεις.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο χώρος που απευθύνεται στα παιδιά 3-8 ετών (*raccolta bambini*) συνδέεται εσωτερικά με τις δύο μεγάλες αίθουσες του υπογείου που προορίζονται για χρήση από τα παιδιά 8-14 ετών (*raccolta ragazzi*).

Στη διπλανή φωτογραφία φαίνεται τμήμα του "τούνελ" με τους καθρέφτες που οδηγεί από το ένα τμήμα στο άλλο και λειτουργεί συμβολικά σαν μετάβαση από τη μικρότερη "αναγνωστική ηλικία" στη μεγαλύτερη.

Φωτ. 11: Τμήμα του τούνελ

¹⁶⁹ Όλα τα αποσπάσματα που αναφέρονται στους στόχους των τμημάτων προέρχονται από την ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης www.bibliotecasalaborsa.it/documenti/8018

Και στους χώρους που προορίζονται για παιδιά 8-14 ετών τα βιβλία βρίσκονται σε ανοιχτές βιβλιοθήκες, ενώ, όπως φαίνεται στις φωτογραφίες που ακολουθούν, τα έπιπλα καλύπτουν τις ανάγκες τόσο των μοναχικών αναγνωστών, όσο και των αναγνωστών που επιθυμούν να μοιραστούν την αναγνωστική εμπειρία με άλλους.

Φωτ. 12: Το κρεβάτι που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα παιδιά, για να διαβάσουν ξαπλωμένα, μόνα ή με την παρέα τους. Στην οροφή του κρεβατιού διακρίνεται η κουρτίνα που επιτρέπει την απομόνωση του αναγνώστη ή μιας ομάδας αναγνωστών.

Φωτ. 13: Καναπέδες και πολυθρόνες στο χώρο με τα λογοτεχνικά βιβλία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη συλλογή της βιβλιοθήκης περιλαμβάνονται επίσης ανάγλυφα χειροποίητα βιβλία που απευθύνονται σε παιδιά 3-8 ετών με προβλήματα όρασης, καθώς και βιβλία σε άλλες γλώσσες που προορίζονται για τα παιδιά των 14.500 αλλοδαπών που ζουν στην πόλη. Όπως σημειώνεται στην ιστοσελίδα, η ύπαρξη ξενόγλωσσων βιβλίων στη βιβλιοθήκη έχει ως στόχο να δώσει στα παιδιά των μεταναστών «ένα καθησυχαστικό σήμα, που θα τα κάνει να νιώσουν ασφαλή και θα τους δώσει το μήνυμα ότι αναγνωρίζεται η αξία της κουλτούρας τους», ενώ σε ό,τι αφορά τα παιδιά των Ιταλών, να τα ενθαρρύνει «να γνωρίσουν διαφορετικά συστήματα γραφής και να μάθουν ξένες γλώσσες και να διευκολύνει τη συνάντησή τους με παιδιά που μιλούν άλλη γλώσσα και προέρχονται από διαφορετικές κουλτούρες».

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει ο τρόπος με τον οποίο έχει οργανωθεί το τμήμα που απευθύνεται στα βρέφη. Το τμήμα αυτό, όπως ήδη σημειώθηκε, δε συνδέεται με τους υπόλοιπους χώρους της παιδικής βιβλιοθήκης και για την είσοδο στο χώρο απαιτείται η χρήση προστατευτικών καλυμμάτων στα παπούτσια. Στη διάθεση των ενηλίκων που συνοδεύουν τα παιδιά τίθενται όλα όσα θα επιτρέψουν την άνετη παραμονή και την ικανοποίηση των βασικών αναγκών των βρεφών: βραστήρας για την προετοιμασία της τροφής, δύο ατομικά τραπεζάκια με ενσωματωμένο καρεκλάκι για φαγητό, καθώς και ειδική πολυθρόνα για τις γυναίκες που θηλάζουν. Όπως μας είπε η υπεύθυνη του τμήματος κα Beatrice Lacchia, «ακόμα και εάν μια γυναίκα έχει κατέβει στο κέντρο για δουλειές ή για ψώνια και μπει στη βιβλιοθήκη μόνο και μόνο επειδή θέλει έναν άνετο χώρο για να θηλάσει, θα δει τα άλλα παιδιά που διασκεδάζουν παίζοντας με τα βιβλία και το πιθανότερο είναι ότι την επόμενη φορά θα έρθει στο κέντρο ειδικά για τη βιβλιοθήκη και θα αφήσει το μωρό της να μπουσουλήσει ανάμεσα στα βιβλία». Η τουαλέτα για τους μικρούς επισκέπτες βρίσκεται δίπλα στην τουαλέτα των ατόμων που τα συνοδεύουν, ενώ στο χώρο υπάρχει έπιπλο για την αλλαγή της πάνας. Στόχος του τμήματος είναι να ενθαρρύνει την επαφή των βρεφών με το βιβλίο ως αντικείμενο και «να βοηθήσει τους γονείς να βιώσουν την εμπειρία της ανάγνωσης παρέα με το παιδί από τους πρώτους μήνες της ζωής του». Στο πλαίσιο αυτό, οι βιβλιοθηκάριοι του τμήματος οργανώνουν συχνά εκδηλώσεις για νέους γονείς με ομιλητές παιδίατρος, μαίες, βρεφονηπιοκόμους και ψυχολόγους στις οποίες αναπτύσσονται θέματα που αφορούν την ανάπτυξη και την υγεία των παιδιών, ενώ στη βιβλιοθήκη υπάρχουν ράφια με βιβλία για ενήλικες που πραγματεύονται σχετικά θέματα.

Φωτ. 14: Άποψη του τμήματος βρεφών.

Φωτ. 15: Οι τουαλέτες του τμήματος βρεφών.

Φωτ. 16: Η πολυθρόνα που προορίζεται για χρήση από γυναίκες που θηλάζουν.

Φωτ. 17: Τραπεζάκι με ενσωματωμένο καρεκλάκι για το φαγητό.

ΜΕΡΟΣ Β'

Αναγνωστική συμπεριφορά και φιλιαναγνωστικές δράσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Απόψεις και παρεμβάσεις των μελών Δ.Ε.Π. των Παιδαγωγικών Τμημάτων για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των φοιτητών

1.1. Γενικά-Η λογοτεχνία στα Παιδαγωγικά Τμήματα

Στην Ελλάδα λειτουργούν δεκαεννέα (19) Παιδαγωγικά Τμήματα: εννέα (9) Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και εννέα (9) Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.), Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.), Πατρών, Κρήτης, Ιωαννίνων, Θεσσαλίας, Αιγαίου, Δυτικής Μακεδονίας και Θράκης (Δ.Π.Θ.),¹⁷⁰ και ένα Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.¹⁷¹

Η οργάνωση και η λειτουργία τους καθορίζονται από το Νόμο 1268/82 (άρθρο 1, παράγραφος 2) και από το Προεδρικό Διάταγμα 320/83 (άρθρο 2). Ως αποστολή τους τα Τμήματα αυτά έχουν: α) να καλλιεργούν και να προάγουν τις παιδαγωγικές επιστήμες, μέσω της ακαδημαϊκής και εφαρμοσμένης διδασκαλίας και έρευνας, β) να παρέχουν στους πτυχιούχους τους τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για την επιστημονική και επαγγελματική τους δραστηριότητα, γ) να συμβάλλουν στην εξύψωση του επιπέδου και στην κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της εκπαίδευσης σε ζητήματα παιδαγωγικής, και δ) να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση και επίλυση παιδαγωγικών προβλημάτων, γενικότερα.

Οι διδάσκοντες στα Παιδαγωγικά Τμήματα που έχουν στο γνωστικό αντικείμενό τους τη λογοτεχνία ανέρχονται σε τριάντα οκτώ (38) [δεκαεννέα (19) στα Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και δεκαεννέα (19) στα Τμήματα Προσχολικής Αγωγής]. Από αυτούς οι έξι (6) [τρεις (3) και τρεις (3), αντίστοιχα] υπηρετούν με σύμβαση σύμφωνα με το Π.Δ. 407/80.

Σε δεκαεπτά (17) από το σύνολο των δεκαοκτώ (18) Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής και Προσχολικής Εκπαίδευσης της χώρας προσφέρεται ως υποχρεωτικό ένα τουλάχιστον μάθημα λογοτεχνίας, ενώ στο Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ. υποχρεωτικό γνωστικό αντικείμενο είναι η «Διδακτική της Λογοτεχνίας». Στα δεκατέσσερα (14) από τα δεκαοκτώ (18) Τμήματα διδάσκεται υποχρεωτικά η «Παιδική Λογοτεχνία» (ή η «Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους»), στα υπόλοιπα τρία (Π.Τ.Δ.Ε. Πατρών, Π.Τ.Δ.Ε. και Π.Τ.Π.Ε. Θεσσαλίας) ως μάθημα επιλογής, ενώ μόνο στο Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ. δεν προσφέρεται ως αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο αλλά «ως μέσο για την καλλιέργεια της γλώσσας».¹⁷²

¹⁷⁰ Τα πρώτα Παιδαγωγικά Τμήματα ιδρύθηκαν στα Πανεπιστήμια: Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Πατρών, Κρήτης και Θράκης, ενώ η λειτουργία τους ξεκίνησε σταδιακά από το ακαδημαϊκό έτος 1984-1985.

¹⁷¹ Στο Τμήμα αυτό δεν υπάρχει διορισμένο μέλος Δ.Ε.Π. που να διδάσκει λογοτεχνία ή παρεμφερές γνωστικό αντικείμενο.

¹⁷² Όπως ορίζεται στο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος, ο ακριβής τίτλος του μαθήματος είναι: «Η παιδική λογοτεχνία ως μέσο για την καλλιέργεια της γλώσσας».

Η «Διδακτική» της λογοτεχνίας ή (και) της παιδικής λογοτεχνίας (υποχρεωτικό, κυμαινόμενο ή επιλογής) προσφέρεται σε οκτώ (8) Παιδαγωγικά Τμήματα: στο Π.Τ.Δ.Ε. Αθηνών (κυμαινόμενο), στο Τ.Ε.Α.Π.Η. Αθηνών (επιλογής), στο Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλονίκης (υποχρεωτικό και επιλογής), στο Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου (επιλογής), Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. Αιγαίου (υποχρεωτικό), στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. Πατρών (επιλογής), στο Π.Τ.Δ.Ε. Θράκης (επιλογής), στο Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλίας (υποχρεωτικό και επιλογής). Γνωστικά αντικείμενα που αναφέρονται στο βιβλίο, στην ανάγνωση ή στις σχολικές βιβλιοθήκες προσφέρονται συνολικά σε πέντε (5) από τα δεκαοκτώ (18) Παιδαγωγικά Τμήματα της χώρας.

1.2. Η έρευνα: Σκεπτικό-Σκοπός-Μέθοδος

Η σχέση που θα αποκτήσουν οι φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων με το λογοτεχνικό βιβλίο κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και η κατάρτισή τους στα ζητήματα που σχετίζονται: α) με τη λογοτεχνία, β) με το παιδικό βιβλίο και γ) με τη φιλιανγνωσία, θα καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό το εύρος και την ποιότητα των φιλιανγνωστικών πρωτοβουλιών που θα αναπτύξουν στο μέλλον ως εκπαιδευτικοί στα Νηπιαγωγεία και στα Δημοτικά Σχολεία, όπου θα κληθούν να υπηρετήσουν. Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο της μελέτης, κρίθηκε σκόπιμη η καταγραφή των σχετικών μαθημάτων που προσφέρονται στα Παιδαγωγικά Τμήματα της χώρας και του ενδιαφέροντος που επιδεικνύουν οι φοιτητές για την παρακολούθησή τους. Εξίσου αναγκαία κρίθηκε και η διερεύνηση των απόψεων των μελών Δ.Ε.Π. που διδάσκουν συναφή αντικείμενα για: α) τη σχέση των φοιτητών τους με το βιβλίο, και β) τις δυνατότητες ενίσχυσης του ενδιαφέροντος των φοιτητών για το λογοτεχνικό βιβλίο. Βασικός σκοπός της όλης διερεύνησης ήταν η διαμόρφωση εικόνας για τα εφόδια που προσφέρουν τα Παιδαγωγικά Τμήματα στους φοιτητές και η καταγραφή των απόψεων και των προτάσεων των μελών Δ.Ε.Π. για την ενίσχυση της αναγνωστικής συμπεριφοράς των φοιτητών-μελλοντικών εκπαιδευτικών, καθώς και για τη διασφάλιση της αρτιότερης κατάρτισής τους στην προοπτική καλλιέργειας της φιλιανγνωστικής διάθεσης των αυριανών μαθητών τους.

Η καταγραφή και μελέτη των απόψεων των μελών Δ.Ε.Π. σχετικά με τις στάσεις των φοιτητών τους απέναντι στο βιβλίο αφορά το σύνολο των μελών Δ.Ε.Π. [τριάντα δύο (32)], τα οποία διδάσκουν «Λογοτεχνία», «Παιδική Λογοτεχνία» (ή «Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους»), «Θεωρία και Διδακτική της Λογοτεχνίας» στα δεκαοκτώ (18) Παιδαγωγικά Τμήματα (Δημοτικής Εκπαίδευσης και Προσχολικής Εκπαίδευσης) όλων των Πανεπιστημίων της χώρας. Η διερεύνηση των απόψεών τους αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί μέσω ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου με δεκαοκτώ (18) ερωτήσεις, από τις οποίες οι έξι (6) ήταν ανοικτές. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε ηλεκτρονικά στους αποδέκτες του το Φεβρουάριο του 2011. Η διαδικασία της διερεύνησης ολοκληρώθηκε μέσα από προφορικές συζητήσεις με έντεκα (11) μέλη Δ.Ε.Π., οι οποίες αφορούσαν πλευρές ζητημάτων που είχαν θίξει στις απαντήσεις τους, αλλά και με ανταλλαγή απόψεων για τις δυνατότητες βελτίωσης της φιλιανγνωστικής κατάρτισης των φοιτητών.

1.3. Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης

1.3.1. Η λογοτεχνία και η φιλιαναγνωσία στα Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Απευθυνθήκαμε και στα δεκαέξι (16) μέλη Δ.Ε.Π. των εννέα (9) Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης, τα οποία περιλαμβάνουν στο γνωστικό αντικείμενό τους τη λογοτεχνία. Κάποια από αυτά έχουν εντάξει στο γνωστικό τους αντικείμενο και την «Παιδική Λογοτεχνία» ή τη «Διδακτική» της. Από τα δεκαέξι (16) μέλη Δ.Ε.Π. συμπλήρωσαν και επέστρεψαν το σχετικό ερωτηματολόγιο εννέα (9), ενώ με κάποια από αυτά συζητήσαμε και προφορικά, διευκρινίσαμε ορισμένα ζητήματα και ανταλλάξαμε απόψεις, συμπληρώνοντας το υλικό που είχε προκύψει από τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο.

Σε όλα τα Π.Τ.Δ.Ε. της χώρας δίνεται έμφαση τόσο στη «Νεοελληνική Λογοτεχνία» όσο και στην «Παιδική Λογοτεχνία» (ή στη «Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους»), γνωστικά αντικείμενα που προσφέρουν όχι μόνον εισαγωγικές γνώσεις, αλλά καλύπτουν, όπως φάνηκε και από την παράθεση των μαθημάτων, και ειδικότερα θέματα που είναι απαραίτητα για την εξοικείωση των μελλοντικών δασκάλων με τη θεωρία της λογοτεχνίας, τη λογοτεχνία και τη διδακτική της. Από τα τριάντα τέσσερα (34) προσφερόμενα μαθήματα, τα οποία διδάσκουν τα μέλη Δ.Ε.Π. που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, δώδεκα (12) είναι υποχρεωτικά και η παρουσία των φοιτητών σ' αυτά χαρακτηρίζεται από τα ερωτώμενα μέλη Δ.Ε.Π. «πολύ μεγάλη» (μόνο σε μία περίπτωση «μεγάλη»). Η συμμετοχή των φοιτητών στα μαθήματα επιλογής χαρακτηρίζεται «ικανοποιητική» [δεκατρία (13) μαθήματα], «μεγάλη» [πέντε (5) μαθήματα] και «πολύ μεγάλη» [τρία (3) μαθήματα]. Το γεγονός ότι στα υποχρεωτικά μαθήματα η παρακολούθηση των φοιτητών κρίνεται «πολύ μεγάλη», ενώ στα περισσότερα μαθήματα επιλογής κυρίως «ικανοποιητική», θέτει έναν προβληματισμό για την αναγκαιότητα ύπαρξης σε κάθε Π.Τ.Δ.Ε. τουλάχιστον δύο (2) υποχρεωτικών μαθημάτων που να αναφέρονται στο αντικείμενο της λογοτεχνίας (νεοελληνικής-παιδικής λογοτεχνίας, διδακτικής της λογοτεχνίας.)

Όλοι οι διδάσκοντες εμπλέκουν στα μαθήματά τους τη φιλιαναγνωσία και, σχεδόν όλοι, παρέχουν στους φοιτητές τους τη σχετική βιβλιογραφία. Όλοι ανεξαιρέτως οι διδάσκοντες συμπεριλαμβάνουν φιλιαναγνωστικές τεχνικές στα μαθήματά τους (υποχρεωτικά, επιλογής ή εργαστηριακά) και εφαρμόζουν οι ίδιοι πολλές από αυτές με επιτυχία. Τέτοιες τεχνικές είναι η ανάγνωση, η παρουσίαση ή η ανάλυση λογοτεχνικών βιβλίων στην αίθουσα διδασκαλίας από το διδάσκοντα ή από τους φοιτητές. Η γνωριμία με κείμενα, καθώς και με συγγραφείς, επιλέγεται ως φιλιαναγνωστική τεχνική από τα μέλη Δ.Ε.Π. Αυτή συνιστά το πρώτο και καίριο βήμα για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ίδιου του μαθήματος αλλά και των φοιτητών, οι οποίοι προέρχονται από όλες τις κατευθύνσεις (θεωρητική, θετική ή τεχνολογική) της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ενδέχεται να μην έχουν έρθει σε επαφή με ολόκληρα λογοτεχνικά κείμενα, παρά μόνο με αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων από την Α' Λυκείου.

Η προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων από όλους τους διδάσκοντες γίνεται με βάση διάφορες Θεωρίες Λογοτεχνίας που ποικίλλουν από διδάσκοντα σε διδάσκοντα. Μερικές φορές, όμως, και οι ίδιοι οι διδάσκοντες χρησιμοποιούν διάφορες Θεωρίες για την «ανάγνωση» του

κειμένου και προτείνουν στους φοιτητές τους να προσεγγίσουν και αυτοί τα κείμενα υπό το πρίσμα διαφορετικών θεωρήσεων. Κυριαρχούν οι Θεωρίες της Αφήγησης, οι Αναγνωστικές Θεωρίες αλλά και η ενδοκειμενική ανάλυση, χρησιμοποιείται συχνά η ιστορική-φιλολογική μέθοδος, ενώ αξιοποιούνται σπανιότερα η Ψυχανάλυση, ο Δομισμός, οι Σπουδές του Φύλου, κ.ά.

Πέρα από την ανάγνωση και προσέγγιση βιβλίων, στις τεχνικές φιλαναγνωσίας που προτείνονται ή εφαρμόζονται από κάποια μέλη Δ.Ε.Π. συμπεριλαμβάνονται: η τροφοδότηση των φοιτητών με υλικό που περιλαμβάνει παιγνιώδεις δραστηριότητες, η άσκηση των φοιτητών σε δραστηριότητες αξιοποίησης ενός ολόκληρου μυθιστορήματος σε ακροατήριο, η ενημέρωση για τεχνικές φιλαναγνωσίας (π.χ. αφήγηση ιστοριών, δραματοποίηση, διασύνδεση άλλων τεχνών και επιστημών με το λογοτεχνικό βιβλίο), η "διδασκαλία" μυθιστορημάτων για παιδιά με στόχο τη δημιουργία δραστηριοτήτων πρόσληψης (νέο εξώφυλλο και οπισθόφυλλο, αφίσα, μετασχηματισμός αφήγησης σε διάλογο, κ.ά.).

Κάποια μέλη Δ.Ε.Π. εντάσσουν στη διδασκαλία τους βιβλιογραφικές αναφορές σε νέους τίτλους βιβλίων για παιδιά ή σε μελέτες, συζήτηση για «καλά» λογοτεχνικά βιβλία, καθώς και ενημέρωση για δράσεις θεσμών και φορέων που προωθούν την ανάγνωση και το βιβλίο, όπως είναι το Ε.ΚΕ.ΒΙ., ο «Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», η «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά». Παράλληλα, η αναφορά σε δραστηριότητες παιδικών βιβλιοθηκών, καθώς και η επίσκεψη στην Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στοχεύουν στην εξοικείωση των φοιτητών τόσο με το χειρισμό του παιδικού βιβλίου όσο και με σχετικούς χώρους, όπου υπάρχουν λογοτεχνικά βιβλία (για παιδιά ή ενηλίκους). Ο σχεδιασμός «project» για βιβλία παιδικής λογοτεχνίας που έχουν ήδη διαβάσει οι φοιτητές, η παρουσίαση στην αίθουσα διδασκαλίας μυθιστορημάτων με θέμα την ανάγνωση, καθώς και η παρακολούθηση διδασκαλίας ολόκληρου λογοτεχνικού έργου σε πειραματικά σχολεία, αποτελούν, επίσης, φιλαναγνωστικές δραστηριότητες που εφαρμόζουν κάποια μέλη Δ.Ε.Π.

1.3.2. Οι απόψεις των μελών Δ.Ε.Π.

για τη σχέση των φοιτητών με το βιβλίο και τη λογοτεχνία

Όλοι οι διδάσκοντες, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο αλλά και τις προφορικές συνομιλίες μας με ορισμένους από αυτούς, δηλώνουν ότι έχουν διαμορφώσει άποψη για το ενδιαφέρον των φοιτητών τους που παρακολουθούν τα μαθήματά τους για το λογοτεχνικό βιβλίο μέσα από σχετικές συζητήσεις που οι ίδιοι προκαλούν αλλά και από τις παρεμβάσεις των φοιτητών στο μάθημα. Τα περισσότερα μέλη Δ.Ε.Π. διαμορφώνουν άποψη από το περιεχόμενο και την ποιότητα των προφορικών παρουσιάσεων των εργασιών των φοιτητών, καθώς και από την ανταπόκρισή τους σε αναφορές που αυτοί κάνουν σε τίτλους λογοτεχνικών έργων ή σε ονόματα συγγραφέων, ενώ αρκετοί διδάσκοντες θεμελιώνουν την άποψή τους στο περιεχόμενο και στην ποιότητα των γραπτών εργασιών των φοιτητών τους. Τέλος, κάποια μέλη Δ.Ε.Π. διαμορφώνουν άποψη, διερευνώντας και τις γνώσεις των φοιτητών για τη λογοτεχνική αναπαράσταση του τόπου, όπου ζουν, ή για λογοτέχνες της πόλης τους, καθώς επίσης και από την εθελοντική συγγραφή της προσωπικής αναγνωστικής τους ιστορίας.

Η σχέση των φοιτητών με το βιβλίο, γενικά, περιγράφεται από τα μέλη Δ.Ε.Π. ως «αναγκαία» σε ό,τι αφορά τα επιστημονικά βιβλία και τα διδακτικά εγχειρίδια και «μη ικανοποιητική» σε ό,τι αφορά τη λογοτεχνική ανάγνωση. Υπάρχουν, πάντως, και αισιόδοξες διαπιστώσεις, οι οποίες οφείλονται στο "ανεβασμένο" μορφωτικό επίπεδο των φοιτητών των Π.Τ.Δ.Ε. τα τελευταία χρόνια, στην κατάλληλη προετοιμασία και στη συγκροτημένη παροχή γνώσεων από τα μέλη Δ.Ε.Π., καθώς και στο γεγονός ότι η επιλογή σχετικών μαθημάτων προϋποθέτει φοιτητές που αγαπούν το βιβλίο, τη λογοτεχνία ή την τέχνη, γενικά.

Ωστόσο, πιο αισιόδοξες είναι οι απόψεις των μελών Δ.Ε.Π., όταν περιγράφουν τη σχέση των φοιτητών τους με το λογοτεχνικό βιβλίο. Η αισιοδοξία τους πηγάζει, κυρίως, από τους φοιτητές που επιλέγουν μαθήματα λογοτεχνίας ή από τη μικρή, αναλογικά, μερίδα του φοιτητικού πληθυσμού που παρακολουθεί ενεργά τα υποχρεωτικά μαθήματα. Δε λείπουν, βέβαια, και οι αρνητικές διαπιστώσεις τους για τη σχέση αυτή, οι οποίες βασίζονται στο γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους οι φοιτητές δεν έχουν φιλιανγνωστικά ενδιαφέροντα. Ανθολογούμε επιλεκτικά κάποιες από τις αρνητικές και θετικές απόψεις/διαπιστώσεις τους:

Γ. Καλογήρου: «Οι φοιτητές που επιλέγουν αυτά τα μαθήματα είναι φιλιανγνώστες, λάτρεις της λογοτεχνίας, της ποίησης, της τέχνης. Είναι συνειδητοποιημένοι αναγνώστες της λογοτεχνίας».

Λ. Χριστοδουλίδου: «Αυτοί που διαβάζουν έχουν μια σχέση λατρείας με το βιβλίο και είναι αυτοί που θέλουν να αναλαμβάνουν τις πιο δύσκολες εργασίες. Συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα, έχουν άποψη την οποία επιβάλλουν, πολλές φορές».

Μ. Παπαρούση: «Ελάχιστοι από αυτούς αγαπούν πραγματικά το λογοτεχνικό βιβλίο και διαβάζουν στον ελεύθερο χρόνο τους. Οι περισσότεροι γνωρίζουν μόνο όσα λογοτεχνικά κείμενα έχουν διδαχθεί στο πλαίσιο των σχολικών μαθημάτων».

Ε. Νικολουδάκη: «Ως προς το λογοτεχνικό βιβλίο, θα έλεγα ότι τους/τις φοιτητές/ήτριες διακρίνει ο ενθουσιασμός της ανάγνωσης, περισσότερο, παρά η μεθοδική προσέγγιση που βασίζεται σε θεωρητικά σχήματα».

Β. Αποστολίδου: «Αυτοί που συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα έχουν μια σχετικά καλή σχέση με το λογοτεχνικό βιβλίο. Έχουν διαβάσει στην παιδική και εφηβική τους ηλικία αλλά έχει διακοπεί η σχέση τους στα χρόνια του Λυκείου, λόγω της προετοιμασίας για το Πανεπιστήμιο. Όταν γίνονται φοιτητές, επιχειρούν να πιάσουν το κομμένο νήμα αλλά δεν είναι εύκολο, χρειάζονται καθοδήγηση. Οι περισπασμοί είναι πολλοί, έχουν επιστημονικό διάβασμα και δεν έχουν μάθει να διαλέγουν βιβλία για ευχαρίστηση. Αν τους δώσεις ερεθίσματα, συνήθως ανταποκρίνονται».

Γ. Παπαντωνάκης: «Όχι ιδιαίτερα ευνοϊκές [οι σχέσεις των φοιτητών με το βιβλίο]. Υπάρχουν, βέβαια, και φωτεινές εξαιρέσεις. Η πλειονότητα ωστόσο είναι μάλλον απογοητευτική. Μολονότι στην εξέταση οι φοιτητές έχουν άποψη για τα βιβλία που τους έχουν οριστεί ως εξεταστέα ύλη, φοβάμαι ότι η πραγματικότητα σχετικά με τη φιλιανγνωσία τείνει να είναι ζοφερή».

Θ. Νιφτανίδου: «Ικανοποιητική [η σχέση των φοιτητών με το βιβλίο], τα τελευταία ιδίως έτη, περίοδο κατά την οποία παρατηρείται μια άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων».

Α. Ακριτόπουλος: «Θα έλεγα ότι [οι φοιτητές] έχουν βασικές ελλείψεις σε βαθμό που καθιστούν προβληματική τη γνώση τους για παιδικά λογοτεχνικά έργα, για τη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία.

Διαπιστώνεται ότι η φιλιαναγνωσία υπάρχει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μένουν περισσότερο στα έργα που διδάχθηκαν σε Γυμνάσιο και Λύκειο».

Α. Κατσίκη-Γκίβαλου: «Στο σύνολό τους δεν ενδιαφέρονται για το διάβασμα. Είναι φανερό ότι δεν "έχουν εκπαιδευτεί" σ' αυτό. Η εκπαίδευση Γυμνασίου και κυρίως Λυκείου δεν επιτρέπει τέτοιες δράσεις. Μια ικανή μερίδα φοιτητών, όχι όμως η πλειοψηφία ενδιαφέρεται να διαβάσει λογοτεχνικά βιβλία. Το κίνητρο για το ενδιαφέρον αυτό έχει δοθεί από το Γυμνάσιο-Λύκειο στους φοιτητές που προέρχονται από θεωρητική κατεύθυνση. Μια μειοψηφία φοιτητών ενδιαφέρεται ζωηρά για τη λογοτεχνία, γενικά, και για τη Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους, ειδικότερα, αναζητώντας τρόπους κριτικής ανάγνωσης».

Σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη σχέση των φοιτητών με το βιβλίο τα μέλη Δ.Ε.Π. επισημαίνουν όλους τους παράγοντες που αναφέρονται στη σχετική ερώτηση (Πρόγραμμα Σπουδών, ρόλος/συμπεριφορά διδασκόντων, οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον, επιδράσεις από την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση), δίνοντας μικρό προβάδισμα θετικής επιρροής στο οικογενειακό περιβάλλον [το αναφέρουν οκτώ (8) μέλη Δ.Ε.Π. από τα εννέα (9) που έχουν απαντήσει], ενώ στο φόρτο μαθημάτων δίνουν αντίστοιχο προβάδισμα αρνητικής επιρροής (το αναφέρουν όλοι όσοι έχουν απαντήσει). Το γεγονός ότι οι ίδιοι παράγοντες μπορούν να επιδράσουν θετικά ή αρνητικά σε σχέση με τη φιλιαναγνωστική διάθεση των φοιτητών δηλώνει ότι και αυτοί επικαθορίζονται από ευρύτερες συνθήκες και καταστάσεις. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαπίστωση ότι σε αυτές αναφέρονται τα μέλη Δ.Ε.Π., όταν τους ζητείται να κατονομάσουν και άλλους παράγοντες που επηρεάζουν κατά τη γνώμη τους θετικά ή αρνητικά το ενδιαφέρον των φοιτητών για το διάβασμα. Εκεί κάνουν λόγο για τον τρόπο ζωής των φοιτητών κατά την παιδική τους ηλικία, για την ύπαρξη και λειτουργία βιβλιοθήκης στον τόπο που μεγάλωσαν (Ε. Νικολουδάκη), καθώς και για το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον που κυριαρχούσε τότε (Α. Κατσίκη-Γκίβαλου, Ε. Νικολουδάκη). Ακόμη, μεγάλη σημασία έχει το πλαίσιο μέσα στο οποίο καλούνται να διαβάσουν. Η αυτενέργεια, όπως και η συμμετοχή τους σε ομαδική δουλειά, αναφέρονται ως παράγοντες ιδιαίτερα ενθαρρυντικοί (Β. Αποστολίδου). Στους αρνητικούς παράγοντες προσθέτουν τον καταναλωτισμό ως κυρίαρχη αντίληψη ζωής, τον αρνητικό ρόλο των Μ.Μ.Ε. [την έλλειψη εκπομπών για το βιβλίο (με ελάχιστες εξαιρέσεις), την απουσία προγραμμάτων για το παιδικό βιβλίο ή ενημερωτικών-επιστημονικών εκπομπών γι' αυτό, κ.ά.], την έλλειψη ελεύθερου χρόνου. Η συντριπτική πλειοψηφία των μελών Δ.Ε.Π. κρίνει αναγκαία την προσθήκη μαθημάτων, σεμιναρίων ή άλλων δράσεων στο Πρόγραμμα Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. που θα συμβάλλουν στη συστηματικότερη ευαισθητοποίηση των φοιτητών σε θέματα φιλιαναγνωσίας, ενώ αρκετοί διδάσκοντες θεωρούν ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί και στο πλαίσιο του υπάρχοντος Προγράμματος Σπουδών του Τμήματός τους και με δεδομένη την ακαδημαϊκή, οικονομική και πληθυσμιακή πραγματικότητα.

1.3.3. Οι προτάσεις των μελών Δ.Ε.Π.

για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας των φοιτητών

Τα μέλη Δ.Ε.Π. καταθέτουν ενδιαφέρουσες απόψεις και προτάσεις σχετικά με την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας των φοιτητών, οι οποίες κινούνται στους παρακάτω άξονες:

- Αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών (Γ. Καλογήρου), αλλαγή της οργάνωσης του μαθήματος της «Νεοελληνικής Λογοτεχνίας», της «Παιδικής Λογοτεχνίας» ή της «Διδακτικής» της. Το μάθημα να περιλαμβάνει παράδοση, σεμινάριο και εργαστήριο, ώστε να εμπεδώνεται και να εφαρμόζεται η θεωρία (Ε. Νικολουδάκη, Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου), να υπάρχουν εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις και φιλιαναγνωστικές πρακτικές (Γ. Καλογήρου).
- Καλλιέργεια συνείδησης των φοιτητών στη συστηματική μελέτη έργων ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας και της Γραμματείας ευρύτερα (Θ. Νιφτανίδου).
- Ανάθεση εργασιών με προϋπόθεση την ανάγνωση ενός λογοτεχνικού βιβλίου, παρουσίαση και συζήτηση στην αίθουσα διδασκαλίας (Β. Αποστολίδου, Α. Ακριτόπουλος). Οργάνωση αφιερωμάτων, όπως π.χ. «Λογοτεχνία και Κινηματογράφος», μέσα στο περιορισμένο χρονικό πλαίσιο της ακαδημαϊκής διδασκαλίας (Β. Αποστολίδου).
- Δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης (Β. Αποστολίδου, Α. Ακριτόπουλος, Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου).
- Συνεργασία προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών για το σχεδιασμό προγράμματος συνάντησης συγγραφέων και αναγνωστών (Ε. Νικολουδάκη).
- Εθελοντική ανάγνωση φοιτητών και φοιτητριών σε ευπαθείς ομάδες πολιτών, π.χ. σε γηροκομεία, κ.α. (Λ. Χριστοδουλίδου).
- Δημιουργία δικτύων συνεργασίας των Παιδαγωγικών Τμημάτων με σχολεία, όπου διδάσκουν απόφοιτοι των Τμημάτων αυτών ή μετεκπαιδευόμενοι στα κατά τόπους Διδασκαλεία (Ε. Νικολουδάκη).
- Οργάνωση περιπάτων σε μέρη, τα οποία αναφέρονται σε λογοτεχνικά έργα (Ε. Νικολουδάκη, Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου).
- Ίδρυση «Forum», όπου θα συζητούνται προτάσεις και ιδέες για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας (Ε. Νικολουδάκη).
- Διοργάνωση ημερίδων με την παρουσία ειδικών επιστημόνων και ερευνητών, καθώς και προσκλήσεις συγγραφέων, με το έργο των οποίων θα έχουν ασχοληθεί οι φοιτητές (Β. Αποστολίδου, Α. Ακριτόπουλος, Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου).
- Συνεντεύξεις συγγραφέων σε φοιτητές (Λ. Χριστοδουλίδου).
- Πραγματοποίηση επισκέψεων σε βιβλιοθήκες, εντός και εκτός του Πανεπιστημίου, σε παιδικές βιβλιοθήκες για ενημέρωση σε καινοτόμες δράσεις, καθώς και σε βιβλιοπωλεία (Θ. Νιφτανίδου, Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου).

1.4. Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης

1.4.1. Η λογοτεχνία και η φιλαναγνωσία στα Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Από τα δεκαέξι (16) μέλη Δ.Ε.Π. των εννέα (9) Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης συμπλήρωσαν και μας επέστρεψαν το σχετικό ερωτηματολόγιο δεκατρία (13). Σε κάποιες περιπτώσεις, μάλιστα, αξιοποιήσαμε συμπληρωματικά και τη «συνέντευξη» για τη συλλογή πρόσθετων δεδομένων ή τη διευκρίνιση και τον εμπλουτισμό απαντήσεων που παρουσίαζαν ειδικό ενδιαφέρον. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, δηλαδή δέκα (10) μέλη Δ.Ε.Π., εντάσσουν άμεσα την «Παιδική Λογοτεχνία» (ή τη «Λογοτεχνία για Παιδιά») στο γνωστικό αντικείμενο στο οποίο έχουν εκλεγεί και διδάσκουν. Μόνο στο γνωστικό αντικείμενο τριών (3) μελών Δ.Ε.Π. κυριαρχεί η «Νεοελληνική Λογοτεχνία» ή η λογοτεχνία, γενικά. Παρόμοια αναλογία ισχύει και για τους τίτλους των μαθημάτων που προσφέρονται, όπου και πάλι επικρατεί εμφανώς η «Παιδική Λογοτεχνία» (ή η «Λογοτεχνία για Παιδιά») (εισαγωγικά θέματα, θεωρία, ιστορία, διδακτική, παιδικό βιβλίο, μυθιστόρημα, ποίηση, παραμύθι, αφήγηση, μικρή ιστορία, εικονογραφημένο βιβλίο, ξένη παιδική λογοτεχνία, φύλο, ιδεολογία, χαρακτήρες, μεταφράσεις-διασκευές, διακειμενικότητα, παιδαγωγικές και κοινωνιολογικές θεωρήσεις, περιβαλλοντικά ζητήματα, πρακτικές ασκήσεις). Τα μέλη Δ.Ε.Π. που διδάσκουν «Νεοελληνική Λογοτεχνία» ή λογοτεχνία, γενικά, καλύπτουν ευρύτερες και ειδικότερες θεματικές ενότητες του γνωστικού τους αντικειμένου (εισαγωγικά θέματα, Θεωρία Λογοτεχνίας, νεοελληνική ποίηση, νεοελληνική πεζογραφία, Μυθιστόρημα Μαθητείας, λογοτεχνική πρόσληψη, φύλο). Αξίζει να σημειωθεί ότι από τα πενήντα τέσσερα (54) σχετικά μαθήματα που προσφέρονται στα Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης ένας μεγάλος αριθμός [δεκαοκτώ (18)] μαθημάτων είναι υποχρεωτικά, ενώ η συμμετοχή των φοιτητών και η παρακολούθηση όλων των προσφερόμενων μαθημάτων κρίνεται από τους διδάσκοντες «ικανοποιητική» ως «πολύ μεγάλη» (και σε μία μόνο περίπτωση «μικρή»).

Όλα σχεδόν τα μέλη Δ.Ε.Π. συμπεριλαμβάνουν φιλαναγνωστικές τεχνικές στο περιεχόμενο των μαθημάτων που διδάσκουν, όπως: παρουσίαση, προσέγγιση, αναζήτηση παιδικών βιβλίων από διδάσκοντες και φοιτητές, τεχνικές λογοτεχνικής ανάγνωσης και πρόσληψης στην Εκπαίδευση, αφηγήσεις, κειμενοκεντρικές προσεγγίσεις, αναφορές σε βιβλιοκριτικές ή βιβλιοπαρουσιάσεις και σε νέες κυκλοφορίες βιβλίων για παιδιά, γνωστοποίηση ερευνών σχετικών με το βιβλίο, επισκέψεις σε βιβλιοθήκες, «μικροέρευνες» σε βιβλιοθήκες για βιβλία συγκεκριμένων θεματικών κατηγοριών, εκπόνηση γραπτών εργασιών και προφορική παρουσίασή τους, παρουσίαση καταλόγων εκδοτικών οίκων και δικτυακών τόπων για το βιβλίο, δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης, οργάνωση επισκέψεων συγγραφέων, ανάπτυξη δημιουργικών δραστηριοτήτων με βάση λογοτεχνικά κείμενα, κ.ά. Όλες αυτές οι τεχνικές, αυτούσιες, διευρυμένες ή διαφοροποιημένες κατά περίπτωση, εφαρμόζονται με επιτυχία από τους διδάσκοντες κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Οι περισσότεροι εντάσσουν, μάλιστα, στη διδασκαλία τους πιο συγκεκριμένους τρόπους προσέγγισης λογοτεχνικών βιβλίων και κειμένων, ανάλογα με τη φύση του κάθε μαθήματος, τα θέματα των βιβλίων, τους διδακτικούς στόχους και τα ιδιαίτερα επιστημονικά ενδιαφέροντά τους: δραματοποιήσεις, Θεωρίες Λογοτεχνίας [σημειωτική και πολυσυστημική (κοινωνικο-ιστορική)

προσέγγιση, κοινωνιολογικές προσεγγίσεις, Αφηγηματολογία, διάφορες εκδοχές της Αναγνωστικής Θεωρίας], Ανάλυση Περιεχομένου, διαθεματικές/διεπιστημονικές προσεγγίσεις, κ.ά.

1.4.2. Οι απόψεις των μελών Δ.Ε.Π.

για τη σχέση των φοιτητών με το βιβλίο και τη λογοτεχνία

Όλα ανεξαιρέτως τα μέλη Δ.Ε.Π. δηλώνουν ότι έχουν διαμορφώσει άποψη για τη σχέση των φοιτητών τους που παρακολουθούν συχνά τις παραδόσεις τους με το βιβλίο και την ανάγνωση. Τα περισσότερα μέλη Δ.Ε.Π. διαμορφώνουν μια τέτοια άποψη μέσα από σκόπιμες συζητήσεις με τους φοιτητές τους, από τις παρεμβάσεις και τις παρατηρήσεις των φοιτητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος, από το περιεχόμενο και την ποιότητα των γραπτών φοιτητικών εργασιών που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο των μαθημάτων ή από τη διαδικασία εκπόνησης Διπλωματικών Εργασιών, καθώς και από την ανταπόκριση των φοιτητών στην αναφορά συγγραφέων και τίτλων βιβλίων. Ορισμένα μέλη Δ.Ε.Π. βασίζονται στο περιεχόμενο και στην ποιότητα των προφορικών παρουσιάσεων των φοιτητών, για να διαμορφώσουν άποψη, ενώ σε μία μόνο περίπτωση γίνεται χρήση ερωτηματολογίου από το διδάσκοντα. Κάποια μέλη Δ.Ε.Π., μάλιστα, για να διαμορφώσουν άποψη, αξιοποιούν ή εφευρίσκουν και άλλους ενδιαφέροντες τρόπους, όπως: δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης, πρόκληση συζητήσεων των φοιτητών μεταξύ τους, συχνή ηλεκτρονική επικοινωνία για ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών, σύνθεση ιστοριών ή σεναρίων σύμφωνα με συγκεκριμένες αφηγηματικές δομές, ελεύθερη επιλογή συγγραφέων ή βιβλίων για συζήτηση ή εργασία, προτροπή για δανεισμό βιβλίων και σχετικές συζητήσεις.

Περιγράφοντας τη σχέση των φοιτητών τους με το βιβλίο και την ανάγνωση, όλα τα μέλη Δ.Ε.Π. διατυπώνουν πολύ ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις, αν και τα περισσότερα κάνουν λόγο για «κακή» σχέση που την αποδίδουν σε ποικίλους παράγοντες. Ανθολογούμε παρακάτω, ενδεικτικά, κάποιες αντιπροσωπευτικές απόψεις:

Μ. Κανατσούλη: «Η κύρια παρατήρησή μου έχει να κάνει με την εξέλιξη που διαπιστώνω από τη μια χρονιά στην άλλη. Οι ίδιες φοιτήτριες, καθώς πηγαίνουν σε μεγαλύτερα εξάμηνα, γίνονται πολύ πιο κριτικές στην άποψή τους, μπορούν να επιχειρηματολογήσουν υπέρ ή κατά ενός βιβλίου και να διατυπώσουν με βάση τις θεωρητικές απόψεις γιατί θεωρούν ένα βιβλίο κατάλληλο για παιδιά, αρεστό στα παιδιά με βάση τις απόψεις των παιδιών ή αρεστό με βάση τις απόψεις των ενηλίκων».

Α. Καρακίτσιος: «Υπάρχει ένα 20% που έχει μια ουσιαστική σχέση με την Παιδική Λογοτεχνία. Οι υπόλοιποι το έχουν μόνον σε επίπεδο νοσταλγίας της παιδικής ηλικίας και τίποτε άλλο. Σχετικά με την ενήλικη λογοτεχνία τα πράγματα είναι παρόμοια. Είναι εξίσου σημαντικό ότι οι φοιτητές/φοιτήτριες διαφοροποιούνται ανάλογα με την κατεύθυνση που έχουν ακολουθήσει (θεωρητική, τεχνολογική, κ.λπ.)».

Σ. Γαβριηλίδου: «Νομίζω ότι πράγματι, όπως προκύπτει και από την καθημερινή πρακτική με τους φοιτητές μας, η καλή σχέση με το βιβλίο είναι ευθέως ανάλογη της ενδιαφέρουσας και πολύπλευρης προσωπικότητας (και αντίστροφα)».

Α. Γιαννικοπούλου: «Η σχέση τους με το παιδικό βιβλίο είναι μάλλον ... κακή. Μου δίνουν την εντύπωση ότι δεν έχουν διαβάσει βιβλία όσο ήταν παιδιά ή έφηβοι και ότι ακόμη και τα κλασικά

κείμενα τα γνωρίζουν από κινηματογραφικές μεταφορές. Ειδικά τα παραμύθια τα γνωρίζουν σχεδόν αποκλειστικά από τον Disney».

Α. Οικονομίδου: «Σε σχέση με όλα τα βιβλία γνώσεων, των συγγραμμάτων συμπεριλαμβανομένων, οι σχέσεις τους είναι μάλλον κακές. Τα θεωρούν ως "αναγκαίο κακό". Είναι σε θέση, πάντως, τουλάχιστον απ' ό,τι λένε οι φοιτητές που παρακολουθούν τα μαθήματά μου, να κρίνουν την ποιότητα των βιβλίων που χρειάζεται να διαβάζουν. Σε σχέση τώρα με την λογοτεχνία, η σχέση τους είναι πιο "αγαπητική"».

Δ. Πολίτης: «Με βάση μια γενικότερη αίσθησή μου θα έλεγα [ότι η σχέση των φοιτητών με το βιβλίο είναι] "αναγκαστική". Το "τραύμα" των Πανελλαδικών Εξετάσεων φαίνεται να τους/τις καταδιώκει, επηρεάζοντας καταλυτικά την ουσιαστική σχέση τους με τον έντυπο λόγο. Αντίθετα, έχω διαπιστώσει ότι η σχέση τους με την όποια ηλεκτρονική εκφορά του λόγου είναι σαφώς πολύ καλύτερη αλλά και συχνότερη».

Γ. Παπαδάτος: «Μάλλον μέτρια [η σχέση με το βιβλίο]. Πάντως, οι φοιτητές/φοιτήτριες εντασσόμενοι/ες στη ζωή του Πανεπιστημίου εξοικειώνονται περισσότερο με το βιβλίο και όχι μόνο με το διδακτικό. Τούτο εξαρτάται κυρίως από παράγοντες που σχετίζονται με τη φύση του μαθήματος και το διδάσκοντα (επιστημονική, παιδαγωγική και διδακτική του επάρκεια)».

Τ. Τσιλιμένη: «Από μέτρια έως κακή. [η σχέση των φοιτητών με το βιβλίο]. Οι περισσότεροι σταματούν τη σχέση τους με το βιβλίο στην Α΄ Λυκείου για τους γνωστούς λόγους των Πανελληνίων, αλλά λίγοι επαναπροσδιορίζουν τη σχέση αυτή. Πάντως η πλειοψηφία δηλώνει ότι η πιο καλή τους αναγνωστική περίοδος είναι στο Δημοτικό».

Ανάλογη ποικιλία παρουσιάζουν οι απόψεις των μελών Δ.Ε.Π., όταν καλούνται να περιγράψουν τη σχέση των φοιτητών τους με το λογοτεχνικό βιβλίο, ειδικά. Στην πλειοψηφία τους κάνουν λόγο για μια «επιφανειακή και περιστασιακή» σχέση (Α. Καρακίτσιος), η οποία σπάνια «αποτελεί μέρος της ζωής τους» (Σ. Ιακωβίδου), για την αναγνώριση της σπουδαιότητας της λογοτεχνίας από τους φοιτητές (Ι. Τριάντου) ή για την προτίμησή τους σε κάποιους συγκεκριμένους συγγραφείς (Α. Οικονομίδου, Σ. Ιακωβίδου, Γ. Παπαδάτος, Δ. Πολίτης), για τη δυναμική των παιδικών και εφηβικών τους αναγνωσμάτων (Α. Οικονομίδου, Δ. Πολίτης). Επιπλέον, αναφέρονται στην επίδραση διαφόρων παραγόντων που αποδεικνύονται καταλυτικοί στη διαμόρφωση της "λογοτεχνικής σχέσης", όπως: η καταναγκαστική ανάγνωση και συγγραφή περίληψης ενός βιβλίου κατά τη διάρκεια των διακοπών, ο φόρτος των σχολικών μαθημάτων, η γνωσιοκεντρική φιλοσοφία του σχολικού περιβάλλοντος και ο εξεταστικός προσανατολισμός του, η μη εξοικείωση των εκπαιδευτικών με το λογοτεχνικό βιβλίο αλλά και ο ρόλος εμπνευσμένων ή υποψιασμένων εκπαιδευτικών που αναλάμβαναν φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες και εφάρμοζαν σχετικές πρακτικές, το ενθαρρυντικό/θετικό οικογενειακό περιβάλλον (Δ. Πολίτης, Γ. Παπαδάτος). Πολλά μέλη Δ.Ε.Π., τέλος, εκφράζουν την αισιοδοξία τους για τη μελλοντική «καλή» σχέση των φοιτητών με το λογοτεχνικό βιβλίο, υποστηρίζοντας σαφώς ή υπονοώντας ότι η σταδιακή εξοικείωσή τους με τη λογοτεχνική γραφή συνδέεται δυναμικά με την πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και την υιοθέτηση «καλών» φιλαναγνωστικών συνηθειών κατά τα φοιτητικά τους χρόνια (Σ. Γαβριηλίδου, Α. Οικονομίδου, Γ. Παπαδάτος).

Αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη σχέση των φοιτητών με το βιβλίο, οι διδάσκοντες επιλέγουν στην πλειοψηφία τους, παρά τις κάποιες ποσοτικές διαφοροποιήσεις, σχεδόν όλους τους συγκεκριμένους παράγοντες που τους δίνονται ως πιθανές απαντήσεις (Πρόγραμμα Σπουδών, ρόλος/ συμπεριφορά διδασκόντων, οικογενειακό περιβάλλον, φιλικό περιβάλλον, επιδράσεις Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης). Αναδεικνύεται, έτσι, ο δυναμικός ρόλος αυτών των παραγόντων, αφού μπορεί να αποτιμηθεί θετικά ή αρνητικά ανάλογα με το πλαίσιο λειτουργίας των παραγόντων ή τις διαθέσεις των προσώπων που τους υποστασιοποιούν. Όταν τους ζητείται, ωστόσο, να προσδιορίσουν άλλους παράγοντες που δεν κατονομάζονται στη σχετική ερώτηση, προτάσσουν ως θετικούς: τη σταδιακή οικοδόμηση της αναγνωστικής σχέσης, την τυχαία "ανακάλυψη" ενός καλού βιβλίου, την ύπαρξη ελεύθερου χρόνου, τη διοργάνωση σχετικών εκδηλώσεων, τη συμμετοχή σε σχετικές δράσεις φορέων, τη δημιουργία ομάδων ανάγνωσης, ενώ ως αρνητικούς: την άγνοια των καλών βιβλίων που κυκλοφορούν, την έλλειψη βιβλιοθηκών, την ανυπαρξία ελεύθερου χρόνου, την επικράτηση μιας κατεξοχήν ωφελιμιστικής χρήσης του βιβλίου ιδιαίτερα στο σχολικό ή στο οικογενειακό περιβάλλον.

Όλα ανεξαιρέτως τα μέλη Δ.Ε.Π. που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν αναγκαία επιπλέον μαθήματα, σεμινάρια ή άλλες δράσεις με στόχο την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας των φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων, ενώ στην πλειοψηφία τους θεωρούν εφικτό κάτι τέτοιο στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής, οικονομικής, πληθυσμιακής πραγματικότητας και του Προγράμματος Σπουδών του Τμήματός τους.

1.4.3. Οι προτάσεις των μελών Δ.Ε.Π.

για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας των φοιτητών

Τα μέλη Δ.Ε.Π. των Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης καταθέτουν τις απόψεις και τις προτάσεις τους σχετικά με την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας των φοιτητών, τις οποίες ανθολογούμε και προσπαθούμε να ομαδοποιήσουμε παρακάτω:

- Εξασφάλιση προϋποθέσεων φιλιαναγνωσίας στα Τμήματα αυτά και διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που τη γονιμοποιεί (Μ. Κανατσούλη, Μ. Σπανάκη, Δ. Αναγνωστοπούλου).
- Δημιουργία και λειτουργία Λεσχών Ανάγνωσης φοιτητών (Α.Καρακίτσιος, Μ. Σπανάκη, Α. Οικονομίδου), διεύρυνσή τους με την αξιοποίηση μεταπτυχιακών φοιτητών/φοιτητριών και υποψηφίων διδασκόντων που ασχολούνται με τη λογοτεχνία ως «πολλαπλασιαστών» για την οργάνωση και τη λειτουργία περισσότερων Λεσχών Ανάγνωσης, καθώς και επέκτασή τους σε γονείς και μαθητές (Δ. Πολίτης).
- Διοργάνωση Σεμιναρίων με περιεχόμενο φιλιαναγνωστικές πρακτικές, διδακτικές προσεγγίσεις λογοτεχνικών κειμένων στο Νηπιαγωγείο, οργάνωση ποικίλων φιλιαναγνωστικών δράσεων με τη συνεργασία πολλών διδασκόντων ακόμη και σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών (Α. Καρακίτσιος, Α. Οικονομίδου, Δ. Πολίτης), παρουσιάσεις βιβλίων ενταγμένες μέσα στις δράσεις των σχετικών Εργαστηρίων του κάθε Τμήματος (Τ. Τσιλιμένη).

- Υποχρεωτική ανάγνωση από τους φοιτητές ενός μεγάλου αριθμού λογοτεχνικών βιβλίων (ίδιων για όλους) και σχολιασμός τους στο πλαίσιο του μαθήματος (Σ. Γαβριηλίδου).
- Οργάνωση βιβλιοθήκης σε κάθε Τμήμα με λογοτεχνικά βιβλία, όπου οι φοιτητές θα διαβάζουν ή θα αφηγούνται ιστορίες στα παιδιά/μαθητές των σχολικών τάξεων που την επισκέπτονται (Σ. Γαβριηλίδου, Ι. Τριάντου) ή θα μπορούν να δανείζονται βιβλία (Γ. Παπαδάτος).
- Υποχρεωτικές επισκέψεις, στο πλαίσιο του μαθήματος, των φοιτητών σε τοπικές δανειστικές βιβλιοθήκες και δανεισμός βιβλίων (Μ. Σπανάκη).
- Προσκήσεις συγγραφέων στο Πανεπιστήμιο με απαραίτητες προϋποθέσεις την ανάγνωση των βιβλίων τους από τους φοιτητές και τη σχετική προετοιμασία (Α. Οικονομίδου, Γ. Παπαδάτος, Τ. Τσιλιμένη).
- Διάχυση της καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας, ως δράσης, και σε άλλα συναφή μαθήματα με συντονισμό των διδασκόντων διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων (Α. Οικονομίδου).
- Σύνδεση της λογοτεχνίας και των δραστηριοτήτων που εμπνέει με την ίδια τη ζωή, με τις πραγματικές συνθήκες της καθημερινότητας (Σ. Ιακωβίδου).
- Πειραματική εφαρμογή από τους φοιτητές φιλιαναγνωστικών πρακτικών σε Νηπιαγωγεία, εκτός από αυτές που υιοθετούν για τις ανάγκες της «Πρακτικής Άσκησης» τους (Δ. Πολίτης).
- Καθιέρωση ενός ξεχωριστού «Τρίωρου Φιλιαναγνωσίας» με δραστηριότητες, παρουσιάσεις βιβλίων, συζητήσεις, κ.λπ. (Γ. Παπαδάτος).
- Έκδοση λογοτεχνικού περιοδικού από τους φοιτητές του κάθε Τμήματος (Γ. Παπαδάτος).
- Δημιουργία ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής από τους φοιτητές, όπου θα συζητούν για βιβλία (Γ. Παπαδάτος).
- Καθιέρωση διαγωνισμού συγγραφής λογοτεχνικών κειμένων μεταξύ των φοιτητών (Γ. Παπαδάτος).
- Εγκατάσταση διαπανεπιστημιακού διαύλου στο διαδίκτυο και ανταλλαγή απόψεων/κρίσεων για συγκεκριμένα βιβλία, καθώς και οργάνωση διαδικτυακών «Λεσχών Ανάγνωσης» μεταξύ των Τμημάτων των Πανεπιστημίων (Γ. Παπαδάτος).

1.5. Διαπιστώσεις-Προτάσεις

Από τις απαντήσεις των μελών Δ.Ε.Π. στο ερωτηματολόγιο, καθώς και από τις προσωπικές συζητήσεις μας με κάποια από αυτά, μπορούμε να καταλήξουμε στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

α. Σε όλα τα Παιδαγωγικά Τμήματα διδάσκεται η «Νεοελληνική Λογοτεχνία» και η «Παιδική Λογοτεχνία» (ή «Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους»), ενώ όλα τα μέλη Δ.Ε.Π. συμφωνούν ότι πρέπει να υπάρχουν επιπλέον σχετικά μαθήματα.

β. Όλοι οι διδάσκοντες στο πλαίσιο των μαθημάτων τους κάνουν λόγο θεωρητικά, κάποιοι και με εφαρμογές, για τη φιλαναγνωσία. Άρα, οι φοιτητές κατανοούν τη σημασία της ανάγνωσης και είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι στις προοπτικές της.

γ. Αν και οι φοιτητές φαίνεται να γνωρίζουν τη Νεοελληνική Γραμματεία και τη σύγχρονη λογοτεχνική παραγωγή για παιδιά, το γεγονός ότι δεν υπάρχει ικανός αριθμός υποχρεωτικών μαθημάτων λογοτεχνίας, ενώ η παρακολούθηση δεν είναι υποχρεωτική, έχει ως συνέπεια να μην είναι όλοι οι φοιτητές επαρκώς καταρτισμένοι σε δράσεις φιλαναγνωσίας.

δ. Σε όλα τα Παιδαγωγικά Τμήματα υλοποιούνται κάποιες δραστηριότητες, όπως: ανάλυση κειμένων, ανάγνωση-παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων, γνωριμία με τη ζωή και το έργο συγγραφέων, ανάθεση γραπτών εργασιών πάνω σε συγγραφείς και βιβλία. Όταν, πάντως, οι ειδικές συνθήκες των Τμημάτων το επιτρέπουν (αριθμός φοιτητών, μεγάλα αστικά κέντρα ή επαρχιακές πόλεις, κ.ά.), οι διδάσκοντες αναλαμβάνουν και ειδικότερες δράσεις, όπως: δημιουργία Λεσχών Ανάγνωσης, ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (σε γηροκομεία, σε ορφανοτροφεία, σε νοσοκομεία, κ.α.), οργάνωση επισκέψεων σε τόπους που αναφέρονται σε λογοτεχνικά κείμενα, σύνδεση της λογοτεχνίας με άλλες τέχνες, άμεση επαφή φοιτητών με σχολεία ή βιβλιοθήκες.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις και τις επιμέρους ενδιαφέρουσες απόψεις-προτάσεις που μας έχουν εμπιστευτεί τα μέλη Δ.Ε.Π. των Παιδαγωγικών Τμημάτων, θα μπορούσαμε να προτείνουμε κάποιες "εμπλουτισμένες" ιδέες-προτάσεις για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των φοιτητών και τη διασφάλιση ενός περιβάλλοντος ανάγνωσης σε πανεπιστημιακά Τμήματα που προετοιμάζουν εκπαιδευτικούς της πράξης. Πιο συγκεκριμένα:

- Την εκ περιτροπής διοργάνωση σε όλα τα Παιδαγωγικά Τμήματα της χώρας σεμιναρίων ή συναντήσεων, όπου θα παίρνουν μέρος όλοι όσοι διδάσκουν Λογοτεχνία και θα εκθέτουν ο καθένας τη δική του αντίληψη για το θέμα. Στο πλαίσιο αυτών των συναντήσεων θα μπορούσαν να προσκαλούνται και να συμμετέχουν συγγραφείς, βιβλιοθηκονόμοι ή ερευνητές της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους.
- Τη δημιουργία ενός ιστότοπου τόσο σε επίπεδο Τμήματος όσο και σε επίπεδο διατμηματικό/διαπανεπιστημιακό, όπου θα υπάρχει η δυνατότητα ανάρτησης δράσεων ή προγραμμάτων (παρουσίαση/κριτική βιβλίων για παιδιά από τους φοιτητές, διαδικτυακές Λέσχες Ανάγνωσης, διαγωνισμός συγγραφής λογοτεχνικών κειμένων, κ.ά.) και στον οποίο θα έχουν πρόσβαση οι φοιτητές. Στο πλαίσιο του ιστότοπου αυτού θα μπορούσε να λειτουργεί και Forum, όπου θα συζητούνται ιδέες, θα ανταλλάσσονται απόψεις και θα κατατίθενται προτάσεις για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας.

- Τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας των Παιδαγωγικών Τμημάτων με τα Πειραματικά Σχολεία και με τα σχολεία, όπου οι φοιτητές κάνουν πρακτική άσκηση, με στόχο την εφαρμογή και φιλιαναγνωστικών πρακτικών.
- Την καθιέρωση στα Προγράμματα Σπουδών, ανά Τμήμα ή ανά Σχολή, μαθήματος ή σεμιναρίου που να διαρκεί δύο (2) εξάμηνα και να είναι σχετικό με τη φιλιαναγνωσία και την καλλιέργειά της στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό θα εμπεδώνεται η θεωρία και θα συνδέεται με την πράξη, θα δοκιμάζονται εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις και φιλιαναγνωστικές πρακτικές.
- Τη σύνδεση των Παιδαγωγικών Τμημάτων με την κοινωνία, μέσα από κατάλληλες φιλιαναγνωστικές δράσεις εθελοντικής ανάγνωσης (παραδείγματα τέτοια μας έχει δώσει η ευρωπαϊκή εμπειρία) που θα υλοποιούνται σε χώρους, όπως π.χ. νοσοκομεία, γηροκομεία, βιβλιοθήκες ή σχολεία.
- Τη δημιουργία ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής εκπομπής από τους φοιτητές, όπου θα γίνονται συζητήσεις για βιβλία.
- Τη διοργάνωση συναντήσεων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών με συγγραφείς λογοτεχνικών έργων για παιδιά και νέους, όπου θα συζητούνται συγκεκριμένα βιβλία αλλά και φιλιαναγνωστικές πρακτικές.
- Τη δημιουργία και λειτουργία Λεσχών Ανάγνωσης φοιτητών και τη διεύρυνσή τους με την αξιοποίηση μεταπτυχιακών φοιτητών, καθώς και την επέκτασή τους σε γονείς και μαθητές. Στις συναντήσεις αυτές θα γίνεται συζήτηση για παιδικά βιβλία.
- Την καθιέρωση μιας ανοιχτής εκδήλωσης, ενός ξεχωριστού «Τρίωρου Φιλιαναγνωσίας» (με παρουσιάσεις βιβλίων, συζητήσεις, κ.λπ.), ιδιαίτερα στο τέλος κάθε εξαμήνου ή στο τέλος της ακαδημαϊκής χρονιάς, όπου θα υπάρχει και η δυνατότητα ανταλλαγής λογοτεχνικών βιβλίων. Εναλλακτικά θα μπορούσε να καθιερωθεί και ξεχωριστή «Ημέρα Βιβλίων», κατά τη διάρκεια της οποίας οι φοιτητές θα ανταλλάσσουν βιβλία που έχουν διαβάσει και θα μιλούν στους άλλους γι' αυτά.
- Την έκδοση λογοτεχνικού περιοδικού από τους φοιτητές (του κάθε Τμήματος), στο οποίο θα δημοσιεύονται κείμενα των φοιτητών αλλά και σχόλια για βιβλία που έχουν διαβάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Αναγνωστικές στάσεις και φιλαναγνωστικές δράσεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

2.1. Εισαγωγή

2.1.1. Το πλαίσιο της έρευνας και τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα

Στα ελληνικά σχολεία υπάρχει μια απροσδιόριστη σε μέγεθος μερίδα εκπαιδευτικών που με διάφορους τρόπους πασχίζει να καλλιεργήσει την αγάπη των μαθητών για το διάβασμα: την ύπαρξή της αποδεικνύουν το πλήθος των φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων που υλοποιούνται σε Νηπιαγωγεία και Δημοτικά Σχολεία όλης της χώρας, η σημαντική ανταπόκριση σχολικών τάξεων στις δράσεις του Ε.ΚΕ.ΒΙ. και άλλων φορέων, καθώς και ο μεγάλος αριθμός των σχετικών ανακοινώσεων και δημοσιεύσεων σε επιστημονικά συνέδρια και περιοδικά. Η ποιότητα και τα αποτελέσματα των φιλαναγνωστικών προσπαθειών αυτών των εκπαιδευτικών δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά, ενώ είναι αμφίβολο κατά πόσο μεμονωμένες και αποσπασματικές ενέργειες που συχνά (με την ανάληψη της ευθύνης της τάξης από άλλον εκπαιδευτικό) δεν έχουν συνέχεια, μπορούν να οδηγήσουν τους μαθητές στη διαμόρφωση μιας σταθερής σχέσης με το βιβλίο. Η εμπειρία όμως των εκπαιδευτικών αυτών, που δραστηριοποιούνται με τη θέλησή τους και πέρα από τις επιταγές του Αναλυτικού Προγράμματος προκειμένου να φέρουν τους μαθητές τους πιο κοντά στο βιβλίο, καθώς και οι παρατηρήσεις τους από την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στις τάξεις, αποτελούν πολύτιμο κεφάλαιο, εξαιρετικά χρήσιμο για τη διερεύνηση των παραμέτρων και των συνθηκών που διευκολύνουν την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας στα σχολεία ή που αντίθετα την παρεμποδίζουν.

Η ερευνητική μας προσπάθεια εστιάστηκε στην αναζήτηση αυτού του κεφαλαίου, στην αναζήτηση δηλαδή των απόψεων, των στάσεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών που συνειδητά προσπαθούν να καλλιεργήσουν την αγάπη των παιδιών για το βιβλίο. Ποιο περιεχόμενο δίνουν οι εκπαιδευτικοί αυτοί στον όρο «καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας»; Με άλλα λόγια, τι ακριβώς κάνουν στις τάξεις τους, προκειμένου να βοηθήσουν τους μαθητές τους να γνωρίσουν το βιβλίο και να αγαπήσουν το διάβασμα; Τι είδους πρωτοβουλίες παίρνουν και τι είδους δράσεις προτιμούν; Τι είδους εμπόδια συναντούν στην προσπάθειά τους και τι θεωρούν ότι θα διευκόλυνε το έργο τους; Τι έχουν διαπιστώσει μέσα από τη σχολική πράξη για τους παράγοντες που ενισχύουν το ενδιαφέρον των μαθητών τους για το βιβλίο; Και ποιοι θεωρούν ότι είναι οι λόγοι για τους οποίους άλλοι συνάδελφοί τους δεν αναλαμβάνουν ανάλογες πρωτοβουλίες;

Τα ερωτήματα αυτά βρίσκονται στον πυρήνα της ερευνητικής μας προσπάθειας, η οποία έχει ως στόχο την καλύτερη κατανόηση της σχολικής πραγματικότητας και τη διατύπωση προτάσεων για τη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος περισσότερο φιλικού προς το βιβλίο, δηλαδή ενός περιβάλλοντος που α) θα στηρίζει τις προσπάθειες των εκπαιδευτικών που ήδη δραστηριοποιούνται προκειμένου να βοηθήσουν τους μαθητές τους να αγαπήσουν το βιβλίο, β) θα

ενθαρρύνει την εμπλοκή περισσότερων εκπαιδευτικών στην υπόθεση της φιλαναγνωσίας, και γ) θα δίνει περισσότερες ευκαιρίες και περισσότερα ερεθίσματα στους μαθητές, ώστε να αναπτύξουν μια φιλική σχέση με το βιβλίο και να κάνουν την ανάγνωση φυσική δραστηριότητα της καθημερινής τους ζωής.

2.1.2. Η ερευνητική στρατηγική και οι στόχοι της έρευνας

Με δεδομένη την αδυναμία να εντοπίσουμε το συνολικό πληθυσμό των εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες στις τάξεις, αποφασίσαμε να προχωρήσουμε σε μια πρώτη αναγνωριστική έρευνα του πεδίου. Αποφασίσαμε να απευθυνθούμε σε μια μικρή και σχετικά εύκολα προσεγγίσιμη κοινότητα εκπαιδευτικών, η οποία είχαμε βάσιμους λόγους να πιστεύουμε ότι θα μπορούσε να μας προσφέρει μια αξιόπιστη εικόνα για τη σχολική πραγματικότητα, για τις φιλαναγνωστικές δραστηριότητες δηλαδή που γίνονται στις τάξεις και για το είδος των εμποδίων που οι εκπαιδευτικοί συναντούν κατά την υλοποίησή τους.

Η κοινότητα που επιλέξαμε είναι οι 545 δάσκαλοι και οι 155 νηπιαγωγοί που κατά το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011 φοιτούσαν ως μετεκπαιδευόμενοι στο πρώτο έτος στα Διδασκαλεία όλης της χώρας. Οι λόγοι για τους οποίους επιλέξαμε τον πληθυσμό των μετεκπαιδευομένων στο πρώτο έτος εκπαιδευτικών είναι οι εξής:

1. Οι μετεκπαιδευόμενοι εκπαιδευτικοί είναι πτυχιούχοι Παιδαγωγικών Ακαδημιών και Σχολών Νηπιαγωγών ή Παιδαγωγικών Τμημάτων των Πανεπιστημίων, που έχουν συμπληρώσει πέντε (5) χρόνια εκπαιδευτικής υπηρεσίας και όχι περισσότερα από εικοσιπέντε (25) στη Δημόσια ή την Ιδιωτική Εκπαίδευση και έγιναν δεκτοί για φοίτηση στο διετές πρόγραμμα μετεκπαίδευσης ύστερα από συμμετοχή σε γραπτές εξετάσεις. Η επιτυχής συμμετοχή τους στις εξετάσεις προϋποθέτει ένα σχετικά υψηλό βαθμό επιστημονικής και επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ η επιθυμία τους για μετεκπαίδευση υποδηλώνει αυξημένο, κατά τεκμήριο, ενδιαφέρον για τα εκπαιδευτικά πράγματα αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας τους.
2. Οι απόψεις των μετεκπαιδευομένων σχετικά με την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας και οι παρατηρήσεις τους για τις συνθήκες που θα διευκόλυναν την υλοποίηση περισσότερων φιλαναγνωστικών δράσεων στα σχολεία έχουν διαμορφωθεί ύστερα από ικανό χρόνο παραμονής στις αίθουσες διδασκαλίας, ενώ το γεγονός ότι μέχρι τον Ιούνιο του 2009¹⁷³ οι περισσότεροι υπηρετούσαν σε σχολεία¹⁷⁴ διασφάλιζε τη δυνατότητα να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούσαν τη σχολική μονάδα κατά τρόπο αξιόπιστο και σχετικά αποστασιοποιημένο.
3. Οι μετεκπαιδευόμενοι προέρχονται από όλες τις περιοχές της χώρας και, συνεπώς, οι απαντήσεις τους σχετικά με τα εμπόδια που συναντούν οι εκπαιδευτικοί κατά την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων μπορούν να θεωρηθούν αρκετά αντιπροσωπευτικές της ελληνικής σχολικής πραγματικότητας.

¹⁷³ Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική και κατά τη διάρκεια της φοίτησης οι εκπαιδευτικοί απαλλάσσονται από τα διδακτικά και τα διοικητικά τους καθήκοντα.

¹⁷⁴ Κάποιοι εκπαιδευτικοί είναι πιθανό να βρίσκονταν σε άδεια ή σε απόσπαση κατά το σχολικό έτος 2008-2009.

Λαμβάνοντας υπόψη α) το μέγεθος του πληθυσμού, β) τη διασπορά του σε επτά (7) διαφορετικές πόλεις¹⁷⁵ και γ) το χρόνο και τους πόρους που είχαμε στη διάθεσή μας, αποφασίσαμε ότι ο πλέον αξιόπιστος, γρήγορος και οικονομικός τρόπος για τη συλλογή των στοιχείων που θα απαντούσαν στα ερευνητικά μας ερωτήματα ήταν η διεξαγωγή έρευνας απογραφικού τύπου με αυτο-συμπληρούμενο ερωτηματολόγιο. Αποφασίσαμε επίσης "να εκμεταλλευτούμε" τον πληθυσμό των μετεκπαιδευμένων, προκειμένου να ερευνήσουμε σε ένα πρώτο επίπεδο δύο ακόμη ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με τους γενικότερους άξονες της μελέτης:

- την εξέταση της βασιμότητας της υπόθεσης σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί που έχουν καλή σχέση με το βιβλίο στην προσωπική τους ζωή γνωρίζουν αρκετά καλά το βιβλίο που απευθύνεται στα παιδιά και αναλαμβάνουν συχνά πρωτοβουλίες, προκειμένου να τονώσουν το ενδιαφέρον των μαθητών για το διάβασμα,
- τη συλλογή στοιχείων για τις βιβλιοθήκες που λειτουργούν στα σχολεία.

Η ερευνητική μας προσπάθεια είχε συνεπώς τρεις στόχους:

- την εξέταση του πλαισίου μέσα στο οποίο καλλιεργείται η φιλιαναγνωσία στα σχολεία,
- τη διερεύνηση του αναγνωστικού προφίλ των μετεκπαιδευμένων και τη συσχέτισή του με τις φιλιαναγνωστικές πρωτοβουλίες τους, και
- τη συλλογή στοιχείων για τις βιβλιοθήκες που υπάρχουν στα σχολεία που εργάζονται οι μετεκπαιδευόμενοι.

2.1.3. Η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου και η διεξαγωγή της έρευνας

Οι ιδιαιτερότητες της εργασίας του κάθε πληθυσμού και οι διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν στα Δημοτικά Σχολεία και στα Νηπιαγωγεία μας οδήγησαν στην απόφαση να διαμορφώσουμε δύο ερωτηματολόγια, ένα για τον κάθε πληθυσμό, τα οποία όμως να έχουν κοινή δομή και πλήθος ερωτήσεων, ώστε να προσφέρονται για συγκρίσεις.

Τον Ιανουάριο του 2011 πραγματοποιήσαμε πιλοτική έρευνα σε δεκαοκτώ (18) δασκάλους και έντεκα (11) νηπιαγωγούς με διδακτική εμπειρία μεγαλύτερη των πέντε (5) ετών που υπηρετούσαν σε σχολεία της Αττικής, της Αχαΐας και της Κρήτης. Μετά την ολοκλήρωση της πιλοτικής έρευνας και την επεξεργασία των αποτελεσμάτων και αφού πήραμε υπόψη μας τις παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών ως προς τη σαφήνεια των ερωτήσεων, την πληρότητα των κλειστών απαντήσεων και το μεγάλο χρονικό διάστημα που είχε απαιτηθεί για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων (40'), προχωρήσαμε στην αναμόρφωση των ερωτηματολογίων, αναδιατυπώνοντας πέντε (5) ερωτήσεις και καταργώντας άλλες (7), προκειμένου να μειωθεί ο χρόνος που θα χρειαζόταν για τη συμπλήρωσή τους. Τα νέα ερωτηματολόγια είχαν τριάντα έξι (36) ερωτήσεις κλειστού τύπου και μία ερώτηση ανοικτού τύπου, ενώ σε επτά (7) από τις ερωτήσεις κλειστού τύπου υπήρχε δυνατότητα διατύπωσης άλλης απάντησης. Στα ερωτηματολόγια προστέθηκε, επίσης, σύντομη επιστολή προς τους μετεκπαιδευμένους σχετικά

¹⁷⁵ Τα Διδασκαλεία Δασκάλων είναι επτά (7) και βρίσκονται στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στα Ιωάννινα, στο Ρέθυμνο, στη Ρόδο, στην Πάτρα και στην Αλεξανδρούπολη, ενώ τα Διδασκαλεία Νηπιαγωγών είναι πέντε (5) και βρίσκονται στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στα Ιωάννινα, στο Ρέθυμνο και στη Ρόδο.

με τους στόχους της έρευνας. Με τα αναμορφωμένα ερωτηματολόγια προχωρήσαμε στη διεξαγωγή νέας πιλοτικής έρευνας το Φεβρουάριο του 2011 σε πέντε (5) δασκάλους και πέντε (5) νηπιαγωγούς με διδακτική εμπειρία μεγαλύτερη των πέντε (5) ετών που υπηρετούσαν σε σχολεία της Αττικής. Η δεύτερη πιλοτική έρευνα έδειξε ότι τα νέα ερωτηματολόγια απαντούσαν σε μικρότερο βαθμό στα ερευνητικά μας ερωτήματα, ήταν όμως λειτουργικά και απαιτούσαν το μισό σχεδόν χρόνο από τα προηγούμενα για τη συμπλήρωσή τους, συνεπώς είχαν αρκετά καλές πιθανότητες να απαντηθούν κατά τρόπο σοβαρό και υπεύθυνο μέχρι το τέλος. Στη συνέχεια απευθυνθήκαμε στους Προέδρους των Διδασκαλείων με επιστολή στην οποία τους ενημερώναμε για τους σκοπούς της έρευνας και ζητούσαμε την άδεια και τη στήριξή τους για τη διεξαγωγή της στους μετεκπαιδευόμενους που φοιτούσαν στα Διδασκαλεία τους. Οι Πρόεδροι όλων των Διδασκαλείων ανταποκρίθηκαν θετικά στο αίτημά μας και η έρευνα πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 2011 με ευθύνη των διδασκόντων και των υπευθύνων της Γραμματείας των κατά τόπους Διδασκαλείων, οι οποίοι ανέλαβαν τη διανομή και τη συλλογή των ερωτηματολογίων σε ώρα και αίθουσα της επιλογής τους.¹⁷⁶ Σύμφωνα με τους διδάσκοντες που ήταν παρόντες στις αίθουσες κατά τη διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, δε διαπιστώθηκαν προβλήματα στην κατανόηση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, ενώ ο χρόνος που χρειάστηκαν οι εκπαιδευτικοί για να το συμπληρώσουν ήταν 20-25 λεπτά. Στο πλαίσιο της έρευνας απογράφηκαν τελικά οι στάσεις, οι απόψεις και οι παρατηρήσεις τριακοσίων είκοσι πέντε (325) δασκάλων και εκατόν δέκα εννέα (119) νηπιαγωγών. Οι εν λόγω εκπαιδευτικοί ήταν παρόντες στις αίθουσες διδασκαλίας κατά τις ώρες διεξαγωγής της έρευνας και αποτελούν το 59,63 % και το 76,77 % των μετεκπαιδευομένων στο πρώτο έτος δασκάλων και νηπιαγωγών αντίστοιχα.

Για την εισαγωγή των στοιχείων δημιουργήθηκαν δύο βάσεις δεδομένων, μία για τις απαντήσεις των δασκάλων και μία για τις απαντήσεις των νηπιαγωγών. Οι μη προκαθορισμένες απαντήσεις που δόθηκαν στις επτά (7) ερωτήσεις κλειστού τύπου, καθώς και οι απαντήσεις στην ερώτηση ανοικτού τύπου καταγράφηκαν, ομαδοποιήθηκαν και στη συνέχεια κωδικοποιήθηκαν. Η κωδικοποίηση των ερωτηματολογίων και η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων, έγινε με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος S.P.S.S 17.0¹⁷⁷ Την ευθύνη της στατιστικής ανάλυσης είχε ο Παναγιώτης Μανιάτης, εκπαιδευτικός-Δρ. του Πανεπιστημίου Αθηνών.

¹⁷⁶ Η διανομή και η συλλογή των ερωτηματολογίων στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δασκάλων της Αθήνας και στο Διδασκαλείο της Πάτρας έγινε από τα μέλη Δ.Ε.Π. της ομάδας μας κα Κατσίκη-Γκίβαλου και κ. Πολίτη, αντίστοιχα.

¹⁷⁷ Η στατιστική ανάλυση έγινε σε δύο διακριτές φάσεις. Στην πρώτη φάση χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία περιγραφικής στατιστικής (συχνότητες, ποσοστά και μέσες τιμές). Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν διάφορα στατιστικά κριτήρια για τη διερεύνηση των συσχετίσεων που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων μεταβλητών με τα χαρακτηριστικά του δείγματος. Πιο συγκεκριμένα τα στατιστικά κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων είναι:

- χ^2 : το κριτήριο Pearson chi-square επιτρέπει συγκρίσεις των κατηγορικών χαρακτηριστικών μεταξύ των υποομάδων του δείγματος. Η χρησιμοποίηση του κριτηρίου χ^2 προϋποθέτει την ύπαρξη ανεξάρτητων τυχαίων δειγμάτων, τακτικής ή ονομαστικής κλίμακας, και αναμενόμενη συχνότητα κατά περίπτωση όχι μικρότερη από 5.

-t test: το t test χρησιμοποιείται, για να διαπιστωθεί αν η μέση τιμή μιας ποσοτικής μεταβλητής διαφέρει ανάμεσα σε δύο ανεξάρτητα δείγματα.

-Ανάλυση διασποράς μιας κατεύθυνσης (One way Anova): Η ανάλυση διασποράς επιτρέπει να συγκριθούν οι μέσες τιμές εξαρτημένων μεταβλητών (που έχουν μετρηθεί με διαστημικές ή αναλογικές κλίμακες), μεταξύ των διαφορετικών ομάδων που προκύπτουν από μια ανεξάρτητη μεταβλητή. Ο έλεγχος της στατιστικής σημαντικότητας στην περίπτωση της ανάλυσης διασποράς έγινε με το στατιστικό κριτήριο F. Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας που ορίστηκε για όλες τις αναλύσεις ήταν $p < 0,05$, το οποίο θεωρείται επαρκές σε κοινωνικές και παιδαγωγικές έρευνες.

2.2. Τα αποτελέσματα της έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται σε έξι ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των δύο πληθυσμών, τα οποία καταγράφηκαν προκειμένου να συσχετισθούν με τις απαντήσεις των ερωτώμενων και να καταδείξουν την ύπαρξη ή μη στατιστικά σημαντικής εξάρτησης από αυτά. Τα χαρακτηριστικά που καταγράφηκαν είναι: το φύλο, η ηλικία, ο χώρος εργασίας (δημόσια ή ιδιωτική εκπαίδευση), η διδακτική εμπειρία (όπως προκύπτει από τα χρόνια υπηρεσίας στην τάξη), η ύπαρξη παιδιών κάτω των δώδεκα (12) ετών στις οικογένειες των ερωτώμενων και ο αριθμός των βιβλίων που οι μετεκπαιδευόμενοι διάβασαν στη διάρκεια του 2010. Επισημαίνεται ότι το πλήθος των απαντήσεων των νηπιαγωγών δεν επέτρεψε, τελικά, τη στατιστική διερεύνηση της επίδρασης των χαρακτηριστικών τους στις στάσεις, στις συμπεριφορές και στις απόψεις τους. Το ίδιο ισχύει και για το πλήθος των απαντήσεων που αφορούν το χώρο εργασίας των δασκάλων. Τα στατιστικώς σημαντικά ευρήματα από τις συσχετίσεις μεταξύ των χαρακτηριστικών των δασκάλων και των απαντήσεών τους στις ερωτήσεις παρουσιάζονται με τίτλο «Focus στον πληθυσμό των δασκάλων» στο τέλος κάθε ενότητας, ενώ οι σχετικοί πίνακες βρίσκονται στο Παράρτημα 3.

Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τους παράγοντες που ενισχύουν το ενδιαφέρον των παιδιών για το βιβλίο, καθώς και για το ρόλο του εκπαιδευτικού στην καλλιέργεια της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών του, όπως προέκυψαν από τις απαντήσεις των μετεκπαιδευομένων σε τρεις (3) ερωτήσεις.

Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της διερεύνησης των φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων που υλοποιούνται στα Δημοτικά Σχολεία και των εμποδίων που οι δάσκαλοι συναντούν κατά την υλοποίησή τους. Πρόκειται α) για τα αποτελέσματα των απαντήσεων σε τέσσερις (4) κλειστές ερωτήσεις μέσω των οποίων οι δάσκαλοι κλήθηκαν:

- να σημειώσουν τις φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες που έχουν πάρει στο παρελθόν,
  - να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα των πρωτοβουλιών τους, και
  - να διατυπώσουν τις απόψεις τους για τους λόγους για τους οποίους οι ίδιοι ή οι συνάδελφοί τους δεν προχωρούν στην υλοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων,
- και β) για τα αποτελέσματα των απαντήσεων στη μοναδική ανοιχτή ερώτηση του ερωτηματολογίου μέσω της οποίας οι μετεκπαιδευόμενοι δάσκαλοι κλήθηκαν να ορίσουν τις παραμέτρους και τις συνθήκες που θα διευκόλυναν το φιλαναγνωστικό τους έργο.

Η τέταρτη ενότητα έχει αντίστοιχη δομή με την τρίτη και περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της διερεύνησης των φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων που υλοποιούνται στα Νηπιαγωγεία, καθώς και των εμποδίων που οι νηπιαγωγοί συναντούν κατά την υλοποίησή τους.

Στην πέμπτη ενότητα παρουσιάζονται τα ευρήματα της διερεύνησης α) της σχέσης που έχουν οι μετεκπαιδευόμενοι εκπαιδευτικοί με το βιβλίο και την ανάγνωση στην προσωπική τους ζωή, β) της σχέσης που έχουν με το παιδικό βιβλίο, και γ) της σχέσης που έχουν με τους ενήλικους αλλά και τους ανήλικους αναγνώστες του περιβάλλοντός τους. Πρόκειται για τα αποτελέσματα των απαντήσεων σε δεκαέξι (16) ερωτήσεις μέσω των οποίων οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν:

- να ορίσουν τη σημερινή αναγνωστική τους ταυτότητα,
- να σημειώσουν τις περιόδους της ζωής τους κατά τις οποίες διάβαζαν περισσότερο χωρίς να έχουν την υποχρέωση να το κάνουν,
- να δώσουν πληροφορίες σχετικά με την ύπαρξη και το περιεχόμενο της προσωπικής τους βιβλιοθήκης, και
- να δηλώσουν α) αν και με ποιους τρόπους ενημερώνονται για τα βιβλία, β) πόσο συχνά και με ποια κριτήρια δανείζονται βιβλία από βιβλιοθήκες, γ) αν και με ποια κριτήρια αγοράζουν βιβλία για δική τους χρήση, δ) πόσο συχνά και με ποια κριτήρια αγοράζουν βιβλία για παιδιά 0-7 και 8-12 ετών, και ε) πόσο συχνά συζητούν με τους συγγενείς ή/και τους φίλους τους αλλά και με τα παιδιά τους για βιβλία.

Σε επιμέρους σημεία κρίθηκε σκόπιμη η αναφορά σε ανάλογα ευρήματα της *Γ' Πανελληνίας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών* που πραγματοποιήθηκε ένα μόλις τρίμηνο πριν από την παρούσα έρευνα.¹⁷⁸

Τέλος, η έκτη ενότητα περιλαμβάνει στοιχεία για την ύπαρξη και τη λειτουργία των βιβλιοθηκών που βρίσκονται στις σχολικές μονάδες, όπου εργάσθηκαν οι εκπαιδευτικοί κατά το τελευταίο προ της μετεκπαίδευσης σχολικό έτος, όπως αυτά προέκυψαν από τις απαντήσεις τους σε τέσσερις (4) ερωτήσεις.

¹⁷⁸ Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε όλη τη χώρα το τελευταίο δίμηνο του 2010 από την εταιρία Metron Analysis για λογαριασμό του Ε.ΚΕ.ΒΙ. και έγινε με προσωπικές συνεντεύξεις με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, το οποίο είχε και ανοιχτές ερωτήσεις. Το μέγεθος του δείγματος ήταν 1.502 άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω και η επιλογή του δείγματος έγινε με τη μέθοδο της πολυσταδιακής στρωματοποιημένης διαδικασίας. Βλ. [Ε.ΚΕ.ΒΙ.]. *Γ' Πανελλήνια έρευνα αναγνωστικής συμπεριφοράς & πολιτιστικών πρακτικών*. Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 2010.

2.2.1. Τα χαρακτηριστικά των πληθυσμών

Από την κατανομή των απογραφέντων με βάση το φύλο [Πίνακες 1.1. και 1.2.] προκύπτει ότι στον πληθυσμό απογραφής των δασκάλων οι γυναίκες έχουν σημαντική αριθμητική υπεροχή έναντι των ανδρών, ενώ στον πληθυσμό απογραφής των νηπιαγωγών το ποσοστό των γυναικών υπερβαίνει το 98%. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αναλογία του γυναικείου φύλου έναντι του ανδρικού και στους δύο πληθυσμούς προσεγγίζει σημαντικά την αναλογία που υπάρχει στο συνολικό πληθυσμό των υπηρετούντων δασκάλων και νηπιαγωγών αντίστοιχα.¹⁷⁹

Πίνακας 1.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή με βάση το φύλο

	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρες	93	28,62
Γυναίκες	232	71,38
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 1.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή με βάση το φύλο

	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρες	2	1,68
Γυναίκες	117	98,32
Σύνολο	119	100,00

Και στους δύο πληθυσμούς η πλειοψηφία των απογραφέντων βρίσκεται στην ηλικία των 36-45 ετών [Πίνακες 2.1. και 2.2.], ενώ το σύνολο σχεδόν των απογραφέντων εργάζονται στη δημόσια εκπαίδευση [Πίνακες 3.1. και 3.2.].

Πίνακας 2.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή με βάση την ηλικία

	Συχνότητα	Ποσοστό
Έως 35 ετών	79	24,31
36-45 ετών	191	58,77
45 ετών και άνω	55	16,92
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 2.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή με βάση την ηλικία

	Συχνότητα	Ποσοστό
Έως 35 ετών	17	14,29
36-45 ετών	86	72,27
45 ετών και άνω	16	13,44
Σύνολο	119	100,00

¹⁷⁹ Κατά το σχολικό έτος 2008-2009 στα Δημοτικά Σχολεία της χώρας υπηρετούσαν 66.616 εκπαιδευτικοί, από τους οποίους οι 45.565 ήταν γυναίκες (ποσοστό 68,4%) και οι 21.051 ήταν άνδρες (ποσοστό 31,6%), ενώ στα Νηπιαγωγεία υπηρετούσαν 13.294 νηπιαγωγοί, από τους οποίους οι 13.167 ήταν γυναίκες (99%) και οι 127 ήταν άνδρες (1%). (Πηγή: Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. Διεύθυνση Προγραμμάτων και Επιχειρησιακών Ερευνών. Τμήμα Γ: Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής. «Σχολικός πληθυσμός κατά φύλο. Αριθμός σχολείων-τμημάτων-αποφοίτων-διδασκόντων»).

Πίνακας 3.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή με βάση το χώρο εργασίας

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημόσιο σχολείο	317	97,53
Ιδιωτικό σχολείο	1	0,30
Δεν απάντησαν	7	2,15
Σύνολο ερωτηματολογίων	325	100,0

Πίνακας 3.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή με βάση το χώρο εργασίας

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημόσιο σχολείο	116	97,48
Ιδιωτικό σχολείο	----	-----
Δεν απάντησαν	3	2,52
Σύνολο ερωτηματολογίων	119	100,0

Σε ό,τι αφορά τη διδακτική εμπειρία, από την κατανομή των απογραφέντων με βάση τα χρόνια υπηρεσίας στην τάξη [Πίνακες 4.1. και 4.2.], προκύπτει ότι και στους δύο πληθυσμούς υπερέχουν αριθμητικά αυτοί που έχουν υπηρεσία μικρότερη των 10 ετών, ενώ το ποσοστό των νηπιαγωγών με μικρή σχετικά εμπειρία είναι σημαντικά υψηλότερο από αυτό των δασκάλων.

Πίνακας 4.1.(Δάσκαλοι): Κατανομή με βάση τα χρόνια υπηρεσίας στην τάξη

	Συχνότητα	Ποσοστό
5-10	126	38,77
11-18	110	33,85
Περισσότερα από 18	87	26,77
Δεν απάντησαν	2	0,61
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 4.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή με βάση τα χρόνια υπηρεσίας στην τάξη

	Συχνότητα	Ποσοστό
5-10	66	55,46
11-18	38	31,93
Περισσότερα από 18	12	10,09
Δεν απάντησαν	3	2,52
Σύνολο	119	100,00

Όπως φαίνεται στους Πίνακες 5.1. και 5.2., το ποσοστό των απογραφέντων εκπαιδευτικών που έχει παιδί μικρότερο των 12 ετών βρίσκεται στην περιοχή του 40%.

Πίνακας 5.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν είστε γονιός, έχετε παιδί μικρότερο των 12 ετών;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	126	38,77
Όχι	197	60,62
Δεν απάντησαν	2	0,61
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 5.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν είστε γονιός, έχετε παιδί μικρότερο των 12 ετών;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	48	40,34
Όχι	69	57,98
Δεν απάντησαν	2	1,68
Σύνολο	119	100,00

Το τελευταίο χαρακτηριστικό των δύο πληθυσμών που καταγράφηκε, προκειμένου να συσχετισθεί με τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, ήταν ο αριθμός των βιβλίων που διάβασαν στη διάρκεια του 2010, για μη λειτουργικούς όμως λόγους. Ο αριθμός των βιβλίων που ένα άτομο διαβάζει στη διάρκεια ενός δωδεκαμήνου για λόγους που δε σχετίζονται με την εργασία ή/και τις σπουδές του — παρά την προφανή σχετική του σημασία, εφόσον εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (π.χ. διαθεσιμότητα ελεύθερου χρόνου, οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις, κ.ά.) και συνεπώς είναι πιθανό να ποικίλλει από έτος σε έτος,¹⁸⁰ και παρότι δεν παρέχει πληροφόρηση για το είδος του αναγνώστη — αποτελεί έναν ευρύτατα χρησιμοποιούμενο δείκτη στις έρευνες αναγνωστικής συμπεριφοράς και στις στατιστικές που αφορούν τον πολιτισμό και προσφέρεται για συγκρίσεις μεταξύ πληθυσμών, καθώς και για ομαδοποιήσεις εντός των αναγνωστικών πληθυσμών. Είναι προφανές ότι οι ομαδοποιήσεις που γίνονται εντός του πληθυσμού των αναγνωστών του δωδεκαμήνου σχετίζονται με τους σκοπούς της κάθε έρευνας και συνεπώς διαφέρουν τόσο ως προς τον αριθμό βιβλίων με βάση τον οποίο διαμορφώνονται, όσο και ως προς τους όρους που χρησιμοποιούνται από τους ερευνητές για τη συνοπτική περιγραφή της κάθε ομάδας.¹⁸¹ Στην παρούσα έρευνα η ερώτηση που τέθηκε στους εκπαιδευτικούς ήταν «Πόσα

¹⁸⁰ Πρόσφατο παράδειγμα για τη σχετικότητα του δείκτη αποτελούν οι απαντήσεις του πληθυσμού στην ερώτηση «Σε σχέση με ένα έτος πριν, θα λέγατε ότι σήμερα διαβάζετε περισσότερα βιβλία, λιγότερα ή τα ίδια σε αριθμό;» που τέθηκε στο πλαίσιο της Γ' Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών. Μόλις το 62% του πληθυσμού δήλωσε ότι διαβάζει τον ίδιο αριθμό βιβλίων με το προηγούμενο έτος, ενώ το 14% δήλωσε ότι διαβάζει περισσότερα βιβλία και το 23% ότι διαβάζει λιγότερα βιβλία. (Βλ. στην παραπάνω έρευνα: Υποενότητα Γ1: Διαδικασία ανάγνωσης, σσ. 13-14).

¹⁸¹ Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα: Στη μελέτη «Keys figures on cultural participation in the European Union» του Skaliotis, M. [In: *Statistics in the wake of challenges posed by cultural diversity in a globalization context*. (Proceedings of the International Symposium on culture statistics). Eurostat, 2002 <<http://www.colloque2002>

βιβλία, εκτός από τα σχολικά και εκτός από αυτά που αφορούν τις σπουδές σας, διαβάσατε κατά τη διάρκεια του 2010;» και ο πληθυσμός των αναγνώστων του 2010 αποφασίστηκε να χωριστεί σε τρεις επί μέρους πληθυσμούς:

- στον πληθυσμό των εκπαιδευτικών που απάντησαν ότι διάβασαν 1-4 βιβλία, οι οποίοι εφεξής θα αναφέρονται ως «αδύναμοι αναγνώστες»,
- στον πληθυσμό των εκπαιδευτικών που απάντησαν ότι διάβασαν 5-10 βιβλία, οι οποίοι θα αναφέρονται ως «μέτριοι αναγνώστες», και
- στον πληθυσμό των εκπαιδευτικών που απάντησαν ότι διάβασαν 11 ή περισσότερα βιβλία, οι οποίοι θα αναφέρονται ως «δυνατοί αναγνώστες».

Επισημαίνεται ότι οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για λόγους οικονομίας του κειμένου.

Όπως φαίνεται από τις κατανομές των απαντήσεων στους Πίνακες 6.1. και 6.2., η συντριπτική πλειοψηφία των απογραφέντων εκπαιδευτικών διάβασε τουλάχιστον ένα βιβλίο (εκτός των σχολικών εγχειριδίων και των βιβλίων που χρησιμοποίησαν, προκειμένου να προετοιμαστούν για τις εισαγωγικές εξετάσεις στα Διδασκαλεία) στη διάρκεια του 2010. Από την ανάγνωση των στοιχείων φαίνεται ότι τα ποσοστά τόσο των «μέτριων» όσο και των «δυνατών» αναγνώστων στον πληθυσμό απογραφής των δασκάλων είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά στον πληθυσμό απογραφής των νηπιαγωγών.

Πίνακας 6.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσα βιβλία, εκτός από τα σχολικά και εκτός από αυτά που αφορούν τις σπουδές σας, διαβάσατε κατά τη διάρκεια του 2010;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Κανένα	6	1,85
Ένα έως τέσσερα	109	33,54
Πέντε έως δέκα	120	36,92
Έντεκα έως δεκαπέντε	47	14,46
Περισσότερα από δεκαπέντε	43	13,23
Σύνολο	325	100,00

symposium.gouv.qc.ca/PDF/Skaliotis_paper_Symposium.pdf] γίνεται διαχωρισμός μεταξύ α) των ατόμων που διαβάζουν για την κάλυψη επαγγελματικών-εργασιακών αναγκών, β) των ατόμων που διαβάζουν για την κάλυψη των εκπαιδευτικών τους αναγκών, και γ) των ατόμων που διαβάζουν για λόγους που δε σχετίζονται με την εργασία και τις σπουδές τους και επισημαίνεται ότι η τελευταία κατηγορία δείχνει κατά κύριο λόγο την ύπαρξη ισχυρής ή ασθενούς - αδύναμης (weak) αναγνωστικής στάσης σε έναν πληθυσμό. Στη μελέτη αυτή οι αναγνώστες βιβλίων για λόγους που δε σχετίζονται με την εργασία και τις σπουδές, χωρίζονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες: α) τους αδύναμους αναγνώστες (weak readers) που διαβάζουν 1-3 βιβλία το χρόνο, β) τους συνήθεις-μέσους αναγνώστες (usual readers) που διαβάζουν 4-7 βιβλία το χρόνο, και γ) τους ισχυρούς αναγνώστες (strong readers) που διαβάζουν 8 ή περισσότερα βιβλία το χρόνο. Στην Γ' Πανελλήνια Έρευνα Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών οι αναγνώστες χωρίζονται α) στα άτομα που διάβασαν «μόνο για σπουδές/επάγγελμα/πρακτικά», β) στα άτομα που διάβασαν 1-9 βιβλία, γ) στα άτομα που διάβασαν 10-24 βιβλία και δ) στα άτομα που διάβασαν πάνω από 25 βιβλία. Στην παραπάνω έρευνα οι αναγνώστες 1-9 βιβλίων προσδιορίζονται ως «ασθενείς» και οι αναγνώστες 10 βιβλίων και πάνω ως «μέτριοι ως συστηματικοί».

**Πίνακας 6.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσα βιβλία, εκτός από αυτά που αφορούν τις σπουδές σας,
διαβάσατε κατά τη διάρκεια του 2010;**

	Συχνότητα	Ποσοστό
Κανένα	5	4,20
Ένα έως τέσσερα	51	42,86
Πέντε έως δέκα	36	30,25
Έντεκα έως δεκαπέντε	15	12,61
Περισσότερα από δεκαπέντε	12	10,08
Σύνολο	119	100,00

Αξίζει, σε κάθε περίπτωση, να επισημανθεί ότι τα ποσοστά των μη αναγνωστών στους δύο υπό εξέταση πληθυσμούς συγκρινόμενα με τα ποσοστά των μη αναγνωστών στον πληθυσμό των ατόμων με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση είναι εξαιρετικά χαμηλά, για τα ελληνικά τουλάχιστον δεδομένα, ενώ αντίθετα τα ποσοστά τόσο των αδύναμων-μέτριων αναγνωστών, όσο και των δυνατών αναγνωστών είναι εξαιρετικά υψηλά, πάντα συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα ποσοστά στον πληθυσμό των ατόμων με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση: το παραπάνω συμπέρασμα προκύπτει από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με τα αποτελέσματα της Γ' Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών που πραγματοποίησε το Ε.ΚΕ.ΒΙ. κατά το τελευταίο δίμηνο του 2010, σύμφωνα με την οποία, στην ερώτηση «Κατά τη διάρκεια των δώδεκα τελευταίων μηνών, δηλαδή του τελευταίου χρόνου, θυμάστε περίπου πόσα βιβλία (εξαιρουμένων των σχολικών ή πανεπιστημιακών βιβλίων) διαβάσατε;» το 16,6% των ατόμων με ανώτερη/ανώτατη εκπαίδευση¹⁸² απάντησε ότι δε διάβασε κανένα βιβλίο, το 49,8% ότι διάβασε 1-9 βιβλία και το 17,1% ότι διάβασε δέκα (10) ή περισσότερα βιβλία.¹⁸³

¹⁸² Απόφοιτοι Τ.Ε.Ι., Α.Ε.Ι., μεταπτυχιακού και άνω.

¹⁸³ Κεφάλαιο Β: Γενική αναγνωστική συμπεριφορά, σσ. 2-10.

2.2.2. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους στην ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών τους και για τους παράγοντες που ενισχύουν το ενδιαφέρον των παιδιών για το βιβλίο.

Όπως φαίνεται από τις κατανομές των απαντήσεων στους πίνακες που ακολουθούν, το σύνολο σχεδόν των εκπαιδευτικών θεωρούν εξαιρετικά σημαντικό ή πολύ σημαντικό το δικό τους ρόλο για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών τους (Πίνακες 7.1., 7.2.) και πιστεύουν ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες για να βοηθήσει τους μαθητές του να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το εξωσχολικό βιβλίο. (Πίνακες 8.1., 8.2.)

Πίνακας 7.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσο σημαντικό θεωρείτε το δικό σας ρόλο
για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Εξαιρετικά σημαντικό	152	46,77
Πολύ σημαντικό	137	42,15
Μέτρια σημαντικό	32	9,85
Ελάχιστα σημαντικό	1	0,31
Καθόλου σημαντικό	-----	----
Δεν απάντησαν	3	0,92
Σύνολο ερωτηματολογίων	325	100,00

Πίνακας 7.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσο σημαντικό θεωρείτε το δικό σας ρόλο
για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Εξαιρετικά σημαντικό	75	63,03
Πολύ σημαντικό	42	35,29
Μέτρια σημαντικό	2	1,68
Ελάχιστα σημαντικό	---	----
Καθόλου σημαντικό	---	----
Σύνολο ερωτηματολογίων	119	100,00

Πίνακας 8.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες, πέρα από τα όσα προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα, για να βοηθήσει τους μαθητές του να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το εξωσχολικό βιβλίο;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	312	96,00
Όχι	8	2,46
Δεν απάντησαν	5	1,54
Σύνολο ερωτηματολογίων	325	100,00

Πίνακας 8.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:

Πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες, πέρα από τα όσα προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα και ο Οδηγός Νηπιαγωγού, για να βοηθήσει τα νήπια να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το βιβλίο;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	111	93,28
Όχι	3	2,52
Δεν απάντησαν	5	4,20
Σύνολο ερωτηματολογίων	119	100,00

Όπως φαίνεται από τη μέση τιμή των απαντήσεων (με ανώτερη τιμή το 5),¹⁸⁴ στην ερώτηση «Τιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;», οι εκπαιδευτικοί του πληθυσμού της απογραφής πιστεύουν ότι το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση σχετίζεται άμεσα τόσο με τη στάση της οικογένειας απέναντι στο βιβλίο, όσο και με τις δραστηριότητες που γίνονται στο πλαίσιο του σχολείου. (Πίνακες 9.1., 9.2.) Οι σημαντικότεροι παράγοντες τόσο για τους δασκάλους όσο και για τους νηπιαγωγούς είναι η ύπαρξη αναγνωστών και βιβλιοθήκης στο περιβάλλον των παιδιών, ενώ εξίσου σημαντικό θεωρούν το έργο που γίνεται στις σχολικές τάξεις.

Πίνακας 9.1 (Δάσκαλοι): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:

Τιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

	Μέση τιμή απαντήσεων
Ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό ή/και φιλικό περιβάλλον των μαθητών	4,81
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών	4,65
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	4,65
Ανάγνωση/προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη	4,59
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στην τάξη	4,46
Συμμετοχή της τάξης σε εξωστρεφείς φιλαναγνωστικές δραστηριότητες	4,38
Πρόσκληση συγγραφέων στο σχολείο	4,34
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο	4,31

¹⁸⁴ Βλ. αναλυτικά στοιχεία στους Πίνακες Π.1 και Π.2 στο Παράρτημα 3.

Πίνακας 9.2. (Νηπιαγωγοί): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, το ενδιαφέρον των νηπίων για την ανάγνωση βιβλίων;

	Μέση τιμή απαντήσεων
Ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό ή/και φιλικό περιβάλλον των νηπίων	4,86
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των νηπίων	4,80
Ανάγνωση/προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη	4,80
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο	4,78
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	4,77
Συμμετοχή της τάξης σε εξωστρεφείς φιλαναγνωστικές δραστηριότητες	4,40
Πρόσκληση συγγραφέων στο νηπιαγωγείο	4,26

Focus στον πληθυσμό των δασκάλων¹⁸⁵

Οι γυναίκες δίνουν μεγαλύτερη σημασία από τους άνδρες

- στην ύπαρξη βιβλιοθήκης στην τάξη (μέση τιμή 4,52 έναντι 4,31 των ανδρών), και
- στο σχεδιασμό και την υλοποίηση παιγνιωδών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων (μέση τιμή 4,73 έναντι 4,44 των ανδρών). (Πίνακες Π.3. και Π.4.).

Οι δάσκαλοι (άνδρες και γυναίκες) που έχουν παιδιά μικρότερα των 12 ετών δίνουν μεγαλύτερη σημασία από τους λοιπούς δασκάλους

- στην ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό και το φιλικό περιβάλλον των μαθητών (μέση τιμή 4,85 έναντι 4,68 των λοιπών),
- στην ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών (μέση τιμή 4,70 έναντι 4,43 των λοιπών), και
- στο σχεδιασμό και την υλοποίηση παιγνιωδών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη (μέση τιμή 4,77 έναντι 4,50 των λοιπών). (Πίνακες Π.5., Π.6. και Π.7.).

¹⁸⁵ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

2.2.3. Οι πρωτοβουλίες των δασκάλων και οι απόψεις τους για τους παράγοντες που διευκολύνουν την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων στα σχολεία.

Όπως προκύπτει από τις κατανομές των απαντήσεων στους Πίνακες 10.1. και 11.1., το σύνολο σχεδόν των δασκάλων του πληθυσμού απογραφής έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών και εκτιμά ότι οι πρωτοβουλίες που πήρε ενίσχυσαν τη φιλαναγνωστική διάθεση των περισσότερων μαθητών κατά το διάστημα που είχε την ευθύνη της τάξης.

Πίνακας 10.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Έχετε αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	304	93,54
Όχι	18	5,54
Δεν απάντησαν	3	0,92
Σύνολο ερωτηματολογίων	325	100,00

Πίνακας 11.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:¹⁸⁶ Οι πρωτοβουλίες που πήρατε πιστεύετε ότι ενίσχυσαν τη φιλαναγνωστική διάθεση των περισσότερων μαθητών στο διάστημα που εσείς είχατε την ευθύνη της τάξης;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	292	96,06
Όχι	6	1,97
Δεν απάντησαν	6	1,97
Σύνολο ερωτηματολογίων	304	100,00

Στον Πίνακα 12.1. παρουσιάζονται οι φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες των δασκάλων. Όπως φαίνεται από τις κατανομές των απαντήσεων εννέα στους δέκα εκπαιδευτικούς δημιούργησαν δανειστική βιβλιοθήκη στην τάξη τους και αφιέρωσαν χρόνο για τη συζήτηση βιβλίων, ενώ δύο στους τρεις προχώρησαν σε δραματοποίηση κειμένων και αναλόγιο. Αξίζει να επισημανθεί, επίσης, ότι έξι στους δέκα δασκάλους σχεδίασαν και υλοποίησαν παιγνιώδεις φιλαναγνωστικές δραστηριότητες στην τάξη, ενώ οι μισοί δάσκαλοι επισκέφθηκαν βιβλιοθήκες με τις τάξεις τους και προσκάλεσαν συγγραφείς στο σχολείο.

¹⁸⁶ Η ερώτηση απαντήθηκε μόνο από τους εκπαιδευτικούς που δήλωσαν ότι έχουν αναλάβει φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες.

**Πίνακας 12.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε; (*)¹⁸⁷**

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη	275	90,46
Συζήτηση για βιβλία στην τάξη	268	88,15
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	188	61,84
Δραματοποίηση λογοτεχνικών ή άλλων κειμένων -Αναλόγιο	203	66,78
Επισκέψεις σε δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες	160	52,63
Πρόσκληση συγγραφέων στο σχολείο	149	49,01
Διοργάνωση έκθεσης βιβλίου στο σχολείο	132	43,42
Επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίου, βιβλιοπωλεία, εκδοτικούς οίκους	83	27,30
Συμμετοχή της τάξης σε πρόγραμμα φιλαναγνωσίας που οργάνωσε άλλος φορέας (π.χ. ΕΚΕΒΙ)	50	16,45
Σύνολο απαντήσεων: 304		

Από τη συσχέτιση των χαρακτηριστικών των δασκάλων με τις φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες τους προκύπτουν τα ακόλουθα:¹⁸⁸

1. Οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες:

- σχεδιάζουν και υλοποιούν παιγνιώδεις φιλαναγνωστικές δραστηριότητες (65,6% έναντι 51,8% των ανδρών), και
- προχωρούν σε δραματοποιήσεις λογοτεχνικών ή άλλων κειμένων και σε αναλόγιο (70,6% έναντι 56,6% των ανδρών) (Πίνακες Π.8 και Π.9).

2. Οι άνδρες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες επισκέπτονται με την τάξη τους δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες (65,1% έναντι 48% των γυναικών) (Πίνακας Π.10).

3. Οι νεότεροι σε ηλικία δάσκαλοι (έως 35 ετών) σχεδιάζουν και υλοποιούν παιγνιώδεις φιλαναγνωστικές δραστηριότητες στην τάξη σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους μεγαλύτερους (80,3% έναντι 55,7% των μεγαλύτερων σε ηλικία) (Πίνακας Π.11.).

4. Οι δάσκαλοι με μεγάλη διδακτική εμπειρία (άνω των 10 ετών) σε ποσοστό υψηλότερο από τους λιγότερο έμπειρους

- διοργανώνουν εκθέσεις βιβλίου στο σχολείο (48,6% έναντι 34,2% των εχόντων διδακτική εμπειρία 5-10 ετών), και
- επισκέπτονται με την τάξη τους εκθέσεις βιβλίου, βιβλιοπωλεία και εκδοτικούς οίκους (31,9% έναντι 18,8% των εχόντων διδακτική εμπειρία 5-10 ετών) (Πίνακες Π.12, Π.13).

5. Οι «αδύναμοι» και οι «μέτριοι» αναγνώστες αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για τη δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους «δυνατούς» (92,2% των «αδύναμων» αναγνωστών και 96,3% των «μέτριων» αναγνωστών, έναντι 80,7% των «δυνατών» αναγνωστών) (Πίνακας Π.14).

¹⁸⁷ Η ερώτηση απαντήθηκε μόνο από τους εκπαιδευτικούς που δήλωσαν ότι έχουν αναλάβει φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες. Στην ερώτηση υπήρχε δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων.

¹⁸⁸ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

6. Οι δάσκαλοι που έχουν παιδιά μικρότερα των 12 ετών σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς προχωρούν στο σχεδιασμό και την υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη (65% έναντι 42,5% των λοιπών δασκάλων) (Πίνακας Π.15)

Όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες σελίδες, το 96% των δασκάλων του πληθυσμού απογραφής πιστεύει ότι πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες (πέρα από τα όσα προβλέπει το *Αναλυτικό Πρόγραμμα*), για να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το εξωσχολικό βιβλίο και το 93,54% έχει δραστηριοποιηθεί προς την κατεύθυνση αυτή. Στον Πίνακα 13.1. που ακολουθεί καταγράφονται κωδικοποιημένες οι απαντήσεις τους στη μοναδική ανοιχτή ερώτηση του ερωτηματολογίου, στην οποία τους ζητήθηκε να αναφερθούν στα ζητήματα που θα διευκόλυναν το φιλαναγνωστικό τους έργο. Ενδεικτικό του ενδιαφέροντος των δασκάλων για το θέμα της ερώτησης είναι το γεγονός ότι η ερώτηση απαντήθηκε από 256 άτομα (ποσοστό 78,77%), τα οποία έδωσαν συνολικά 716 απαντήσεις.

Πίνακας 13.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών του, τι θεωρείτε ότι θα τον διευκόλυνε στο έργο του;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Η ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο	131	51,17
Η δυνατότητα δημιουργίας βιβλιοθήκης στην τάξη	76	29,69
Η θεσμοθέτηση ώρας στο ωρολόγιο πρόγραμμα για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	70	27,34
Η υποστήριξη των φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών του δασκάλου από τη σχολική μονάδα	49	19,14
Η ύπαρξη σημαντικού αριθμού βιβλίων στη σχολική βιβλιοθήκη και ο συχνός εμπλουτισμός της συλλογής της	47	18,36
Η ύπαρξη θετικού κλίματος στη σχολική μονάδα για τη διεξαγωγή φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων και η καλή συνεργασία με το Διευθυντή και τους συναδέλφους	37	14,45
Η επιμόρφωση σε θέματα λογοτεχνίας και διεξαγωγής φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	31	12,11
Η δυνατότητα πρόσκλησης περισσότερων συγγραφέων στο σχολείο	27	10,55
Η συστηματική ενημέρωση για τις νέες εκδόσεις παιδικών βιβλίων	26	10,16
Η καλή οργάνωση της σχολικής βιβλιοθήκης	24	9,38
Η συντονισμένη δράση σχολείου - οικογένειας	24	9,38
Η θεσμοθέτηση ώρας στο ωρολόγιο πρόγραμμα για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων της επιλογής των μαθητών μέσα στην τάξη	21	8,20
Η δυνατότητα οργανωμένων επισκέψεων σε δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες	20	7,81
Η δυνατότητα των μαθητών να δανείζονται βιβλία από τη σχολική βιβλιοθήκη	16	6,25

Η τροποποίηση του αναλυτικού προγράμματος (με μείωση της διδακτέας ύλης άλλων μαθημάτων)	13	5,08
Η ύπαρξη αναγνωστηρίου στο σχολείο	13	5,08
Η διεξαγωγή διαγωνισμών και προγραμμάτων φιλαναγνωσίας από τους Δήμους και άλλους φορείς	12	4,69
Η υποστήριξη των φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών του δασκάλου από το Σύλλογο Γονέων	11	4,30
Η ανάγνωση και κριτική προσέγγιση ολόκληρων λογοτεχνικών κειμένων (και όχι αποσπασμάτων) στο πλαίσιο του μαθήματος	11	4,30
Η ύπαρξη χώρου για τη δημιουργία γωνιάς ανάγνωσης στην τάξη	9	3,52
Η θεσμοθέτηση ώρας στο ωρολόγιο πρόγραμμα για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας και η αποσύνδεσή της από τη διδασκαλία της γλώσσας	9	3,52
Η έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση του δασκάλου για εκδηλώσεις, δράσεις και προγράμματα φιλαναγνωσίας που οργανώνονται από διάφορους φορείς	8	3,13
Η πρόσβαση στο διαδίκτυο από υπολογιστή του σχολείου	7	2,73
Η ύπαρξη υλικοτεχνικής υποδομής για την πραγματοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	6	2,34
Η συνεργασία του σχολείου με δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες	5	1,95
Η συνεργασία με συναδέλφους ειδικοτήτων για την πραγματοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	4	1,56
Η ύπαρξη αναγνωστών και βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών	4	1,56
Η δυνατότητα διάθεσης χρηματικού ποσού σε κάθε εκπαιδευτικό για την αγορά βιβλίων της επιλογής του	3	1,17
Η δυνατότητα διάθεσης χρηματικού ποσού σε κάθε μαθητή για την αγορά βιβλίων της επιλογής του	2	0,78
Σύνολο ερωτηματολογίων: 256		

Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις, οι επισημάνσεις (και εμμέσως τα αιτήματα) των δασκάλων στρέφονται γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες: την ύπαρξη βιβλιοθηκών στα σχολεία, τη δυνατότητα διάθεσης περισσότερου χρόνου για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων, την υποστήριξη των πρωτοβουλιών τους από τη σχολική μονάδα και την κατάλληλη επιμόρφωση και ενημέρωση.

Αναλυτικότερα:

Το πρώτο ζήτημα που αναδεικνύεται από τις απαντήσεις των δασκάλων είναι η αναγκαιότητα ύπαρξης βιβλιοθηκών στα σχολεία. Πιο συγκεκριμένα, το 51,17% των δασκάλων θεωρεί απαραίτητη την ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης και το 29,69% θέλει να υπάρχει δυνατότητα για τη δημιουργία βιβλιοθήκης στην τάξη. Παρόλο που δε γνωρίζουμε ποιο ακριβώς περιεχόμενο δίνουν οι δάσκαλοι στις έννοιες «σχολική βιβλιοθήκη» και «βιβλιοθήκη της τάξης» ούτε και ποιες από τις λειτουργίες μιας βιβλιοθήκης θεωρούν απαραίτητες, σημειώνουμε ότι πέρα από την ύπαρξη βιβλιοθήκης, το 18,36% των δασκάλων θέτει το ζήτημα του συχνού εμπλουτισμού της συλλογής της σχολικής βιβλιοθήκης, το 9,38% το θέμα της καλής οργάνωσης της σχολικής βιβλιοθήκης και το 6,25% το ζήτημα της λειτουργίας της βιβλιοθήκης ως δανειστικής. Άμεσα συνδεδεμένο με τις λειτουργίες της βιβλιοθήκης μπορεί να θεωρηθεί και το ζήτημα της ύπαρξης χώρου για ανάγνωση που το θέτουν οι εκπαιδευτικοί με τη μορφή αιτήματος για ύπαρξη αναγνωστηρίου στο χώρο της

σχολικής βιβλιοθήκης (το 5,08%) και χώρου για τη διαμόρφωση γωνιάς ανάγνωσης στην τάξη (το 3,52%). Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο το 7,81% των δασκάλων θα ήθελαν να έχουν τη δυνατότητα οργανωμένων επισκέψεων σε βιβλιοθήκες εκτός σχολείου και μόνο το 1,95% επιθυμεί τη συνεργασία του σχολείου με Δημοτικές και Δημόσιες βιβλιοθήκες.

Το δεύτερο ζήτημα που θίγουν οι δάσκαλοι είναι η δυνατότητα διάθεσης περισσότερου χρόνου για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων: το 27,34% προτείνουν να θεσμοθετηθεί ειδική ώρα στο ωρολόγιο πρόγραμμα για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων, το 8,20% θα ήθελαν να υπάρχει ώρα για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων της επιλογής των μαθητών μέσα στην τάξη και το 3,52% προτείνουν ειδική ώρα για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, ενώ το 5,08% θέτει γενικά το ζήτημα της τροποποίησης του *Αναλυτικού Προγράμματος* με μείωση της διδακτέας ύλης άλλων μαθημάτων.

Το τρίτο ζήτημα που προκύπτει από την ανάγνωση των απαντήσεων αφορά την ύπαρξη υποστηρικτικού περιβάλλοντος στη σχολική μονάδα: το 19,14% των δασκάλων θέτει ως αίτημα την υποστήριξη γενικά των φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών του από τη σχολική μονάδα, το 14,45% την ύπαρξη θετικού κλίματος στο σχολείο και την καλή συνεργασία με το Διευθυντή και τους συναδέλφους, το 4,30% την υποστήριξη από το Σύλλογο Γονέων, το 1,56% τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων, ενώ το 2,34% θέτει ως ζήτημα την ύπαρξη υλικοτεχνικής υποδομής και το 2,73% την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο από το σχολείο.

Το τέταρτο ζήτημα που αναδεικνύεται από τις απαντήσεις των δασκάλων σχετίζεται με την επιμόρφωση και την ενημέρωσή τους. Το 12,11% των δασκάλων επιθυμεί να επιμορφωθεί σε θέματα λογοτεχνίας και σε τρόπους σχεδιασμού φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων, ενώ το 10,16% θέλει να ενημερώνεται συστηματικά για τις νέες εκδόσεις παιδικών βιβλίων και το 3,13% για εκδηλώσεις, δράσεις και προγράμματα φιλαναγνωσίας που οργανώνονται από διάφορους φορείς.

Σημειώνεται τέλος, ότι το 10,55% των δασκάλων θα ήθελε να υπάρχει δυνατότητα για **πρόσκληση περισσότερων συγγραφέων στα σχολεία** και το 9,38% θεωρεί απαραίτητη τη **συντονισμένη δράση του σχολείου και της οικογένειας**.

Τα ίδια αυτά ζητήματα αναδεικνύονται και από τις απαντήσεις των δασκάλων στην ερώτηση «Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας εκπαιδευτικός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών του;» που παρουσιάζονται στον Πίνακα 14.1. Όπως φαίνεται από τις μέσες τιμές των απαντήσεων (με ανώτερη τιμή το 5), οι παράγοντες που αποτρέπουν τους δασκάλους από την ανάληψη φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών σχετίζονται με τέσσερις «απουσίες»: οι δύο αφορούν τη σχολική πραγματικότητα και είναι η απουσία βιβλιοθήκης και η απουσία χρόνου, ενώ οι άλλες δύο αφορούν τον ίδιο τον εκπαιδευτικό και είναι η απουσία ενδιαφέροντος και η απουσία των κατάλληλων γνώσεων. Η ύπαρξη υποστηρικτικού περιβάλλοντος που διατυπώνεται ως τρίτο βασικό αίτημα στην ανοιχτή ερώτηση, δεν υπήρχε ως πιθανή απάντηση στην παρούσα κλειστή ερώτηση, μπορεί όμως να θεωρηθεί ότι σε γενικές γραμμές καλύπτεται από την απάντηση «αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα», το οποίο αποτελεί παράγοντα με μικρότερη σχετικά σημασία από τους άλλους.

Πίνακας 14.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας εκπαιδευτικός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της της φιλιανγνωστικής διάθεσης των μαθητών του;¹⁸⁹
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

	Μέση τιμή απαντήσεων
Απουσία βιβλιοθήκης στο σχολείο	4,27
Αδιαφορία του εκπαιδευτικού για την καλλιέργεια της φιλιανγνωσίας	4,21
Μη επαρκής κατάρτιση του εκπαιδευτικού σχετικά με το σχεδιασμό φιλιανγνωστικών δραστηριοτήτων	4,10
Έλλειψη χρόνου λόγω της ανάγκης κάλυψης της προβλεπόμενης ύλης	4,04
Μη επαρκής ενημέρωση του εκπαιδευτικού σχετικά με το παιδικό βιβλίο	4,03
Ύπαρξη δύσκολων συνθηκών στην τάξη	3,86
Αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα	3,62
Αδιαφορία των μαθητών	3,10

¹⁸⁹ Για αναλυτικά στοιχεία βλ. Πίνακα Π.16. στο Παράρτημα 3.

2.2.4. Οι πρωτοβουλίες των νηπιαγωγών και οι απόψεις τους για τους παράγοντες που διευκολύνουν την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων στα Νηπιαγωγεία

Όπως προκύπτει από τις κατανομές των απαντήσεων στους Πίνακες 10.2. και 11.2., το σύνολο σχεδόν των νηπιαγωγών του πληθυσμού απογραφής έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων και εκτιμά ότι οι πρωτοβουλίες που πήρε ενίσχυσαν τη φιλαναγνωστική διάθεση των περισσότερων νηπίων στο διάστημα που είχε την ευθύνη της τάξης.

Πίνακας 10.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Έχετε αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων της τάξης σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	114	95,80
Όχι	3	2,52
Δεν απάντησαν	2	1,68
Σύνολο ερωτηματολογίων	119	100,00

Πίνακας 11.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Οι πρωτοβουλίες που πήρατε πιστεύετε ότι ενίσχυσαν τη φιλαναγνωστική διάθεση των περισσότερων νηπίων στο διάστημα που εσείς είχατε την ευθύνη της τάξης;¹⁹⁰

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	110	96,49
Όχι	---	-----
Δεν απάντησαν	4	3,51
Σύνολο ερωτηματολογίων	114	100,00

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 12.2., το σύνολο σχεδόν των νηπιαγωγών ανέλαβε πρωτοβουλία για τη δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη και αφιέρωσε χρόνο για τη συζήτηση βιβλίων με τα νήπια, ενώ εξαιρετικά υψηλά είναι τα ποσοστά των νηπιαγωγών που προχώρησαν σε δραματοποιήσεις κειμένων, καθώς και στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη.

¹⁹⁰ Η ερώτηση απαντήθηκε μόνο από τους νηπιαγωγούς που στην προηγούμενη ερώτηση δήλωσαν ότι έχουν αναλάβει φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες. Το ίδιο ισχύει και για την επόμενη ερώτηση.

**Πίνακας 12.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε; (*)¹⁹¹**

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη	111	97,37
Συζήτηση για βιβλία στην τάξη	102	89,47
Δραματοποίηση λογοτεχνικών ή άλλων κειμένων - Αναλόγιο	98	85,97
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	87	76,32
Επισκέψεις σε δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες	61	53,51
Διοργάνωση έκθεσης βιβλίου στο Νηπιαγωγείο	49	42,98
Επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίου, βιβλιοπωλεία, εκδοτικούς οίκους	44	38,60
Πρόσκληση συγγραφέων στο Νηπιαγωγείο	42	36,84
Συμμετοχή της τάξης σε πρόγραμμα φιλαναγνωσίας που οργάνωσε άλλος φορέας (π.χ. ΕΚΕΒΙ)	17	14,91
Σύνολο απαντήσεων: 114		

Στον Πίνακα 13.2. που ακολουθεί καταγράφονται κωδικοποιημένες οι απαντήσεις των νηπιαγωγών στη μοναδική ανοιχτή ερώτηση του ερωτηματολογίου, στην οποία τους ζητήθηκε να αναφερθούν στα ζητήματα που θα διευκόλυναν το φιλαναγνωστικό τους έργο. Την ερώτηση απάντησαν 88 άτομα (ποσοστό 73,95%) τα οποία έδωσαν συνολικά 258 απαντήσεις.

Από την ανάλυση των απαντήσεων προκύπτει ότι οι νηπιαγωγοί, σε αντίθεση με τους δασκάλους, δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρόνου, όπως εξάλλου ήταν αναμενόμενο, και τα αιτήματα τους αφορούν κυρίως την ύπαρξη υποστηρικτικού περιβάλλοντος, την ύπαρξη βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο και την επιμόρφωση.

Το αίτημα για ένα περιβάλλον που θα στηρίζει τις φιλαναγνωστικές του πρωτοβουλίες διατυπώνει το σύνολο σχεδόν των νηπιαγωγών που απάντησαν την ανοιχτή ερώτηση. Το αίτημα αυτό διαφέρει σημαντικά ως προς το αντίστοιχο αίτημα των δασκάλων, τόσο ως προς την ένταση με την οποία τίθεται (η οποία αποτυπώνεται από τα εξαιρετικά υψηλά, συγκριτικά, ποσοστά), όσο και ως προς τους αποδέκτες του αιτήματος, οι οποίοι είναι πλέον τρεις: **η σχολική μονάδα, οι οικογένειες των νηπίων και η τοπική κοινωνία.** Σε ό,τι αφορά τους εκτός σχολείου αποδέκτες του αιτήματος, το 30,73% των νηπιαγωγών θέτει ως ζητούμενο τη συντονισμένη δράση του Νηπιαγωγείου με την οικογένεια (το αντίστοιχο αίτημα θέτει μόνο το 9,38% των δασκάλων) και το 18,2% την υποστήριξη των φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών του από τους τοπικούς φορείς. Σε ό,τι αφορά τη σχολική μονάδα το 53,4% των νηπιαγωγών ζητά την υποστήριξη γενικά των φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών του και το 9,1% την ύπαρξη θετικού κλίματος στο σχολείο και την καλή συνεργασία με το Διευθυντή και τους συναδέλφους, ενώ άλλα ζητούμενα των νηπιαγωγών είναι η δυνατότητα επισκέψεων σε βιβλιοπωλεία, σε βιβλιοθήκες και σε εκθέσεις βιβλίου (25%), η δυνατότητα πρόσκλησης συγγραφέων στο Νηπιαγωγείο (10,2%), η ύπαρξη υλικοτεχνικής υποδομής (4,5%), η ύπαρξη χώρου για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων (3,4%) και η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο (1,1%).

¹⁹¹ Στην ερώτηση υπήρχε δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων

Το δεύτερο αίτημα των νηπιαγωγών είναι η ύπαρξη βιβλιοθηκών. Παρά το ότι οι νηπιαγωγοί θέτουν το θέμα της ύπαρξης βιβλιοθηκών σε χαμηλότερο ποσοστό από τους δασκάλους (43,2% έναντι 51,17% των δασκάλων), από τις απαντήσεις τους αναδεικνύεται πιο έντονα η ανάγκη για ενημερωμένες και λειτουργικές βιβλιοθήκες: το 29,5% θέτει το ζήτημα του συχνού εμπλουτισμού της συλλογής της βιβλιοθήκης (έναντι του 18,36% των δασκάλων) και το 13,6% το ζήτημα της λειτουργίας της βιβλιοθήκης ως δανειστικής (έναντι του 6,25% των δασκάλων). Το ζήτημα, αντίθετα, της οργάνωσης της βιβλιοθήκης δείχνει να απασχολεί τους δασκάλους περισσότερο από όσο απασχολεί τους νηπιαγωγούς (το θέτει ως ζήτημα το 9,38% των δασκάλων, έναντι του 3,4% των νηπιαγωγών).

Το τελευταίο ζήτημα που αναδεικνύεται από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών αφορά τις ανάγκες τους για επιμόρφωση σε θέματα φιλαναγνωσίας και διεξαγωγής φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων. Το αίτημα για επιμόρφωση προβάλλει περισσότερο επιτακτικό στους νηπιαγωγούς σε σχέση με τους δασκάλους (το θέτει το 37,5% των νηπιαγωγών, έναντι του 12,11% των δασκάλων), ενώ αντίθετα οι ανάγκες των νηπιαγωγών για ενημέρωση ως προς τα νέα βιβλία φαίνεται να είναι μικρότερες (το θέτει ως ζήτημα το 5,7% των νηπιαγωγών, έναντι του 10,16% των δασκάλων).

Πίνακας 13.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:

Εάν πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων, τι θεωρείτε ότι θα τον διευκόλυνε στο έργο του;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Η υποστήριξη των φιλαναγνωστικών πρωτοβουλιών του από τη σχολική μονάδα	47	53,4
Η ύπαρξη βιβλιοθήκης στο Νηπιαγωγείο	38	43,2
Η επιμόρφωση σε θέματα λογοτεχνίας και διεξαγωγής φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	33	37,5
Η συντονισμένη δράση σχολείου - οικογένειας	27	30,7
Η ύπαρξη σημαντικού αριθμού βιβλίων στη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου και ο συχνός εμπλουτισμός της συλλογής της	26	29,5
Η δυνατότητα επισκέψεων σε βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία, εκθέσεις βιβλίου	22	25,0
Η υποστήριξη των φιλαναγνωστικών του πρωτοβουλιών από τοπικούς φορείς (Δήμος, βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία)	16	18,2
Η δυνατότητα των νηπίων να δανείζονται βιβλία από τη σχολική βιβλιοθήκη	12	13,6
Η δυνατότητα πρόσκλησης συγγραφέων στο σχολείο	9	10,2
Η ύπαρξη θετικού κλίματος στο Νηπιαγωγείο για τη διεξαγωγή φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων και η καλή συνεργασία με το Διευθυντή και τους συναδέλφους	8	9,1
Η συστηματική ενημέρωση για τις νέες εκδόσεις παιδικών βιβλίων	5	5,7
Η ύπαρξη υλικοτεχνικής υποδομής για την πραγματοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	4	4,5
Η καλή οργάνωση της σχολικής βιβλιοθήκης	3	3,4
Η ύπαρξη χώρου στο Νηπιαγωγείο για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	3	3,4
Η ύπαρξη αναγνωστών και βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών	3	3,4
Η πρόσβαση στο διαδίκτυο	1	1,1
Η δυνατότητα να δουλεύει με μικρές ομάδες των 4-5 νηπίων	1	1,1

Η σημασία που έχει για τους νηπιαγωγούς η ύπαρξη βιβλιοθήκης στο Νηπιαγωγείο, καθώς και η κατάρτιση, αναδεικνύεται και από τις υψηλές μέσες τιμές (ανώτερη μέση τιμή: 5) των αντίστοιχων απαντήσεων στην ερώτηση «Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας νηπιαγωγός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων της τάξης του;» που παρουσιάζονται στον Πίνακα 14.2.

Πίνακας 14.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:

Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας νηπιαγωγός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων της τάξης του;¹⁹²

(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

	Μέση τιμή απαντήσεων
Αδιαφορία του νηπιαγωγού για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας	4,43
Απουσία βιβλιοθήκης στο Νηπιαγωγείο	4,17
Μη επαρκής ενημέρωση του νηπιαγωγού σχετικά με το παιδικό βιβλίο	4,10
Μη επαρκής κατάρτιση του νηπιαγωγού σχετικά με το σχεδιασμό φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	4,05
Ύπαρξη δύσκολων συνθηκών στην τάξη	3,84
Αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα	3,53
Έλλειψη χρόνου λόγω της ανάγκης υλοποίησης του ημερήσιου προγράμματος	2,56
Αδιαφορία των νηπίων	2,47

Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι η αδιαφορία του νηπιαγωγού για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας θεωρείται από τους ίδιους ως ο σημαντικότερος λόγος για τη μη υλοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων, ενώ η αδιαφορία των νηπίων φαίνεται να μην επηρεάζει το έργο τους.

¹⁹² Βλ. αναλυτικά στοιχεία στον Πίνακα Π.17 στο Παράρτημα 3.

2.2.5.Οι στάσεις των πληθυσμών της απογραφής απέναντι στο βιβλίο

Αναγνωστικό παρόν και αναγνωστικό παρελθόν

Όπως προκύπτει από την κατανομή των απαντήσεων στους Πίνακες 15.1., 15.2., 16.1. και 16.2, το σύνολο σχεδόν των απογραφέντων υπήρξαν αναγνώστες από επιλογή σε μία τουλάχιστον περίοδο της ζωής τους και παραμένουν αναγνώστες μέχρι σήμερα. Αξίζει να επισημανθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών δεν υπήρξαν αναγνώστες κατά την παιδική τους ηλικία, αλλά εδραίωσαν τη σχέση τους με το βιβλίο μετά την ολοκλήρωση των σχολικών τους υποχρεώσεων. Σημειώνεται, τέλος, ότι παρόλο που η εργασία των δασκάλων απαιτεί την ενασχόληση με περισσότερα γνωστικά αντικείμενα από όσα απαιτεί η εργασία των νηπιαγωγών, το ποσοστό των νηπιαγωγών που διαβάζουν βιβλία για λειτουργικούς λόγους είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των δασκάλων (το 71,43% των νηπιαγωγών δηλώνουν ότι διαβάζουν, κυρίως ή και, βιβλία που τους χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές τους, έναντι του 65,85% των δασκάλων).

Πίνακας 15.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο,
χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε; (*)¹⁹³

	Συχνότητα	Ποσοστό
Στα πρώτα χρόνια του Δημοτικού	21	6,46
Στα τελευταία χρόνια του Δημοτικού	74	22,77
Στα χρόνια του Γυμνασίου	88	27,08
Στα χρόνια του Λυκείου	91	28,00
Στα φοιτητικά μου χρόνια	160	49,23
Μετά το τέλος των πανεπιστημιακών μου σπουδών	230	70,77
Ποτέ δεν είχα ιδιαίτερες σχέσεις με το βιβλίο	6	1,85
Σύνολο ερωτηματολογίων: 325		

Πίνακας 15.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο,
χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε; (*)

	Συχνότητα	Ποσοστό
Στα πρώτα χρόνια του Δημοτικού	8	6,72
Στα τελευταία χρόνια του Δημοτικού	28	23,52
Στα χρόνια του Γυμνασίου	36	30,25
Στα χρόνια του Λυκείου	38	31,93
Στα φοιτητικά μου χρόνια	58	48,73
Μετά το τέλος των πανεπιστημιακών μου σπουδών	86	72,26
Ποτέ δεν είχα ιδιαίτερες σχέσεις με το βιβλίο	-----	-----
Σύνολο ερωτηματολογίων:119		

¹⁹³ Στις ερωτήσεις που σημειώνονται με (*) υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων.

Πίνακας 16.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Κατά την τελευταία τριετία, τι είδους αναγνώστης/αναγνώστρια είστε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	188	57,85
Διαβάζω <u>κυρίως</u> βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου	26	8,00
Διαβάζω <u>κυρίως</u> βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	102	31,38
Δεν είμαι αναγνώστης/αναγνώστρια	2	0,62
Δεν απάντησαν	7	2,15
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 16.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Κατά την τελευταία τριετία, τι είδους αναγνώστης/αναγνώστρια είστε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	73	61,35
Διαβάζω <u>κυρίως</u> βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου	12	10,08
Διαβάζω <u>κυρίως</u> βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	29	24,37
Δεν είμαι αναγνώστης/αναγνώστρια	-----	-----
Δεν απάντησαν	5	4,20
Σύνολο	119	100,00

FOCUS στον πληθυσμό των δασκάλων¹⁹⁴

Οι γυναίκες διάβασαν σε ποσοστό μεγαλύτερο από τους άνδρες μετά το τέλος των πανεπιστημιακών τους σπουδών (74,6% έναντι 61,3% των ανδρών) (Πίνακας Π.18.).

Οι νεότεροι σε ηλικία δάσκαλοι (ως 35 ετών) διάβαζαν στα τελευταία χρόνια του Δημοτικού σε ποσοστό υψηλότερο από τους μεγαλύτερους (36,7% έναντι 18,4% των μεγαλύτερων) (Πίνακας Π.19.).

Οι «δυνατοί» και οι «μέτριοι» αναγνώστες διάβασαν μετά το τέλος των πανεπιστημιακών τους σπουδών σε ποσοστό μεγαλύτερο από τους «αδύναμους» (80% των «δυνατών» αναγνωστών και 77,5% των «μέτριων», έναντι 58,7% των «αδύναμων») (Πίνακας Π.20.).

Από τη συσχέτιση των χαρακτηριστικών του πληθυσμού με τις απαντήσεις τους στην ερώτηση «Κατά την τελευταία τριετία, τι είδους αναγνώστης είστε;» προκύπτει ότι οι νεότεροι σε ηλικία (έως 35 ετών) και με μικρότερη διδακτική εμπειρία (έως 10 ετών) δάσκαλοι διαβάζουν σε υψηλότερα ποσοστά από τους μεγαλύτερους και περισσότερο έμπειρους δασκάλους (κυρίως ή και) βιβλία που τους χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές τους, ενώ το ίδιο ισχύει και για τους «αδύναμους» αναγνώστες οι οποίοι διαβάζουν βιβλία (κυρίως ή και) για λειτουργικούς λόγους σε υψηλότερο ποσοστό από τους «μέτριους» και τους «δυνατούς» αναγνώστες.¹⁹⁵ Οι «δυνατοί» αναγνώστες στο σύνολό τους διαβάζουν (κυρίως ή και) βιβλία που τους ενδιαφέρουν προσωπικά, ενώ τα ποσοστά για τους «μέτριους» και τους «αδύναμους» αναγνώστες είναι 96,6% και 81,6% αντίστοιχα. (Πίνακες Π.21., Π.22., Π.23.).

¹⁹⁴ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

¹⁹⁵ Αναλυτικά: Οι νεότεροι σε ηλικία δάσκαλοι σε ποσοστό 80,5% διαβάζουν βιβλία (κυρίως ή και) για λειτουργικούς λόγους, έναντι 63,6% των μεγαλύτερων, οι δάσκαλοι με διδακτική εμπειρία 5-10 ετών διαβάζουν βιβλία (κυρίως ή και) για λειτουργικούς λόγους σε ποσοστό 75,9% έναντι 62,7% των περισσότερο έμπειρων, και οι «αδύναμοι» αναγνώστες διαβάζουν βιβλία (κυρίως ή και) για λειτουργικούς λόγους σε ποσοστό 75,7%, έναντι 70,3% των «μέτριων» και 55,1% των «δυνατών».

Προσωπική βιβλιοθήκη και αναγνωστικά ενδιαφέροντα

Το σύνολο σχεδόν των απογραφέντων έχουν βιβλιοθήκη στο σπίτι τους [Πίνακες 17.1. και 17.2], και οι βιβλιοθήκες των περισσότερων περιέχουν 100-300 βιβλία, χωρίς να υπολογίζονται τα σχολικά [Πίνακες 18.1. και 18.2].¹⁹⁶ Από τη σύγκριση του όγκου των βιβλιοθηκών των δύο πληθυσμών προκύπτει ότι το ποσοστό των δασκάλων που έχουν περισσότερα από 100 βιβλία στη βιβλιοθήκη τους είναι υψηλότερο από αυτό των νηπιαγωγών.

Πίνακας 17.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Υπάρχει βιβλιοθήκη στο σπίτι σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	316	97,23
Όχι	7	2,15
Δεν απάντησαν	2	0,62
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 17.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Υπάρχει βιβλιοθήκη στο σπίτι σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	117	98,32
Όχι	1	0,84
Δεν απάντησαν	1	0,84
Σύνολο	119	100,00

Πίνακας 18.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσα βιβλία περίπου εκτός από τα σχολικά υπάρχουν στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;¹⁹⁷

	Συχνότητα	Ποσοστό
Λιγότερα από 100	84	26,58
100-300	149	47,15
Περισσότερα από 300	82	25,95
Δεν απάντησαν	1	0,32
Σύνολο	316	100,00

¹⁹⁶ Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τα αποτελέσματα της *Γ' Πανελληνίας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών*, στην ερώτηση «Θα μπορούσατε να μου πείτε, πόσα περίπου βιβλία συνολικά υπάρχουν στο σπίτι σας;», το 45% των ατόμων που διάβασαν 1-9 βιβλία στη διάρκεια του 2010 και το 17% των ατόμων που διάβασαν 10 ή περισσότερα βιβλία απάντησαν ότι έχουν στο σπίτι τους λιγότερα από 50 βιβλία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας, η βιβλιοθήκη των ατόμων που διάβασαν 1-9 βιβλία έχει κατά μέσο όρο 155,6 βιβλία και η βιβλιοθήκη των ατόμων που διάβασαν 10 ή περισσότερα βιβλία έχει κατά μέσο όρο 382,3 βιβλία. (Βλ. Παράρτημα: δημογραφικό προφίλ ερωτώμενων, σ. 13,14)

¹⁹⁷ Την ερώτηση απάντησαν μόνο οι εκπαιδευτικοί που δήλωσαν ότι υπάρχει βιβλιοθήκη στο σπίτι τους. Το αυτό ισχύει και για την επόμενη ερώτηση που αφορά τα είδη των βιβλίων.

Πίνακας 18.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσα βιβλία περίπου υπάρχουν στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Λιγότερα από 100	42	35,90
100-300	53	45,30
Περισσότερα από 300	20	17,09
Δεν απάντησαν	2	1,71
Σύνολο	117	100,00

Όπως φαίνεται από την κατανομή των απαντήσεων στους Πίνακες 19.1. και 19.2., οι κατηγορίες των βιβλίων που βρίσκονται σε σημαντικό βαθμό στα ράφια των προσωπικών βιβλιοθηκών των απογραφέντων εκπαιδευτικών είναι κυρίως δύο: α) λογοτεχνικά βιβλία και β) βιβλία που έμμεσα ή άμεσα σχετίζονται με τις σπουδές ή/και το επάγγελμά τους: στη δεύτερη αυτή κατηγορία περιλαμβάνονται τα πανεπιστημιακά συγγράμματα (72,78% των δασκάλων και 71,79% των νηπιαγωγών), τα βιβλία που χρησιμοποιούν για την επιμόρφωσή τους (73,73% των δασκάλων και 88,03% των νηπιαγωγών), τα βιβλία ψυχολογίας (62,34% των δασκάλων και 57,26% των νηπιαγωγών), καθώς και τα λεξικά (το 58,22% των δασκάλων).

Πίνακας 19.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη; (*)¹⁹⁸

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πανεπιστημιακά συγγράμματα που απέκτησα στη διάρκεια των σπουδών μου	230	72,78
Βιβλία χρήσιμα για την επιστημονική και επαγγελματική μου επιμόρφωση	233	73,73
Βιβλία λογοτεχνίας	292	92,40
Βιβλία ιστορίας, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες, απομνημονεύματα	140	44,30
Βιβλία ψυχολογίας	197	62,34
Βιβλία οικονομίας, κοινωνιολογίας, φιλοσοφίας	101	31,96
Βιβλία ποίησης	137	43,35
Εκδόσεις τέχνης, λευκώματα	88	27,85
Λεξικά	184	58,22
Κόμικς	70	22,15
Τα βιβλία των παιδικών μου χρόνων	95	30,06
Βιβλία που δεν ανήκουν σε καμία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες	43	13,61
Δεν υπάρχει σημαντικός αριθμός βιβλίων σε καμία κατηγορία	1	0,32
Σύνολο ερωτηματολογίων: 316		

¹⁹⁸ Στις ερωτήσεις που σημειώνονται με (*) υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων.

Πίνακας 19.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη; (*)

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πανεπιστημιακά συγγράμματα που απέκτησα στη διάρκεια των σπουδών μου	84	71,79
Βιβλία χρήσιμα για την επιστημονική και επαγγελματική μου επιμόρφωση	103	88,03
Βιβλία λογοτεχνίας	105	89,74
Βιβλία ιστορίας, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες, απομνημονεύματα	32	27,35
Βιβλία ψυχολογίας	67	57,26
Βιβλία οικονομίας, κοινωνιολογίας, φιλοσοφίας	28	23,93
Βιβλία ποίησης	41	35,04
Εκδόσεις τέχνης, λευκώματα	33	28,20
Λεξικά	46	39,31
Κόμικς	18	15,38
Τα βιβλία των παιδικών μου χρόνων	38	32,47
Βιβλία που δεν ανήκουν σε καμία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες	14	11,96
Δεν υπάρχει σημαντικός αριθμός βιβλίων σε καμία κατηγορία	-----	-----
Σύνολο ερωτηματολογίων: 117		

Παρά το ότι τα βιβλία που βρίσκονται στα ράφια μιας προσωπικής βιβλιοθήκης, δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη με τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του κατόχου τους, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι σε γενικές γραμμές τα βιβλία που βρίσκονται σε σημαντικό αριθμό στη βιβλιοθήκη ενός ατόμου αποκαλύπτουν έμμεσα τις αναγνωστικές του προτιμήσεις αλλά και τις αναγνωστικές του ανάγκες. Στο βαθμό που αυτή η παραδοχή ισχύει, από τη σύγκριση του περιεχομένου των βιβλιοθηκών των δύο πληθυσμών, φαίνεται ότι α) τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα των δασκάλων είναι ευρύτερα από αυτά των νηπιαγωγών (τα ποσοστά των δασκάλων που διαθέτουν στη βιβλιοθήκη τους σημαντικό αριθμό ιστορικών βιβλίων, βιβλίων οικονομίας, κοινωνιολογίας και φιλοσοφίας, καθώς και βιβλίων ποίησης είναι σημαντικά υψηλότερα από αυτά των νηπιαγωγών), και β) οι λειτουργικές αναγνωστικές ανάγκες των νηπιαγωγών είναι μεγαλύτερες από αυτές των δασκάλων (το 88,03% των νηπιαγωγών δηλώνει ότι έχει στη βιβλιοθήκη του σημαντικό αριθμό βιβλίων που είναι χρήσιμα για την επιστημονική και επαγγελματική του επιμόρφωση, έναντι του 73,3% των δασκάλων). Το δεύτερο αυτό συμπέρασμα ενισχύεται και από τις απαντήσεις του πληθυσμού απογραφής στην ερώτηση «Κατά την τελευταία τριετία, τι είδους αναγνώστης/αναγνώστρια είστε;» (βλ. Πίνακες 16.1. και 16.2.), από τις οποίες, όπως ήδη σχολιάστηκε, προκύπτει ότι το ποσοστό των νηπιαγωγών που διαβάζουν βιβλία για λειτουργικούς λόγους είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των δασκάλων.

Τα λογοτεχνικά βιβλία, με βάση την ίδια παραδοχή (ότι, δηλαδή, οι κατηγορίες των βιβλίων που βρίσκονται σε σημαντικό βαθμό στα ράφια μιας προσωπικής βιβλιοθήκης, αποκαλύπτουν έμμεσα τις αναγνωστικές προτιμήσεις του κατόχου της) φαίνεται ότι ενδιαφέρουν το 92,40% των δασκάλων και το 89,74% των νηπιαγωγών. Τα υψηλά αυτά ποσοστά επιβεβαιώνουν την πρώτη θέση της λογοτεχνίας στις προτιμήσεις του αναγνωστικού κοινού, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί στις πανελλαδικές έρευνες αναγνωστικής συμπεριφοράς που πραγματοποίησε το Ε.ΚΕ.ΒΙ. το

2004 και το 2010.¹⁹⁹ Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι το ένα τρίτο σχεδόν των απογραφέντων και στους δύο πληθυσμούς διατηρεί στην βιβλιοθήκη του τα βιβλία των παιδικών του χρόνων.

FOCUS στον πληθυσμό των δασκάλων²⁰⁰

Οι άνδρες έχουν σε υψηλότερο ποσοστό από τις γυναίκες σημαντικό αριθμό βιβλίων ιστορίας, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες και απομνημονεύματα στη βιβλιοθήκη τους. (53,4% έναντι 40,4% των γυναικών) (Πίνακας Π.24.).

Οι γυναίκες έχουν σε υψηλότερο ποσοστό από τους άνδρες σημαντικό αριθμό α) βιβλίων ψυχολογίας (65,8% έναντι 52,3%, των ανδρών) και β) βιβλίων από τα παιδικά τους χρόνια (35,1% έναντι 15,9% των ανδρών) στη βιβλιοθήκη τους. (Πίνακες Π.25 και Π.26.).

Οι νεότεροι σε ηλικία δάσκαλοι (κάτω των 35 ετών) έχουν στη βιβλιοθήκη τους σε υψηλότερο ποσοστό από τους μεγαλύτερους σημαντικό αριθμό α) πανεπιστημιακών συγγραμμάτων (87,2% έναντι 67,6% των μεγαλύτερων) και β) βιβλίων από τα παιδικά τους χρόνια (50% έναντι 23,1% των μεγαλύτερων) (Πίνακες Π.27 και Π.28.).

Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία δάσκαλοι (άνω των 35 ετών) έχουν στη βιβλιοθήκη τους σε υψηλότερο ποσοστό από τους νεότερους σημαντικό αριθμό βιβλίων α) ιστορίας, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες και απομνημονεύματα (48,3% έναντι 30,8% των νεότερων) και β) οικονομίας, κοινωνιολογίας και φιλοσοφίας (34,9% έναντι 21,8% των νεότερων) (Πίνακες Π.29 και Π.30).

¹⁹⁹ Στην ερώτηση «Σε ποιες κατηγορίες εντάσσονται γενικά τα βιβλία που προτιμάτε να διαβάζετε;» το 73% των αναγνωστών στην έρευνα του 2010 και το 65% των αναγνωστών στην έρευνα του 2004 απάντησε «Ελληνική Λογοτεχνία», ενώ το 61% των αναγνωστών στην έρευνα του 2010 και το 53% των αναγνωστών στην έρευνα του 2004 απάντησε «Ξένη Λογοτεχνία». (Βλ. Κεφάλαιο Γ: Συνήθειες ανάγνωσης βιβλίων, Υποενότητα Γ3: Προτιμήσεις ανάγνωσης, σσ. 21-24)

²⁰⁰ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

Πηγές ενημέρωσης

Το σύνολο σχεδόν των απογραφέντων εκπαιδευτικών ενημερώνονται για τα βιβλία που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά, ενώ από την κατανομή των απαντήσεων [Πίνακες 20.1 και 20.2] προκύπτει ότι οι δύο βασικές πηγές ενημέρωσης τόσο των δασκάλων όσο και των νηπιαγωγών είναι τα βιβλιοπωλεία και ο οικογενειακός, φιλικός και επαγγελματικός τους περίγυρος. Το διαδίκτυο αποτελεί την τρίτη δημοφιλέστερη πηγή ενημέρωσης για τους δασκάλους, οι οποίοι το χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους νηπιαγωγούς (56,62% έναντι 48,73% των νηπιαγωγών), ενώ την τρίτη θέση στις προτιμήσεις των νηπιαγωγών καταλαμβάνει ο Τύπος (58,82% έναντι 49,23% των δασκάλων).

Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της *Γ' Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς*, το 66% των αναγνωστών ενημερώνονται για τα βιβλία από τους φίλους ή τους συγγενείς τους, το 58% από επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία, το 24% από διαφημίσεις σε εφημερίδες ή/και περιοδικά, το 15% από το διαδίκτυο, το 13% από τις ειδικές στήλες βιβλίου σε εφημερίδες ή/και περιοδικά, το 9% από ειδικές εκπομπές στο ραδιόφωνο ή/και στην τηλεόραση, το 9% από επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων, το 5% από επισκέψεις σε βιβλιοθήκες, το 5% από τους καταλόγους των εκδοτών, το 2% από λογοτεχνικά περιοδικά και το 1% από Free Press.²⁰¹ Παρά το ότι η διατύπωση τόσο των ερωτήσεων²⁰² όσο και των προκαθορισμένων απαντήσεων στις δύο έρευνες διαφέρει, τα ευρήματα ως προς το ρόλο του οικογενειακού και φιλικού περιγύρου, των βιβλιοπωλείων, των εκθέσεων βιβλίων, των βιβλιοθηκών και του διαδικτύου στην ενημέρωση των αναγνωστών είναι συγκρίσιμα.

Από τη σύγκριση των απαντήσεων στους πληθυσμούς των δύο ερευνών προκύπτει ότι α) οι εκπαιδευτικοί ενημερώνονται από το διαδίκτυο σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά από τους αναγνώστες βιβλίων στο γενικό πληθυσμό (το 56,62% των δασκάλων και το 48,73% των νηπιαγωγών, έναντι του 15% των αναγνωστών στον πληθυσμό αναγνωστών)²⁰³ και β) τα ποσοστά των εκπαιδευτικών που ενημερώνονται για τα βιβλία με επισκέψεις στους χώρους, όπου αυτά εκτίθενται (βιβλιοπωλεία, βιβλιοθήκες, εκθέσεις βιβλίων), είναι σημαντικά υψηλότερα από τα ποσοστά στο γενικό πληθυσμό των αναγνωστών. Οι διαφορές μεταξύ των πληθυσμών απογραφής της παρούσας έρευνας και του συνολικού πληθυσμού των αναγνωστών είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακές, ιδίως σε ό,τι αφορά τις εκθέσεις βιβλίου (τις οποίες επισκέπτεται ένας στους τρεις εκπαιδευτικούς και μόνο ένας στους δέκα αναγνώστες από το γενικό πληθυσμό) και στις βιβλιοθήκες (τις οποίες επισκέπτονται δύο στους δέκα εκπαιδευτικούς και μόνο ένας στους είκοσι αναγνώστες από το γενικό πληθυσμό).²⁰⁴

²⁰¹ Βλ. σχετικά στο Κεφάλαιο Γ: Συνήθειες ανάγνωσης βιβλίων. Υποενότητα Γ1: Διαδικασία ανάγνωσης (σσ. 3-5).

²⁰² Η ερώτηση που τέθηκε στο πλαίσιο της *Γ' Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς* ήταν: «Πριν αποφασίσετε να διαβάσετε ένα βιβλίο, από πού συνήθως ενημερώνεστε;»

²⁰³ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της *Γ' Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών* (Κεφάλαιο Γ: Συνήθειες ανάγνωσης βιβλίων, σ. 5) υπάρχει θετική συσχέτιση της χρήσης του διαδικτύου ως πηγής ενημέρωσης για τα βιβλία με την αναγνωστικότητα. Τα άτομα που διαβάζουν 1-9 βιβλία το χρόνο ενημερώνονται από το διαδίκτυο σε ποσοστό 14%, ενώ τα άτομα που διαβάζουν 10 ή περισσότερα βιβλία το χρόνο ενημερώνονται από το διαδίκτυο σε ποσοστό 21% (στο ίδιο, σ. 4).

²⁰⁴ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της *Γ' Πανελλήνιας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών* (Κεφάλαιο Γ: Συνήθειες ανάγνωσης βιβλίων, σσ. 4-5) υπάρχει θετική συσχέτιση των επισκέψεων σε

Πίνακας 20.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πώς ενημερώνεστε για τα βιβλία που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά; (*)²⁰⁵
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά προτίμησης)

	Συχνότητα	Ποσοστό
Από επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία	238	73,23
Από φίλους, συγγενείς, συναδέλφους	202	62,15
Από το διαδίκτυο	184	56,62
Από τον ημερήσιο ή/και τον περιοδικό τύπο	160	49,23
Από επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων	122	37,54
Από επισκέψεις σε βιβλιοθήκες	59	18,15
Από το ραδιόφωνο ή/και την τηλεόραση	39	12,00
Δεν ενημερώνομαι για τα βιβλία που κυκλοφορούν	1	0,31
Σύνολο ερωτηματολογίων: 325		

Πίνακας 20.2. Νηπιαγωγοί: Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πώς ενημερώνεστε για τα βιβλία που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά; (*)
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά προτίμησης)

	Συχνότητα	Ποσοστό
Από επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία	93	78,15
Από φίλους, συγγενείς, συναδέλφους	76	63,86
Από τον ημερήσιο ή/και τον περιοδικό τύπο	70	58,82
Από το διαδίκτυο	58	48,73
Από επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων	42	35,29
Από επισκέψεις σε βιβλιοθήκες	29	24,36
Από το ραδιόφωνο ή/και την τηλεόραση	17	14,28
Δεν ενημερώνομαι για τα βιβλία που κυκλοφορούν	1	0,84
Σύνολο ερωτηματολογίων: 119		

εκθέσεις βιβλίου και βιβλιοθήκες για λόγους ενημέρωσης με την αναγνωστικότητα. Τα άτομα που διαβάζουν 1-9 βιβλία το χρόνο επισκέπτονται τις εκθέσεις βιβλίου και τις βιβλιοθήκες σε ποσοστό 7% και 4% αντίστοιχα, ενώ τα άτομα που διαβάζουν 10 ή περισσότερα βιβλία το χρόνο επισκέπτονται τις εκθέσεις βιβλίου και τις βιβλιοθήκες σε ποσοστό 19% και 12% αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι το ποσοστό των αναγνωστών που επισκέπτεται τις εκθέσεις βιβλίου και τις βιβλιοθήκες προκειμένου να ενημερωθεί έχει μειωθεί δραματικά από το 1999. Σύμφωνα με την έρευνα του Ε.ΚΕ.ΒΙ., το 1999 το ποσοστό των αναγνωστών που επισκεπτόταν τις εκθέσεις βιβλίου ήταν 39% και το ποσοστό των αναγνωστών που επισκεπτόταν βιβλιοθήκες ήταν 19%.

²⁰⁵ Στις ερωτήσεις που σημειώνονται με (*) υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων.

Αγορά και δανεισμός βιβλίων

Όπως φαίνεται στους Πίνακες 21.1., 21.2., 22.1. και 22.2., το ποσοστό των απογραφέντων που αγοράζει βιβλία υπερβαίνει το 90% και στους δύο πληθυσμούς, ενώ το ποσοστό που επισκέπτεται πολύ συχνά ή αρκετά συχνά βιβλιοθήκες, προκειμένου να δανειστεί βιβλία βρίσκεται στην περιοχή του 25%.²⁰⁶

Πίνακας 21.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Αγοράζετε βιβλία για σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	311	95,69
Όχι	9	2,77
Δεν απάντησαν	5	1,54
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 21.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση:
Αγοράζετε βιβλία για σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	111	93,28
Όχι	4	3,36
Δεν απάντησαν	4	3,36
Σύνολο	119	100,00

Πίνακας 22.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσο συχνά δανείζετε βιβλία από βιβλιοθήκες;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	17	5,2
Αρκετά συχνά	52	16,0
Περιστασιακά	94	28,9
Σπάνια	98	30,2
Ποτέ	41	12,6
Δεν απάντησαν	23	7,1
Σύνολο	325	100,0

²⁰⁶ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Γ' Πανελληνίας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς & Πολιτιστικών Πρακτικών (Κεφάλαιο Γ: Συνήθειες ανάγνωσης βιβλίων, σσ. 54-56 και Κεφάλαιο Δ: Πολιτιστικές Πρακτικές, σσ. 116-118), παρόλο που υπάρχει θετική συσχέτιση του επιπέδου εκπαίδευσης με τη συχνότητα επίσκεψης σε βιβλιοθήκη, το 81% των ατόμων με ανώτερη/ανώτατη εκπαίδευση, στην ερώτηση «Θα ήθελα να μου πείτε περίπου πόσο συχνά πηγαίνετε σε βιβλιοθήκη δημόσια ή ιδιωτική», απαντούν ότι δεν επισκέπτονται ποτέ βιβλιοθήκες. Οι αναγνώστες που επισκέπτονται βιβλιοθήκες στην ερώτηση «Όταν επισκέπτεστε βιβλιοθήκες για ποιους λόγους την επισκέπτεστε;» σε ποσοστό 70% απαντούν για «δανεισμό βιβλίων».

**Πίνακας 22.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσο συχνά δανείζετε βιβλία από βιβλιοθήκες;**

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	10	8,40
Αρκετά συχνά	20	16,81
Περιστασιακά	42	35,30
Σπάνια	32	26,89
Ποτέ	8	6,72
Δεν απάντησαν	7	5,88
Σύνολο	119	100,00

FOCUS στον πληθυσμό των δασκάλων

Οι «δυνατοί» αναγνώστες δανείζονται πολύ συχνά και αρκετά συχνά βιβλία από βιβλιοθήκες, σε ποσοστό υψηλότερο από τους «μέτριους» και τους «αδύναμους» αναγνώστες (32,9% έναντι 25,5% των «μέτριων» αναγνωστών και 14% των «αδύναμων» αναγνωστών) (Πίνακας Π. 31).²⁰⁷

²⁰⁷ Ο πίνακας παρατίθεται στο Παράρτημα 3.

Κριτήρια επιλογής βιβλίων για προσωπική χρήση

Όπως φαίνεται από τη σύγκριση των στοιχείων στους πίνακες 23.1., 23.2, 24.1. και 24.2., τα κριτήρια με τα οποία οι μετεκπαιδευόμενοι επιλέγουν τα βιβλία που αγοράζουν για δική τους χρήση είναι αντίστοιχα με τα κριτήρια με τα οποία επιλέγουν τα βιβλία που δανείζονται από βιβλιοθήκη. Όπως προκύπτει από τη μέση τιμή των απαντήσεων (με ανώτερη τιμή το 5), τα πλέον σημαντικά κριτήρια και για τους δύο πληθυσμούς, τόσο για την αγορά όσο και για το δανεισμό βιβλίων, είναι το θέμα του βιβλίου και ο συγγραφέας του. Σημειώνεται ότι αυτά τα κριτήρια είναι τα σημαντικότερα (σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Γ' Πανελληνίας Έρευνας Αναγνωστικής Συμπεριφοράς) και για το γενικό πληθυσμό των αναγνωστών.²⁰⁸ Τρίτο κριτήριο κατά φθίνουσα σειρά σπουδαιότητας αποτελεί για τους δασκάλους η κριτική που διάβασαν για το βιβλίο, ενώ για τους νηπιαγωγούς είναι η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο. Λιγότερο σημαντικό ρόλο στην επιλογή των εκπαιδευτικών φαίνεται να έχουν η εμπορική επιτυχία του βιβλίου και η σύσταση των ειδικών, του βιβλιοθηκονόμου και του βιβλιοπώλη αντίστοιχα.²⁰⁹

Πίνακας 23.1. (Δάσκαλοι): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση; (*)²¹⁰
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

	Μέση τιμή απαντήσεων
Το θέμα του βιβλίου	4,79
Ο συγγραφέας του βιβλίου	4,13
Η κριτική που διάβασα	3,71
Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	3,68
Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,37
Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,02
Η σύσταση του βιβλιοπώλη	2,68

Πίνακας 23.2 (Νηπιαγωγοί): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση; (*)
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

	Μέση τιμή απαντήσεων
Το θέμα του βιβλίου	4,77
Ο συγγραφέας του βιβλίου	4,08
Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	3,90
Η κριτική που διάβασα	3,55
Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,29
Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,18
Η σύσταση του βιβλιοπώλη	3,04

²⁰⁸ Κεφάλαιο Γ: Συνήθειες ανάγνωσης βιβλίων. Υποενότητα Γ1: Διαδικασία ανάγνωσης, σσ. 6-8.

²⁰⁹ Για αναλυτικά στοιχεία βλ. Πίνακες Π.32, Π.33, Π.34, και Π.35 στο Παράρτημα 3.

²¹⁰ Στις ερωτήσεις που σημειώνονται με (*) υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων.

Πίνακας 24.1. (Δάσκαλοι): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζεστε από τη βιβλιοθήκη; (*)
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

		Μέση τιμή απαντήσεων
1	Το θέμα του βιβλίου	4,72
2	Ο συγγραφέας του βιβλίου	3,96
3	Η κριτική που διάβασα	3,73
4	Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	3,68
5	Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,47
6	Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,07
7	Η σύσταση του βιβλιοθηκονόμου	2,89

Πίνακας 24.2. (Νηπιαγωγοί): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζεστε από τη βιβλιοθήκη;
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

		Μέση τιμή απαντήσεων
1	Το θέμα του βιβλίου	4,62
2	Ο συγγραφέας του βιβλίου	3,87
3	Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	3,72
4	Η κριτική που διάβασα	3,65
5	Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,32
6	Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,13
7	Η σύσταση του βιβλιοθηκονόμου	2,95

FOCUS στον πληθυσμό των δασκάλων²¹¹

Η ανάγνωση μιας κριτικής αποτελεί κριτήριο επιλογής βιβλίου για δανεισμό σε υψηλότερο βαθμό στους μεγαλύτερους σε ηλικία δασκάλους (άνω των 35 ετών) σε σχέση με τους νεότερους (μέση τιμή 3,80 έναντι 3,51 των νεότερων), καθώς και στους περισσότερο έμπειρους (με διδακτική εμπειρία μεγαλύτερη των 10 ετών) σε σχέση με αυτούς που έχουν μικρότερη διδακτική εμπειρία (μέση τιμή 3,85, έναντι 3,56 για αυτούς που έχουν 5-10 χρόνια διδακτικής εμπειρίας) (Πίνακες Π.36 και Π.37.).

Η ανάγνωση μιας κριτικής αποτελεί κριτήριο επιλογής βιβλίου για αγορά σε υψηλότερο βαθμό στους μεγαλύτερους σε ηλικία δασκάλους (άνω των 35 ετών) σε σχέση με τους νεότερους (μέση τιμή 3,78, έναντι 3,51 των νεότερων) (Πίνακας Π.38.).

Η σύσταση από φίλους αποτελεί κριτήριο επιλογής βιβλίου για αγορά σε μεγαλύτερο βαθμό στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες (μέση τιμή 3,76 έναντι 3,43 των ανδρών) (Πίνακας Π.39.).

Ο συγγραφέας αποτελεί κριτήριο επιλογής βιβλίου για αγορά σε μεγαλύτερο βαθμό για τους «δυνατούς» αναγνώστες σε σχέση με τους «μέτριους» και τους «αδύναμους» (μέση τιμή 4,37, έναντι 4,06 για τους «μέτριους» αναγνώστες και 3,99 για τους «αδύναμους») (Πίνακας Π.40.).

²¹¹ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

Συχνότητα και κριτήρια αγοράς παιδικών βιβλίων

Όπως φαίνεται στους πίνακες που ακολουθούν, η πλειοψηφία των απογραφέντων εκπαιδευτικών (γονέων και μη) είναι τακτικοί αγοραστής παιδικών βιβλίων. Από τη σύγκριση της κατανομής των απαντήσεων στους δύο πληθυσμούς προκύπτει ότι οι μισοί σχεδόν δάσκαλοι είναι τακτικοί αγοραστής παιδικών βιβλίων και αγοράζουν βιβλία τόσο για μικρά, όσο και για μεγάλα παιδιά (το 52% αγοράζει πολύ συχνά ή αρκετά συχνά βιβλία για παιδιά 0-7 ετών και το 44,62% αγοράζει πολύ συχνά ή αρκετά συχνά βιβλία για παιδιά 8-12 ετών), ενώ οι νηπιαγωγοί αγοράζουν κατά κύριο λόγο βιβλία για παιδιά 0-7 ετών (το 78,99% αγοράζει πολύ συχνά ή αρκετά συχνά βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, ενώ μόνο το 29,41% αγοράζει πολύ συχνά ή αρκετά συχνά βιβλία για παιδιά 9-12 ετών.)

Πίνακας 25.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	68	20,92
Αρκετά συχνά	101	31,08
Περιστασιακά	83	25,54
Σπάνια	50	15,38
Ποτέ	17	5,23
Δεν απάντησαν	6	1,85
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 25.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	52	43,70
Αρκετά συχνά	42	35,29
Περιστασιακά	18	15,13
Σπάνια	5	4,20
Ποτέ	-----	-----
Δεν απάντησαν	2	1,68
Σύνολο	119	100,00

Πίνακας 26.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	44	13,54
Αρκετά συχνά	101	31,08
Περιστασιακά	104	32,00
Σπάνια	38	11,69
Ποτέ	28	8,61
Δεν απάντησαν	10	3,08
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 26.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	12	10,08
Αρκετά συχνά	23	19,33
Περιστασιακά	40	33,61
Σπάνια	20	16,81
Ποτέ	21	17,65
Δεν απάντησαν	3	2,52
Σύνολο	119	100,00

Τα κριτήρια με τα οποία οι απογραφέντες εκπαιδευτικοί επιλέγουν τα βιβλία που θα αγοράσουν για παιδιά ηλικίας 0-7 και 8-12 ετών αποτυπώνονται στους Πίνακες 27.1., 27.2., 28.1. και 28.2.²¹² Όπως προκύπτει από τη μέση τιμή των απαντήσεων (με ανώτερη τιμή το 5), τα πλέον σημαντικά κριτήρια τόσο των δασκάλων όσο και των νηπιαγωγών για την επιλογή του βιβλίου που θα προσφέρουν στο παιδί είναι δύο: α) το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θέλουν να ανταποκρίνεται στα αναγνωστικά ενδιαφέροντα του παιδιού για το οποίο προορίζεται και β) η προσωπική τους άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου. Βαρύνουσα σημασία για την επιλογή των βιβλίων που θα προσφέρουν στα παιδιά έχουν επίσης η εικονογράφηση και η ποιότητα της έκδοσης: τα κριτήρια αυτά βρίσκονται στην 3^η και στην 4^η θέση στις επιλογές των δασκάλων για τα βιβλία που απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 0-7 ετών και στην 5^η και 6^η θέση για τα βιβλία που απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 8-12 ετών, ενώ για τους νηπιαγωγούς η εικονογράφηση και η ποιότητα της έκδοσης είναι εξαιρετικά σημαντικά κριτήρια και για τις δύο ηλικιακές ομάδες αποδεκτών και βρίσκονται στην 3^η και 4^η θέση, αντίστοιχα. Μικρό ρόλο στην επιλογή του βιβλίου φαίνεται να έχουν οι διακρίσεις του, η εμπορική του επιτυχία, η τιμή πώλησης και η διαφήμιση.

²¹² Για αναλυτικά στοιχεία βλ. Πίνακες Π.41, Π.42., Π.43 και Π.44. στο Παράρτημα 3.

Πίνακας 27.1. (Δάσκαλοι): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
 Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;²¹³
 Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.
 (Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

		Μέση τιμή απαντήσεων
1	Το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	4,71
2	Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου	4,61
3	Η εικονογράφηση του βιβλίου	4,28
4	Η καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου	4,12
5	Ο συγγραφέας του βιβλίου	3,96
6	Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	3,60
7	Η σύσταση από φίλους	3,51
8	Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,45
9	Η τιμή του βιβλίου	3,15
10	Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,06
11	Η σύσταση του βιβλιοπώλη	2,92
12	Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	2,29

Πίνακας 27.2. (Νηπιαγωγοί): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
 Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;
 Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.
 (Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

		Μέση τιμή απαντήσεων
1	Το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	4,76
2	Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου	4,72
3	Η εικονογράφηση του βιβλίου	4,58
4	Η καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου	4,39
5	Ο συγγραφέας του βιβλίου	3,99
6	Η σύσταση από φίλους	3,60
7	Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	3,57
8	Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,42
9	Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,11
10	Η τιμή του βιβλίου	3,11
11	Η σύσταση του βιβλιοπώλη	3,04
12	Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	2,34

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαπίστωση ότι και οι δύο πληθυσμοί, όταν πρόκειται να αγοράσουν βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, εμπιστεύονται το αναγνωστικό κριτήριο των παιδιών-αναγνωστών πολύ περισσότερο από όσο εμπιστεύονται τη γνώμη των φίλων τους αλλά και των ειδικών: η σύσταση του βιβλίου από παιδιά που το έχουν διαβάσει είναι το 3^ο κατά σειρά

²¹³ Η ερώτηση απαντήθηκε μόνο από τους εκπαιδευτικούς που στην ερώτηση «Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών;» απάντησαν «πολύ συχνά», «αρκετά συχνά», «περιστασιακά» και «σπάνια».

σπουδαιότητας κριτήριο για τους δασκάλους (ίσης σημασίας με το συγγραφέα) και το 5^ο για τους νηπιαγωγούς (με πολύ μικρή διαφορά από την εικονογράφηση και την ποιότητα της έκδοσης), ενώ η κριτική που διάβασαν για το βιβλίο βρίσκεται στην 7^η θέση της κατάταξης των δασκάλων και στην 8^η θέση της κατάταξης των νηπιαγωγών και η σύσταση του βιβλιοπώλη βρίσκεται στη 12^η και στην 11^η θέση κατάταξης των δασκάλων και των νηπιαγωγών, αντίστοιχα.

Πίνακας 28.1. (Δάσκαλοι): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε; ²¹⁴
Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

		Μέση τιμή απαντήσεων
1	Το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	4,78
2	Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου	4,59
3	Η σύσταση από παιδιά που είναι αναγνώστες του βιβλίου	4,05
4	Ο συγγραφέας του βιβλίου	4,05
5	Η εικονογράφηση του βιβλίου	4,02
6	Η καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου	4,01
7	Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	3,61
8	Η σύσταση από φίλους	3,53
9	Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,41
10	Η τιμή του βιβλίου	3,21
11	Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	2,99
12	Η σύσταση του βιβλιοπώλη	2,93
13	Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	2,42

²¹⁴ Η ερώτηση απαντήθηκε μόνο από τους εκπαιδευτικούς που στην ερώτηση «Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών;» απάντησαν «πολύ συχνά», «αρκετά συχνά», «περιστασιακά» και «σπάνια».

Πίνακας 28.2. (Νηπιαγωγοί): Μέσες τιμές απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;
Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.
(Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά σημασίας)

		Μέση τιμή απαντήσεων
1	Το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	4,67
2	Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου	4,56
3	Η εικονογράφηση του βιβλίου	4,27
4	Η καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου	4,27
5	Η σύσταση από παιδιά που είναι αναγνώστες του βιβλίου	4,25
6	Ο συγγραφέας του βιβλίου	4,00
7	Η σύσταση από φίλους	3,62
8	Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	3,52
9	Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	3,44
10	Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	3,25
11	Η σύσταση του βιβλιοπώλη	3,17
12	Η τιμή του βιβλίου	3,17
13	Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	2,68

FOCUS στον πληθυσμό των δασκάλων²¹⁵

Από τη συσχέτιση των χαρακτηριστικών του πληθυσμού με τη βαρύτητα των κριτηρίων επιλογής βιβλίων για παιδιά 0-7 ετών, προκύπτει ότι οι γυναίκες δίνουν σε υψηλότερο ποσοστό από τους άνδρες σημασία: α) στο θέμα ή το είδος του βιβλίου (μέση τιμή 4,76 έναντι 4,58 των ανδρών) και β) στην κριτική που διάβασαν (μέση τιμή 3,67 έναντι 3,38 των ανδρών) (Πίνακες Π.45 και Π.46.).

Από τη συσχέτιση των χαρακτηριστικών του πληθυσμού με τη βαρύτητα των κριτηρίων επιλογής βιβλίων για παιδιά 8-12 ετών, προκύπτει ότι:

οι γυναίκες δίνουν σε υψηλότερο ποσοστό από τους άνδρες σημασία

α) στο θέμα ή το είδος του βιβλίου (μέση τιμή 4,83 έναντι 4,64 των ανδρών),

β) στη σύσταση από φίλους (μέση τιμή 3,60 έναντι 3,36 των ανδρών),

γ) στη σύσταση από παιδιά που είναι αναγνώστες του βιβλίου (μέση τιμή 4,16 έναντι 3,74 των ανδρών),

δ) στη σύσταση του βιβλιοπώλη (μέση τιμή 3,05 έναντι 2,63 των ανδρών) (Πίνακες Π.47, Π. 48, Π.49 και Π.50),

οι δάσκαλοι που έχουν παιδιά μικρότερα των 12 ετών δίνουν σε υψηλότερο ποσοστό από τους υπόλοιπους σημασία στο κριτήριο του συγγραφέα (μέση τιμή 4,11 έναντι 3,85 των λοιπών δασκάλων) (Πίνακας Π.51.).

²¹⁵ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

Ο ρόλος του οικογενειακού και φιλικού περιγύρου.

Όπως φαίνεται από την κατανομή των απαντήσεων στους πίνακες που ακολουθούν, οι εκπαιδευτικοί που συζητούν πολύ συχνά ή αρκετά συχνά με τους συγγενείς και τους φίλους τους τα βιβλία που διαβάζουν υπερβαίνουν το 70% και στους δύο πληθυσμούς [Πίνακες 29.1. και 29.2], ενώ το σύνολο σχεδόν των εκπαιδευτικών που έχουν παιδί μικρότερο των 12 ετών, συζητούν πολύ συχνά ή αρκετά συχνά με το παιδί τους τα βιβλία που εκείνο διάβασε [Πίνακες 30.1. και 30.2] Τα ευρήματα αυτά συνδέονται με τα ευρήματα που αφορούν τις πηγές ενημέρωσης και τα κριτήρια επιλογής βιβλίων για αγορά και δανεισμό και υπογραμμίζουν τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο που έχει για την αναγνωστική συμπεριφορά και τις επιλογές των εκπαιδευτικών ο φιλικός και ο οικογενειακός τους περίγυρος.

Πίνακας 29.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσο συχνά συζητάτε με συγγενείς ή/και φίλους για τα βιβλία που διαβάσατε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	53	16,31
Αρκετά συχνά	174	53,54
Περιστασιακά	84	25,85
Σπάνια	9	2,77
Ποτέ	1	0,30
Δεν απάντησαν	4	1,23
Σύνολο	325	100,00

Πίνακας 29.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Πόσο συχνά συζητάτε με συγγενείς ή/και φίλους για τα βιβλία που διαβάσατε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	21	17,65
Αρκετά συχνά	66	55,46
Περιστασιακά	26	21,85
Σπάνια	6	5,04
Ποτέ	-----	-----
Σύνολο	119	100,00

Πίνακας 30.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:²¹⁶
Πόσο συχνά συζητάτε με το παιδί σας για τα βιβλία που διάβασε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	53	42,06
Αρκετά συχνά	58	46,03
Περιστασιακά	5	3,97
Σπάνια	3	2,38
Ποτέ	2	1,59
Δεν απάντησαν	5	3,97
Σύνολο	126	100,00

Πίνακας 30.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Πόσο συχνά συζητάτε με το παιδί σας για τα βιβλία που διάβασε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ συχνά	34	70,83
Αρκετά συχνά	10	20,83
Περιστασιακά	2	4,17
Σπάνια	-----	-----
Ποτέ	-----	-----
Δεν απάντησαν	2	4,17
Σύνολο	48	100,00

FOCUS στον πληθυσμό των δασκάλων²¹⁷

Οι γυναίκες συζητούν με τους συγγενείς και τους φίλους τους για τα βιβλία που διάβασαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες (το 77,3% των γυναικών συζητούν πολύ συχνά ή αρκετά συχνά με τους φίλους τους για βιβλία, έναντι του 54,3% των ανδρών). (Πίνακας Π.52.).

Οι «δυνατοί» αναγνώστες συζητούν με τους συγγενείς και τους φίλους τους για τα βιβλία που διάβασαν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους «μέτριους» και τους «αδύναμους» (το 84,4% των «δυνατών» αναγνωστών συζητούν πολύ συχνά ή αρκετά συχνά με τους φίλους τους για βιβλία, έναντι του 76,3% των «μέτριων» αναγνωστών και του 57% των «αδύναμων») (Πίνακας Π.53.).

²¹⁶ Η ερώτηση απαντήθηκε μόνο από τους εκπαιδευτικούς που έχουν παιδί μικρότερο των 12 ετών.

²¹⁷ Οι πίνακες παρατίθενται στο Παράρτημα 3.

2.2.6. Οι βιβλιοθήκες στα σχολεία που εργάζονται οι εκπαιδευτικοί των πληθυσμών της απογραφής.

Στην ενότητα αυτή αποτυπώνεται η εικόνα των βιβλιοθηκών που υπήρχαν στα σχολεία στα οποία εργάστηκαν οι εκπαιδευτικοί των πληθυσμών απογραφής κατά το τελευταίο πριν από τη μετεκπαίδευσή τους σχολικό έτος.

Οι βιβλιοθήκες στα Δημοτικά Σχολεία

Όπως φαίνεται από τις κατανομές των απαντήσεων στον Πίνακα 31.1., στο σύνολο σχεδόν των σχολικών μονάδων, στις οποίες εργάστηκαν κατά το τελευταίο σχολικό έτος οι δάσκαλοι του πληθυσμού απογραφής, υπήρχε κάποιας μορφής βιβλιοθήκη που μπορούσαν να την χρησιμοποιήσουν οι μαθητές: το 49,53% των δασκάλων εργάστηκε σε σχολεία που είχαν ειδική αίθουσα βιβλιοθήκης και το 42,15% των δασκάλων εργάστηκε σε σχολεία που διέθεταν βιβλιοθήκη σε χώρο που είχε και άλλες χρήσεις, ενώ το 57,23% των δασκάλων είχε μεριμνήσει για τη δημιουργία βιβλιοθήκης στην τάξη που δίδασκε.

Αξίζει να σημειωθεί ο μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών που δήλωσαν ότι στο τελευταίο σχολείο που εργάστηκαν, ενώ υπήρχε βιβλιοθήκη σε ειδική αίθουσα, λειτουργούσαν παράλληλα και άλλες βιβλιοθήκες σε χώρους του σχολείου. Αναλυτικά: σαράντα ένας (41) εκπαιδευτικοί εργάστηκαν σε σχολικές μονάδες στις οποίες υπήρχαν και οι τρεις κατηγορίες βιβλιοθηκών, πενήντα έξι (56) εκπαιδευτικοί εργάστηκαν σε σχολικές μονάδες στις οποίες υπήρχε βιβλιοθήκη και σε ειδική αίθουσα και στην τάξη του εκπαιδευτικού, ενώ έντεκα (11) εκπαιδευτικοί εργάστηκαν σε σχολικές μονάδες στις οποίες υπήρχε βιβλιοθήκη και σε ειδική αίθουσα και σε χώρο που είχε και άλλες χρήσεις.

Πίνακας 31.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:

Στο τελευταίο σχολείο στο οποίο εργασθήκατε υπήρχε βιβλιοθήκη που μπορούσαν να την χρησιμοποιήσουν οι μαθητές; Σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν ²¹⁸

	Συχνότητα	Ποσοστό
Υπήρχε βιβλιοθήκη σε ειδική αίθουσα	161	49,53
Υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη μου	186	57,23
Υπήρχε βιβλιοθήκη στο γραφείο του Διευθυντή ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή σε κοινόχρηστο χώρο	137	42,15
Δεν υπήρχε βιβλιοθήκη στο σχολείο	15	4,61
Σύνολο ερωτηματολογίων: 325		

²¹⁸ Σε όλες τις ερωτήσεις που παρουσιάζονται στο παρόν κεφάλαιο υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων.

Στον Πίνακα 32.1. αποτυπώνεται η εικόνα των βιβλιοθηκών που στεγάζονταν σε ειδική αίθουσα των σχολείων και στον Πίνακα 33.1. αποτυπώνεται η εικόνα των βιβλιοθηκών που στεγάζονταν σε χώρο που είχε και άλλες χρήσεις.

Πίνακας 32.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν η βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε ειδική αίθουσα,
σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν την περίοδο που εργασθήκατε στο σχολείο.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Η συλλογή της βιβλιοθήκης κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας	88	54,65
Η συλλογή της βιβλιοθήκης είχε ανανεωθεί κατά την τελευταία διετία	78	48,44
Η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τους μαθητές	84	52,17
Η βιβλιοθήκη ήταν ανοιχτή για τη διεξαγωγή μαθημάτων	64	39,75
Η βιβλιοθήκη ήταν ανοιχτή για οργανωμένες δραστηριότητες στους χώρους της	32	19,87
Η βιβλιοθήκη λειτουργούσε και ως αναγνωστήριο για τους μαθητές	36	22,36
Οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	141	87,57

Πίνακας 33.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση:
Εάν η βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή στο γραφείο του Διευθυντή/της Διευθύντριας ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε κοινόχρηστο χώρο,
σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν την περίοδο που εργασθήκατε στο σχολείο.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Η συλλογή της βιβλιοθήκης κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας	51	37,22
Η συλλογή της βιβλιοθήκης είχε ανανεωθεί κατά την τελευταία διετία	50	36,49
Η βιβλιοθήκη είχε συγκεκριμένο ωράριο λειτουργίας	42	30,65
Υπήρχε υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης	90	65,69
Η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τους μαθητές	42	30,65
Οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	111	81,02

Από τη σύγκριση των στοιχείων φαίνεται ότι οι βιβλιοθήκες που στεγάζονταν σε ειδικό χώρο, εκτός από το γεγονός ότι εξυπηρετούσαν ανάγκες της σχολικής μονάδας που δεν ήταν δυνατό να τις εξυπηρετήσουν οι βιβλιοθήκες που βρίσκονταν σε χώρο που φιλοξενούσε και άλλες δραστηριότητες (διεξαγωγή μαθημάτων σε ποσοστό 39,75%, αναγνωστήριο σε ποσοστό 22,36%, οργανωμένες δραστηριότητες σε ποσοστό 19,87%), σε μεγαλύτερο ποσοστό

α) κάλυπταν τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας (54,65% έναντι 37,22% των βιβλιοθηκών που στεγάζονταν σε χώρο που είχε και άλλες χρήσεις),

β) ανανέωναν τη συλλογή τους (48,44% έναντι 36,49%),

γ) η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τους μαθητές (52,17% έναντι 30,65%).

Αξίζει σε κάθε περίπτωση να σημειωθεί ότι και στις δύο κατηγορίες βιβλιοθηκών τα ποσοστά αυτών που λειτουργούσαν ως δανειστικές είναι εξαιρετικά υψηλά.

Στον Πίνακα 34.1. αποτυπώνεται η εικόνα των βιβλιοθηκών που υπάρχουν ή που δημιουργούνται με πρωτοβουλία των δασκάλων στις τάξεις. Όπως φαίνεται από τις κατανομές των απαντήσεων, οι συλλογές των βιβλιοθηκών αυτών αποτελούνται κυρίως από βιβλία που φέρνουν οι μαθητές από τα σπίτια τους (τα οποία σε μεγάλο ποσοστό παίρνουν πίσω στο τέλος της χρονιάς), καθώς και από βιβλία που έχουν μείνει στο σχολείο από μαθητές προηγούμενων ετών, ενώ το ποσοστό των τάξεων που χρησιμοποιούν χρήματα από το ταμείο της τάξης για την αγορά βιβλίων και, συνεπώς, διαθέτουν σχετικά ενημερωμένες βιβλιοθήκες είναι μόλις 23,11%. Σε ποσοστό 55,91% των τάξεων υπήρχε μαθητής που ήταν υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης, ενώ οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων στο 93,01% των τάξεων.

Πίνακας 34.1. (Δάσκαλοι): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Εάν υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη σας, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν στην τάξη σας την περίοδο που εργασθήκατε στο σχολείο.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που είχαν φέρει μαθητές προηγούμενων ετών	84	45,16
Η βιβλιοθήκη περιελάμβανε βιβλία που αγόραζαν οι μαθητές με χρήματα από το ταμείο της τάξης	43	23,11
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που έφερναν οι μαθητές από τα σπίτια τους	142	76,34
Στο τέλος του έτους τα βιβλία έμειναν στο σχολείο για χρήση από τις επόμενες τάξεις	57	30,64
Στο τέλος του έτους οι μαθητές πήραν πίσω τα βιβλία που είχαν φέρει	100	53,76
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε κυρίως λογοτεχνικά βιβλία	111	59,67
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε κυρίως βιβλία γνώσεων	28	15,05
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε και λογοτεχνικά βιβλία και βιβλία γνώσεων	93	50,00
Υπήρχε μαθητής υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης	104	55,91
Οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	173	93,01
Αρκετοί μαθητές συνήθιζαν να δανείζονται βιβλία	155	83,33

Οι βιβλιοθήκες στα Νηπιαγωγεία

Όπως φαίνεται από τις κατανομές των απαντήσεων στον Πίνακα 31.2., στο σύνολο των Νηπιαγωγείων στα οποία εργάστηκαν κατά το τελευταίο σχολικό έτος οι νηπιαγωγοί του πληθυσμού απογραφής, υπήρχε βιβλιοθήκη: το 95,8% των νηπιαγωγών είχαν βιβλιοθήκη στην τάξη τους, το 22,69% εργάστηκαν σε Νηπιαγωγεία που είχαν βιβλιοθήκη σε χώρο που είχε και άλλες χρήσεις, ενώ τρεις (3) νηπιαγωγοί εργάστηκαν σε Νηπιαγωγεία που διέθεταν ειδική αίθουσα βιβλιοθήκης.

Πίνακας 31.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Στο τελευταίο Νηπιαγωγείο στο οποίο εργασθήκατε υπήρχε βιβλιοθήκη που μπορούσαν να την χρησιμοποιήσουν τα νήπια; Σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Υπήρχε βιβλιοθήκη σε ειδική αίθουσα	3	2,52
Υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη μου	114	95,80
Υπήρχε βιβλιοθήκη στο γραφείο του Προϊσταμένου ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή σε κοινόχρηστο χώρο	27	22,69
Δεν υπήρχε βιβλιοθήκη στο νηπιαγωγείο	-----	-----
Σύνολο ερωτηματολογίων: 119		

Ο μικρός αριθμός απαντήσεων δεν επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων για τις βιβλιοθήκες που στεγάζονται σε ειδική αίθουσα ή σε χώρο που είχε και άλλες χρήσεις, ενώ τα στοιχεία που αφορούν τις βιβλιοθήκες των τάξεων αποτυπώνονται στον Πίνακα 34.2. που ακολουθεί. Όπως προκύπτει από τις κατανομές των απαντήσεων, οι βιβλιοθήκες των τάξεων στα Νηπιαγωγεία είναι περισσότερο ενημερωμένες από τις βιβλιοθήκες των τάξεων στα Δημοτικά Σχολεία, εφόσον σε ποσοστό 60,53% των τάξεων περιλαμβάνουν βιβλία που αγοράζουν οι γονείς των νηπίων και σε ποσοστό 28,07% των τάξεων βιβλία που φέρνουν τα νήπια από τα σπίτια τους. Στη συντριπτική πλειοψηφία των τάξεων (87,72%) τα νήπια είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων, μόνο όμως έξι στα δέκα νήπια συνήθιζαν να δανείζονται βιβλία. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι τα ποσοστά των τάξεων στις οποίες τα νήπια έπαιρναν πίσω τα βιβλία που είχαν φέρει κατά τη διάρκεια της χρονιάς είναι πολύ χαμηλότερα από τα ποσοστά των τάξεων του Δημοτικού, στις οποίες οι μαθητές έπαιρναν πίσω τα βιβλία που είχαν φέρει για τη βιβλιοθήκη της τάξης (4,39% των τάξεων Νηπιαγωγείου, έναντι 53,76% των τάξεων του Δημοτικού.)

Πίνακας 34.2. (Νηπιαγωγοί): Κατανομή απαντήσεων απογραφέντων στην ερώτηση: Εάν υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη σας, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν στην τάξη σας την περίοδο που εργασθήκατε στο Νηπιαγωγείο.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που είχαν φέρει νήπια προηγούμενων ετών	63	55,26
Η βιβλιοθήκη περιελάμβανε βιβλία που αγόραζαν οι γονείς των νηπίων	69	60,53
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που έφεραν τα νήπια από τα σπίτια τους	32	28,07
Στο τέλος του έτους τα νήπια πήραν πίσω τα βιβλία που είχαν φέρει	5	4,39
Τα νήπια είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	100	87,72
Αρκετά νήπια συνήθιζαν να δανείζονται βιβλία	70	61,40

2.3. Διαπιστώσεις

Από την εξέταση των αποτελεσμάτων της έρευνας προκύπτει ότι οι δύο πληθυσμοί της απογραφής (δάσκαλοι και νηπιαγωγοί) είναι κατά κύριο λόγο πληθυσμοί αναγνωστών που ενδιαφέρονται να καλλιεργήσουν την αγάπη των μαθητών για την ανάγνωση και δραστηριοποιούνται ενεργά στις τάξεις, προκειμένου να το πετύχουν. Το εύρημα αυτό δεν μπορεί, λόγω της φύσης της έρευνας, να οδηγήσει σε γενικεύσεις κανενός είδους,²¹⁹ ενώ εγείρει σημαντικά ερωτήματα που χρειάζονται αναλυτικότερη διερεύνηση. Στην παρούσα έρευνα οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών συνιστούν απλώς "οδηγούς" για την καλύτερη κατανόηση του περιβάλλοντος της ανάγνωσης στα σχολεία. Ταυτόχρονα, αναδεικνύουν τους παράγοντες που με την ύπαρξη ή την απουσία τους επηρεάζουν έμμεσα τις στάσεις και τις διαθέσεις των εκπαιδευτικών αλλά και το ίδιο το έργο τους. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πρώτη αναγνωριστική προσπάθεια του πεδίου και ως τέτοια κατατίθεται. Τα ευρήματά της και κάποια πρώτα συμπεράσματα παρουσιάστηκαν αναλυτικά στις προηγούμενες σελίδες, ενώ χρειάζονται περισσότερο χρόνο αλλά και περισσότερα εργαλεία από αυτά που διαθέτουμε, προκειμένου να αξιολογηθούν καλύτερα. Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να καταθέσουμε τις διαπιστώσεις και τους προβληματισμούς που προήλθαν από την οριζόντια ανάγνωση των αποτελεσμάτων.

Η πρώτη διαπίστωση αφορά τις βιβλιοθήκες και τη μεγάλη σημασία που αποδίδουν οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην ύπαρξη βιβλιοθηκών στα σχολεία. Για τους δασκάλους η λειτουργία βιβλιοθήκης αποτελεί το πρώτο τους αίτημα, η δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη είναι το πρώτο τους μέλημα, ενώ η απουσία βιβλιοθήκης καταγράφεται ως ο σημαντικότερος από τους λόγους που τους αποτρέπουν να αναλαμβάνουν φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες. Οι νηπιαγωγοί κατατάσσουν τη βιβλιοθήκη στη δεύτερη θέση των αιτημάτων τους και την αξιολογούν ως δεύτερη στη σειρά των παραγόντων που δρουν αποτρεπτικά για την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δράσεων, η δημιουργία όμως δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη είναι η πρώτη προτεραιότητά τους.

Η δεύτερη διαπίστωση αφορά τους άλλους παράγοντες που φαίνεται ότι επηρεάζουν σημαντικά το περιβάλλον της ανάγνωσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Για τους δασκάλους ιδιαίτερα σημαντικοί είναι ο χρόνος που έχουν στη διάθεσή τους για την υλοποίηση φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων και η στήριξη που τους παρέχει η σχολική μονάδα, ενώ για τους νηπιαγωγούς είναι η στάση της σχολικής μονάδας, της οικογένειας αλλά και του ευρύτερου περιβάλλοντος μέσα στο οποίο μεγαλώνουν τα παιδιά. Με άλλα λόγια, οι δάσκαλοι φαίνεται να ζητούν χρόνο για το βιβλίο και για την ανάγνωση, καθώς και βοήθεια για την υλοποίηση των φιλαναγνωστικών τους πρωτοβουλιών, ενώ οι νηπιαγωγοί που δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα με το χρόνο δείχνουν να αποζητούν τη στήριξη των προσπαθειών τους από την οικογένεια, από τη σχολική μονάδα αλλά και από την ευρύτερη κοινότητα. Ενδεικτικό στο σημείο αυτό είναι το γεγονός ότι ένας στους τέσσερις νηπιαγωγούς διεκδικεί το δικαίωμα να μπορεί να επισκέπτεται με τα νήπια βιβλιοθήκες,

²¹⁹ Επισημαίνεται ότι η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε ως απογραφική σε συγκεκριμένους πληθυσμούς με ειδικά χαρακτηριστικά, η στάση των οποίων απέναντι στο βιβλίο και στη φιλαναγνωσία δεν ήταν από πριν γνωστή.

βιβλιοπωλεία και εκθέσεις βιβλίου και ένας στους πέντε ζητά υποστήριξη από τους Δήμους, τις βιβλιοθήκες και τα βιβλιοπωλεία της περιοχής. Πιθανότατα αυτό το αίτημα των νηπιαγωγών σχετίζεται με πρακτικά ζητήματα (όπως είναι, για παράδειγμα, η μαζική μετακίνηση των νηπίων έξω από το Νηπιαγωγείο), ενδεχομένως όμως οι νηπιαγωγοί προβάλλουν ένα γενικότερο ζήτημα που αφορά την αποδοχή της εισόδου των νηπίων στους "τόπους" της ανάγνωσης αλλά και την ένταξη των μικρών αναγνωστών στην ευρύτερη αναγνωστική κοινότητα.

Μία τρίτη διαπίστωση αφορά το ρόλο των γονέων, η στάση των οποίων κρίνεται εξαιρετικά σημαντική για τους νηπιαγωγούς: τρεις στους δέκα θέτουν ως ζητούμενο τη συντονισμένη δράση του σχολείου και της οικογένειας. Οι δάσκαλοι, αντίθετα, αν και κατατάσσουν την ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον των παιδιών στην πρώτη θέση των παραγόντων που ενισχύουν το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση, δε δείχνουν να επιθυμούν ιδιαίτερα την εμπλοκή της οικογένειας στο φιλαναγνωστικό τους έργο. Η στάση αυτή των δασκάλων σχετίζεται ενδεχομένως με τη δυσκολία ή την απροθυμία των γονέων να κατανοήσουν τη σημασία ή τη "χρησιμότητα" φιλαναγνωστικών πρακτικών σε ένα περιβάλλον μάθησης που ταυτίζουν συνειδητά ή ασυνειδητά με τον παραδοσιακό γνωσιοκεντρικό προσανατολισμό του σχολείου, καθώς και με την αυξημένη σε πολλές περιπτώσεις παρεμβατικότητά τους στο έργο των εκπαιδευτικών που τους προκαλεί την αίσθηση ότι ελέγχονται από τους γονείς.

Η τέταρτη και τελευταία διαπίστωση αφορά τη στάση των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών, οι οποίοι, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, δε δείχνουν να επηρεάζονται σημαντικά από τις συνθήκες που επικρατούν στα σχολεία και δραστηριοποιούνται με διάφορους τρόπους, για να φέρουν τα παιδιά πιο κοντά στο βιβλίο. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει μάλλον ότι το περιβάλλον της ανάγνωσης στα σχολεία, παρά τα προβλήματα που υπάρχουν, μπορεί να είναι αρκετά ευέλικτο και ανεκτικό ως προς τις σχετικές πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών. Δεν αποκλείεται, ωστόσο, να υποδηλώνει κάτι άλλο: ότι οι αναγνώστες εκπαιδευτικοί, έχοντας συνείδηση του ρόλου τους και θεωρώντας ότι η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών είναι αναπόσπαστο στοιχείο του έργου τους, πάντα βρίσκουν τρόπους να παρακάμπτουν τα εμπόδια του περιβάλλοντος επιδιώκοντας να εντάξουν την ανάγνωση αβίαστα και όσο πιο φυσικά γίνεται στην καθημερινότητα των μαθητών.

Γενικά συμπεράσματα

Στη μελέτη αυτή επιχειρήσαμε να αποτυπώσουμε το ευρύτερο περιβάλλον της ανάγνωσης στην Ελλάδα, ώστε να εξετάσουμε στη συνέχεια το βαθμό στον οποίο το περιβάλλον αυτό διευκολύνει την προσέγγιση του βιβλίου από το παιδί. Η αποτύπωση αφορούσε τη βιβλιοπαράγωγή του παιδικού βιβλίου στη χώρα μας και τις ενέργειες που γίνονται από την Πολιτεία, το σχολείο, τις βιβλιοθήκες και άλλους φορείς για τη διεύρυνση του παιδικού αναγνωστικού κοινού. Με δεδομένο ότι τα αποτελέσματα της διερεύνησης στον κάθε χώρο που εξετάσαμε έχουν ενσωματωθεί στα επιμέρους κεφάλαια, εδώ παρουσιάζονται τα γενικότερα συμπεράσματα της μελέτης.

Το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι στην Ελλάδα κυκλοφορούν πολλά παιδικά βιβλία και, ταυτόχρονα, υπάρχουν πολλοί άνθρωποι και φορείς που ενδιαφέρονται να μυήσουν τα παιδιά στην "τέχνη" της ανάγνωσης. Στην υπόθεση αυτή πρωταγωνιστικό ρόλο έχει η εκπαιδευτική κοινότητα, όπως ανέδειξαν τα αποτελέσματα της έρευνας στους μετεκπαιδευόμενους, δασκάλους και νηπιαγωγούς, και το γεγονός της δημιουργίας βιβλιοθηκών στα σχολεία με πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονιών τους. Πολύ σημαντικό ρόλο στη διάδοση του παιδικού βιβλίου διαδραματίζουν και οι βιβλιοθηκονόμοι που εργάζονται στις δημόσιες και στις δημοτικές βιβλιοθήκες, ενώ στην όλη προσπάθεια συνεισφέρουν ενεργά οι συντελεστές του παιδικού βιβλίου, είτε μεμονωμένα είτε μέσω των φορέων και των σωματείων τους.

Το δεύτερο συμπέρασμα που προκύπτει από την αποτύπωση αφορά το ρόλο της Πολιτείας, κυρίως των δύο συναρμόδιων υπουργείων Πολιτισμού και Παιδείας. Το υπουργείο Πολιτισμού, εκτός από την καθιέρωση των ετήσιων κρατικών βραβείων, ασκεί πολιτική ανάγνωσης μέσω του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, το οποίο στηρίζει την εκπαιδευτική κοινότητα με τις πολυάριθμες παρεμβάσεις του, ενώ με τις καμπάνιες και τις εκδηλώσεις του συντελεί στη διάδοση του βιβλίου στην ελληνική κοινωνία. Το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου αποτελεί σημείο αναφοράς για όλους όσους ενδιαφέρονται για το βιβλίο και για την ανάγνωση, ενώ πρόσφατα, με το πρόγραμμα «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των μαθητών», ανέλαβε και το ρόλο του συνδεδετικού κρίκου ανάμεσα στα υπουργεία Πολιτισμού και Παιδείας. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτελεί μία από τις ελάχιστες ουσιαστικές ενδείξεις για το ενδιαφέρον του υπουργείου Παιδείας ως προς την προώθηση της ανάγνωσης στα σχολεία, καθώς, όπως προκύπτει από την εξέταση των Αναλυτικών Προγραμμάτων και τις επισημάνσεις των μετεκπαιδευομένων (που αφορούν τις σχολικές βιβλιοθήκες και την έλλειψη χρόνου για την ανάπτυξη φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων), το υπουργείο, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, δεν είχε σταθερή πολιτική για την προώθηση της ανάγνωσης στους μαθητές. Ανησυχία για τις προθέσεις του υπουργείου Παιδείας προκαλούν τρία κυρίως σημεία:

- η διακοπή της χρηματοδότησης και η συνακόλουθη αναστολή της λειτουργίας των βιβλιοθηκών του Οργανισμού Παιδικών και Εφηβικών Βιβλιοθηκών,
- η απουσία αναφοράς στις σχολικές βιβλιοθήκες από τους άξονες του «Νέου Σχολείου» που ανακοινώθηκε πανηγυρικά στην ελληνική κοινωνία, και
- η προχειρότητα με την οποία σχεδίασε τις σχετικές παρεμβάσεις του τα τελευταία δύο χρόνια.

Σε ό,τι αφορά το τελευταίο σημείο, όπως ήδη αναφέρθηκε στο σχετικό κεφάλαιο, η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας απασχόλησε ουσιαστικά το υπουργείο Παιδείας το 2011, με την καθιέρωση «Ώρας Φιλαναγνωσίας» στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα των ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα. Ταυτόχρονα, το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που ξεκίνησε να εφαρμόζεται πιλοτικά από το 2011 σε 99 σχολεία προβλέπει για πρώτη φορά χωριστή ώρα διδασκαλίας της λογοτεχνίας μέσα από ολοκληρωμένα κείμενα σε εβδομαδιαία βάση. Υπονομεύοντας ουσιαστικά το περιεχόμενο, το πνεύμα και τους στόχους των δύο θετικών πρωτοβουλιών του, το υπουργείο Παιδείας όρισε ότι στα 99 αυτά σχολεία, η υλοποίηση του προγράμματος «Καινοτόμες δράσεις για την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας των μαθητών» θα γίνεται στην ώρα "διδασκαλίας" της λογοτεχνίας. Το γεγονός αυτό προκάλεσε, όπως είναι φυσικό, σύγχυση στους εκπαιδευτικούς, ενώ ταυτόχρονα είναι δηλωτικό του τρόπου με τον οποίο το υπουργείο "αντιλαμβάνεται" και "προωθεί" την ανάγνωση στα σχολεία.

Το τρίτο συμπέρασμα σχετίζεται με τα ελλείμματα των πολιτικών ανάγνωσης που ασκούνται στον ελληνικό χώρο, τα οποία γίνονται περισσότερο αισθητά μετά τη διερεύνηση των δράσεων που πραγματοποιούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία. Τα τρία βασικότερα ελλείμματα είναι: η έλλειψη εξειδικευμένου φορέα για το παιδικό βιβλίο, η απουσία πολιτικής για την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών και η ανυπαρξία αναγνωστικής πολιτικής για τη βρεφική και τη νηπιακή ηλικία. Συγκεκριμένα:

1. Βασικό εμπόδιο για την ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής πολιτικής ανάγνωσης αποτελεί η έλλειψη εξειδικευμένου φορέα για το παιδικό βιβλίο που θα παρακολουθεί, θα καταγράφει και θα αξιολογεί με τη συμβολή ειδικών μελετητών την ποιότητα της εκδοτικής παραγωγής, την οποία θα δημοσιοποιεί με διάφορους τρόπους στους ενδιαφερομένους. Παράλληλα, θα διενεργεί προγράμματα επιμόρφωσης για όλους όσοι ασχολούνται με το παιδικό βιβλίο, κυρίως τους βιβλιοθηκονόμους και τους εκπαιδευτικούς. Η ύπαρξη ενός κεντρικού φορέα για το παιδικό βιβλίο, ο οποίος θα πρόσφερε έργο ανάλογο με αυτό του Εθνικού Κέντρου Ανάγνωσης για τη Νεότητα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας, θα διευκόλυνε σημαντικά το έργο των εκπαιδευτικών και των βιβλιοθηκονόμων, ενώ, ταυτόχρονα, θα συνέβαλλε στην ενημέρωση των ενδιαφερομένων αλλά και στη βελτίωση της ποιότητας των εκδόσεων με τη δημοσίευση βιβλιογραφικών οδηγιών. Επιπλέον, ο φορέας αυτός θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως ηλεκτρονικός "τόπος" ενημέρωσης για τις φιλαναγνωστικές πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται σε όλη τη χώρα, καθώς και ως σύνδεσμος για τους φορείς και τα άτομα που ενδιαφέρονται για τη διάδοση του παιδικού βιβλίου και τη διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού του.

2. Ένα δεύτερο βασικό έλλειμμα του ελληνικού χώρου είναι η απουσία πολιτικής (και κατά συνέπεια ενδιαφέροντος) για την ανάπτυξη και την εξάπλωση των βιβλιοθηκών, απουσία που δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην προώθηση της ανάγνωσης στο παιδικό κοινό. Όπως επισημάνθηκε στο σχετικό κεφάλαιο, οι περισσότερες παιδικές και σχολικές βιβλιοθήκες δημιουργήθηκαν με το μεράκι και το φιλότιμο κάποιων ανθρώπων, ενώ η επιβίωσή τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις προτεραιότητες και τους πόρους του κρατικού προϋπολογισμού ή των προϋπολογισμών των Δήμων. Ο ρόλος όμως των βιβλιοθηκών είναι καθοριστικός για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην ανάγνωση και κατά συνέπεια είναι υποχρέωση της Πολιτείας να

εξασφαλίσει την καλή λειτουργία και την εξάπλωσή τους σε όλη την ελληνική επικράτεια. Οι τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες που εξετάσαμε διαφέρουν ως προς τις αναγνωστικές τους παραδόσεις και ως προς τη σχέση των πολιτών τους με το βιβλίο, αλλά διαθέτουν όλες ισχυρά δίκτυα βιβλιοθηκών. Γύρω από τις βιβλιοθήκες διαμορφώνονται ευρύτερες συμμαχίες με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που συμμερίζονται τους στόχους τους και στηρίζουν το έργο τους. Βασική προτεραιότητα των βιβλιοθηκών στις χώρες αυτές είναι η διαμόρφωση φιλικών χώρων για τα παιδιά όλων των ηλικιών, ενώ ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην προσέλκυση των βρεφών και των λιγότερο προνομιούχων παιδιών: των παιδιών με αναπηρίες, των παιδιών με διαφορετικό πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο, καθώς και των παιδιών που μένουν σε απομακρυσμένες περιοχές. Μία άλλη σημαντική προτεραιότητα των βιβλιοθηκών αφορά την ενημέρωση και την υποστήριξη (με βιβλιογραφικούς οδηγούς, σεμινάρια και δράσεις) των επαγγελματιών που ασχολούνται με την ανάπτυξη του παιδιού, των ενηλίκων που έχουν την ευθύνη της αγωγής του αλλά και των εθελοντών που ενδιαφέρονται να στηρίξουν την όλη προσπάθεια. Τέλος, οι βιβλιοθήκες έχουν σταθερή επαφή με τις τοπικές σχολικές κοινότητες τις οποίες υποστηρίζουν στο έργο τους.

3. Το ενδιαφέρον των φορέων και των οργανώσεων που ασχολούνται με τη διάδοση του βιβλίου στο παιδικό κοινό στρέφεται τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερο προς τα νεότερα μέλη της κοινωνίας, τα βρέφη και τα νήπια. Οι πρωτοβουλίες αυτές, που έχουν ευρεία διάδοση στις χώρες που εξετάσαμε, στηρίζονται σε έρευνες που αποδεικνύουν ότι η πρώιμη επαφή με το βιβλίο συντελεί αποφασιστικά στην ανάπτυξη του παιδιού, στην κοινωνικοποίησή του και στην ομαλότερη προσαρμογή του στο σχολικό περιβάλλον. Στην προσπάθεια για την ένταξη της ανάγνωσης ως καθημερινής συνήθειας στη ζωή των οικογενειών με μικρά παιδιά, συμμετέχουν οι επαγγελματίες της υγείας, ενώ οι βιβλιοθήκες σταδιακά "μεταμορφώνονται", προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες τόσο των νέων "πελατών" τους όσο και των ατόμων που τους συνοδεύουν. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η δωρεάν προσφορά βιβλίων, πρακτική που ακολουθείται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ιταλία και στη Γερμανία, καθώς και η πρακτική της μεγάλωφνης ανάγνωσης από εθελοντές που είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στη Γαλλία, στη Γερμανία και στην Ιταλία. Αντίστοιχες πολιτικές δεν ακολουθούνται στην Ελλάδα, ενώ δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίο οι βιβλιοθήκες θα μπορούσαν (με το υπάρχον προσωπικό και τους υπάρχοντες χώρους) να ανταποκριθούν σε ανάλογη ζήτηση. Αξίζει, πάντως, να επισημανθεί το αίτημα που με έμφαση διατυπώνουν οι νηπιαγωγοί στο πλαίσιο της έρευνας μετεκπαιδευομένων, για τη δυνατότητα επισκέψεων με τις τάξεις τους σε βιβλιοπωλεία, βιβλιοθήκες και εκθέσεις βιβλίου, καθώς και η εξαιρετικά μεγάλη προσφορά τίτλων για παιδιά προσχολικής ηλικίας που αναδεικνύεται στο σχετικό κεφάλαιο, η οποία είναι πιθανό να επισπεύσει τη διαμόρφωση πολιτικών προσέλκυσης αναγνωστών από τη βρεφική ηλικία και στην Ελλάδα.

Το τέταρτο συμπέρασμα σχετίζεται με την έρευνα που πραγματοποιήσαμε στα μέλη Δ.Ε.Π. των Παιδαγωγικών Τμημάτων όλης της χώρας. Αυτό που διαπιστώσαμε είναι ότι σε γενικές γραμμές όλοι οι φοιτητές, οι αυριανοί δάσκαλοι και νηπιαγωγοί, έχουν έρθει σε επαφή με το βιβλίο και έχουν δοκιμάσει τρόπους προσέγγισής του ή έχουν εφαρμόσει βασικές παιγνιώδεις δραστηριότητες μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης ή σε άλλες

ευκαιρίες, ενώ γνωρίζουν τη Νεοελληνική Γραμματεία και τη σύγχρονη λογοτεχνική παραγωγή για παιδιά. Με δεδομένη τη διάθεση των διδασκόντων τα Παιδαγωγικά Τμήματα έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν στους φοιτητές πολλά περισσότερα. Η πληθώρα των προτάσεων και των ιδεών που κατέθεσαν τα μέλη Δ.Ε.Π., η πλούσια διεθνής βιβλιογραφία, καθώς και οι καλές πρακτικές που καταγράφονται στον ευρωπαϊκό χώρο, δείχνουν ότι υπάρχουν τρόποι για μια πιο ουσιαστική και συστηματική επαφή των φοιτητών με το βιβλίο και την ανάγνωση. Προϋπόθεση, ίσως, για την ενεργοποίηση μιας τέτοιας δυνατότητας θα θεωρούσαμε την κατάρτιση και υιοθέτηση από όλα τα μέλη Δ.Ε.Π. ενός ευέλικτου στοιχειώδους "Αναλυτικού Προγράμματος" για τον καθορισμό του περιεχομένου της λογοτεχνίας ως διδακτικού αντικειμένου · ενός κατά το δυνατό κοινού πλαισίου αναφοράς, προκειμένου να εξασφαλιστεί ο ενιαίος χαρακτήρας του σε πανεπιστημιακά Τμήματα που προετοιμάζουν δασκάλους ή νηπιαγωγούς και να διασφαλιστεί περισσότερο η ισότητα ευκαιριών και γνώσεων στους φοιτητές. Σε μια τέτοια βάση θα λειτουργούσαν αποτελεσματικότερα και "δράσεις", όπως η αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών προς την κατεύθυνση καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας, η διοργάνωση ειδικών σεμιναρίων ή συναντήσεων, η δημιουργία δικτύων συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των φοιτητών, η λειτουργία Λεσχών Ανάγνωσης, η καθιέρωση λογοτεχνικών διαγωνισμών, κ.ά.

Το τελευταίο συμπέρασμα αφορά τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήσαμε στους μετεκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς. Παρά τις διαφοροποιήσεις δασκάλων και νηπιαγωγών σε επιμέρους ζητήματα, όπως είναι για παράδειγμα η σχέση του σχολείου με την οικογένεια ή η επάρκεια του χρόνου ανάπτυξης φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων, η προβολή των ίδιων παραγόντων (ύπαρξη βιβλιοθηκών, θετικό κλίμα στη σχολική μονάδα, στάση της οικογένειας και του ευρύτερου περιβάλλοντος των παιδιών, ανάγκη ενημέρωσης και επιμόρφωσης) ως καταλυτικών για την καλλιέργεια και την προώθηση της φιλαναγνωσίας είναι δηλωτική μιας ενιαίας φιλοσοφίας αντιμετώπισης του βιβλίου και της ανάγνωσης από τους εκπαιδευτικούς μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Μια τέτοια φιλοσοφία, σε συνδυασμό με το εξαιρετικά υψηλό ενδιαφέρον τους για τη φιλαναγνωσία, μας κάνει αισιόδοξους, πείθοντάς μας ότι η εκπαιδευτική κοινότητα είναι σε θέση να υπερβαίνει πρακτικές δυσκολίες και να απαντά καταφατικά στην ερώτηση: «Καλλιεργείται η αγάπη για το διάβασμα;», συναιρώντας τους «τόπους ανάγνωσης» με τους «τρόπους εκπαίδευσης» των μαθητών ως αναγνωστών.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Α. Βιβλία-Μελέτες

Αγγελοπούλου, Β. & Βασιλαράκης, Ι.Ν. (επιμ.). *Φιλαναγνωσία και παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Δελφίνοι, 1994.

Αρτζανίδου, Ε., Γουλής, Δ., Γρόσδος, Σ. & Καρακίτσιος, Α. *Παιχνίδια φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυχωσεις*. Αθήνα: Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, 2011.

Αυτζής, Μ. *Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά*. (Ανέκδοτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία). Αθήνα: Π.Τ.Δ.Ε., 2008.

Cohen, L. & Manion, L. *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Μτφρ. Χ. Μητσοπούλου-Μ. Φιλοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο, 1994.

Δαφέρμου Χ., Κουλούρη Π. & Μπασαγιάννη Ε. *Οδηγός νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί. Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β., 2006.

Δρόσος Β., Κυρίδης Α. & Σουλιώτης Μ. (επιμ.). *Έρευνα για τις στάσεις των παιδιών απέναντι στο βιβλίο ως αντικείμενο*. Φλώρινα: Γ.Γ.Ν.Γ.-Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας, Α.Π.Θ., 2001.

Δρόσος Β., Κυρίδης Α. & Σουλιώτης Μ. (επιμ.). *Δραστηριότητες γνωριμίας με το βιβλίο και τη βιβλιοθήκη*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, 2001.

[Ε.ΚΕ.ΒΙ.]. *Η βιβλιοπαγωγή στην Ελλάδα 2008*. Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., Δεκέμβριος 2009.

[Ε.ΚΕ.ΒΙ.]. *The book market in Greece*. Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 2009.

[Ε.ΚΕ.ΒΙ.]. *Γ' Πανελλήνια έρευνα αναγνωστικής συμπεριφοράς & πολιτιστικών πρακτικών*. Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 2010.

Ζορμπά, Μ. *Κρατική πολιτική για το βιβλίο*. Αθήνα: Οδυσσέας, 1995.

Jakobson, R. *Δοκίμια για τη γλώσσα της λογοτεχνίας*. Μτφρ. Α. Μπερλής. Αθήνα: Εστία, 1998.

Καραγεώργος, Δ. *Στατιστική περιγραφική και επαγωγική*. Αθήνα: Σαββάλας, 2001.

Κατσίκη-Γκίβαλου, Ά. *Το Θαυμαστό ταξίδι: Μελέτες για την παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Πατάκης, 112004.

Κατσίκη-Γκίβαλου Ά., Καλογήρου Τζ. & Χαλκιάδακη Ά. (επιμ.). *Φιλαναγνωσία και σχολείο*. Αθήνα: Πατάκης, 2008.

- Λιάζος, Π. *Οι βιβλιοθήκες στα δημοτικά σχολεία της Έδεσσας. Προβληματισμοί και προσεγγίσεις μέσα από την οπτική γωνιά του δασκάλου*. Θεσσαλονίκη: Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης. Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας. Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, 2008 <http://eureka.lib.teithe.gr:8080/bitstream/handle/10184/1105/raglos_liazos.pdf?sequence=1>
- Μαλαφάντης, Κ. *Το παιδί και η ανάγνωση. Στάσεις, προτιμήσεις, συνήθειες*. Αθήνα: Γρηγόρης, 2005.
- Manguel, A. *Η ιστορία της ανάγνωσης*. Μτφρ. Λ. Καλοβυρνάς. Αθήνα: Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνης, 1997.
- Μπίρκετς, Σ. *Οι ελεγείες του Γουτεμβέργιου: Η μοίρα της ανάγνωσης στην ηλεκτρονική εποχή*. Μτφρ. Λ. Εξαρχοπούλου. Αθήνα: Καστανιώτης, 1998.
- Μπρασέρ, Φ. *1001 δραστηριότητες για το βιβλίο: Διηγούμαι, ανακαλύπτω, παίζω, δημιουργώ*. Μτφρ. Ε. Γεροκώστα. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2005.
- [Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών-Βιβλιοπωλών, Ε.ΚΕ.ΒΙ. & Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκαρίων]. *Η βιβλιοθήκη και το βιβλίο στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 1998.
- Παπαδάτος, Γ. Σ. *Παιδικό Βιβλίο και φιλαναγνωσία: Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις-δραστηριότητες*. Αθήνα: Πατάκης, 2009.
- Παπαντωνάκης Γ., Αθανασιάδης Η., Καπλάνογλου Μ. & Πολίτης Δ. *Οι ιδέες των παιδιών για την παιδική λογοτεχνία: Θεωρία και έρευνα της αναγνωστικής ανταπόκρισης*. Αθήνα: Τόπος, 2010.
- Πολίτης, Δ. (επιμ.). *Λογοτεχνικό βιβλίο και σχολείο*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2008.
- Σαϊίτης, Χρ. & Σαϊίτη, Ά. *Σχολικές βιβλιοθήκες*. Αθήνα: Ατραπός, 2002.
- Σπινκ, Τζ. *Τα παιδιά ως αναγνώστες*. Μτφρ. Κ. Ντελόπουλος. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990.
- [Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο]. *Προγράμματα σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011.
- [ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο]. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*. Τόμος Α', Τόμος Β'. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002.
- [ΥΠ.ΠΟ.]. *Εθνική πολιτική βιβλίου*. Αθήνα: ΥΠ.ΠΟ., 1994.

Β. Άρθρα, Μελέτες (σε συλλογικούς τόμους, σε περιοδικά, κ.α.)

Αγγελοπούλου, Β. «Η διάδοση του βιβλίου και ο ρόλος της παιδικής βιβλιοθήκης». Στο: *Πρακτικά 3ου Συνεδρίου Βιβλίου*. Αθήνα: Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών Βιβλιοπωλών, 1982, σσ. 156-163.

Αγγελοπούλου, Β. «Παιδικές βιβλιοθήκες. Οι στόχοι και η λειτουργία τους». Στο: Κατσίκη-Γκίβαλου, Ά. (επιμ.). *Παιδική λογοτεχνία: Θεωρία και πράξη*. Τόμος Α'. Αθήνα: Καστανιώτης, 1995, σσ. 183-191.

Αγγελοπούλου, Β. «Βιβλιοθήκες για παιδιά στην Ελλάδα». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* 13 (1989): 16-18.

Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. «Οι παιδικές σχολικές βιβλιοθήκες στον καθρέφτη». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* 13 (1989): 23-26.

Αντωνίου, Θ. & Ρουτσώνη, Δ. «Σχολικές βιβλιοθήκες». *Index* 37 (9/3/2010) <http://e-scriptorum.blogspot.com/2010/03/blog-post_09.html>.

Αρβανίτη, Ι. «Σχολική βιβλιοθήκη: ένας μαγικός τόπος για όλα τα παιδιά». Στο: *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης*. (4ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο ίσο για παιδιά άνισα». Αθήνα, 4-6/5/2007). Αθήνα, 2007, σσ. 430-439 <http://www.elliepek.gr/documents/4o_synedrio_eisigiseis/430_439.pdf>.

Βουκελάτος, Κ. «Η ελληνική βιβλιοπαραγωγή 1994/Στατιστικές και τίτλοι βιβλίων». *Ιχνευτής* 12 (1994).

Δεμερτζής, Κ.Π. «Πρόλογος». Στο: Πρακτικά του Α' Σεμιναρίου του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (Θεσσαλονίκη, 18-20 Οκτωβρίου 1985): *Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο. Έργο τέχνης: Μέσο αγωγής*. Αθήνα: Πατάκης, 1987, σσ. 9-12.

Ζορμπά, Μ. «Κρατική πολιτική και παιδικό βιβλίο». Στο: Κατσίκη-Γκίβαλου, Ά. (επιμ.). *Παιδική λογοτεχνία: Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτης, 1995, σσ. 142-148.

Ζορμπά, Μ. «Ανάγνωση και σχολείο». Στο: *Ανάγνωση και σχολείο*. (Διημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 1997, σσ. 9-15.

Κανατσούλη, Μ. «Το ξένο παιδικό βιβλίο. Κλασικά έργα, σύγχρονη θεματολογία, τολμηρές αναζητήσεις». *Επτά Ημέρες* (ένθετο με τίτλο: «Το παιδικό βιβλίο», εφ. *Καθημερινή*) (23/9/1998):15-17.

Καψάλης, Γ. «Έρευνα για τις σχολικές βιβλιοθήκες στα Δημοτικά Σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων». (Ανάτυπο από την επιστ. επετηρίδα του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), Ν. 2 (1989): 187-224.

Κυριακοπούλου Χ., Χατζάκη Χ. & Κορκίδη Μ. «Το παρόν και το μέλλον των δημοτικών βιβλιοθηκών». Στο: *Δημοτικές βιβλιοθήκες στην κοινωνία της γνώσης*. (Πρακτικά ημερίδας, Αθήνα, 9/2/2001). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2001, σσ. 1-11.

Κώτση, Ά. «Τηδάλιο στη βιβλιοθήκη: η ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη χρήση βιβλίων, βιβλιοθηκών και επιστημονικής βιβλιογραφίας στους μαθητές και διδάσκοντες των σχολείων της χώρας μας». Στο: *Ανάγνωση και σχολείο*. (Διημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα, 21-22/2/1997). Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 1997, σσ. 27-32.

Μπάρδας, Χ. «Δράσεις των παιδικών βιβλιοθηκών του Δήμου Βόλου». Στο: *Πρακτικά του 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Δημοτικών Βιβλιοθηκών*. (Περιστερί, 2-3/12/2011) (υπό δημοσίευση).

Μπίκος, Γ. «Το πεδίο έρευνας των σχολικών βιβλιοθηκών στην Ελλάδα: Αποτύπωση των δεδομένων του και ιχνηλασία των προοπτικών του». *Βιβλιοθήκες & Πληροφόρηση* 23 (2001): 32-37.

Ντελόπουλος, Κ. «Σε κάθε σχολείο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί σχολική βιβλιοθήκη ...». *Διαδρομές στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους* 13 (1989): 10-15.

Χαραμής, Π. «Σχολική βιβλιοθήκη και διδακτική πράξη». Στο: *Ανάγνωση και σχολείο*. (Διημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Αθήνα: Ε.ΚΕ.ΒΙ., 1997, σσ. 93-101.

Χατζοπούλου, Έ. «Πρότυπη πειραματική βιβλιοθήκη για παιδιά και εφήβους». Στο: *Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου Βιβλίου*. σσ. 187-191.

Χουδαλάκη, Π. «Η εξέλιξη και αναβάθμιση των δημοτικών βιβλιοθηκών Χανίων». Στο: *Πρακτικά του 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Δημοτικών Βιβλιοθηκών* (Περιστερί, 2-3/12/2011) (υπό δημοσίευση).

Χριστοδούλου-Γκλιάου, Ν. «Φιλαναγνωσία, παιδικά έντυπα και δημιουργικότητα των παιδιών». *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων* 12 (2007): 170-181.

Ξενόγλωσση

A. Βιβλία-Μελέτες

[Associazione Italiana Biblioteche]. *Nati per leggere. Una guida per genitori e futuri lettori*. (3a edizione) 2008

Baker L., Afflerbach P. & Reinking, D. *Developing engaged readers in school and home communities*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1996.

Baker L., Dreher J.J. & Guthrie, J.T. *Engaging young readers: Promoting achievement and motivation*. New York: Guilford Publications, 2000.

Belanger P., Winter C. & Sutton A. (Eds.). *Literacy and basic education in Europe on the eve of the 21st century*. Strasbourg, France: Council of Europe. London: Falmer Press, 1992.

Binkley M., Rust K. & Williams T. (Eds.). *Reading literacy in an international perspective*. Washington, DC: U.S. Department of Education, 1996.

- Bredenkamp, S. *Developmentally appropriate practice in early childhood programs*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children, 1997.
- Clark, C. & Foster, A. *Children's and young people's reading habits and preferences: The who, what, why, where and when*. London: National Literacy Trust, 2005.
- Cramer, E.H. & Castle, M. (Eds.). *Fostering the life-long love of reading: The affective domain in reading education*. Newark, Delaware: International Reading Association, 1994.
- Elley, W.B. *How in the world do students read?* The Hague, Netherlands: IEA, 1992.
- [Eurostat]. *Cultural Statistics*. European Commission-European Union, 2011.
- Greaney, V. *Promoting reading in developing countries*. Newark, DE: International Reading Association, 1996.
- Guthrie, J.T. & Alvermann, D.E. *Engaged reading: Processes, practice, and policy implications*. New York: Teachers College Press, 1999.
- Gill, P. et al. *The public library service. IFLA/UNESCO guidelines for development*. Muenchen: K.G. Saur, 2001 <<http://archive.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf>>.
- [International Federation of Library Associations and Institutions]. *Guidelines for library services to babies and toddlers*. IFLA: Professional Report, 2007.
- Lundberg, I. & Linnakyla, P. *Teaching reading around the world*. Hamburg: IEA. Jacobs, G., 1993.
- Moore, M. & Wade, B. *A gift for life, bookstart*. London: Booktrust, 1998.
- Mullis I.V.S., Martin M.O., Kennedy A.M. & Flaherty C.L. (Eds.). *PIRLS 2001 Encyclopedia: A reference guide to reading education in the countries participating in IEA's progress in international reading literacy study (PIRLS)*. Chestnut Hill, MA: Boston College, 2002.
- Mullis I.V.S., Martin M.O. & González E. J. *International achievement in the processes of reading education: Results from PIRLS 2001 in 35 countries*. Chestnut Hill, MA: Boston College, 2004.
- [National Reading Panel]. *Report of the national reading panel: Teaching children to read*. Washington, DC: Author, 2000.
- Neuman, S.B. & Dickenson, D.K. (Eds.). *Handbook of early literacy research*. New York: Guilford Publications, 1997.
- Neuman, S.B. & Dickenson, D.K. (Eds.). *Handbook of early literacy research*. New York: Guilford Publications, 2001.
- Oppenheim, A.N. *Questionnaire design, interviewing and attitude measurement*, Continuum Publications, 2002.

Owen, P. & Pumfrey, P. (Eds.), *Children learning to read: International concerns*. Vol. 1. London: Falmer Press, 1995.

Rosenblatt, L.M. *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1978.

Ruddell R.B., Ruddell M.R. & Singer H. (Eds.). *Theoretical models and processes of reading*. Newark, Delaware: International Reading Association, ⁵2004.

Smith, F. *Understanding reading: A psycholinguistic analysis of reading and learning to read*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, ⁵1994.

Tucker, N. *The child and the book: A psychological and literary exploration*. Cambridge: Cambridge University Press, ²1982.

Walsh, A. *Statistics for the social sciences: With computer applications*. New York: Harper & Row, 1990.

B. Άρθρα, Μελέτες (σε συλλογικούς τόμους, σε περιοδικά, κ.α.)

Agnoli, A. «Fare il punto sulle biblioteche per ragazzi». *AIB Notizie* 3 (2003): 1-2

Baker L., Scher D. & Mackler K. «Home and family influences on motivations for reading». *Educational Psychologist* 32 (1997): 69-82.

Boraks N., Hoffman A. & Bauer D. «Children's book preferences: Patterns, particulars, and possible implications». *Reading Psychology* 18(4) (1997): 309-341.

Brandinelli, A.M. «La biblioteca Sala Borsa di Bologna: storia del progetto e dei luoghi». *Biblioteche oggi*. (Maggio 2002): 6-18

Bus, A. & IJzendoorn, v.M. «Attachment dimension of mother-infant picturebook reading». *Journal of School Psychology* 35 (1997): 47-60.

Bus A., Belsky J. & IJzendoorn, v.M. «Attachment and bookreading patterns: A study of mothers, fathers and their toddlers». *Early Childhood Research Quarterly* 12 (1997): 81-98.

Causa, P. «Guida bibliografica su lettura al bambino in età prescolare - sviluppo della emergent literacy e suoi determinanti». *Rassegna Bibliografica Ragionata* 1.6. (2006)

Chiu, L.H. «Children's attitudes toward reading and reading interests». *Perceptual and Motor Skills* 58(3) (1984): 906-962.

Cornell E., Sénéchal M. & Broda L. «Recall of picture books by 3-year-old children: Testing and repetition effects in joint reading activities». *Journal of Educational Psychology* 80 (1988): 537-542.

- Danis A., Bernard J. & Leproux C. «Shared picture-book reading: A sequential analysis of adult-child verbal interactions». *British-Journal-of-Developmental- Psychology* 18(3) (2000): 369-388.
- Davila, D. & Patrick, L. «Asking the experts: What children have to say about their reading preferences». *Language Arts* 87(3) (2010): 199-210.
- DeBaryshe, B. «Maternal belief systems: Linchpin in the home reading process». *Journal of Applied Developmental Psychology* 16 (1995): 1-20.
- Devescovi, A. & Baumgartner, E. «Joint-reading a picture book: Verbal interaction and narrative skills». *Cognition and Instruction* 11(3-4) (1993): 299-323.
- Faeti, A., «Sogni nei muri, presagi sulle pareti». In: *La biblioteca illustrata*. Bologna: La Biblioteca Sala Borsa Ragazzi (2008): 6-11.
- Frosch C., Cox M. & Goldman B. «Infant-parent attachment and parental and child behavior during parent-toddler storybook interaction». *Merrill-Palmer Quarterly Journal of Developmental Psychology* 47 (2001): 445-474.
- Gambrell, L.B. «Creating classroom cultures that foster reading motivation». *The Reading Teacher* 50 (1996): 14-25.
- Gillham, B. «Developing a questionnaire». *Continuum Publications* (2000): 6
- Haynes, C. & Richgels, D.J. «Fourth graders' literature preferences». *Journal of Educational Research* 85 (1992): 208-219.
- Kleeck, vA. & Beckley-McCall, A. «A comparison of mothers' individual and simultaneous book with preschool siblings: An exploratory study of five families». *American Journal of Speech-Language Pathology* (2002): 175-189.
- Malgaroli, G. «Nati per leggere: un primo bilancio a dieci anni dall' avvio». *Bollettino AIB* 1/2 (2010): 7-22.
- McKenna M.C., Kear D.J. & Ellsworth R.A. «Children's attitudes toward reading: A national survey». *Reading Research Quarterly* 30 (1995): 934-956.
- Monaco, O. «Maya, Dea dell' illusione». In: *La biblioteca illustrata*. Bologna: La Biblioteca Sala Borsa Ragazzi (2008): 16-21.
- Nippold M., Duthie J. & Larsen J. «Literacy as a leisure activity: Free-time preferences of older children and young adolescents». *Language, Speech, and Hearing Services in School* 36 (2005): 93-102.
- Ortiz C., Stowe R. & Arnold D. «Parental influence on child interest in shared picture book readings». *Early Childhood Research Quarterly* 16 (2001): 263-281.

Papantonakis, G. & Athanasiadis, E. «Comprehension of literary texts by elementary school pupils in Greece». In: Close G., Frazis M., Palaktsoglou M. & Tsianikas M. (eds.). *Greek research in Australia*. (Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies. Flinders University, June 2007). Adelaide: Flinders University Department of Languages-Modern Greek, 2009, pp. 421-432.

Ronfani L., Sila A., Malgaroli G., Causa P. & Manetti S. «La promozione della lettura ad alta voce in Italia. Valutazione dell' efficacia del progetto Nati per Leggere». *Quaderni ACP* 13 (5) (2006): 187-194.

Skaliotis, M. «Keys figures on cultural participation in the European Union». In: *Statistics in the wake of challenges posed by cultural diversity in a globalization context*. (Proceedings of the International Symposium on culture statistics). Eurostat, 2002
<http://www.colloque2002symposium.gouv.qc.ca/PDF/Skaliotis_paper_Symposium.pdf>.

Torr, J. «Talking about picture books: The influence of maternal education on four- year- old children's talk with mothers and pre-school teachers». *Journal of Early Childhood Literacy* 4 (2004): 181-210.

Wray, D. & Lewis, M. «The reading experiences and interests of junior school children». *Children's Literature in Education* 24 (4) (1993): 251-264.

Χρήσιμοι δικτυακοί τόποι

<http://www.ekebi.gr>

<http://www.childrensbookfair.gr>

<http://www.infolibraries.gr>

<http://www.mikrosanagnostis.gr>

<http://www.thessalonikibookfair.com>

<http://www.lesewelt.org>

<http://www.csbonlus.org>

<http://www.leseerziehung.de>

<http://www.stiftunglesen.de>

<http://www.lesenacht.de>

<http://www.lesen-in-deutschland.de>

<http://www.antolin.de>

<http://lajoieparleslivres.bnf.fr>

<http://www.lireetfairelire.org>

<http://enfants.bnf.fr>

<http://classes.bnf.fr>

<http://www.bibliotecasalabora.it/ragazzi/>

<http://www.aib.it>

<http://www.natiperleggere.it>

<http://www.bookstart.org.uk>

<http://www.literacytrust.org.uk>

<http://www.readingagency.org.uk>

<http://www.sla.org.uk>

<http://www.ibby.org>

<http://www.greekibby.gr>

Ερωτηματολόγιο προς τα μέλη Δ.Ε.Π.

Επώνυμο	
Όνομα	
Σχολή	
Τμήμα	
Βαθμίδα	
Γνωστικό αντικείμενο (σύμφωνα με το Φ.Ε.Κ. διορισμού)	

1. Από πότε υπηρετείτε (ως διορισμένοι) στο συγκεκριμένο Τμήμα και διδάσκετε το συγκεκριμένο αντικείμενο;

--

2. Ποια προπτυχιακά μαθήματα, σχετικά με το βιβλίο, την ανάγνωση ή τη Λογοτεχνία, διδάσκετε στο Τμήμα που υπηρετείτε; Γράψτε τους τίτλους των μαθημάτων και το έτος στο οποίο προσφέρονται σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών και σημειώστε στο αντίστοιχο τετράγωνο την κατηγορία του μαθήματος.

Τίτλος μαθήματος	Έτος	Υποχρεωτικό	Υποχρεωτικό με εργαστήριο	Επιλογής	Επιλογής με εργαστήριο	Σεμιναριακό Εργαστηριακό

3. Πώς θα κρίνατε την προσέλευση των φοιτητών/φοιτητριών σε κάθε ένα από τα μαθήματα που διδάσκετε;

Τίτλος μαθήματος	Πολύ μεγάλη	Μεγάλη	Ικανοποιητική	Μικρή

4. Συμπεριλαμβάνετε φιλιαναγνωστικές τεχνικές στο περιεχόμενο των μαθημάτων που διδάσκετε;

Ναι	☐	Όχι	☐
-----	--------------------------	-----	--------------------------

5. Αν ναι, ποιες; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όσο χώρο χρειάζεστε.

6. Εφαρμόζετε φιλιαναγνωστικές τεχνικές κατά τη διάρκεια των μαθημάτων που διδάσκετε;

Ναι	☐	Όχι	☐
-----	--------------------------	-----	--------------------------

7. Αν ναι, ποιες; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όσο χώρο χρειάζεστε.

8. Εντάσσετε στη διδασκαλία σας συγκεκριμένους τρόπους προσέγγισης λογοτεχνικών βιβλίων/κειμένων ;

Ναι	☐	Όχι	☐
-----	--------------------------	-----	--------------------------

9. Αν ναι, ποιους; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όσο χώρο χρειάζεστε.

--

10. Έχετε διαμορφώσει άποψη για τη σχέση που έχουν οι φοιτητές, οι οποίοι παρακολουθούν συχνά τα μαθήματά σας, με το βιβλίο;

Ναι	☐	Όχι	☐
-----	--------------------------	-----	--------------------------

11. Αν ναι, με βάση ποια στοιχεία διαμορφώσατε την άποψή σας; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Μέσα από συζήτηση που προκάλεσα για το σκοπό αυτό με τους φοιτητές	☐
Από τις παρεμβάσεις και τις παρατηρήσεις των φοιτητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος	☐
Από το περιεχόμενο και την ποιότητα των γραπτών εργασιών τους	☐
Από το περιεχόμενο και την ποιότητα των προφορικών τους παρουσιάσεων	☐
Από την ανταπόκριση των φοιτητών στην αναφορά τίτλων και συγγραφέων	☐
Κάνοντας έρευνα στους φοιτητές με τη χρήση ερωτηματολογίου	☐
Με άλλους τρόπους (προσδιορίστε)	☐

--

12. Πώς θα περιγράφατε τη σχέση των φοιτητών/φοιτητριών σας που συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα με το βιβλίο, γενικά; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όσο χώρο χρειάζεστε.

--

13. Πώς θα περιγράφατε τη σχέση των φοιτητών/φοιτητριών σας που συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα με το λογοτεχνικό βιβλίο, ειδικότερα; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όσο χώρο χρειάζεστε.

--

14. Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι επηρεάζουν θετικά τη σχέση των φοιτητών/φοιτητριών σας με την ανάγνωση; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Πρόγραμμα σπουδών	
Ρόλος/συμπεριφορά διδασκόντων	
Οικογενειακό περιβάλλον	
Φιλικό περιβάλλον	
Επιδράσεις Α/θμιας ή Β/θμιας Εκπαίδευσης	
Άλλοι παράγοντες (προσδιορίστε, χρησιμοποιώντας όσο χώρο χρειάζεστε)	

15. Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι επηρεάζουν αρνητικά τη σχέση των φοιτητών/φοιτητριών σας με την ανάγνωση; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Φόρτος μαθημάτων	
Πρόγραμμα σπουδών	
Ρόλος/συμπεριφορά διδασκόντων	
Οικογενειακό περιβάλλον	
Φιλικό περιβάλλον	
Επιδράσεις Α/θμιας ή Β/θμιας Εκπαίδευσης	
Άλλοι παράγοντες (προσδιορίστε, χρησιμοποιώντας όσο χώρο χρειάζεστε)	

16. Πιστεύετε ότι χρειάζονται επιπλέον μαθήματα, σεμινάρια ή άλλες δράσεις (π.χ. δημιουργία λεσχών ανάγνωσης, προσκλήσεις συγγραφέων, κ.ά.) με στόχο την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων;

Ναι

Όχι

17. Αν ναι, θεωρείτε ότι αυτό είναι εφικτό στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής, οικονομικής και πληθυσμιακής πραγματικότητας και του Προγράμματος Σπουδών του Τμήματός σας;

Ναι

Όχι

18. Αν θέλετε, μπορείτε να καταθέσετε τις απόψεις και τις προτάσεις σας σχετικά με το ζήτημα της καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας των φοιτητών, χρησιμοποιώντας όσο χώρο χρειάζεστε.

**Αναγνωστική συμπεριφορά των εκπαιδευτικών Π.Ε.
και δράσεις για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών**

ΚΥΚΛΩΣΤΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΟ ΣΚΙΑΣΜΕΝΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ ΔΙΠΛΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΛΕΓΕΤΕ.

1. Φύλο

Ανδρας 1 Γυναίκα 2

2. Ηλικία

Έως 35 ετών 1 36-45 ετών 2 45 ετών και άνω 3

3. Χρόνια υπηρεσίας στην εκπαίδευση

Λιγότερα από 10 1 11-18 2 Περισσότερα από 18 3

4. Πόσα από τα χρόνια υπηρεσίας που έχετε είναι σε σχολική τάξη;

Λιγότερα από 10 1 11-18 2 Περισσότερα από 18 3

5. Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο, χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε; Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Στα πρώτα χρόνια του Δημοτικού	☐ 1
Στα τελευταία χρόνια του Δημοτικού	☐ 2
Στα χρόνια του Γυμνασίου	☐ 3
Στα χρόνια του Λυκείου	☐ 4
Στα φοιτητικά μου χρόνια	☐ 5
Μετά το τέλος των πανεπιστημιακών μου σπουδών	☐ 6
Ποτέ δεν είχα ιδιαίτερες σχέσεις με το βιβλίο	☐ 7

6. Κατά την τελευταία τριετία, τι είδους αναγνώστης είστε;

Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	☐ 1
Διαβάζω <u>κυρίως</u> βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου	☐ 2
Διαβάζω <u>κυρίως</u> βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	☐ 3
Δεν είμαι αναγνώστης	☐ 4

7. Πόσα βιβλία, εκτός από τα σχολικά και εκτός από αυτά που αφορούν τις σπουδές σας, διαβάσατε κατά τη διάρκεια του 2010;

Κανένα	☐ 1
Ένα έως τέσσερα	☐ 2
Πέντε έως δέκα	☐ 3
Έντεκα έως δεκαπέντε	☐ 4
Περισσότερα από δεκαπέντε	☐ 5

8. Υπάρχει βιβλιοθήκη στο σπίτι σας;

Ναι 1 Όχι 2 **ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 11**

9. Πόσα βιβλία περίπου (εκτός από τα σχολικά) υπάρχουν στην προσωπική σας βιβλιοθήκη:

Λιγότερα από 100

1

100-300

2

Περισσότερα από 300

3

10. Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Πανεπιστημιακά συγγράμματα που απέκτησα στη διάρκεια των σπουδών μου	1
Βιβλία χρήσιμα για την επιστημονική και επαγγελματική μου επιμόρφωση	2
Βιβλία λογοτεχνίας	3
Βιβλία ιστορίας, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες, απομνημονεύματα	4
Βιβλία ψυχολογίας	5
Βιβλία οικονομίας, κοινωνιολογίας, φιλοσοφίας	6
Βιβλία ποίησης	7
Εκδόσεις τέχνης, λευκώματα	8
Λεξικά	9
Κόμικς	10
Τα βιβλία των παιδικών μου χρόνων	11
Βιβλία που δεν ανήκουν σε καμία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες	12
Δεν υπάρχει σημαντικός αριθμός βιβλίων σε καμία κατηγορία	13

11. Πώς ενημερώνεστε για τα βιβλία που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Από επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία	1
Από επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων	2
Από επισκέψεις σε βιβλιοθήκες	3
Από τον ημερήσιο ή/και τον περιοδικό τύπο	4
Από το ραδιόφωνο ή/και την τηλεόραση	5
Από το διαδίκτυο	6
Από φίλους, συγγενείς, συναδέλφους	7
Δεν ενημερώνομαι για τα βιβλία που κυκλοφορούν	8

12. Πόσο συχνά δανείζετε βιβλία από βιβλιοθήκες;

Πολύ συχνά

1

Αρκετά συχνά

2

Περιστασιακά

3

Σπάνια

4

Ποτέ

5

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΠΟΤΕ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 14

13. Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζετε από τη βιβλιοθήκη;

Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
Α. Το θέμα του βιβλίου	1	2	3	4	5
Β. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Γ. Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση του βιβλιοθηκονόμου	1	2	3	4	5
Ε. Η κριτική που διάβασα	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
Ζ. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

14. Αγοράζετε βιβλία για σας;

Ναι

1

Όχι

2

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 16

15. Εάν ναι, με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση; Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Το θέμα του βιβλίου	1	2	3	4	5
B. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Γ. Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση του βιβλιοπώλη	1	2	3	4	5
Ε. Η κριτική που διάβασα	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
Ζ. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

16. Πόσο συχνά συζητάτε με συγγενείς ή/και φίλους για τα βιβλία που διαβάσατε;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

17. Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΠΟΤΕ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 19

18. Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου	1	2	3	4	5
B. Το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	1	2	3	4	5
Γ. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση από φίλους	1	2	3	4	5
Ε. Η σύσταση του βιβλιοπώλη	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	1	2	3	4	5
Ζ. Η εικονογράφηση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Η. Η καλαισθητή έκδοση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Θ. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
Ι. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
ΙΑ. Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	1	2	3	4	5
ΙΒ. Η τιμή του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

19. Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΠΟΤΕ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 21

**20. Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;
Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.**

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου.	1	2	3	4	5
B. Το θέμα του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	1	2	3	4	5
Γ. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση από φίλους	1	2	3	4	5
Ε. Η σύσταση από παιδιά που είναι αναγνώστες του βιβλίου	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η σύσταση του βιβλιοπώλη	1	2	3	4	5
Ζ. Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	1	2	3	4	5
Η. Η εικονογράφηση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Θ. Η καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Ι. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
ΙΑ. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
ΙΒ. Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	1	2	3	4	5
ΙΓ. Η τιμή του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

21. Είστε ο ίδιος/η ίδια γονιός;

Ναι	1	Όχι	2	ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 24
-----	---	-----	---	---

22. Εάν ναι, έχετε παιδί μικρότερο των 12 ετών;

Ναι	1	Όχι	2	ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 24
-----	---	-----	---	---

23. Εάν ναι, πόσο συχνά συζητάτε με το παιδί σας για τα βιβλία που διάβασε;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

24. Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων; Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
Α. Ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό ή /και φιλικό περιβάλλον των μαθητών	1	2	3	4	5
Β. Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών	1	2	3	4	5
Γ. Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο	1	2	3	4	5
Δ. Ύπαρξη βιβλιοθήκης στην τάξη	1	2	3	4	5
Ε. Ανάγνωση / προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη	1	2	3	4	5
ΣΤ. Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	1	2	3	4	5
Ζ. Πρόσκληση συγγραφέων στο σχολείο	1	2	3	4	5
Η. Συμμετοχή της τάξης σε εξωστρεφείς φιλαναγνωστικές δραστηριότητες (π.χ. οργάνωση εκδηλώσεων στο σχολείο, συμμετοχή σε διαγωνισμούς, οργανωμένες επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων, κ.λπ.)	1	2	3	4	5
Άλλος παράγοντας (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5
Άλλος παράγοντας (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

25. Πόσο σημαντικό θεωρείτε το δικό σας ρόλο για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών σας:

Εξαιρετικά σημαντικό	1	Πολύ σημαντικό	2	Αρκετά σημαντικό	3	Ελάχιστο σημαντικό	4	Καθόλου σημαντικό	5
----------------------	---	----------------	---	------------------	---	--------------------	---	-------------------	---

26. Πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες, πέρα από τα όσα προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα, για να βοηθήσει τους μαθητές του να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το εξωσχολικό βιβλίο;

Ναι	1	Όχι	2	ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 28
-----	---	-----	---	--

27. Εάν πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών, τι θεωρείτε ότι θα τον διευκόλυνε στο έργο του;

28. Έχετε αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών σας;

Ναι 1 Όχι 2 ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 31

29. Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Συζήτηση για βιβλία στην τάξη	1
Δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη	2
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	3
Συμμετοχή της τάξης σε πρόγραμμα φιλαναγνωσίας που οργάνωσε άλλος φορέας (π.χ. ΕΚΕΒΙ)	4
Δραματοποίηση λογοτεχνικών ή άλλων κειμένων - Αναλόγιο	5
Πρόσκληση συγγραφέων στο σχολείο	6
Διοργάνωση έκθεσης βιβλίου στο σχολείο	7
Επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίου, βιβλιοπωλεία, εκδοτικούς οίκους	8
Επισκέψεις σε δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες	9
Άλλο (προσδιορίστε)	

30. Οι πρωτοβουλίες που πήρατε πιστεύετε ότι ενίσχυσαν τη φιλαναγνωστική διάθεση των περισσότερων μαθητών στο διάστημα που εσείς είχατε την ευθύνη της τάξης;

Ναι 1 Όχι 2

31. Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας εκπαιδευτικός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών του; Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
Α. Ύπαρξη δύσκολων συνθηκών στην τάξη	1	2	3	4	5
Β. Αδιαφορία του εκπαιδευτικού για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας	1	2	3	4	5
Γ. Αδιαφορία των μαθητών	1	2	3	4	5
Δ. Έλλειψη χρόνου λόγω της ανάγκης κάλυψης της προβλεπόμενης ύλης	1	2	3	4	5
Ε. Μη επαρκής κατάρτιση του εκπαιδευτικού σχετικά με το σχεδιασμό φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	1	2	3	4	5
ΣΤ. Μη επαρκής ενημέρωση του εκπαιδευτικού σχετικά με το παιδικό βιβλίο	1	2	3	4	5
Ζ. Αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα	1	2	3	4	5
Η. Απουσία βιβλιοθήκης στο σχολείο	1	2	3	4	5
Άλλος λόγος (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

32. Πόσο συχνά συζητάτε με τους μαθητές σας για τα βιβλία που οι ίδιοι επέλεξαν να διαβάσουν;

Πολύ συχνά 1 Αρκετά συχνά 2 Περιστσιακά 3 Σπάνια 4 Ποτέ 5

33. Το τελευταίο σχολείο στο οποίο εργασθήκατε ήταν δημόσιο;

Ναι 1 Όχι 2

34. Στο τελευταίο σχολείο στο οποίο εργασθήκατε υπήρχε βιβλιοθήκη που μπορούσαν να την χρησιμοποιήσουν οι μαθητές; Σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν.

Υπήρχε βιβλιοθήκη σε ειδική αίθουσα	1	ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 35
Υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη μου	2	ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 36
Υπήρχε βιβλιοθήκη στο γραφείο του Διευθυντή ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή σε κοινόχρηστο χώρο	3	ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 37
Δεν υπήρχε βιβλιοθήκη στο σχολείο	4	ΔΕ ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΤΕ ΑΛΛΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

35. Εάν η βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε ειδική αίθουσα, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν την περίοδο που εργασθήκατε στο σχολείο.

Η συλλογή της βιβλιοθήκης κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας	1
Η συλλογή της βιβλιοθήκης είχε ανανεωθεί κατά την τελευταία διετία	2
Η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τους μαθητές	3
Η βιβλιοθήκη ήταν ανοιχτή για τη διεξαγωγή μαθημάτων	4
Η βιβλιοθήκη ήταν ανοιχτή για οργανωμένες δραστηριότητες στους χώρους της	5
Η βιβλιοθήκη λειτουργούσε και ως αναγνωστήριο για τους μαθητές	6
Οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	7

36. Εάν υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη σας, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν στην τάξη σας την περίοδο που εργασθήκατε στο σχολείο.

Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που είχαν φέρει μαθητές προηγούμενων ετών	1
Η βιβλιοθήκη περιελάμβανε βιβλία που αγόραζαν οι μαθητές με χρήματα από το ταμείο της τάξης	2
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που έφεραν οι μαθητές από τα σπίτια τους	3
Στο τέλος του έτους τα βιβλία έμειναν στο σχολείο για χρήση από τις επόμενες τάξεις	4
Στο τέλος του έτους οι μαθητές πήραν πίσω τα βιβλία που είχαν φέρει	5
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε κυρίως λογοτεχνικά βιβλία	6
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε κυρίως βιβλία γνώσεων	7
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε και λογοτεχνικά βιβλία και βιβλία γνώσεων	8
Υπήρχε μαθητής υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης	9
Οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	10
Αρκετοί μαθητές συνήθιζαν να δανείζονται βιβλία	11

37. Εάν η βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή στο γραφείο του Διευθυντή/της Διευθύντριας ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε κοινόχρηστο χώρο, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν την περίοδο που εργασθήκατε στο σχολείο.

Η συλλογή της βιβλιοθήκης κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας	1
Η συλλογή της βιβλιοθήκης είχε ανανεωθεί κατά την τελευταία διετία	2
Η βιβλιοθήκη είχε συγκεκριμένο ωράριο λειτουργίας	3
Υπήρχε υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης	4
Η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τους μαθητές	5
Οι μαθητές είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	6

N

**Αναγνωστική συμπεριφορά των εκπαιδευτικών Π.Ε.
και δράσεις για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών**

ΚΥΚΛΩΣΤΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΟ ΣΚΙΑΣΜΕΝΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ ΔΙΠΛΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΛΕΓΕΤΕ.

1. Φύλο

Άνδρας 1 Γυναίκα 2

2. Ηλικία

Έως 35 ετών 1 36-45 ετών 2 45 ετών και άνω 3

3. Χρόνια υπηρεσίας στην εκπαίδευση

Λιγότερα από 10 1 11-18 2 Περισσότερα από 18 3

4. Πόσα από τα χρόνια υπηρεσίας που έχετε είναι σε σχολική τάξη;

Λιγότερα από 10 1 11-18 2 Περισσότερα από 18 3

5. Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο, χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε; Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Στα πρώτα χρόνια του Δημοτικού	☐ 1
Στα τελευταία χρόνια του Δημοτικού	☐ 2
Στα χρόνια του Γυμνασίου	☐ 3
Στα χρόνια του Λυκείου	☐ 4
Στα φοιτητικά μου χρόνια	☐ 5
Μετά το τέλος των πανεπιστημιακών μου σπουδών	☐ 6
Ποτέ δεν είχα ιδιαίτερες σχέσεις με το βιβλίο	☐ 7

6. Κατά την τελευταία τριετία, τι είδους αναγνώστης είστε:

Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	☐ 1
Διαβάζω κυρίως βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή/και τις σπουδές μου	☐ 2
Διαβάζω κυρίως βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	☐ 3
Δεν είμαι αναγνώστης	☐ 4

7. Πόσα βιβλία, εκτός από αυτά που αφορούν τις σπουδές σας, διαβάσατε κατά τη διάρκεια του 2010;

Κανένα	☐ 1
Ένα έως τέσσερα	☐ 2
Πέντε έως δέκα	☐ 3
Έντεκα έως δεκαπέντε	☐ 4
Περισσότερα από δεκαπέντε	☐ 5

8. Υπάρχει βιβλιοθήκη στο σπίτι σας;

Ναι 1 Όχι 2 **ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 11**

9. Πόσα βιβλία περίπου υπάρχουν στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Λιγότερα από 100 1 100-300 2 Περισσότερα από 300 3

10.Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Πανεπιστημιακά συγγράμματα που απέκτησα στη διάρκεια των σπουδών μου	1
Βιβλία χρήσιμα για την επιστημονική και επαγγελματική μου επιμόρφωση	2
Βιβλία λογοτεχνίας	3
Βιβλία ιστορίας, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες, απομνημονεύματα	4
Βιβλία ψυχολογίας	5
Βιβλία οικονομίας, κοινωνιολογίας, φιλοσοφίας	6
Βιβλία ποίησης	7
Εκδόσεις τέχνης, λευκώματα	8
Λεξικά	9
Κόμικς	10
Τα βιβλία των παιδικών μου χρόνων	11
Βιβλία που δεν ανήκουν σε καμία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες	12
Δεν υπάρχει σημαντικός αριθμός βιβλίων σε καμία κατηγορία	13

11.Πώς ενημερώνετε για τα βιβλία που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Από επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία	1
Από επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων	2
Από επισκέψεις σε βιβλιοθήκες	3
Από τον ημερήσιο ή/και τον περιοδικό τύπο	4
Από το ραδιόφωνο ή/και την τηλεόραση	5
Από το διαδίκτυο	6
Από φίλους, συγγενείς, συναδέλφους	7
Δεν ενημερώνομαι για τα βιβλία που κυκλοφορούν	8

12. Πόσο συχνά δανείζετε βιβλία από βιβλιοθήκες;

Πολύ συχνά 1   Αρκετά συχνά 2   Περισποσιακά 3   Σπάνια 4   Ποτέ 5

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΠΟΤΕ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 14

13. Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζετε από τη βιβλιοθήκη;

Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Το θέμα του βιβλίου	1	2	3	4	5
B. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Γ. Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση του βιβλιοθηκονόμου	1	2	3	4	5
Ε. Η κριτική που διάβασα	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
Ζ. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

14. Αγοράζετε βιβλία για σας;

Ναι 1   Όχι 2   **ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 16**

**15. Εάν ναι, με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση;
Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.**

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Το θέμα του βιβλίου	1	2	3	4	5
B. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Γ. Η σύσταση από φίλους που διάβασαν το βιβλίο	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση του βιβλιοπώλη	1	2	3	4	5
Ε. Η κριτική που διάβασα	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
Ζ. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

16. Πόσο συχνά συζητάτε με συγγενείς ή/και φίλους για τα βιβλία που διαβάσατε;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

17. Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΠΟΤΕ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 19

18. Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου	1	2	3	4	5
B. Το θέμα ή το είδος του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	1	2	3	4	5
Γ. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση από φίλους	1	2	3	4	5
Ε. Η σύσταση του βιβλιοπώλη	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	1	2	3	4	5
Ζ. Η εικονογράφηση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Η. Η καλαισθητή έκδοση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Θ. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
Ι. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
ΙΑ. Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	1	2	3	4	5
ΙΒ. Η τιμή του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

19. Πόσο συχνά αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΠΟΤΕ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 21

**20. Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;
Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.**

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
A. Η προσωπική μου άποψη μετά την ανάγνωση του βιβλίου.	1	2	3	4	5
B. Το θέμα του βιβλίου το οποίο θεωρώ ότι θα ενδιαφέρει το παιδί για το οποίο προορίζεται	1	2	3	4	5
Γ. Ο συγγραφέας του βιβλίου	1	2	3	4	5
Δ. Η σύσταση από φίλους	1	2	3	4	5
Ε. Η σύσταση από παιδιά που είναι αναγνώστες του βιβλίου	1	2	3	4	5
ΣΤ. Η σύσταση του βιβλιοπώλη	1	2	3	4	5
Ζ. Η κριτική που διάβασα για το βιβλίο	1	2	3	4	5
Η. Η εικονογράφηση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Θ. Η καλαίσθητη έκδοση του βιβλίου	1	2	3	4	5
Ι. Η βράβευση του βιβλίου στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
ΙΑ. Η μεγάλη κυκλοφορία του βιβλίου	1	2	3	4	5
ΙΒ. Η διαφήμιση που έχει γίνει για το βιβλίο	1	2	3	4	5
ΙΓ. Η τιμή του βιβλίου	1	2	3	4	5
Άλλο κριτήριο (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

21. Είστε ο ίδιος/η ίδια γονιός;

Ναι	1	Όχι	2	ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 24
-----	---	-----	---	---

22. Εάν ναι, έχετε παιδί μικρότερο των 12 ετών;

Ναι	1	Όχι	2	ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 24
-----	---	-----	---	---

23. Εάν ναι, πόσο συχνά συζητάτε με το παιδί σας για τα βιβλία που διάβασε;

Πολύ συχνά	1	Αρκετά συχνά	2	Περιστασιακά	3	Σπάνια	4	Ποτέ	5
------------	---	--------------	---	--------------	---	--------	---	------	---

24. Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, το ενδιαφέρον των νηπίων για την ανάγνωση βιβλίων; Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
Α. Ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό ή /και φιλικό περιβάλλον των νηπίων	1	2	3	4	5
Β. Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των νηπίων	1	2	3	4	5
Γ. Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο	1	2	3	4	5
Δ. Ανάγνωση / προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη.	1	2	3	4	5
Ε. Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	1	2	3	4	5
ΣΤ. Πρόσκληση συγγραφέων στο νηπιαγωγείο	1	2	3	4	5
Ζ. Συμμετοχή της τάξης σε εξωστρεφείς φιλαναγνωστικές δραστηριότητες (π.χ. οργάνωση εκδηλώσεων στο σχολείο, οργανωμένες επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίων, κ.λπ.)	1	2	3	4	5
Άλλος παράγοντας (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5
Άλλος παράγοντας (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

25. Πόσο σημαντικό θεωρείτε το δικό σας ρόλο για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων;

Εξαιρετικά σημαντικό	1	Πολύ σημαντικό	2	Αρκετά σημαντικό	3	Ελάχιστο σημαντικό	4	Καθόλου σημαντικό	5
----------------------	---	----------------	---	------------------	---	--------------------	---	-------------------	---

26. Πιστεύετε ότι ο νηπιαγωγός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες, πέρα από τα όσα προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα και ο Οδηγός Νηπιαγωγού, για να βοηθήσει τα νήπια να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το βιβλίο;

Ναι	1	Όχι	2	ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 28
-----	---	-----	---	--

27. Εάν πιστεύετε ότι ο νηπιαγωγός πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων, τι θεωρείτε ότι θα τον διευκόλυε στο έργο του;

28. Έχετε αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων της τάξης σας;

Ναι 1 Όχι 2 ΕΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ «ΟΧΙ», ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 31

29. Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε; Μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις.

Συζήτηση για βιβλία στην τάξη	1
Δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη	2
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	3
Συμμετοχή της τάξης σε πρόγραμμα φιλαναγνωσίας που οργάνωσε άλλος φορέας (π.χ. ΕΚΕΒΙ)	4
Δραματοποίηση λογοτεχνικών ή άλλων κειμένων - Αναλόγιο	5
Πρόσκληση συγγραφέων στο νηπιαγωγείο	6
Διοργάνωση έκθεσης βιβλίου στο νηπιαγωγείο	7
Επισκέψεις σε εκθέσεις βιβλίου, βιβλιοπωλεία, εκδοτικούς οίκους	8
Επισκέψεις σε δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες	9
Άλλο (προσδιορίστε)	

30. Οι πρωτοβουλίες που πήρατε πιστεύετε ότι ενίσχυσαν τη φιλαναγνωστική διάθεση των περισσότερων νηπίων στο διάστημα που εσείς είχατε την ευθύνη της τάξης;

Ναι 1 Όχι 2

31. Ποιοι είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας νηπιαγωγός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων της τάξης του; Σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε όλα όσα αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα.

	Πολύ σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Μέτρια σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Καθόλου σημαντικό
Α. Ύπαρξη δύσκολων συνθηκών στην τάξη	1	2	3	4	5
Β. Αδιαφορία του νηπιαγωγού για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας	1	2	3	4	5
Γ. Αδιαφορία των νηπίων	1	2	3	4	5
Δ. Έλλειψη χρόνου λόγω της ανάγκης υλοποίησης του ημερήσιου προγράμματος	1	2	3	4	5
Ε. Μη επαρκής κατάρτιση του νηπιαγωγού σχετικά με το σχεδιασμό φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	1	2	3	4	5
ΣΤ. Μη επαρκής ενημέρωση του νηπιαγωγού σχετικά με το παιδικό βιβλίο	1	2	3	4	5
Ζ. Αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα	1	2	3	4	5
Η. Απουσία βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο	1	2	3	4	5
Άλλος λόγος (προσδιορίστε)	1	2	3	4	5

32. Πόσο συχνά συζητάτε με τα νήπια για τα βιβλία που οι γονείς τους ή άλλα άτομα τους διάβασαν;

Πολύ συχνά 1 Αρκετά συχνά 2 Περισσότερα 3 Σπάνια 4 Ποτέ 5

33. Το τελευταίο νηπιαγωγείο στο οποίο εργασθήκατε ήταν δημόσιο;

Ναι

1

Όχι

2

34. Στο τελευταίο νηπιαγωγείο στο οποίο εργασθήκατε υπήρχε βιβλιοθήκη που μπορούσαν να την χρησιμοποιήσουν τα νήπια; Σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν.

Υπήρχε βιβλιοθήκη σε ειδική αίθουσα	1	ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 35
Υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη μου	2	ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 36
Υπήρχε βιβλιοθήκη στο γραφείο του Προϊσταμένου ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή σε κοινόχρηστο χώρο	3	ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 37
Δεν υπήρχε βιβλιοθήκη στο νηπιαγωγείο	4	ΔΕ ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΤΕ ΑΛΛΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

35. Εάν η βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε ειδική αίθουσα, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν την περίοδο που εργασθήκατε στο νηπιαγωγείο.

Η συλλογή της βιβλιοθήκης κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες του νηπιαγωγείου	1
Η συλλογή της βιβλιοθήκης είχε ανανεωθεί κατά την τελευταία διετία	2
Η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τα νήπια	3
Η βιβλιοθήκη ήταν ανοιχτή για οργανωμένες δραστηριότητες στους χώρους της	4
Τα νήπια είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	5

36. Εάν υπήρχε βιβλιοθήκη στην τάξη σας, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν στην τάξη σας την περίοδο που εργασθήκατε στο νηπιαγωγείο.

Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που είχαν φέρει νήπια προηγούμενων ετών	1
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που αγόραζαν οι γονείς των νηπίων	2
Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιελάμβανε βιβλία που έφεραν τα νήπια από τα σπίτια τους	3
Στο τέλος του έτους τα νήπια πήραν πίσω τα βιβλία που είχαν φέρει	4
Τα νήπια είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	5
Αρκετά νήπια συνήθιζαν να δανείζονται βιβλία	6

37. Εάν η βιβλιοθήκη λειτουργούσε σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή στο γραφείο του Προϊσταμένου/της Προϊσταμένης ή στο γραφείο των διδασκόντων ή σε κοινόχρηστο χώρο, σημειώστε ποιο ή ποια από τα ακόλουθα ίσχυαν την περίοδο που εργασθήκατε στο νηπιαγωγείο.

Η συλλογή της βιβλιοθήκης κάλυπτε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες του νηπιαγωγείου	1
Η συλλογή της βιβλιοθήκης είχε ανανεωθεί κατά την τελευταία διετία	2
Υπήρχε υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης	3
Η αναζήτηση βιβλίων ήταν εύκολη για τα νήπια	4
Τα νήπια είχαν δικαίωμα δανεισμού βιβλίων	5

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό ή/και φιλικό περιβάλλον των μαθητών	319	3,00	5,00	4,8056	,43419
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών	319	2,00	5,00	4,6520	,59446
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο	312	2,00	5,00	4,3077	,70474
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στην τάξη	309	2,00	5,00	4,4595	,67599
Ανάγνωση προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη	313	2,00	5,00	4,5911	,61408
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλιαναγνωστικών δραστηριοτήτων στην τάξη	314	2,00	5,00	4,6497	,58595
Πρόσκληση συγγραφέων στο σχολείο	311	2,00	5,00	4,3408	,77848
Συμμετοχή της τάξης σε εξωστρεφείς φιλιαναγνωστικές δραστηριότητες	310	2,00	5,00	4,3839	,71353

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.2. (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των νηπίων για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Ύπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον των νηπίων	119	1,00	5,00	4,8571	,50900
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των νηπίων	118	1,00	5,00	4,7966	,53204
Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο	117	1,00	5,00	4,7778	,55880
Ανάγνωση προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη	117	1,00	5,00	4,8034	,51259
Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιδιών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	115	1,00	5,00	4,7652	,53526
Πρόσκληση συγγραφέων στο νηπιαγωγείο	111	1,00	5,00	4,2613	,79443
Συμμετοχή της τάξης σε εξωστρεφείς φιλαναγνωστικές δραστηριότητες	109	2,00	5,00	4,4037	,64001

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.3. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

Υπαρξη Βιβλιοθήκης στην τάξη

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	87	4,3103	,78222	,08386
Γυναίκες	222	4,5180	,62173	,04173

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	4,596	,033	-2,448	307	,015	-,20767	,08482	-,37457	-,04077
Equal variances not assumed			-2,217	130,737	,028	-,20767	,09367	-,39298	-,02237

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.4. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων στην τάξη

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	89	4,4382	,72229	,07656
Γυναίκες	225	4,7333	,50000	,03333

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	34,442	,000	-4,124	312	,000	-,29513	,07157	-,43595	-,15432
Equal variances not assumed			-3,534	122,789	,001	-,29513	,08350	-,46043	-,12984

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.5. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

Υπαρξη αναγνωστών στο οικογενειακό ή/και φιλικό περιβάλλον των μαθητών

	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Γονείς παιδιών έως 12 ετών	123	4,8455	,40555	,03657
Λοιποί	77	4,6753	,52419	,05974

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	20,629	,000	2,576	198	,011	,17020	,06608	,03988	,30052
Equal variances not assumed			2,430	132,073	,016	,17020	,07004	,03166	,30875

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.6. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

Ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σπίτι των μαθητών

	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Γονείς παιδιών έως 12 ετών	125	4,7040	,55393	,04955
Λοιποί	75	4,4267	,71986	,08312

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	11,277	,001	3,057	198	,003	,27733	,09073	,09842	,45625
Equal variances not assumed			2,866	126,400	,005	,27733	,09677	,08584	,46883

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.7. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοι παράγοντες ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας το ενδιαφέρον των μαθητών για την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων;

Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλαν αγνωσπικών δραστηριοτήτων

	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Γονείς παιδιών έως 12 ετών	122	4,7705	,45973	,04162
Λοιποί	74	4,5000	,68746	,07992

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	27,051	,000	3,299	194	,001	,27049	,08199	,10878	,43220
Equal variances not assumed			3,002	112,961	,003	,27049	,09011	,09198	,44901

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.8. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Εχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	43 51,8%	145 65,6%	188 61,8%
Όχι	40 48,2%	76 34,4%	116 38,2%
Σύνολο	83 100,0%	221 100,0%	304 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,872 ^b	1	,027		
Continuity Correction	4,305	1	,038		
Likelihood Ratio	4,800	1	,028		
Fisher's Exact Test				,034	,020
Linear-by-Linear Association	4,856	1	,028		
N of Valid Cases	304				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,67.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.9. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Δραματοποίηση λογοτεχνικών ή άλλων κειμένων - Αν αλόγιο

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	47 56,6%	156 70,6%	203 66,8%
Όχι	36 43,4%	65 29,4%	101 33,2%
Σύνολο	83 100,0%	221 100,0%	304 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,302 ^b	1	,021		
Continuity Correction	4,691	1	,030		
Likelihood Ratio	5,174	1	,023		
Fisher's Exact Test				,028	,016
Linear-by-Linear Association	5,284	1	,022		
N of Valid Cases	304				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 27,58.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.10. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Επισκέψεις σε δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	54 65,1%	106 48,0%	160 52,6%
Όχι	29 34,9%	115 52,0%	144 47,4%
Σύνολο	83 100,0%	221 100,0%	304 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,074 ^b	1	,008		
Continuity Correction	6,405	1	,011		
Likelihood Ratio	7,172	1	,007		
Fisher's Exact Test				,010	,005
Linear-by-Linear Association	7,051	1	,008		
N of Valid Cases	304				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 39,32.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.11. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων

	Ηλικία		Σύνολο
	Έως 35	Ανω των 35	
Ναι	61 80,3%	127 55,7%	188 61,8%
Όχι	15 19,7%	101 44,3%	116 38,2%
Σύνολο	76 100,0%	228 100,0%	304 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	14,572 ^b	1	,000		
Continuity Correction ^a	13,550	1	,000		
Likelihood Ratio	15,611	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	14,524	1	,000		
N of Valid Cases	304				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,00.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.12. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Διοργάνωση έκθεσης βιβλίου στο σχολείο

	Χρόνια στην τάξη		Σύνολο
	5-10	πάνω από 10	
Ναι	40 34,2%	90 48,6%	130 43,0%
Όχι	77 65,8%	95 51,4%	172 57,0%
Σύνολο	117 100,0%	185 100,0%	302 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,113 ^b	1	,013		
Continuity Correction ^a	5,538	1	,019		
Likelihood Ratio	6,179	1	,013		
Fisher's Exact Test				,017	,009
Linear-by-Linear Association	6,093	1	,014		
N of Valid Cases	302				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 50,36.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.13. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Επισκέψεις σε δημόσιες, δημοτικές ή κιν ητές βιβλιοθήκες

	Χρόνια στην τάξη		Σύνολο
	5-10	πάνω από 10	
Ναι	22 18,8%	59 31,9%	81 26,8%
Όχι	95 81,2%	126 68,1%	221 73,2%
Σύνολο	117 100,0%	185 100,0%	302 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,256 ^b	1	,012		
Continuity Correction ^a	5,606	1	,018		
Likelihood Ratio	6,464	1	,011		
Fisher's Exact Test				,016	,008
Linear-by-Linear Association	6,235	1	,013		
N of Valid Cases	302				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,38.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.14. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη

	Αναγνώστες			Σύνολο
	Αδύναμοι	Μέτριοι	Δυνατοί	
Ναι	94 92,2%	105 96,3%	71 80,7%	270 90,3%
Όχι	8 7,8%	4 3,7%	17 19,3%	29 9,7%
Σύνολο	102 100,0%	109 100,0%	88 100,0%	299 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,222 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	13,657	2	,001
Linear-by-Linear Association	6,448	1	,011
N of Valid Cases	299		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,54.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.15. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους πρωτοβουλίες πήρατε;

Σχεδιασμός και υλοποίηση παιγνιωδών φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων στην τάξη

	V22		Σύνολο
	Γονείς παιδιών έως 12 ετών	Λοιποί	
Ναι	78 65,0%	31 42,5%	109 56,5%
Όχι	42 35,0%	42 57,5%	84 43,5%
Σύνολο	120 100,0%	73 100,0%	193 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,377 ^b	1	,002		
Continuity Correction	8,482	1	,004		
Likelihood Ratio	9,385	1	,002		
Fisher's Exact Test				,003	,002
Linear-by-Linear Association	9,328	1	,002		
N of Valid Cases	193				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,77.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.16. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Ποιοί είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας εκπαιδευτικός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την καλλιέργεια της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών του;

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Ύπαρξη δύσκολων συνθηκών στην τάξη	313	1,00	5,00	3,8626	1,00813
Αδιαφορία του εκπαιδευτικού για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας	301	1,00	5,00	4,2126	,96677
Αδιαφορία των μαθητών	299	1,00	5,00	3,1003	1,13070
Έλλειψη χρόνου λόγω της ανάγκης κάλυψης της προβλεπόμενης ύλης	312	1,00	5,00	4,0353	,98642
Μη επαρκής κατάρτιση του εκπαιδευτικού σχετικά με το σχεδιασμό φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	305	1,00	5,00	4,1049	,81645
Μη επαρκής ενημέρωση του εκπαιδευτικού σχετικά με το παιδικό βιβλίο	310	1,00	5,00	4,0258	,89188
Αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα	301	1,00	5,00	3,6179	1,08484
Απουσία βιβλιοθήκης στο σχολείο	306	1,00	5,00	4,2712	,92415

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.17. (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ)

Ποιοί είναι, κατά τη γνώμη σας, οι λόγοι για τους οποίους ένας νηπιαγωγός δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την καλλιέργεια της φιλαναγνωστικής διάθεσης των νηπίων της τάξης του;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Ύπαρξη δύσκολων συνθηκών στην τάξη	110	1,00	5,00	3,8364	1,17721
Αδιαφορία του νηπιαγωγού για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας	111	1,00	5,00	4,4324	,88031
Αδιαφορία των νηπίων	104	1,00	5,00	2,4712	1,21445
Έλλειψη χρόνου λόγω της ανάγκης υλοποίησης του ημερήσιου προγράμματος	110	1,00	5,00	2,5636	1,25272
Μη επαρκής κατάρτιση του νηπιαγωγού σχετικά με το σχεδιασμό φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων	112	2,00	5,00	4,0536	,88876
Μη επαρκής ενημέρωση του νηπιαγωγού σχετικά με το παιδικό βιβλίο	109	1,00	5,00	4,1009	,84924
Αρνητικό κλίμα στη σχολική μονάδα	106	1,00	5,00	3,5283	1,06196
Απουσία βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο	109	1,00	5,00	4,1743	1,23861

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.18. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε;

Μετά το τέλος των παν επιστημιακών μου σπουδών

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	57 61,3%	173 74,6%	230 70,8%
Όχι	36 38,7%	59 25,4%	95 29,2%
Σύνολο	93 100,0%	232 100,0%	325 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,659 ^b	1	,017		
Continuity Correction ^a	5,035	1	,025		
Likelihood Ratio	5,493	1	,019		
Fisher's Exact Test				,022	,013
Linear-by-Linear Association	5,641	1	,018		
N of Valid Cases	325				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 27,18.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.19. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε;

Στα τελευταία χρόνια του δημοτικού

	Ηλικία		Σύνολο
	Έως 35	Άνω των 35	
Ναι	29 36,7%	45 18,4%	74 22,8%
Όχι	50 63,3%	200 81,6%	250 77,2%
Σύνολο	79 100,0%	245 100,0%	324 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,403 ^b	1	,001		
Continuity Correction ^a	10,386	1	,001		
Likelihood Ratio	10,632	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	11,368	1	,001		
N of Valid Cases	324				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,04.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.20. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Σε ποια ή ποιες από τις περιόδους της ζωής σας διαβάζατε περισσότερο χωρίς να είστε υποχρεωμένος-η να το κάνετε;

Μετά το τέλος των πανεπιστημιακών μου σπουδών

	Αναγνώστες			Σύνολο
	Αδύναμοι	Μέτριοι	Δυνατοί	
Ναι	64 58,7%	93 77,5%	72 80,0%	229 71,8%
Όχι	45 41,3%	27 22,5%	18 20,0%	90 28,2%
Σύνολο	109 100,0%	120 100,0%	90 100,0%	319 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,127 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	13,773	2	,001
Linear-by-Linear Association	11,648	1	,001
N of Valid Cases	319		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 25,39.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.21. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Κατά την τελευταία τριετία τι είδους αναγνώστης είστε;

	Ηλικία		Σύνολο
	Έως 35	Άνω των 35	
Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	56 72,7%	132 55,2%	188 59,5%
Διαβάζω κυρίως βιβλία που μου χρειάζονται για εργασία ή τις σπουδές μου	6 7,8%	20 8,4%	26 8,2%
Διαβάζω κυρίως βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	15 19,5%	87 36,4%	102 32,3%
Σύνολο	77 100,0%	239 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,186 ^a	2	,017
Likelihood Ratio	8,655	2	,013
Linear-by-Linear Association	8,152	1	,004
N of Valid Cases	316		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,34.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.22. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Κατά την τελευταία τριετία τι είδους αναγνώστης είστε;

	χρόνια στην τάξη		Σύνολο
	5-10	πάνω από 10	
Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσω	86 69,4%	101 53,2%	187 59,6%
Διαβάζω κυρίως βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή τις σπουδές μου	8 6,5%	18 9,5%	26 8,3%
Διαβάζω κυρίως βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	30 24,2%	71 37,4%	101 32,2%
Σύνολο	124 100,0%	190 100,0%	314 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,182 ^a	2	,017
Likelihood Ratio	8,309	2	,016
Linear-by-Linear Association	7,662	1	,006
N of Valid Cases	314		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,27.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.23. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Κατά την τελευταία τριετία τι είδους αναγνώστης είστε;

	Αναγνώστες			Σύνολο
	Αδύναμοι	Μέτριοι	Δυνατοί	
Διαβάζω βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή τις σπουδές μου, καθώς και βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	59 57,3%	79 66,9%	49 55,1%	187 60,3%
Διαβάζω κυρίως βιβλία που μου χρειάζονται για την εργασία ή σπουδές μου	19 18,4%	4 3,4%	0 ,0%	23 7,4%
Διαβάζω κυρίως βιβλία που με ενδιαφέρουν προσωπικά	25 24,3%	35 29,7%	40 44,9%	100 32,3%
Σύνολο	103 100,0%	118 100,0%	89 100,0%	310 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,216 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	36,189	4	,000
Linear-by-Linear Association	2,730	1	,098
N of Valid Cases	310		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,60.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.24. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Ιστορία, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες, απομνημονεύματα

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	47 53,4%	92 40,4%	139 44,0%
Όχι	41 46,6%	136 59,6%	177 56,0%
Σύνολο	88 100,0%	228 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,394 ^b	1	,036		
Continuity Correction ^a	3,880	1	,049		
Likelihood Ratio	4,373	1	,037		
Fisher's Exact Test				,043	,025
Linear-by-Linear Association	4,380	1	,036		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 38,71.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.25. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Ψυχολογία

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	46 52,3%	150 65,8%	196 62,0%
Όχι	42 47,7%	78 34,2%	120 38,0%
Σύνολο	88 100,0%	228 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,925 ^b	1	,026		
Continuity Correction ^a	4,368	1	,037		
Likelihood Ratio	4,854	1	,028		
Fisher's Exact Test				,029	,019
Linear-by-Linear Association	4,909	1	,027		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 33,42.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.26. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Βιβλία παιδικών χρόνων

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Ναι	14 15,9%	80 35,1%	94 29,7%
Όχι	74 84,1%	148 64,9%	222 70,3%
Σύνολο	88 100,0%	228 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,175 ^b	1	,001		
Continuity Correction ^a	10,276	1	,001		
Likelihood Ratio	12,102	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,000
Linear-by-Linear Association	11,140	1	,001		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 26,18.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.27. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Παν επιστημιακά συγγράμματα

	Ηλικία		Total
	Έως 35	Άνω των 35	
Ναι	68 87,2%	161 67,6%	229 72,5%
Όχι	10 12,8%	77 32,4%	87 27,5%
Total	78 100,0%	238 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,234 ^b	1	,001		
Continuity Correction	10,276	1	,001		
Likelihood Ratio	12,532	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,000
Linear-by-Linear Association	11,198	1	,001		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,47.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π. 28. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Βιβλία παιδικών χρόνων

	Ηλικία		Σύνολο
	Έως 35	Άνω των 35	
Ναι	39 50,0%	55 23,1%	94 29,7%
Όχι	39 50,0%	183 76,9%	222 70,3%
Σύνολο	78 100,0%	238 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	20,327 ^b	1	,000		
Continuity Correction ^a	19,061	1	,000		
Likelihood Ratio	19,248	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	20,263	1	,000		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 23,20.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π. 29. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Ιστορία, αυτοβιογραφίες, μαρτυρίες, απομνημονεύματα

	Ηλικία		Σύνολο
	Έως 35	Άνω των 35	
Ναι	24 30,8%	115 48,3%	139 44,0%
Όχι	54 69,2%	123 51,7%	177 56,0%
Σύνολο	78 100,0%	238 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,344 ^b	1	,007		
Continuity Correction ^a	6,649	1	,010		
Likelihood Ratio	7,530	1	,006		
Fisher's Exact Test				,008	,005
Linear-by-Linear Association	7,321	1	,007		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 34,31.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.30. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Τι είδους βιβλία υπάρχουν σε σημαντικό αριθμό στην προσωπική σας βιβλιοθήκη;

Οικονομία, κοινωνιολογία, φιλοσοφία

	Ηλικία		Σύνολο
	Έως 35	Άνω των 35	
Ναι	17 21,8%	83 34,9%	100 31,6%
Όχι	61 78,2%	155 65,1%	216 68,4%
Σύνολο	78 100,0%	238 100,0%	316 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,646 ^b	1	,031		
Continuity Correction ^a	4,061	1	,044		
Likelihood Ratio	4,873	1	,027		
Fisher's Exact Test				,035	,020
Linear-by-Linear Association	4,631	1	,031		
N of Valid Cases	316				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 24,68.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.31. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Πόσο συχνά δανείζετε βιβλία από βιβλιοθήκες:

	Αναγνώστες			Σύνολο
	Αδύναμοι	Μέτριοι	Δυνατοί	
Πολύ συχνά - αρκετά συχνά	15 14,0%	28 25,5%	26 32,9%	69 23,3%
Περιστασιακά - σπάνια	77 72,0%	66 60,0%	45 57,0%	188 63,5%
Ποτέ	15 14,0%	16 14,5%	8 10,1%	39 13,2%
Σύνολο	107 100,0%	110 100,0%	79 100,0%	296 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,026 ^a	4	,040
Likelihood Ratio	10,344	4	,035
Linear-by-Linear Association	6,656	1	,010
N of Valid Cases	296		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,41.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.32. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Θέμα	307	2,00	5,00	4,7948	,47165
Συγγραφέας	304	1,00	5,00	4,1283	,82853
Σύσταση φίλων	287	1,00	5,00	3,6760	,98745
Σύσταση βιβλιοπώλη	271	1,00	5,00	2,6790	1,10398
Κριτική	294	1,00	5,00	3,7109	1,00243
Βράβευση	281	1,00	5,00	3,3737	1,13667
Κυκλοφορία	278	1,00	5,00	3,0180	1,19099

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.33. (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Θέμα	111	2,00	5,00	4,7658	,57136
Συγγραφέας	106	1,00	5,00	4,0755	,93297
Σύσταση φίλων	103	2,00	5,00	3,9029	,86902
Σύσταση βιβλιοπώλη	92	1,00	5,00	3,0435	,99353
Κριτική	94	1,00	5,00	3,5532	,99046
βράβευση	94	1,00	5,00	3,2872	1,06380
Κυκλοφορία	96	1,00	5,00	3,1771	1,18761

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.34. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζεστε από τη βιβλιοθήκη;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Θέμα	253	1,00	5,00	4,7154	,59598
Συγγραφέας	248	1,00	5,00	3,9637	,88321
Σύσταση φίλων	233	1,00	5,00	3,6824	,99676
Σύσταση βιβλιοθηκονόμου	215	1,00	5,00	2,8884	1,17474
Κριτική	246	1,00	5,00	3,7276	,98717
Βράβευση	232	1,00	5,00	3,4741	1,08481
Κυκλοφορία	230	1,00	5,00	3,0696	1,16515

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.35. (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζεστε από τη βιβλιοθήκη;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Θέμα	104	2,00	5,00	4,6154	,71472
Συγγραφέας	98	1,00	5,00	3,8673	1,01166
Σύσταση φίλων σύσταση βιβλιοθηκονόμου	96	2,00	5,00	3,7188	,90266
Κριτική	89	1,00	5,00	2,9535	1,03931
Βράβευση	88	1,00	5,00	3,6517	,89317
Κυκλοφορία	92	1,00	5,00	3,3182	1,16012
				3,1304	1,09160

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.36. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που δανείζεστε από τη βιβλιοθήκη;

Κριτική

Ηλικία	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Έως 35	66	3,5000	,94868	,11677
Ανω των 35	180	3,8111	,99039	,07382

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
V13.EE									
Equal variances assumed	,122	,728	-2,045	241	,042	-,29006	,14187	-,56953	-,01059
Equal variances not assumed			-2,078	117,419	,040	-,29006	,13958	-,56649	-,01363

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.38. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση;

Κριτική

Ηλικία	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Έως 35	76	3,5132	,93086	,10678
Ανω των 35	218	3,7798	1,01924	,06903

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
V15.EE	,314	,576	-2,007	292	,046	-,26666	,13285	-,52812	-,00520
Equal variances not assumed			-2,097	142,212	,038	-,26666	,12715	-,51800	-,01531

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.39. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση;

Σύσταση από φίλους

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	74	3,4324	1,07373	,12482
Γυναίκες	213	3,7606	,94367	,06466

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
V15.CC									
Equal variances assumed	3,655	,057	-2,485	285	,014	-,32813	,13206	-,58806	-,06820
Equal variances not assumed			-2,334	114,594	,021	-,32813	,14057	-,60659	-,04967

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.40. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Με ποια κριτήρια επιλέγετε τα βιβλία που αγοράζετε για δική σας χρήση;

Συγγραφέας

V15.BB

	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Αδύναμοι	101	3,9901	,89994	,08955	3,8124	4,1678	1,00	5,00
Μέτριοι	113	4,0619	,74741	,07031	3,9226	4,2013	2,00	5,00
Δυνατοί	87	4,3678	,80860	,08669	4,1955	4,5402	1,00	5,00
Total	301	4,1262	,83107	,04790	4,0320	4,2205	1,00	5,00

ANOVA

V15.BB

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,416	2	3,708	5,531	,004
Within Groups	199,786	298	,670		
Total	207,203	300			

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.41. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Προσωπική άποψη	283	2,00	5,00	4,6078	,66701
Θέμα	294	2,00	5,00	4,7143	,49572
Συγγραφέας	289	1,00	5,00	3,9619	,92905
Σύσταση φίλων	273	1,00	5,00	3,5128	,89977
Σύσταση βιβλιοπώλη	265	1,00	5,00	2,9245	1,04897
Κριτική	279	1,00	5,00	3,5950	1,03053
Εικονογράφηση	288	2,00	5,00	4,2813	,77464
καλαίσθητη έκδοση	273	1,00	5,00	4,1245	,83526
Βράβευση	273	1,00	5,00	3,4505	1,12063
Κυκλοφορία	270	1,00	5,00	3,0630	1,10748
Διαφήμιση	266	1,00	5,00	2,2932	1,00024
Τιμή	272	1,00	5,00	3,1544	1,08583

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.42. (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Προσωπική άποψη	107	1,00	5,00	4,7196	,57943
Θέμα	111	2,00	5,00	4,7568	,50841
Συγγραφέας	108	1,00	5,00	3,9907	,97151
Σύσταση φίλων	103	2,00	5,00	3,6019	,87828
Σύσταση από βιβλιοπώλη	97	1,00	5,00	3,0412	1,04998
Κριτική	100	1,00	5,00	3,5700	,94554
Εικονογράφηση	110	2,00	5,00	4,5818	,62636
Καλαίσθητη έκδοση	104	2,00	5,00	4,3942	,75580
Βράβευση	96	1,00	5,00	3,4167	1,01221
Κυκλοφορία	98	1,00	5,00	3,1122	1,03428
Διαφήμιση	98	1,00	5,00	2,3367	1,02488
Τιμή	99	1,00	5,00	3,1111	1,17707

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.43. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Προσωπική άποψη	278	2,00	5,00	4,5899	,63374
Θέμα	283	3,00	5,00	4,7774	,42516
Συγγραφέας	279	1,00	5,00	4,0538	,78702
Σύσταση φίλων	266	1,00	5,00	3,5338	,89061
Σύσταση από παιδιά	266	1,00	5,00	4,0489	,89097
Σύσταση βιβλιοπώλη	258	1,00	5,00	2,9341	1,02475
Κριτική	270	1,00	5,00	3,6148	1,00175
Εικονογράφηση	266	2,00	5,00	4,0226	,83748
Καλίσθητη έκδοση	264	1,00	5,00	4,0114	,89986
Βράβευση	264	1,00	5,00	3,4129	1,08568
Κυκλοφορία	261	1,00	5,00	2,9923	1,12316
Διαφήμιση	254	1,00	5,00	2,4173	1,03260
Τιμή	261	1,00	5,00	3,2107	1,13241

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.44. (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

	N	Minimum	Maximum	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Προσωπική άποψη	87	2,00	5,00	4,5632	,65948
Θέμα	91	2,00	5,00	4,6703	,57841
Συγγραφέας	86	1,00	5,00	4,0000	,94558
Σύσταση φίλων	82	2,00	5,00	3,6220	,91139
Σύσταση από παιδιά	84	1,00	5,00	4,2500	,80473
Σύσταση βιβλιοπώλη	83	1,00	5,00	3,1687	1,04554
Κριτική	81	2,00	5,00	3,5185	,89598
Εικονογράφηση	82	2,00	5,00	4,2683	,80198
Καλίσθητη έκδοση	82	2,00	5,00	4,2683	,87558
Βράβευση	78	1,00	5,00	3,4359	1,03935
Κυκλοφορία	83	1,00	5,00	3,2530	1,01023
Διαφήμιση	80	1,00	5,00	2,6750	1,04063
Τιμή	75	1,00	5,00	3,1733	1,28792

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.45. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Θέμα

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	76	4,5789	,52315	,06001
Γυναίκες	218	4,7615	,47807	,03238

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	12,524	,000	-2,796	292	,006	-,18252	,06528	-,31100	-,05404
Equal variances not assumed			-2,677	121,469	,008	-,18252	,06819	-,31751	-,04753

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.46. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 0-7 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Κριτική

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	72	3,3750	1,05400	,12422
Γυναίκες	207	3,6715	1,01365	,07045

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	,377	,540	-2,116	277	,035	-,29650	,14012	-,57234	-,02066
Equal variances not assumed			-2,076	119,758	,040	-,29650	,14280	-,57925	-,01375

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.47. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Θέμα

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	80	4,6375	,50925	,05694
Γυναίκες	203	4,8325	,37433	,02627

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	39,160	,000	-3,545	281	,000	-,19501	,05501	-,30329	-,08673
Equal variances not assumed			-3,110	114,201	,002	-,19501	,06271	-,31923	-,07080

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.48. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Σύσταση φίλων

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	73	3,3562	,90323	,10572
Γυναίκες	193	3,6010	,87880	,06326

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	,108	,743	-2,012	264	,045	-,24487	,12168	-,48445	-,00529
Equal variances not assumed			-1,988	126,699	,049	-,24487	,12320	-,48866	-,00108

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.49. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Σύσταση Παιδιών

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	72	3,7361	,99283	,11701
Γυναίκες	194	4,1649	,82299	,05909

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	4,146	,043	-3,564	264	,000	-,42884	,12032	-,66576	-,19192
Equal variances not assumed			-3,272	109,217	,001	-,42884	,13108	-,68863	-,16905

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.50. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Σύσταση Βιβλιοπώλη

Φύλο	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Άνδρες	70	2,6286	1,07907	,12897
Γυναίκες	188	3,0479	,98265	,07167

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	5,415	,021	-2,966	256	,003	-,41930	,14135	-,69767	-,14094
Equal variances not assumed			-2,842	114,173	,005	-,41930	,14755	-,71159	-,12701

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.51. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Εάν αγοράζετε βιβλία για παιδιά 8-12 ετών, με ποια κριτήρια τα επιλέγετε;

Συγγραφέας

	N	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	Std. Error Mean
Γονείς παιδιών έως 12 ετών	110	4,1091	,77039	,07345
Λοιποί	67	3,8507	,85730	,10474

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	,020	,888	2,073	175	,040	,25834	,12464	,01236	,50433
Equal variances not assumed			2,019	128,123	,046	,25834	,12793	,00522	,51147

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.52. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Πόσο συχνά συζητάτε με συγγενείς ή/και φίλους για τα βιβλία που διαβάσατε;

	Φύλο		Σύνολο
	Άνδρες	Γυναίκες	
Πολύ συχνά-Αρκετά συχνά	50 54,3%	177 77,3%	227 70,7%
Περιστασιακά-Σπάνια	41 44,6%	52 22,7%	93 29,0%
Ποτέ	1 1,1%	0 ,0%	1 ,3%
Σύνολο	92 100,0%	229 100,0%	321 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,198 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	17,622	2	,000
Linear-by-Linear Association	17,608	1	,000
N of Valid Cases	321		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,29.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.53. (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)

Πόσο συχνά συζητάτε με συγγενείς ή/και φίλους για τα βιβλία που διαβάσατε;

	Αναγνώστες			Σύνολο
	Αδύναμοι	Μέτριοι	Δυνατοί	
Πολύ συχνά-Αρκετά συχνά	61 57,0%	90 76,3%	76 84,4%	227 72,1%
Περιστασιακά-Σπάνια	45 42,1%	28 23,7%	14 15,6%	87 27,6%
Ποτέ	1 ,9%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%
Σύνολο	107 100,0%	118 100,0%	90 100,0%	315 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,977 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	21,153	4	,000
Linear-by-Linear Association	19,333	1	,000
N of Valid Cases	315		

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,29.